بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ جَمِيعاً وَلاَ تَفَرَّقُوا

جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى

المسلم الصينى

中国穆斯林

مجلة إسلامية ثقافية علمية جامعة

3 2004

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

1

2

1 دۇنيا ئىسلام ئىتتىپاقىنىڭ باش كاتىپى دوكتور ئابدۇللا ئىبنى ئابدۇل مۇھسىن تۈركى 6-ئاينىڭ 17-كۈنى جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنى زىيارەت قىلدى.

2 دوكتور ئابدۇللا تۈركى جۇڭگو ئىسلام دارىلفۇنۇنى تالىپلىرىغا ئىسلام دىنىنىڭ كەڭ قورساقلىق ئىدىيىسى قاتارلىق مەسىلىلەر توغرىسىدا نۇتۇق سۆزلىدى ۋە تالىپلارنىڭ سوئاللىرىغا جاۋاب بەردى.

3 تالىپلار، ئىمامىلار كۈرسىدىكى ئىمام-ئاخۇنلار ۋە مەسئۇللار نۇتۇق ئاڭلىماقتا.

3

4

5

4 ئىرانىڭ قۇم شەھىرىدىكى دۇنيا ئىسلام مەدەنىيىتى تەتقىقات مەركىزى ۋەكىللىرى 2004-يىل 7-ئاينىڭ 7-كۈنى جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنى زىيارەت قىلدى ۋە مۇناسىۋەتلىك ھەمكارلىق تۈرلىرى ئۈستىدە سۆھبەت ئۆتكۈزدى.

5 2004-يىل 6-ئاينىڭ 6-كۈندىن 12-كۈنگىچە جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى ۋەكىللىرى ئۆمىكى تەيۋەندە زىيارەتتە بولدى.

6 2004-يىل 5-ئاينىڭ 14-كۈنى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى 2-قارارلىق ياش، ئوتتۇرا ياش تايانچ ئىمامىلار كۈرسىغا قاتناشقان دىنىي زاتلار بېيجىڭدا جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنى زىيارەت قىلدى.

6

«قۇرئان كه ريم» دىن

دىندا ئىختىلاپ قىلىشماسلىق توغرىسىدا

بۇگۈن سىلەرنىڭ دىنىڭلارنى پۈتۈن قىلدىم، سىلەرگە نېمەتىمنى تاماملىدىم، ئىسلام دىنىنى سىلەرنىڭ دىنىڭلار بولۇشقا تاللىدىم. — سۈرە «مائىدە» (5-سۈرە)، 3-ئايەت

ھەممىڭلار ئاللاھنىڭ ئارغامچىسىغا (يەنى ئاللاھنىڭ دىنىغا) مەھكەم يېپىشىڭلار، ئايرىلمائىلار. ئاللاھنىڭ سىلەرگە بەرگەن نېمەتىنى ئەسلەڭلار، ئۆز ۋاقتىدا سىلەر ئۆزئارا دۈشمەن ئىدىڭلار، ئاللاھ دىلىڭلارنى بىرلەشتۈردى، ئاللاھنىڭ نېمىتى بىلەن ئۆزئارا قېرىنداش بولدۇڭلار، سىلەر دوزاخ چۇقۇرىنىڭ گىرۋىكىدە ئىدىڭلار، ئاللاھ سىلەرنى(ئىسلام ئارقىلىق) ئۇنىڭدىن قۇتقۇزدى. سىلەرنىڭ ھىدايەت تېپىشىڭلار ئۈچۈن، ئاللاھ ئايەتلىرىنى سىلەرگە شۇنداق بايان قىلدۇ.

— سۈرە «ئال ئىمران» (3-سۈرە)، 103-ئايەت

سىلەر دىندا ئىختىلاپ قىلىشىپ، پىرقە-پىرقە بولۇپ، ھەرپىرقە ئۆز دىنى بىلەن خۇشاللىنىدىغانلاردىن (بولماڭلار). — سۈرە «رۇم» (30-سۈرە)، 32-ئايەت

روشەن دەلىلىلەر كەلگەندىن كېيىن ئايرىلىپ كېتىشكەن ۋە ئىختىلاپ قىلىشقان كىشىلەردەك بولماڭلار، ئەنە شۇلار چوڭ ئازابقا دۇچار بولىدۇ.

— سۈرە «ئال ئىمران» (3-سۈرە)، 105-ئايەت

ئىناق بولۇڭلار، ئىختىلاپ قىلىشماڭلار. (بۇخارى رىۋايەت قىلغان)

ئىختىلاپ قىلىشماڭلار، سىلەردىن بۇرۇنقىلار ئىختىلاپ قىلىشقانلىقتىن هالاك بولغان. (بۇخارى رىۋايەت قىلغان)

ئاللاھ ... قۇرئانغا مەھكەم ئېسىلىپ، ئىختىلاپ قىلىشماسلىقلارىدىن ... رازى بولىدۇ. (مۇسلىم رىۋايەت قىلغان)

ئۆزئارا دۈشمەنلەشمەڭلار، ئۆزئارا قېرىنداشلارچە بولۇڭلار. (بۇخارى رىۋايەت قىلغان)

«ھەدىس شەرىف»تىن

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى
www.uyghurkitap.com

المسلم الصينى

مؤنده‌ريجه

▼ ئالاهىده خه‌ۋه‌رله‌ر▼

دۇنيا ئىسلام ئىتتىپاقى ۋەكىللىرى مەملىكىتىمىزده زىياره‌تته بولدى.....(4)

5-نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك ۋەز-تەبلىغ مۇسابىقىسى بېيجىڭدا مۇۋەپپەقىيەتلىك ئوتكۈزۈلدى ..... (5)

▼ئىسلام ئىلمى تەتقىقاتى▼

ھەدىس شەرىف توغرىسىدا ئومۇمىي بايان..... مۇھەممەد سالىھ دامۇللا ھاجى(6)

ئىسلام دىنىنى بۇرمىلاشنىڭ ۋە ئۇنىڭغا بىر تەرەپلىمىلىك قاراشنىڭ ماھىيىتىنى ئېچىپ تاشلايلى ..... دوكتور مەھمۇد ھەمدى زەقزۇق(13)

بەزى ئىبادەت ئەمەللىرى ھەققىده ..... ئابدۇخالىق ئالىم (18)

▼ ئىسلام ئەقىدىلىرى ▼

ئىسلام دىنى ھەر قانداق ئىشتا نىيەتنى ئالدىنقى ئورۇنغا قويىدۇ..... ..... ئابدۇرەھمان ئابدۇلكەبىر (20)

قۇلۇم-قوشۇلارنىڭ بىر-بىرىدىكى ھەقلىرى ..... ئابدۇللا ماموت (23)

▼ «قۇرئان كەرىم»تەتقىقاتى ▼

«قۇرئان كەرىم»نى ئۆگىنىشنىڭ پەزىلىتى ..... ياقۇپجان ئەزىز (26)

▼ ۋەز- تەبلىغ▼

ئىسلام دىنى ھاياتلىقنى قەدىرلەيدۇ..... تۇرسۇننىياز ئاۋۇت (29)

مۇسۇلمانلار سۆز ساپاسىغا ئەھمىيەت بېرىشى كېرەك.....خېلىل ھۈسەن(32)

دىنىي ئەھلى ساھەلەر، باشقا تىللارنىمۇ ئۆگىنەيلى.....

.....مۇھەممەد مەھمۇد (35)

▼ئىسلام ئەدەپ-ئەخلاقى▼

ھەسەتخورلۇقنىڭ يامانلىقى ھەققىده..... سەلەي بەكرى (38)

▼ئىسلام دىنى ۋە ئىنتىپاقلىق▼

ئۆملۈك پەرزىدۇر، تەپرىقە ھارامدۇر..... ئابدۇرېھىم ئابدۇغېنى(40)

▼ئىسلام دىنى ۋە ھايات▼

ئىسلام ۋە ۋاقىت ..... يۈسۈپجان سەمەت (43)

جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى
中国穆斯林
(پەسىللىك ژۇرنال 季刊)
(ئومۇمىي72-سان 总第72期)
باش مۇھەررىر:
شەمشىدىن ھاجى
مۇئاۋىن باش مۇھەررلەر:
ھاجى بارات رەجەپ
تېخنىك تەھرىرلىگۈچى:
ئەنۋەر ھاجى مۇھەممەد
تەكلىپلىك تەھرىرلىگۈچى:
ئادىل ھاجى كېرەم
مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى:
شەمشۇر ھوشۇر
主 编: 夏米西丁·哈吉
副主编: 巴拉提·热吉甫
技术编辑: 安瓦尔·穆罕默德
特邀编辑: 阿迪力·阿吉克力木
封面设计: 夏美希努尔·吾守尔
刊号 ISSN1007-5836: خەلقئارالىق نومۇرى
CN11-1346/B: دۆلەت ئىچى نومۇرى
邮发代号: 58—167: پوچتا ۋاكالەت نومۇرى
Q1720: چەت ئەللەرگە تارقىتىش ۋاكالەت نومۇرى
国外代号: Q1720

CHINA MUSLIM

مۇنداريجە

ئىسلام دىنى ۋە ئۇيغۇرلار ▼

ئىسلام دىنىنىڭ ئىلىم-پەن قارىشى ۋە ئۇيغۇرلار .... ئابدۇكېرىم هاجى (47)
ئالدامچى ''موللا'' لاردىن هەزەر ئەيلەيلى ..... ئىدرىس قادىر (49)

▼ئىمام-خاتىپلىرىمىز ▼

خالىس ئىبادەت ۋە ئىمام-خاتىپلار ئەجرى .....
..... مىجىت ئىسلام دامولا هاجىم (51)
ئىمام- خاتىپلىرىمىزنىڭ بۇرچى ..... يۇسۇپ قادىر مەھەممەت (54)
پەزىلەتلىك ياش ئىمام ..... ئابلىمىت نۇجۇپ، ئابلىمىت قۇربان(55)

▼ ئىسلام ئىلمىدىن تەرمىلەر▼

نەپسىگە هاكىم بولماق ..... (25)
ياخشى دوستنىڭ مۇهىملىقى.....(53)
رىزىق ۋە ئەجەل .....(57)

▼ ئىسلام جەمئىيەتلىرى پائالىيەتلىرى▼

جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى ۋەكىللىرى ئۆمىكى تەيۋەننى زىيارەت قىلدى .....(58)
شەمشىدىن هاجى يەهيا ماچىشى ۋاپاتىنىڭ 90يىللىق خاتىرە پائالىيىتىگە قاتناشتى ..... (58)
شىنجاڭدىكى ئاپەتكە ئۇچرىغان رايون مۇسۇلمانلىرىغا ئىئانە پۇلى توپلاش، يەتكۈزۈپ بېرىش خىزمىتى غەلىبىلىك تاماملاندى ..... (58)
هەببۇللا مەتسەيدى، ياقۇپ هاجى، ئەنۋەر ئىمىن قاتارلىقلار خەۋىرى.....(59)

▼ئىسلام مائارىپى▼

ئابدۇللا تۇركى جۇڭگو ئىسلام دارىلفۇنۇنى ئىمام-ئاخۇنلار كۇرسىدا نۇتۇق سۆزلىدى ..... (57)
ئاپتونوم رايونلۇق2 - قارارلىق ياش، ئوتتۇرا ياش تايانچ دىنىي زاتلار كۇرسى ئاخىرلاشتى ..... (60)
ياقۇپ هاجى، كېرەم روزى، شاهمەردان ئىمىنىياز قاتارلىقلار خەۋىرى..... (61)

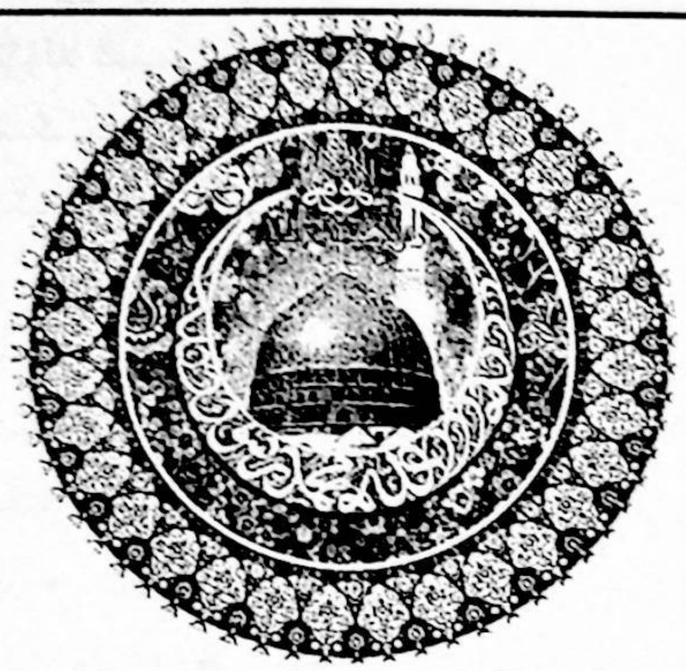
▼ تۆھپىكار دىنىي زاتلار، ساخاۋەتلىك مۇسۇلمانلار▼

خاسىيەت مەھەممەت، تۇرغۇن ئابدۇل قاتارلىقلار خەۋىرى.....(61)

▼ئۇيغۇرچە «جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى ژۇرنىلى ▼

ژۇرنىلىمىزغا ماقالە ئەۋەتكۈچى ئاپتورلار سەمىگە .....(63)
هىجرىيە 1425-يىللىق رامىزان ئېيىدا روزا تۇتۇش ۋاقتى جەدۋىلى .....(64)

(بۇ سان2004-يىل 9- ئاينىڭ 1- كۈنى نەشرىدىن چىقتى)

2004
3
باشقۇرغۇچى: جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى
تۈزگۈچى، نەشر قىلغۇچى: «جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى» ژۇرنىلى ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈمى
باسقۇچى: مەركىزىي مىللەتلەر ئۇنىۋېرسىتېتى باسما زاۋۇتى
مۇشتەرى قوبۇل قىلغۇچى ۋە تارقاتقۇچى: مەملىكەتنىڭ هەر قايسى جايلىرىدىكى پوچتخانىلار؛ ئۇرۇمچى شەهەرلىك پوچتا ئىدارىسى«جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى»ژۇرنىلى ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈمى
ئادرېس: بېيجىڭ شەھىرى شۆەنۋۇ رايونى
نەنخېڭشىجې كوچىسى 103-قورۇ
پوچتا نومۇرى: 100053 فاكس: 83520073
تېل: 83520073 ، 63513181 - 010
شىنجاڭ تارقىتىش پونكتى: ئۇرۇمچى يەنئەن يولى119-قورۇ پوچتا نومۇرى:830001
تېل: 0991-2566193
جۇڭگو خەلقارا كىتاب سودىسى شىركىتى چەت ئەللەرگە تارقىتىدۇ. (بېيجىڭ 399-خەت ساندۇقى)
主 办: 中国伊斯兰教协会
编辑出版: 《中国穆斯林》维文编辑部
印 刷: 中央民族大学印刷厂
订阅、发行: 全国各地邮局、乌鲁木齐市邮政局;《中国穆斯林》维文编辑部
地址: 北京市宣武区南横西街103号
邮编: 100053 电话: 010-63513181
010-83520073 (兼传真)
新疆发行站:乌鲁木齐市延安路119号
邮编:830001电话: (0991) 2566193
国外发行: 中国国际图书贸易公司
(北京 399 信箱)

ئۇيغۇر كتاب تورى يېڭىلىنىدى
www.uyghurkitap.com

دۇنيا ئىسلام ئىتتىپاقى ۋەكىللىرى مەملىكىتىمىزدە زىيارەتتە بولدى

ئۆز مۇخبىرىمىز خەۋىرى: جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ تەكلىپىگە بىنائەن، دۇنيا ئىسلام ئىتتىپاقىنىڭ باش كاتىپى دوكتور ئابدۇللا ئىبنى ئابدۇل مۇھسىن تۇركى باشچىلىقىدىكى 9 كىشىلىك ۋەكىللەر ئۆمىكى 6-ئاينىڭ 16-كۈندىن25-كۈنگىچە مەملىكىتىمىزدە زىيارەتتە بولدى. ۋەكىللەر ئۆمىكى 6-ئاينىڭ 16-كۈنى مەخسۇس ئايروپىلان بىلەن بېيجىڭغا يېتىپ كەلگەندى. جۇڭگودىكى مەزگىلدە جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى قوشۇمچە باش كاتىپى مۇھەممەد ئەلى يۈي جېنگۈي، مۇئاۋىن باش كاتىپى مۇستافا يىڭ جىبو قاتارلىقلارنىڭ ھەمراھلىقىدا بېيجىڭ، يىنچۈەن، لەنجۇ، ئۈرۈمچى قاتارلىق جايلاردا زىيارەتتە بولدى.

مەملىكىتىمىز دائىمىي كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى ئىسمائىل ئەھمەد، مەملىكەتلىك سىياسىي كېڭەشنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ئابلەت ئابدۇرېشىت قاتارلىق دۆلەت رەھبەرلىرى ۋەكىللەر ئۆمىكىنى قوبۇل قىلدى، دۆلەتلىك دىن ئىشلىرى ئىدارىسىنىڭ باشلىقى يې شاۋۈېن، نىڭشىيا خۇيزۇ ئاپتونوم رايونىنىڭ رەئىسى ما چىجى ۋە مۇئاۋىن رەئىسى ۋاڭ جېڭۈېي، گەنسۇ ئۆلكىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى لى يىڭ ۋە شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ئەركىن ئىمىر باقى قاتارلىق رەھبەرلەر ئۆلار بىلەن كۆرۈشتى. قوبۇل قىلىش ۋە كۆرۈشۈش جەريانىدا رەھبەرلەر مەملىكىتىمىز مۇسۇلمانلىرىنىڭ ئەھۋالى، دۆلىتىمىزنىڭ ئىسلاھات-ئېچىۋېتىشتىن بۇيان تارىخىتىكى ئەڭ ياخشى تەرەققىيات مەزگىلىگە قەدەم قويغانلىقى، دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياسىتىنىڭ ياخشى ئەمەلىيلىشىۋاتقانلىقى قاتارلىق ئەھۋاللارنى تونۇشتۇردى.

ۋەكىللەر ئۆمىكى جۇڭگودىكى مەزگىلدە جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى، جۇڭگو ئىسلام دارىلفۇنۇنى، بېيجىڭ شەھەرلىك ئىسلام جەمئىيىتى، بېيجىڭ شەھەرلىك ئىسلام دارىلفۇنۇنى، دۇڭسى مەسچىتى، نيۇجې مەسچىتى، نىڭشىيا ئىسلام دارىلفۇنۇنى، گەنسۇ ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتى، لەنجۇ ئىسلام دارىلفۇنۇنى، لەنجۇ شىگۈەن جامەسى، شىنجاڭ ئىسلام دىنى مەكتىپى، شىنجاڭ ئىسلام دارىلفۇنۇنى، ئۈرۈمچى ياڭخاڭ مەسچىتى، ئۈرۈمچى شەنشى جامەسى قاتارلىق جايلارنى ۋە بىر قىسىم ساياھەت ئورۇنلىرىنى زىيارەت ۋە ئېكسكۇرسىيە قىلدى.

دۆلەت رەھبەرلىرى ۋە جايلارنىڭ مەسئۇللىرى قوبۇل قىلغان ۋە كۆرۈشكەن چاغدا، دوكتور ئابدۇللا تۇركى دۇنيا ئىسلام ئىتتىپاقىنىڭ ھەر قايسى ئەللەر مۇسۇلمانلىرىنىڭ ئۆز دۆلىتى ھۆكۈمىتى بىلەن زىچ ھەمكارلىشىشنى، تىرىشىپ دۆلەت ۋە جەمئىيەتكە ئۈيغۇنلىشىشنى، ئېتىقادى ئوخشاش بولمىغان ئاممىا بىلەن بۆلۈنۈش ۋە زىددىيەت بولماسلىقنى ئۈمىد قىلىدىغانلىقىنى بىلدۈردى. شىنجاڭدا مۇئاۋىن رەئىس ئەركىن ئىمىر باقى بىلەن كۆرۈشكەندە، دوكتور ئابدۇللا تۇركى مۇنداق دېدى: جۇڭگونىڭ دىن سىياسىتىنىڭ مۇنداق ياخشى ئەمەلىيلەشتۈرۈلگەنلىكىنى كۆرۈپ ئىنتايىن خۇشاللاندىم. دۇنيا ئىسلام ئىتتىپاقى جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى بىلەن بولغان ئالاقە ۋە ھەمكارلىقنى ئىنتايىن ئەھمىيەت بېرىدۇ. شۇنداقلا، جۇڭگونىڭ ئىسلاھات تەرەققىياتى ئۈچۈن كۈچ چىقىرىشنى خالايدۇ. دۇنيا ئىسلام ئىتتىپاقى خەلقئارالىق مىزان بويىچە باشقا دۆلەتلەرنىڭ ئىچكى ئىشلىرىغا ئارىلاشمايدۇ. ھەر قانداق شەكىلدىكى زوراۋانلىق، تېررورلۇققا قارشى تۇرىدۇ.

ۋەكىللەر ئۆمىكى بېيجىڭغا كېلىپ ئەتىسىلا(6-ئاينىڭ 17-كۈنى) جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنى زىيارەت قىلدى. دوكتور ئابدۇللا تۇركى جۇڭگو ئىسلام دارىلفۇنۇنى ئۈيۈشتۇرغان ياش-ئوتتۇرا ياش ئىمام-ئاخۇنلار مۇھاكىمە سىنپىنىڭ ئوقۇش باشلاش مۇراسىمىغا قاتنىشىپ نۇتۇق سۆزلەشتىن سىرت، رەئىس ھىلالىدىن چېن گۇاڭيۈەن باشچىلىقىدىكى جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى رەھبەرلىرى بىلەن خىزمەت سۆھبىتى ئۆتكۈزدى. سۆھبەت داۋامىدا دوكتور ئابدۇللا تۇركى مۇنداق دېدى: جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى ئىنتايىن زور تەشكىلات، ئۇنىڭ تەسىرى كەڭ، ئىسلام ئىتتىپاقى جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى بىلەن بولغان ھەمكارلىقنى ئىنتايىن ئەھمىيەت بېرىدۇ، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى بىلەن ھەمكارلىشىشنى شەرق ئاسىيا رايونىدىكى مۇسۇلمانلار بىلەن بولغان ھەمكارلىقنىڭ ئالدىغا قويىدۇ. جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى ۋە شەرقىي ئاسىيا مۇسۇلمانلىرىدا بىر روشەن ئارتۇقچىلىق بار، ئۇ بولسىمۇ، ئېتىقادى ئوخشاش بولمىغان كىشىلەر بىلەن ئىناق ئۆتەلەيدۇ. جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى بۇ جەھەتتە مۇۋەپپەقىيەت نەمۇنىسى ، بۇنى سىرتقا تونۇشتۇرۇشقا ئەرزىيدۇ.

سۆھبەت جەريانىدا ئىككى تەرەپ مۇناسىۋەتلىك مەسىلىلەر ئۈستىدە پىكىر ئالماشتۇردى ۋە ئورتاق تونۇشقا كەلدى، مۇناسىۋەتلىك ھەمكارلىق تۈرلىرىنى كېڭەشتى ۋە يېقىن ئارىدا ھەمكارلىق ئەسلىمىسى ئىمزالاشماقچى بولدى.

ۋەكىللەر ئۆمىكى 6-ئاينىڭ 25-كۈنى جۇڭگودىكى زىيارىتىنى ئاخىرلاشتۇرۇپ، مەخسۇس ئايروپىلان بىلەن ئۈرۈمچىدىن ۋەتىنىگە قايتتى.

5-نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك ۋەز-تەبلىغ مۇسابىقىسى بېيجىڭدا مۇۋەپپەقىيەتلىك ئۆتكۈزۈلدى

ئۆز مۇخبىرىمىز خەۋىرى: جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى 2004-يىل 6-ئاينىڭ 21-كۈنىدىن 25-كۈنىگىچە جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى زالىدا 5-نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك ۋەز-تەبلىغ مۇسابىقىسىنى مۇۋەپپەقىيەتلىك ئۆتكۈزدى. مۇسابىقىگە مەملىكەت بويىچە 22ئۆلكە،شەھەر،ئاپتونوم رايون،جۇڭگو ئىسلام دارىلفۇنۇنى،شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش-قۇرۇلۇش بىڭتۇەنىدىن خۇيزۇ، ئۇيغۇر،قازاق،قىرغىز،سالار قاتارلىق 5 مىللەتتىن تەركىب تاپقان70نەپەر(63نەپەر ئەر،يەتتە نەپەر ئايال) ۋەز-تەبلىغچى قاتناشتى.

قۇرئان تىلاۋەت بىلەن باشلانغان مۇسابىقىنىڭ باشلىنىش مۇراسىمىغا جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ رەھبەرلىرى،جۇڭگو ئىسلام دارىلفۇنۇنىنىڭ مۇددەرىس-تالىپلىرى،مۇسابىقىگە قاتناشقۇچى ۋەز-تەبلىغچىلەر، تەكلىپ بىلەن مۇسابىقىنى كۆرۈشكە كەلگەن ۋەكىللەر قاتناشتى . مۇراسىمدا جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى شەمشىدىن ھاجى باشلىنىش نۇتقى سۆزلىدى.

مۇسابىقە خەنزۇ تىلى گۇرۇپپىسى ۋە ئۇيغۇر تىلى گۇرۇپپىسى بويىچە ئىلىپ بېرىلدى . خەنزۇ تىلى گۇرۇپپىسى يەنە ئەرلەر گۇرۇپپىسى ۋە ئاياللار گۇرۇپپىسى دەپ ئىككى گۇرۇپپىغا بۆلۈندى . تۆت كۈن ئىلىپ بېرىلغان جىددىي مۇسابىقە ئارقىلىق ، ئاتاقلىق ئۆلىمالار، ئاخۇنلار ۋە تەتقىقاتچى خادىملاردىن تەشكىللەنگەن باھالاش ھەيئىتىنىڭ باھالاپ بېكىتىشى بىلەن ،خەنزۇ تىلى ئەرلەر گۇرۇپپىسىدىن نىي ۋېنجىيەن(گەنسۇدىن)بىرىنچىلىكىنى؛ ما چۇنجيې (شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش-قۇرۇلۇش بىڭتۇەنىدىن)،ما ياۋجۇن(خېنەندىن)،چېن فېڭ(شەنشىدىن)،جاڭ جۇڭگواڭ (شەندۇڭدىن) ئىككىنچىلىكىنى؛ دىڭ جيەنچاۋ(خېنەندىن)،ما فۇگۇي(چىڭخەيدىن) ،جاڭ شۇگاڭ(سىچۇەندىن)،ما ئەيمىن(بېيجىڭدىن)،گو شياۋچى(نىڭشيادىن)ئۈچىنچىلىكىنى ئالدى. بەي چۇنجى(جۇڭگو ئىسلام دارىلفۇنۇنىنىڭ تالىپى)، جىن گوچېڭ (جۇڭگو ئىسلام دارىلفۇنۇنىنىڭ تالىپى)،ما شېڭمىڭ(نىڭشيادىن)قاتارلىقلار مۇنەۋۋەر ۋەز-تەبلىغچى مۇكاپاتىغا ئېرىشتى . ئۇيغۇر تىلى گۇرۇپپىسىدىن ئابدۇكېرىم ئۆمەر دامۇللام(ئاقسۇدىن) بىرىنچىلىكىنى؛ مۇھەممەدئابدۇللا ئۆمەر (جۇڭگو ئىسلام دارىلفۇنۇنىنىڭ تالىپى)،ئابدۇرېھىم غوپۇر(ئۇرۇمچىدىن)ئىككىنچىلىكىنى؛ ئوسمان قارى(قەشقەر كونىشەھەردىن)، ئابدۇمىجىت ئاخۇن (خوتەن چىرادىن)،ئالىمجان دامۇللا(ئىلى قورغاستىن)ئۈچىنچىلىكىنى ئالدى . نابىغالى ئەسكەربېك ئوغلى(ئىلى ئوبلاستىدىن،قازاق) مۇنەۋۋەر ۋەز-تەبلىغچى مۇكاپاتىغا ئېرىشتى. ئاياللار گۇرۇپپىسىدىن ۋاڭ خەيتاۋ(گەنسۇدىن)، يىڭ مېيلىڭ(نىڭشيادىن)ئالاھىدە ۋەز-تەبلىغچى مۇكاپاتىغا ئېرىشتى .

بۇ قېتىمقى مۇسابىقىگە قاتناشقان ۋەز-تەبلىغچىلەر «قۇرئان كەرىم»،ھەدىس شەرىپ ۋە باشقا دىنىي كىتابلاردىن نەقىل كەلتۈرۈپ،شەرىئەت،ئىسلام ئەھكاملىرى،ئىسلام ئەخلاقى،ئىسلام پەلسەپىسى قاتارلىقلارنى مەزمۇن قىلىپ سۆزلەپلا قالماستىن ،يەنە ئىسلام دىنىنىڭ ئېسىل مەدەنىيەت ئەنئەنىلىرىنى ۋە ئەخلاقىي پەزىلەتلىرىنى يەنمۇ قېزىپ ،مۇسۇلمانلارنى ئىككى مەدەنىيىلىك قۇرۇلۇشىغا ئاكتىپ قاتنىشىشقا رىغبەتلەندۈرۈش قاتارلىق جەھەتلەردىمۇ ئۆز قاراشلىرىنى بايان قىلىپ ، يېڭى مەزمۇن ۋە دەۋر روھىغا باي ۋەز-تەبلىغلەرنى ئېيتتى.

6-ئاينىڭ25-كۈنى چۈشتىن بۇرۇن مۇسابىقىنىڭ ئاياغلىشىش مۇراسىمى ئۆتكۈزۈلدى . مۇراسىمغا جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى مۇھەممەد سەئىد ما يۈنفۇ رياسەتچىلىك قىلدى . مۇراسىمغا مۇسابىقە قاتناشچىلىرىدىن باشقا ، مەركىزىي كومىتېت بىرلىك سېپ بۆلۈمى 2-ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى جياڭ جيەنيوڭ ، دۆلەتلىك دىن ئىشلىرى ئىدارىسى 1-مەھكىمىسىنىڭ مۇئاۋىن مەھكىمە باشلىقى گو چېڭجېن، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مەسئۇللىرىدىن ھىلالىددىن چېن گۇاڭيۈەن ئاخۇن، مۇھەممەد ئەلى يۈي جېنگۈي، مۇھەممەد سەئىد ما يۈنفۇ،شەمشىدىن ھاجى، مۇھەممەد سىددىق ما جوڭجي،ئابدۇللا لى خۇڭبىن،مەسلىھەتچىلەردىن مۇھەممەد ھەنەفى ۋەن ياۋبىن، نوئمان ماشىيەن،ئابدۇرەھىم ئىمىن، مۇئاۋىن باش كاتىپلىرى ئىبراھىم خۇڭ چاڭيو، بارات رەجەپ ، جۇڭگو ئىسلام دارىلفۇنۇنىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى خالىد يىڭ زۇڭشەن قاتارلىق رەھبەرلەر، بېيجىڭدىكى بىر قىسىم دائىمىي ھەيئەت ۋە ھەيئەت ئەزالىرى،جۇڭگو ئىسلام دارىلفۇنۇنىنىڭ مۇناسىۋەتلىك مەسئۇللىرى ۋە بارلىق مۇددەرىس - تالىپلىرى، بىر قىسىم ئۆلكە،ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مەسئۇللىرى،بېيجىڭدىكى بىر قىسىم مۇسۇلمان ئامما ھەمدە مۇناسىۋەتلىك ئاخبارات ئورۇنلىرىنىڭ مۇخبىرلىرى بولۇپ 200دىن ئارتۇق كىشى قاتناشتى .مۇراسىمدا ۋەز-تەبلىغچىلەر ئۆرنەك كۆرسىتىپ ۋەز تەبلىغ قىلدى. ئاخىرىدا مەركىزىي كومىتېت بىرلىك سېپ بۆلۈمىدىن جياڭ جيەنيوڭ، دۆلەتلىك دىن ئىشلىرى ئىدارىسىدىن گو چېڭجېن سۆز قىلىپ، مەركىزىي كومىتېت بىرلىك سېپ بۆلۈمى، دۆلەتلىك دىن ئىشلىرى ئىدارىسى نامىدىن بۇ قېتىمقى مۇسابىقىنىڭ مۇۋەپپەقىيىتىنى مۇئەييەنلەشتۈردى ھەم ئۇمىد ئارزۇلىرىنى ئوتتۇرىغا قويدى . رەئىس ھىلالىددىن چېن گۇاڭيۈەن ئاخۇن يېپىلىش نۇتقى سۆزلەپ، ھەرقايسى جايلاردىكى ئىمام-خاتىپلارنىڭ ۋەز-تەبلىغ سۆزلەشكە ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىپ ۋە ئۇنى ياخشى سۆزلەپ،ئىسلام دىنىنىڭ ئېسىل مەدەنىيىتىنى راۋاجلاندۇرۇش ئۇمىدىنى ئوتتۇرىغا قويدى .

مۇراسىمنىڭ ئاخىرىدا رەھبەرلەر نەتىجىگە ئېرىشكەن ۋەز-تەبلىغچىلەرگە لەۋھە،تەقدىرنامە ۋە مۇكاپات سوممىسى تارقىتىپ بەردى. مۇراسىم ئۇيغۇر تىلى گۇرۇپپىسى بويىچە بىرىنچىلىككە ئېرىشكەن شىنجاڭلىق ئابدۇكېرىم ئۆمەر دامۇللامنىڭ دۇئا تىلاۋىتى بىلەن ئاخىرلاشتى.

ئۇيغۇر كتاب تورىيكتى www.uyghurkitap.com ئۇيغۇرچە كتابلارنىڭ يېڭى تورىسى

ھەدىس شەرىف توغرىسىدا ئومۇمىي بايان

مۇھەممەد سالىھ داموللا ھاجى

تەھرىر ئىلاۋىسى: كەڭ مۇسۇلمانلارنىڭ ھەدىس ئىلمى توغرىسىدىكى چۈشەنچىسىنى چوڭقۇرلاشتۇرۇش ئۈچۈن، ژۇرنىلىمىزنىڭ مۇشۇ سانىدىن باشلاپ، ئىسلام ئالىمى ئۇستاز مۇھەممەد سالىھ داموللا ھاجىمنىڭ «‹ھەدىس شەرىف›توغرىسىدا ئومۇمىي بايان»دىكەن بىر قەدەر تەپسىلىي يېزىلغان ماقالىسىنى ژۇرنالىمىزنىڭ بىر قانچە سانىغا بۆلۈپ بەرمەكچىمىز. تۆۋەندىكىسى بۇ ماقالىنىڭ باش قىسمى.

بسم الله الرحمن الرحيم

(ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن)

ھەدىس ئىسلام دىنىدا «قۇرئان كەرىم»دىن قالسىلا نىككىنچى ئورۇندا تۇرىدىغان ئەڭ مۇھىم ئاساس ۋە تۈپ مەنبە ھېسابلىنىدۇ. ھەدىس «قۇرئان كەرىم»نىڭ كونكرېت شەرھلىنىشى، ئەمەلىي تەتبىقلىنىشى بولۇپ، ھەدىس بىلەن تونۇشۇش «قۇرئان كەرىم»نى چۈشىنىشتە تۈرتكىلىك رول ئويناىدۇ.

جاھان مۇسۇلمانلىرى بۈرۈندىن تارتىپلا «قۇرئان كەرىم»گە قانداق ئەھمىيەت بەرگەن بولسا ھەدىس شەرىفكىمۇ شۇنداق ئەھمىيەت بېرىپ كەلگەن. ساھابىلەر، تابىئىنلار زامانىدىن تارتىپلا ئىسلام ئۆلىمالىرى، ھەدىسشۇناسلىرى يەنە مەبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ **سىلەرگە ئاللاھنىڭ كىتابى ۋە مېنىڭ سۈننىتىمدىن ئىبارەت ئىككى نەرسىنى قويۇپ كەتتىم، بۇ ئىككىسىنى چىڭ تۇتساڭلار ئازمايسىلەر**'' دېگەن تارىخىي ئەھمىيەتلىك تەۋسىيىسىنى بەجا كەلتۈرۈش ۋە ''**مېنىڭ سۆزلىرىمنى ئاڭلاپ ئېسىدە قالدۇرۇپ، ئۇنى باشقىلارغا يەتكۈزگەن ئادەمنى ئاللاھ شادلاندۇرغاي**'' دېگەن سۆزىنى ئۆز ئەمەلىيىتىدە كۆرسىتىش يۈزىسىدىن ئەسىرلەر بويى ھەدىس ئىلمىنى تارقىتىشقا كۆڭۈل بۆلۈپ، ئوخشىمىغان دەۋرلەردە، ئوخشىمىغان جايلاردا ھەدىسشۇناسلىقنى پۈختا ئاساستا بەرپا قىلىپ چىقىش ۋەزىپىسىنى ئادا قىلدى. ئوتتۇرا ئاسىيانىڭ مەرىپەتلىك تارىخىنىڭ پارلاق سەھىپىلىرىنى ۋاراقلايدىغان بولساق، ھەدىس ئىلمى ئۈچۈن بېسىلغان گىگانت قەدەملەر، ھەدىس ئىلمىنىڭ گۈللىنىشىگە ئۆچمەس تۆھپىلەرنى قوشقان نۇرلۇق سىمالار، ھەدىسلەر خەزىنىسىدە جۇلالىنىپ تۇرغان ناياب گۆھەرلەر كۆزىمىزگە چېلىقىپ تۇرىدۇ. ئەينى زامانلاردا دىيارىمىزدا ئىلىم-مەرىپەتنىڭ قەدەم جايلىرى ھېسابلانغان مەدرىسىلەرنى ئىستىقامەتلىرى بىلەن ئاۋات قىلغان ئەھلى ھەدىسلەرنىڭ يارقىن كۆرۈنۈشلىرى خىيال ئەينىكىمىزدە جىلۋىلىنىدۇ. ئەنە شۇلارنىڭ نەسلى بولمىش ئەھلى ئىلىم ئوقۇرمەنلەر ھەدىس ھەققىدە بىر قەدەر تەپسىلىي، دۈرۈس چۈشەنچە ھاسىل قىلار دېگەن مەقسەتتە بۇ بايانىنى ئۇلارنىڭ ھۇزۇرىغا سۇنغۇم كەلدى.

1. ''ھەدىس'' سۆزى بىلەن ''سۈننەت'' سۆزىنىڭ مەنىسى ۋە ئۇلارنىڭ پەرقى

''ھەدىس'' سۆزىنىڭ لۇغەت مەنىسى ''يېڭى'' دېگەن بولۇپ، ''قەدىم''سۆزى بىلەن مەنە جەھەتتىن قارىمۇقارشى(سۆز)دۇر.

بەزى ئۆلىمالار ''قەدىم'' دېگەن سۆزدىن «‹قۇرئان كەرىم›» كۆزدە تۇتۇلسا، ''ھەدىس'' دېگەن سۆزدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆز-ھەرىكەتلىرى كۆزدە تۇتۇلىدۇ دەپ قارايدۇ. گويا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۆزىنىڭ سۈننىتىگە ھەدىس دەپ ئات قويۇپ بەرمەكچى بولغاندەك: ''**ئى ئەبۇ ھۇرەيرە، سېنىڭ ھەدىسكە ئامراقلىقىڭنى كۆرۈپ، سەندىن باشقا ھېچكىمنىڭ ئاۋۋال**

بۇنى سورىمايدۇ، دەپ ئويلىغانىدىم" دېگەن سۆزىدە ھەدىسنى تىلغا ئېلىپ ئۆتكەن.

"سۈننەت" سۆزى لۇغەت مەنىسىدە مەيلى ياخشى بولسۇن ياكى يامان بولسۇن،" يول، مەسلەك" دېگەنلەرنى بىلدۈرىدۇ. سۈننەت پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تۆۋەندىكى سۆزىدە يۇقىرىقى مەنىدە كەلگەن:" كىمكى ئىسلام دىنىدا بىرەر ياخشى يولنى بەرپا قىلسا ۋە كېيىنكىلەر ئۇ يولدىن ماڭسا تاكى قىيامەتكىچە ئاشۇ كىشىگە ۋە ئەگەشكۈچىلەرگە ئاللاھ ساۋاب ئاتا قىلىدۇ. كىمكى بىرەر يامان يولنى بەرپا قىلسا ۋە كېيىنكىلەر شۇ يولدا ماڭسا تاكى قىيامەتكىچە شۇ كىشىگە ۋە ئەگەشكۈچىلەرگە گۇناھ يېزىلىدۇ".

ھەدىسشۇناسلار ھەدىس بىلەن سۈننەتنى مەنداش سۆزلەر دەپ قارايدۇ ۋە ھەدىس بىلەن سۈننەتكە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆزلىرى، ھەرىكەتلىرى، ئەخلاقى، سۈپەتلىرى، مۇجىزىخاراكتېرى، يارىلىشتىكى جىسمانىي خۇسۇسىيەتلىرى ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كۆرۈپ تۇرۇپ ماقۇللاش يۇزىسىدىن سۆكۈت قىلغان باشقىلارنىڭ ئىش-ھەرىكەتلىرى دەپ تەبىر بېرىدۇ.

«قۇرئان كەرىم»دىمۇ سۈننەت سۆزى يول مەنىسىدە كەلگەن:"**ئاللاھنىڭ ئۆتكەنكى ئۈممەتلەرگە تۇتقان يولىدۇر**" {سۈرە«ئەھزاب»(33-سۈرە)، 62-ئايەت}. سۈننەت سۆزى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنۇ سۆزىدە ھەدىس مەنىسىدە كەلگەن:"**سىلەر مېنىڭ سۈننىتىمنى مەھكەم تۇتۇڭلار**" (سۈنەن ئىبنى ماجە)

كېيىنكى چاغلاردا ھەدىس مەنىسىدىكى سۈننەت سۆزى كەڭ دائىرىدە ئومۇملاشقان. ھەدىس ئىلمى ئەڭ راۋاج تاپقان مەدىنە مۇنەۋۋەرە"دارۇسسۈننە (سۈننەت يۇرتى)" دەپ ئاتالغان.

مەشھۇر ھەدىسشۇناسلارمۇ"امام فى السنة" يەنى"ئىلمى ھەدىسنىڭ پېشۋاسى" دەپ ئاتالغان. «كۈتۈبۇستتە»، «سىھاھى ستتە» دەپ ئاتالغان مەشھۇر ئالتە پارچە ھەدىس كىتابىنىڭ تۆت پارچىسىنىڭ نامىدىمۇ سۈننەت سۆزىنىڭ كۆپلۈك شەكلى بولغان"سۈنەن" سۆزى قوللىنىلىپ، «سۈنەن ئەبۇ داۋۇد»، «سۈنەن نەسەئى»، «سۈنەن تىرمىزى»، «سۈنەن ئىبن ماجە» دەپ ئاتالغان.

مەيلى قۇرئان بويىچە بولسۇن، مەيلى ھەدىس بويىچە بولسۇن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يولىغا ئۇيغۇن بولغان بىرەر ئىشنى قىلغان ئادەم"سۈننەتكە ئەمەل قىلغان ئادەم" دېيىلىدۇ، سۈننەتنىڭ ئەكسىچە ئىش قىلغان ئادەم"بىدئەتچى، ئەھلى بىدئەت" دېيىلىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ دىنىي تەلىمات سۆزلىرى سۈننەتى قەۋلىيە (سنة قولية)، ئىش-ھەرىكىتىگە دائىر ھەدىسلەر سۈننەتى فىئلىيە (سنة فعلية) دېيىلىدۇ. "سنة قولية" گە دائىر مىساللار ناھايىتى كۆپ بولۇپ، "**ھەقىقەتەن بارلىق ئەمەللەرنىڭ دۇرۇس بولۇشى نىيەتكە باغلىق بولىدۇ. ھەقىقەتەن كىشىگە ئۆزى نىيەت قىلغان نەرسىسى بولىدۇ**" دېگەن ھەدىس شۇنىڭ جۈملىسىدىندۇر.

"سنة فعلية "گە كېلىدىغان بولساق، ساھابىلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىش-ھەرىكىتىگە دائىر نۇرغۇن ھەدىسلەرنى رىۋايەت قىلغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تاھارەت، نامماز، روزا، ھەج پائالىيەتلىرىدىكى ھەرىكەتلىرىنى بۇنىڭ مىسالى قىلىپ كۆرسىتىشكە بولىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ماقۇللاش يۇزىسىدىن سۆكۈت قىلغانلىقى" تەقرىر" دېيىلىپ، بۇنىڭغا دائىر نۇرغۇن ھەدىسلەر رىۋايەت قىلىنغان. تۆۋەندىكى ھەدىس ئۇنىڭ بىر مىسالىدۇر:

بەنى قۇرەيزە غازىتىدا ساھابىلار يولغا چىقىشتىن ئىلگىرى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا:"**سىلەر ئەسر نامىزىنى بەنى قۇرەيزەدە ئوقۇڭلار**"دەپ بۇيرۇغان. ساھابىلارنىڭ بەزىلىرى بۇ سۆزنى زاھىرى مەنىسى بويىچە چۈشىنىپ، ئەسر نامىزىنى بەنى قۇرەيزە گە بېرىپ، شا نامىزىدىن كېيىن ئوقۇغان. يەنە بەزىلەر بولسا بۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بىزنى تېزراق مېڭىپ، ئەسىر نامىزىنى بەنى قۇرەيزەگە يېتىپ بېرىشقا بۇيرۇغىنى دەپ يولدا ئەسر نامىزىنى ۋاقتىدا ئوقۇغان. بۇ ئىش پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا يەتكەندە، ھەر ئىككى تەرەپنى ئىنكار قىلماستىن سۆكۈت قىلغان.

فىقھىشۇناسلار سۈننەتكە يەنە ئۆز ئىستىلاھلىرى بويىچە پەرز، ۋاجىپ ئەمەللىرىدىن باشقا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كۆپ ۋاقىت داۋاملاشتۇرغان، قىلغۇچىغا ساۋاب بېرىلىدىغان، تەرك ئەتكەن كىشىگە گۇناھ يېزىلمايدىغان بولسىمۇ، لېكىن قىيامەتتە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ شاپائىتىگە ئېرىشەلمەيدىغان ئەمەللەر، دەپ تەبىر بېرىدۇ.

بىز ئادەتتە تولا تىلغا ئالىدىغان بەش ۋاق نامازنىڭ سۈننىتىنى ئوقۇش، جامائەت بىلەن نامماز ئوقۇش، كىچىك بالىنىڭ خەتنىسىنى قىلىش دەل مۇشۇ مەنبەدىكى سۈننەتلەرنى ئورۇنلاش ھېسابلىنىدۇ.

فىقھىشۇناسلارنىڭ ئىستىلاھى بويىچە كۈچلۈك ۋە

ئۇيغۇر كتاب ئورنى www.uyghurkitap.com

كۈچلۈك ئەمەسلىك ئېتىبارى بىلەن سۈننەت"سۈننەتنى مۇئەككەدە" ۋە "سۈننەتنى مۇستەھەببە" دەپ ئىككىگە بۆلۈندۇ. سۈننەتنى مۇئەككەدە بولسا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۆزۈرسىز ئەسلا تەرك ئەتمىگەن ئەمەللەردۇر. بامدات، پېشىن، شام، خۇپتەن نامازلىرىنىڭ سۈننەتلىرى مۇشۇنىڭغا ياتىدۇ. سۈننەتنى مۇستەھەببە بولسا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بەزى چاغلاردا ئورۇندىغان، قىلغۇچىغا ساۋاب بېرىلىدىغان، قىلمىغانلارغا گۇناھ يېزىلمايدىغان ئەمەللەردۇر. نامازئەسرىنىڭ سۈننىتى، خۇپتەن نامزىنىڭ ئالدىنقى تۆت رەكئەت سۈننىتى، نەفلى روزا، نەفلى نامаз، نەفلى سەدىقىگە ئوخشاش ئەمەللەر سۈننەتنى مۇستەھەببە ھېسابلىنىدۇ.

2. ھەدىسنىڭ ئىسلام شەرىئىتىدە تۇتقان ئورنى

ئىسلام دىنىنىڭ مەزمۇنى قۇرئان ۋە ھەدىس بىلەن تولۇق ۋە روشەن يورۇتۇپ بېرىلگەن. سۈننەت بولسا ئىسلام شەرىئىتىدە قۇرئاندىن قالسىلا ئىككىنچى ئورۇندا تۇرىدىغان ئەڭ مۇھىم مەنبە.

ئاللاھ تائالا «قۇرئان كەرىم»نى پۈتۈن ئەھلى ئىسلامنىڭ ئەمەل قىلىشقا تېگىشلىك دەستۇرى بولۇش ئۈچۈن نازىل قىلدى. دەسلەپكى دەۋردىكى مۇسۇلمانلار «قۇرئان كەرىم»نى رەسۇلۇللاھتىن بىۋاستە ئۆگىنىپ، ئەتراپلىق ئۆزلەشتۈرۈپ، چوڭقۇر چۈشىنىپ، «قۇرئان كەرىم»نىڭ كېيىنكى دەۋرلەرگە ئەينەن ۋە توغرا رەۋىشتە يېتىپ كېلىشىگە ئاساس سالدى ۋە تۈرتكە بولدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام «قۇرئان كەرىم»نى يەتكۈزۈشتىن باشقا، «قۇرئان كەرىم»نى ئومۇمىي رەۋىشتە چۈشەندۈرۈش، ئايەتلەرنى شەرھلەش، قۇرئاندىكى ئومۇمىي ئەھكاملارنى تەپسىلىي بايان قىلىش ۋە ئومۇمىي قائىدىلەرنى روشەنلەشتۈرۈپ بېرىشتىن ئىبارەت مۇھىم ۋەزىپىنى ئۈستىگە ئالغانىدى. مۇشۇ نۇقتىدىن ئېيتقاندا، مۇسۇلمانلار ئاللاھنىڭ كىتابىنى چۈشىنىشتە، ئۇنىڭ ئومۇمىي ئەھكاملىرىنى كونكرېت تەتبىقلاشتا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بايان قىلىشىغا ۋە شەرھلىشىگە موھتاج ئىدى. «قۇرئان كەرىم»دە بۇ نۇقتا مۇنداق بايان قىلىنغان: **"بىز سانىغا قۇرئاننى ئىنسانلارغا چۈشۈرۈلگەن شەرىئەتنى بايان قىلىپ بەرسۇن، ئۇلار(بۇ قۇرئانىنى) پىكىر قىلىپ (ئۇنىڭدىن ۋەز-نەسىھەت ئالسۇن)دەپ نازىل قىلدۇق"**{سۈرە«نەھل»(16-سۈرە)، 44-ئايەت}. ئىمام ئەبۇ داۋۇد ۋە ئىمام تىرمىزى رىۋايەت قىلغان تۆۋەندىكى ھەدىسته ئىسلام شەرىئىتىدە سۈننەتنىڭ تۇتقان قانچىلىك مۇھىملىقى تەخمىنەن بايان قىلىنغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابە مۇئاز ئىبنى جەبەلنى يەمەنگە قازى قىلىپ ئەۋەتكەندە، يولغا چىقىشتىن ئىلگىرى: **"ئەگەر سەن بىرەر ئىش ئۈستىدە ھۆكۈم چىقىرىشقا دۇچ كەلگەندە، نېمىگە ئاساسەن ھۆكۈم چىقىرىسەن؟"** دەپ سورىغان. مۇئاز ئىبنى جەبەل: "ئاللاھنىڭ كىتابىغا ئاساسەن" دەپ جاۋاب بەرگەن. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: **"ئەگەر ئۇ مەسىلە ھەققىدىكى ھۆكۈم قۇرئان كەرىمدىن تېپىلمىسىچۇ؟"** دەپ سورىغان. مۇئاز ئىبنى جەبەل: "پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈننىتىگە ئاساسەن" دېگەن. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: **"ئەگەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈننىتىدىمۇ تېپىلمىسىچۇ؟"** دەپ سورىغان. مۇئاز ئىبنى جەبەل: " ئۇ چاغدا تاقىتىمنىڭ يېتىشىچە ئىجتىھات قىلىمەن" دېگەن. بۇنى ئاڭلىغان پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇئاز ئىبنى جەبەلنىڭ مەيدىسىگە رازىمەنلىك بىلەن ئۇرۇپ قويۇپ: **"ئاللاھنىڭ ئەلچىسىنى مەنۇن بولدىغان ئىشقا مۇۋەپپەق قىلغان ئاللاھقا ھەمدۇ سانا ئېيتىمەن"** دېگەن.

ھەدىس شەرىئەتنىڭ ئىككىنچى مەنبەسى بولۇش سۈپىتى بىلەن«قۇرئان كەرىم» بىلەن چەمبەرچاس باغلانغان. بۇ خىل باغلىنىشنى تۆۋەندىكى ئۈچ جەھەت ئارقىلىق بايان قىلىشقا بولىدۇ:

1. ئالدى بىلەن ھەدىس ئومۇمىي ۋە تەپسىلىي رەۋىشتە «قۇرئان كەرىم»نىڭ بارلىق ئەھكاملىرىغا ماسلاشقان ھالدا ئۇنى كۈچەيتىش ۋە تەكتلەش رولىنى ئويناپدۇ. شۇڭا نامаз، روزا، زاكات، ھەجنىڭ پەرزلىكى ھەققىدىكى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەدىسلىرىگە قارايدىغان بولساق، ئۇلار «قۇرئان كەرىم»دىكى شۇنىڭغا ئائىت مەزمۇنلار بىلەن بىردەكلىككە ئىگە. ئاللاھ تائالا بەش پەرزنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: **" نامаз ئوقۇڭلار، زاكات بېرىڭلار"**{سۈرە«بەقەرە»(2-سۈرە)، 83-ئايەت}. **"ئى مۆمىنلەر، سىلەردىن ئىلگىرىكىلەرگە روزا پەرز قىلىنغاندەك سىلەرگىمۇ (رامىزان روزىسى) پەرز قىلىندى"**{سۈرە«بەقەرە(2-سۈرە)، 183-ئايەت}. **" قادىر بولالىغان كىشىلەرنىڭ ئاللاھ ئۈچۈن كەئىبىنى تاۋاپ قىلىشى ئۈلارغا پەرز قىلىندى"**{سۈرە«ئال ئىمران»(3-سۈرە)، 97-ئايەت}.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تۆۋەندىكى ھەدىسىدە يۇقىرىقى مەزمۇنلار تەكتلەنگەن ھالدا مۇنداق دېيىلگەن:

”ئىسلام دىنى بىر ئاللاهتىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوق، مۇھەممەد بولسا ئاللاهنىڭ رەسۇلىدۇر دەپ گۇۋاھلىق بېرىش، نامماز ئوقۇش، زاكات بېرىش، رامىزان روزىسى تۇتۇش، قادىر بولالىغان ئادەمنىڭ ھەج قىلىشىدەك بەش نەرسە ئۇستىگە قۇرۇلغان“ (بۇخارى رىۋايەت قىلغان).

ئاللاھ تائالانىڭ“ **ئى مۇمىنلەر! بىر-بىرىڭلارنىڭ ماللىرىنى(ئوغرىلىق، خىيانەت قىلىش، بۇلاش، جازانىخورلۇق، قىمار ئويناش قاتارلىق) ناھەق يول بىلەن يەۋالماڭلار، ئىككى تەرەپ رازى بولۇشۇپ قىلىشقان سودا-سېتىق ئارقىلىق ئېرىشىلگەن نەرسە بۇنىڭدىن مۇستەسنا**“{سۈرە«نىسا»(4-سۈرە)، 29-ئايەت} دېگەن كالامغا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ.

”بىرەر مۇسۇلمان ئادەمنىڭ مېلى ئۆزى رازى بولۇپ بەرمىگىچە ئىككىنچى ئادەمگە ھالال بولمايدۇ“ دېگەن سۆزى مەزمۇن جەھەتتىن ئۇيغۇنلاشقان.

2. ھەدىس «قۇرئان كەرىم»دىكى مۇتلەق ياكى ئومۇمىي بولغان ئەھكاملارنى مۇئەييەن دائىرىدە بايان قىلىپ بېرىش ياكى تەپسىلىي چۈشەندۈرۈپ بېرىش ۋە ياكى خاسلىقىغا ئىگە قىلىش بىلەن خاراكتېرلىنىدۇ. ھەدىسنىڭ بۇ خىل خۇسۇسىيىتى ئۇنىڭ مۇھىملىق دەرىجىسىنى تېخىمۇ ئېنىق گەۋدىلەندۈرۈپ بېرىدۇ. مەسىلەن، «قۇرئان كەرىم»دە نامماز، روزا، زاكات، ھەج، سودا-سېتىق ئەھكاملىرى ئومۇمىي بايان قىلىنغان. بۇلار ھەدىسلەردە كونكرېت، تەپسىلىي ۋە روشەن بايان قىلىنىدۇ. بۇنداق ھەدىسلەر ھەدىسنىڭ كۆپ قىسمىنى تەشكىل قىلىدۇ.

قۇرئاندا نامماز، روزا، زاكات، ھەجنىڭ ھەر بىر مۇكەللەفكە پەرز ئىكەنلىكى قەتئىي رەۋىشتە بايان قىلىنغان. ئەمما قۇرئاندىكى بۇ ئومۇمىي بايانلار بىلەنلا ئاللاھ بەكىتكەن بۇ پەرزلەرنى ئەمەلىيەتكە تەتبىقلاپ ئادا قىلىش مۇمكىن بولماي قالىدۇ. ھەدىسنىڭ قۇرئانىنىڭ ئومۇمىي ۋە مۇتلەق رەۋىشتە بايان قىلغان ئەھكاملىرىنى تەپسىلىي شەرھلەش ۋەزىپىسى دەل مۇشۇ يەردە ئىپادىلىنىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نامازنىڭ ۋاقتى، رەكئەتلىرى، قىيام، رۇكۇ، سەجدىدەك تەپسىلىي ھالەتلىرىنى بايان قىلىپ، ئۆز ئەمەلىيىتىدە كۆرسىتىپ ساھابىلىرىگە ئۆگەتكەن. روزىنىڭ ۋاقتى، ئىپتار ۋە سۇھۇرلۇقنىڭ ۋاقتىنى بايان قىلغان. قانچىلىك مال-مۈلكى بار ئادەمگە زاكاتنىڭ پەرز بولىدىغانلىقى، ئالتۇن، پۇل، زىرائەت، مال-چارۋىلارنىڭ ھەر بىرىنىڭ زاكات مىقدارىنىڭ قانچىلىك بولىدىغانلىقىنى بايان قىلغان. ھەج پەرزىنىڭ تەپسىلىي پائالىيەت تەرتىپلىرىنى بايان قىلىپ كۆرسەتكەن. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋاپاتىدىن كېيىن ھەدىسلەر ئىنچىكە تاللاش، تەكشۈرۈش ئارقىلىق توپلانغان، مۇشۇ ۋاقىتتا پەقەت قۇرئان بىلەنلا كۆپايىلىنىپ، ھەدىسكە ئاساسلانماسلىقنى تەكىتلەيدىغان بىر قىسىم ئازغۇن كىشىلەر مەيدانغا كەلگەن. ساھابە جەلىل ئىمران ئىبنى ھۇسەيىن ئەنە شۇ ئازغۇنلانىڭ بىرىگە مۇنداق دېگەن: ”سەن ئەخمەق ئادەم ئىكەنسەن، ئەگەر قۇرئان بىلەنلا كۆپايىلىنىدىغان بولسا پېشىن نامىزىنىڭ 4 رەكئەت پەرز قىرائىتىنى ئىچىدە ئوقۇش، دېگەن قائىدىنى قۇرئاندىن تاپالامسەن؟“ ئىمران ئىبنى ھۇسەيىن شۇ تەرىقىدە نامماز ۋە زاكاتنى تىلغا ئېلىپ: ”سەن بۇلارنىڭ تەپسىلاتىنى قۇرئاندىن تاپالامسەن؟ «قۇرئان كەرىم» ئومۇمىي رەۋىشتە بايان قىلغان ئەھكاملارنى ھەدىس كونكرېت بايان قىلىدۇ“ دېگەن.

ئەھلى ھەدىستىن بولغان مۇتىرىف دېگەن ئالىمغا بىر كىشى: ”سەن بىزگە قۇرئاندىن باشقا نەرسە ھەققىدە سۆز ئاچمىغىن“ دېگەندە، مۇتىرىف: ” بىز قۇرئاننى ھېچقانداق نەرسىگە تەڭلەشتۇرمەيمىز، بىز پەقەتلا قۇرئاننى تېخىم چوڭقۇر چۈشىنىدىغان ئادەمگە مۇھتاجمىز“ دەپ جاۋاب بەرگەن.

3. «قۇرئان كەرىم»دە ھەم مۇقىملاشتۇرۇلماي ھەم ئىنكار قىلىنماي سۈكۈت قىلىنغان مەزمۇنلار بايان قىلىنىدۇ. ئايال كىشىنىڭ ئۈنىڭ ھاممىسى بىلەن نىكاھىغا جەملەشىنىڭ ھارامليقى، شەرئىەتنىڭ ئەھكاملىرىغا دائىر ھەدىسلەر مۇشۇ تۈرگە كىرىدۇ. ئۆلمالارنىڭ قارىشى ئالدىنقى ئىككى تۈردىكى ھەدىسلەر ئۈستىدە بىرەكلىككە ئىگە. پەقەتلا قۇرئاندا ھەم مۇقىملاشتۇرۇلمىغان، ھەم ئىنكار قىلىنمىغان ئەھكاملار ئۈستىدە ئۆلمالار ئىختىلاپ قىلىشىدۇ. ئۇلارنىڭ قۇرئاندا بولمىغان ئەھكاملارنى ھەدىس ئۆز ئالدىغا مۇستەقىل بەكىتەلەمدۇ-يوق؟، يا بولمىسا باشقىچە چۈشەندۈرۈش ئارقىلىق بولسىمۇ قۇرئاننىڭ مەزمۇن دائىرىسىگە كىرگۈزۈپ تۇرۇپ چۈشەندۈرۈشكە بولامدۇ؟ دېگەن مەسىلە توغرىسىدىكى ئوخشىمىغان قاراشلىرى بار. كۆپچىلىك ئۆلمالار بىرىنچى خىل قاراشنىڭ توغرىلىقىنى تەكىتلەيدۇ.

قۇرئان بىلەن ھەدىس ئوتتۇرىسىدىكى يۇقىرىقى ئايرىلماس باغلىنىشىنى بايان قىلىش بىلەن بىر ۋاقىتتا بۇلار ئوتتۇرىسىدا روشەن ھالدىكى پەرقلەرنىڭ مەۋجۇتلۇقىنىمۇ تىلغا ئېلىپ ئۆتۈش زۆرۈر. بۇ پەرقلەر تۆۋەندىكى بەش جەھەتتە ئىپادىلىنىدۇ:

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

1) قۇرئان ئەقىدە، ئىبادەت، مۇئامىلە ۋە باشقا ماۋزۇلارغا ئائىت مەسىلىلەرنىڭ ئومۇمىي مەنبەسىدۇر. چۈنكى ئىسلام دىنى تەكىتلىگەن ۋە ئىمان ئېيتىش زۆرۈر بولغان، ئىنكار قىلغۇچىنى كۈپرىلىققا ھۆكۈم قىلىدىغان، ئاللاھنىڭ زاتىغا، سۈپەتلىرىگە، پەيغەمبەرلەرگە، ۋەھيگە، ئاخىرەت كۈنىگە دائىر ئەقىدىلەرنى پەقەت «قۇرئان كەرىم» بېكىتكەن. ھەدىس بولسا بىز يۇقىرىدا ئېيتىپ ئۆتكەن دىنىي ئەھكاملارنىڭ كونكرېت مەنبەسى بولۇپ، يالغۇز ھەدىس بىلەنلا ئەقىدىنى ئىسپاتلىغىلى بولمايدۇ.

2) «قۇرئان كەرىم»نى خاتىرىلەشكە، كۆچۈرۈشكە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەخسۇس كاتىپلارنى بېكىتكەن. ئاندىن كاتىپلار ئاللاھ تائالانىڭ ئەمرى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە قۇرئاننىڭ سۈرە ۋە ئايەتلىرىنى رەتلەپ چىققان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىسلامنىڭ دەسلەپكى دەۋرىدە قۇرئان بىلەن ھەدىسلەرنى ئارىلاشتۇرۇپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن ھەدىسلەرنى ئېسىدە تۇتۇشلىرىنى بىلەنلا چەكلىنىپ، رەسمىي خاتىرىگە ئېلىشىدىن توسقان.

3) «قۇرئان كەرىم» بۇگۈنكى كۈنگە قەدەر نۇرغۇن كىشىلەر تەرىپىدىن يادلىنىپ ۋە يېزىق ئارقىلىق خاتىرىلىنىپ يېتىپ كەلگەن. يەنى «قۇرئان كەرىم» تەۋاتۇر (نۇرغۇن ئادەملەر تەرىپىدىن ئۈزلۈكسىز بايان قىلىنىپ، ئۇلىشىپ، ئەينەن يەتكۈزۈلۈش) دەرىجىسىگە يەتكەن. ھەدىسنىڭ مۇتلەق كۆپچىلىكى ئايرىم ئادەملەر تەرىپىدىن رىۋايەت قىلىنىپ ۋە ئۇلمالارنىڭ ئىنچىكە تاللىشى، تەكشۈرۈشى، سەھىلىرىنى ئايرىشى ئارقىلىق يېتىپ كەلگەن. پەقەت ئاز سانداكى ھەدىسلەرلا نۇرغۇن ئادەملەر تەرىپىدىن رىۋايەت قىلىنىپ، تەۋاتۇر دەرىجىسىگە يەتكەن.

4) «قۇرئان كەرىم» لەفزى(سۆزلىرى)، مەزمۇنى، تەرتىپى، ئۇسلۇبى، تۈزۈلۈشى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا قانداق نازىل قىلىنغان بولسا، ھېچقانداق ئۆزگەرتىشتىن خالىي ھالدا شۇ پېتى بىزگە يېتىپ كەلگەن. ھالبۇكى ھەدىس سۆزمۇ سۆز بويىچە ئەمەس، مەزمۇنەن يەتكۈزۈشكە رۇخسەت قىلىنغان.

5) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ساھابىلىرى قۇرئاننىڭ بىرەر ھەرپىي ئۈستىدە ئىختىلاپ قىلىشىپ قالسا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا مۇراجىئەت قىلاتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بولسا شەرھلەش، تەپسىلىي بايان قىلىش بىلەن توغرا ھۆكۈم چىقىراتتى. ئەمما ساھابىلار ئارىسىدىكى چۈشىنىش جەھەتتىكى ئىختىلاپ ۋە ھۆكۈم چىقىرىشتەك ھادىسە ھەدىسلەردە كۆرۈلمەيدىغان ئىنسانىي، ھەدىس بولسا ۋەھيي ئىلاھىدۇر. «قۇرئان كەرىم»دە: "**ئۇ (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) ئۆز نەپسى خاھىشى بويىچە سۆزلىمەيدۇ، پەقەت ئۇنىڭغا نازىل قىلىنغان ۋەھيىنلا سۆزلەيدۇ**" {سۈرە«نەجم»(53-سۈرە)، 3-، 4-ئايەت} دېيىلگەن. شۇنىڭ ئۈچۈن ھەدىس شەرىئەت ئەھكاملىرىنى بەلگىلەشتە «قۇرئان كەرىم»گە ئوخشاشلا دەلىل بولالايدۇ. ھەدىسكە ئەگىشىش ۋە ھەدىسكە ئەمەل قىلىش ھەر بىر مۇسۇلمان ئۈچۈن زۆرۈردۇر. ساھابىلەر ۋە تابىئىنلار زامانىدىن تارتىپ ھازىرغا قەدەر بىر بۆلۈك ئىزىپ كەتكەن بىدئەتچىلەرنى ھېسابقا ئالمىغاندا مۇسۇلمانلار ئاممىسى بۇ نۇقتىدا ئورتاق پىكىردىدۇر. ئاللاھ تائالا «قۇرئان كەرىم»دە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئەگىشىشكە دەۋەت قىلىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئەگىشىشنىڭ ئاللاھقا ئەگىشىش بولىدىغانلىقىنى تەكىتلەيدۇ. "**كىمكى پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىدىكەن، ئۇ ئاللاھقا ئىتائەت قىلغان بولىدۇ**" {سۈرە«نىسا» (4-سۈرە)، 80-ئايەت}. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بۇيرۇغانلىرىنى قىلىش ۋە چەكلىگەنلىرىدىن يېنىشنىڭ لازىملىقى بايان قىلىنىپ قۇرئاندا مۇنداق دېيىلىدۇ: "**پەيغەمبەر سىلەرگە بەرگەننى ئېلىڭلار، پەيغەمبەر چەكلىگەن نەرسىدىن چەكلىنىڭلار**" {سۈرە«ھەشر»(59-سۈرە)، 7-ئايەت}.

نۇرغۇن ئايەتلەردە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئىتائەت قىلىش ئاللاھ تائالاغا ئىتائەت قىلىشقا ياندىشىپ كېلىدۇ. "**سىلەرگە رەھمەت قىلىنىشى ئۈچۈن ئاللاھقا ۋە پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىڭلار**" {سۈرە«ئال ئىمران»(3-سۈرە)، 132-ئايەت}. "**ئى مۆمىنلەر! ئاللاھقا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلىڭلار**" {سۈرە«ئەنفال»(8-سۈرە)، 20-ئايەت}. «قۇرئان كەرىم»دە ئاللاھ تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ: "**(ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، ئەگەر سىلەر ئاللاھنى دوست تۇتساڭلار، ماڭا ئەگىشىڭلاركى، ئاللاھ سىلەرنى دوست تۇتىدۇ، (ئۆتكەنكى)گۇناھىڭلارنى مەغپىرەت قىلىدۇ**" {سۈرە«ئال ئىمران»(3-سۈرە)، 31-ئايەت}.

ھەسەن بەسرى: "بۇ ئايەت ئاللاھنى سۆيۈشنى دەۋا قىلغان بىر قەۋم ھەققىدە نازىل بولغان، چۈنكى ئاللاھنى سۆيۈشنى دەۋا قىلغانلار دەۋايىدا راستچىلمۇ- يوق؟ دېگەن مەسىلىدە سىناقتىن ئۆتكۈزۈلدى" دەيدۇ. ئۇلار ئىسلام شەرىئىتىگە ئەمەل قىلماي، رەسۇلۇللاھنىڭ سۈننىتىگە مۇخالىپەتچىلىك قىلسا، قىلغان دەۋاسىدا راستچىل

بولمىغان بولىدۇ. چۈنكى ھەقىقىي مۇھەببەت سۆيگىنىگە ئىتائەت قىلىشنى تەقەززا قىلىدۇ. مۇمىن ئادەم ئۆچۈن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈننىتىگە ئەگىشىش بىلەن ئاللاھنىڭ مۇھەببىتى ۋە مەغپىرىتىگە ئېرىشىشتىنمۇ چوڭ خۇشاللىق بولامدۇ؟

ئەھلى تەسەۋۋۇپنىڭ پېشۋالىرىدىن بىرى: ''سېنىڭ ئاللاھنى سۆيۈشۈڭنىڭ ئۆزى كۇپايە قىلمايدۇ، چۈنكى ئاللاھ ھەممىدىن بەھاجەتتۇر. ھەممىدىن مۇھىمى ئاللاھنىڭ سېنى سۆيۈشىدۇر. ئاللاھنىڭ مۇھەببىتىگە ئېرىشكىنىڭدە چوڭ بەختكە ئېرىشكەن بولىسەن. ئاللاھ سېنىڭ ئىگەڭ ۋە مەدەتكارىڭ بولىدۇ'' دېگەن.

رەسۇلۇللاھنى ھەقىقىي دوست تۇتقانلار بەزى ساھابىلەر رەسۇلۇللاھنىڭ جەننەتتىكى دەرىجىسى يۇقىرى بولغانلىقتىن ، بىز ئۇنى جەننەتتە كۆرەلمەسمىزمىكىن دەپ ئەنسىرەشتى. ئۇلار بىئارام بولۇپ رەسۇلۇللاھنىڭ يۇزىنى كۆرۈپ قېنىۋېلىش ئۈچۈن ئۇنىڭ ھۇزۇرىغا كەلدى. ئاللاھ ئۇلارنىڭ گەرچە رەسۇلۇللاھ بىلەن جەننەت دەرىجىلىرىدە پەرقى بولسىمۇ، يەنىلا رەسۇلۇللاھنى جەننەتتە كۆرەلەيدىغانلىقلىرى بىلەن بىشارەت بېرىپ، مۇنۇ ئايەتنى نازىل قىلدى: ''**كىمكى ئاللاھقا ۋە پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىدىكەن، ئۇلار(ئاخىرەتتە) ئاللاھنىڭ نېمىتىگە ئېرىشكەن پەيغەمبەرلەر، سىددىقلار (يەنى يۇقىرى دەرىجىلىك پەيغەمبەرلەر ۋە شېھىتلەر)، شېھىتلەر ۋە ياخشىلار بىلەن بىللە بولىدۇ. ئۇلار نېمىدېگەن ياخشى ھەمراھلار**'' {سۈرە«نىسا» (4-سۈرە)، 69-ئايەت}. بۇ ئايەتنىڭ نازىل بولۇش سەۋەبىدىن قارىغاندا ''كىمكى ئاللاھنى ۋە ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرىنى سۆيىدىكەن... ''دېيىلىشىنى تەقەززا قىلسىمۇ، ''سۆيۈش'' سۆزىنىڭ ئورنىغا ''ئىتائەت قىلىش'' دېگەن سۆزنىڭ قويۇلۇشى ئىتائەتسىز سۆيۈشنىڭ بولمايدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. ئالدى بىلەن ئىتائەت قىلىش بولغاندا ئاندىن سۆيگۈچى سۆيگىنى بىلەن بىللە بولىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ '' كىشى سۆيگەن ئادەمى بىلەن بولىدۇ'' دېگەن سۆزىمۇ مۇشۇ مەنىنى چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ بەندىنىڭ پەرۋەردىگارىنى سۆيۈشى بەندىنىڭ ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىشى دەپ ئىزاھلىنىدۇ. پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىش ئەمەلىيەتتە پەيغەمبەرنى پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكۈچى ئاللاھقا ئىتائەت قىلغانلىق بولىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: '' **كىمكى ماڭا ئىتائەت قىلىدىكەن، ئۇ ئاللاھقا ئىتائەت قىلغان بولىدۇ، كىمكى ماڭا ئاسىيلىق قىلىدىكەن، ئاللاھقا ئاسىيلىق قىلغان بولىدۇ. كىمكى ماڭا ئىتائەت ئادەم ئاللاھقا ئىتائەت قىلغان بولىدۇ، كىمكى مۇھەممەدكە ئاسىيلىق قىلىدىكەن ئاللاھقا ئاسىيلىق قىلغان بولىدۇ. مۇھەممەد بولسا ئادەتتىلەرنىڭ جەننەتلەرنى ئايرىپ بەرگۈچىدۇر**'' دېگەن سۆزلىرى يۇقىرىقى نۇقتىنى ئوبدان چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ.

«سەھىھۇلبۇخارى»دا رىۋايەت قىلىنغان بىر ھەدىستە رەسۇلۇللاھ: '' **ئۈممىتىمنىڭ ئىچىدىكى باش تارتقانلاردىن باشقا ھەممىسى جەننەتكە كىرىدۇ**'' دېگەن. ساھابىلار: ''ئى رەسۇلۇللاھ، كىملەر باش تارتىدۇ؟'' دەپ سوراپتۇ، رەسۇلۇللاھ: ''**كىمكى ماڭا ئىتائەت قىلىدىكەن، ئۇ جەننەتكە كىرىدۇ. كىمكى ماڭا ئاسىيلىق قىلىدىكەن، ئۇ باش تارتقان بولىدۇ**'' دېگەن. ئاللاھ تائالا«قۇرئان كەرىم»دە پەيغەمبىرىنىڭ ۋەزىپىسى كىشىلەرنى دەتالاش قىلغان مەسىلىلەرنى يورۇتۇپ بېرىش ئىكەنلىكىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: '' (**ئى مۇھەممەد!) بىز كىتابنى (يەنى قۇرئاننى) پەقەت سېنىڭ كىشىلەرگە ئۇلار(دىنىدىكى) دەتالاش قىلىشقان نەرسىلەرنى بايان قىلىپ بېرىشىڭ ئۈچۈن، ئىمان ئېيتىدىغان قەۋمگە ھىدايەت ۋە رەھمەت بولسۇن ئۈچۈنلا نازىل قىلدۇق**'' {سۈرە«نەھل»(16-سۈرە)، 64-ئايەت}. ''(**ئى مۇھەممەد!) پەرۋەردىگارىڭ بىلەن قەسەمكى، ئۇلار(يەنى مۇناپىقلار) ئۆز ئارىسىدىكى دەتالاشقا سېنى ھۆكۈم چىقىرىشقا تەكلىپ قىلمىغىچە، ئاندىن سېنىڭ چىقارغان ھۆكمىگە ئۇلارنىڭ دىللىرىدىكى قىلچە غۇم بولسىمۇ يوقالمىغىچە ۋە ئۇلار پۈتۈنلەي بويسۇنمىغىچە ئىمان ئېيتقان بولمايدۇ**'' {سۈرە«نىسا» (4-سۈرە)، 65-ئايەت}.

«قۇرئان كەرىم»نىڭ مۇنۇ ئايىتىدە كىشىلەرگە دىنىي ئەھكاملارنى ئۆگىتىدىغان رەسۇلۇللاھنىڭ سۈننىتى ھېكمەت دەپ ئاتالغان. ''**ئاللاھ مۆمىنلەرگە ئاللاھنىڭ ئايەتلىرىنى تىلاۋەت قىلىدىغان، ئۇلارنى (گۇناھلاردىن) پاك قىلىدىغان، ئۇلارغا كىتابنى ۋە ھېكمەتنى (يەنى قۇرئان بىلەن سۈننەتنى) ئۆگىتىدىغان، ئۆزلىرىدىن بولغان بىر پەيغەمبەرنى ئەۋەتسە، ئۇلارغا چوڭ ئېھسان قىلدى، ھالبۇكى، ئۇلار بۇرۇن ئوچۇق گۇمراھلىقتا ئىدى**'' {سۈرە«ئال ئىمران» (3-سۈرە)، 164-ئايەت}. بۇ ئايەتتىكى ''**ھېكمەت**'' دېگەن سۆزنى كۆپچىلىك ئۆلىمالار ئاللاھنىڭ پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامغا بىلدۈرگەن ئۆز دىنىنىڭ سىرلىرى، شەرىئەت ئەھكاملىرى يەنى رەسۇلۇللاھنىڭ سۈننىتى دەپ قارايدۇ. ئاللاھنىڭ بۇ ئايەتتە

ئۇيغۇرچە كىتاب تورى www.uyghurkitap.com ئۇيغۇرچە كىتابلىق بىلگى تورىسى

هەدىس سۆزىنى ئۆزىنىڭ كىتابى بولغان قۇرئان سۆزىگە يانداپ كەلتۈرۈشىدىن ئىسلام شەرىئىتىدە سۈننەتنىڭ ناهايىتى مۇهىم ئورۇندا تۇرىدىغانلىقى چىقىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ سۆھبىتىگە مۇشەررەپ بولغان هۆرمەتلىك ساهابىلەر پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ سۈننىتى بويىچە ئىش قىلىشتا نەمۇنىلىك رول ئويناغان. ئۇلار هەممە ئىشتا پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنى ئۆرنەك قىلغان. پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام نېمە ئىش قىلسا ۋە نېمە ئىشنى تەرك قىلسا، سەۋەبىنى سوراپ يۇرمەستىن، شۇ بويىچە قىلغان. «سەهىھۇلبۇخارى»دا ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاهۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىنغان بىر هەدىستە مۇنداق دېيىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام قولىغا ئالتۇن ئۈزۈك سېلىۋالغان. بۇنى كۆرگەن ساهابىلارمۇ قوللىرىغا ئالتۇن ئۈزۈك سېلىۋېلىشقان. پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام ئالتۇن ئۈزۈكنى" هەرگىز مۇ سالمايمەن" دەپ تاشلىۋەتكەن. شۇنىڭ بىلەن ساهابىلەرمۇ قوللىرىدىكى ئالتۇن ئۈزۈكنى ئېلىپ تاشلىۋەتكەن. قازى ئىياز «شىپائ» ناملىق كىتابىدا ئەبۇ سەئىد خۇدرىدىن رىۋايەت قىلىنغان مۇنداق بىر هەدىسنى نەقىل كەلتۈرىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام ساهابىلىرى بىلەن نامازغا ئوقۇۋېتىپ ئىككى كەشنى سېلىپ سول تەرىپىگە قويۇپ قويغان. بۇنى كۆرگەن ساهابىلەر كەشلىرىنى سېلىپ تاشلاپ قويۇشقان. پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام نامازغا ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن ئۇلاردىن: "نېمىشقا كەشىكلىرىنى سېلىۋەتتىكلار؟" دەپ سورىغان. ئۇلار: "سېنىڭ كەشىكىنى سېلىۋەتكەنلىكىڭنى كۆرۈپ بىزمۇ سېلىۋەتتۇق" دېگەن. پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام ئۇلارغا: "جىبرىئىل ماڭا كەشمىگە ناپاكلىق نەرسىلەرنىڭ چاپلىشىپ قالغانلىقىنى خەۋەر قىلغان" دېگەن. ئىبنى سەئىدنىڭ رىۋايىتىدە قىلىشچە، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام مەسچىتتە ساهابىلىرى بىلەن ئىككى رەكئەت پېشىن نامىزى ئوقۇغان. ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام مەسچىتە هەرامغا يۈزلىنىشكە بۇيرۇلغان. پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام مەسچىت هەرامغا يۈزلەنگەن. ساهابىلەر هەتتا دۇنيالىق ئىشلارىدىمۇ پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامغا ئەگەشكەن. ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاهۇ ئەنهۇنىڭ رىۋايىتىدە قىلىشچە، ئۇ جۇمە كۈنى پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام خۇتبە ئوقۇۋاتقاندا ۋاقتتا جۇمەگە كىرىپ كېلىۋېتىپ رەسۇلۇللاهنىڭ "ئولتۇرۇڭلار" دېگەن سۆزىنى ئاڭلاپ قالغان. شۇنىڭ بىلەن مەسچىتنىڭ بوسۇغىسىدىلا ئولتۇرغان. پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام ئۇنى كۆرۈپ: "ئى ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد، بۇياققا كەلگىن" دېگەن. پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام هايات چېغىدا ساهابىلارنىڭ ئۇنىڭ بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى ئەنە شۇنداق ئىدى. ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ سۈننىتىنى شەرىئەت هۆكمى دەپ بىلىپ، ئۇنى ئورۇنلاشتا قىلچە ئىككىلەنمەيتتى.

(داۋامى بار)

(ئاپتور: شىنجاڭ ئىسلام دارىلفۇنۇنىدىن؛ تەھرىرلىگۈچى: شەمشىدىن هاجى)

«جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى» ژۇرنىلىغا مۇشتەرى بولۇڭ

ئۇيغۇرچە «جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى»ژۇرنىلى مەركەزدىكى باشقۇرۇش تارماقلىرىنىڭ تەستىقى بىلەن دۆلەتلىك دىن ئىشلىرى ئىدارىسى قارىمىقىدا جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى تەرىپىدىن نەشر قىلىنىپ دۆلەت ئىچى ۋە خەلقئاراغا ئاشكارا تارقىتىلىدىغان، تراڭى ئالدىنقى قاتاردا تۇرۇۋاتقان پەسسىللىك، ئۇنىۋېرسال ئىسلام ژۇرنىلى. بۇ يىلدىن باشلاپ ژۇرنالنىڭ فورماتى چوڭايتىلغانلىقى، بەت ياساش، باسما ۋە قەغەز سۈپىتى ئىلگىرىكىدىن كۆركەم ۋە دەۋرىمىزگە مۇناسىپ بولۇۋاتقانلىقى سەۋەبلىك تەننەرخى ئېشىپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن، ژۇرنال باهاسى مۇسۇلمانلارنىڭ ئېغىرچىلىقىنى ئاشۇرماسلىق شەرتى ئاستىدا پەقەت 5 مو ئۆستۈرۈلدى. 2005-يىللىق ژۇرنالنىڭ تاق باهاسى 4.50-يۇەن، يىللىق باهاسى 18 يۇەن، يىللىق توپلامنىڭ باهاسى ئىلگىرىكىدەكلا 25 يۇەن بولىدۇ. ژۇرنىلىمىز يەنىلا يەرلىك پوچتىخانا، جايلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرى، ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام جەمئىيىتى(شىنجاڭ تارقىتىش پونكىتى) ۋە تەھرىر بۆلۈمىمىز ئارقىلىق تارقىتىلىدۇ.

دۆلەت ئىچىدىكى پوچتا ۋاكالەت نومۇرى 167—58، چەتئەللەرگە تارقىتىش ۋاكالەت نومۇرى Q1720. مۇسۇلمانلارنىڭ، مەسچىتلەرنىڭ، ژۇرنىلىمىز زوقمەنلىرىنىڭ، ئىدارە-تەشكىلات، مائارىپ-مەدەنىيەت تارماقلىرىدىكى مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلارنىڭ ژۇرنىلىمىزغا پائال مۇشتەرى بولۇشىنى قىزغىن قارشى ئالىمىز.

«جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى» ژۇرنىلى ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈمى

ئىسلام دىنىنى بۇرمىلاشنىڭ ۋە ئۇنىڭغا بىر تەرەپلىمىلىك قاراشنىڭ ماھىيىتىنى ئېچىپ تاشلايلى

دوكتور مەھمۇد ھەمدى زەقزۇق

ئېتىقاد ئەركىنلىكى ۋە مۇسۇلمان ئۇممىتىنىڭ ئىتتىپاقلىقى، بەزى ئىسلام ئەللىرىنىڭ ئارقىدا قېلىش مەسىلىسى*

بىرىنچى، ئىسلام دىنى ئېتىقاد ئەركىنلىكىگە قارشى تۇرامدۇ؟

1. ئىسلام دىنى ئىنسانلارنىڭ ئېتىقاد ئەركىنلىكىگە كاپالەتلىك قىلىدۇ. بۇ ھەقتە «قۇرئان كەرىم»دە ئېنىق بەلگىلىمىلەر بار: **"دىندا (ئۇنىڭغا كىرىشكە) زورلاش يوقتۇر"** {سۈرە«بەقەرە» (2-سۈرە)، 256-ئايەت}. شۇڭا، بىر ئادەمنى ئۆز دىنىدىن يېنىپ باشقا دىنغا ئېتىقاد قىلىشقا زورلاشقا بولمايدۇ. ئادەمنىڭ ئۆز ئىختىيارلىقى بىلەن مەلۇم بىر دىننى تاللىشى شۇ ئادەمنىڭ ئېتىقادىنىڭ ئاساسىدۇر. بۇ «قۇرئان كەرىم»دىكى: **" خالىغان ئادەم ئىمان ئېيتسۇن، خالىغان ئادەم كۇففار بولسۇن"** {سۈرە«كەھف» (18-سۈرە)، 29-ئايەت} دېگەن ئايەتتە ئۆز ئىپادىسىنى تاپقان.

2. ئىسلام دىنىنىڭ ئېتىقاد ئەركىنلىكىگە يول قويۇشى ئۇنىڭ باشقا دىنلارنىكىمۇ باراۋەر مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشىنى ئىقرار قىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. يەنە بىر ئەلەيھىسسالام مەككىدىن مەدىنىگە ھىجرەت قىلغاندىن كېيىنكى تۇنجى شەرئەت نىزامىناسىغا يەھۇدىيلار مۇسۇلمانلار بىلەن بىرگە مەدىنىدە يېڭى بىر جەمئىيەت شەكىللەندۈرىدۇ، دەپ يازغانىدى. ئىسلام دىنىنىڭ ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياسىتىنىڭ تۇرتكىسىدە، ئىككىنچى خەلىپە ھەزرىتى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئېروسالىمدىكى خەلقتە ئۇلارنىڭ ھاياتى، چېركاۋلىرى ۋە كرىستلىرى ھەرگىزمۇ ئېتىقادى سەۋەبىدىن زىيان-زەخمەتكە ئۇچرىمايدىغانلىقىغا كاپالەت بەرگەنىدى.

3. ئىسلام دىنى دىنىي مەسىلىدە ئىلمىي يوسۇندا تەھلىل-مۇنازىرە ئېلىپ بېرىشقا يول قويىدۇ. بۇ ھەقتە «قۇرئان كەرىم»دە مۇنداق دەپ كۆرسىتىلگەن:

"پەرۋەردىگارىڭنىڭ يولىغا (يەنى ئىسلام دىنىغا) ھېكمەتلىك ئۇسۇلۇبتا ياخشى ۋەز-نەسىھەت بىلەن دەۋەت قىلغىن، ئۇلار (يەنى مۇخالىپەتچىلىك قىلغۇچىلار) بىلەن چىرايلىق رەۋىشتە مۇنازىرىلەشكىن" {سۈرە«نەھل» (16-سۈرە)، 125-ئايەت}. دېمەك، بىز، مۇسۇلمان ئەمەسلەر بىلەن، بۇ ئايەتتىكى كەڭ قورساقلىق بولۇش پرىنسىپى بويىچە سۆھبەت ئېلىپ بېرىشىمىز لازىم. «قۇرئان كەرىم» يەنە ئەھلى كىتابلار بىلەنمۇ چىرايلىق رەۋىشتە سۆھبەت ئېلىپ بېرىشىمىزنى تەشەببۇس قىلىدۇ: **" 'ئى ئەھلى كىتاب (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) پەقەت ئاللاھقىلا ئىبادەت قىلىش، ئاللاھقا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەسلىك ئاللاھنى قويۇپ بىر-بىرىمىزنى خۇدا قىلىۋالماسلىقتەك ھەممىمىزگە ئورتاق بولغان بىر سۆزگە (يەنى بىر خىل ئەقىدىگە) ئەمەل قىلايلى' دېگىن، ئەگەر ئۇلار يۈز ئۆرۈسە (يەنى بۇنى قوبۇل قىلمىسا):'(ئى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار جامائەسى!) بىزنىڭ مۇسۇلمان ئىكەنلىكىمىزگە گۇۋاھ بولۇڭلار،...دەڭلار"** {سۈرە«ئال ئىمران» (3-سۈرە)، 64-ئايەت}. بۇ ئايەتتىن مەلۇمكى، دىنلار ئوتتۇرىسىدا ئېلىپ بېرىلىدىغان سۆھبەت ناۋادا كۆرۈنەرلىك نەتىجە يارىتالمىسا، ھەركىم ئۆزى قانائەت قىلغان دىنغا ئەگىشىپ مېڭىشى كېرەك. بۇ مەزمۇن سۈرە «كافىرون»نىڭ: **" سىلەرنىڭ دىنىڭلار ئۆزەڭلار ئۈچۈن، مېنىڭ دىنىممۇ ئۆزەم ئۈچۈن"** {سۈرە «كافىرون» (109-سۈرە)، 6-ئايەت} دېگەن ئايىتىدە ئۆز ئىپادىسىنى تاپقان.

ئىككىنچى، ئىسلام دىنىدىكى جىنايى جازالار ھەقىقەتەن رەھىمسىز، ۋەھشىي ئۇسۇللاردا ئېلىپ بېرىلامدۇ؟

*باش قىسمى تۆتىنكى سانىدا

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى

1. ئىسلام دىنى باغرى قاتتىق دىن ئەمەس، ئۇنىڭ ئەكسىچە، ئۇ رەھمدىللىك، مۇلايىملىقنى تەشەببۇس قىلىدىغان دىندۇر، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ئۇ يەنە ئىجتىمائىي هاياتنىڭ مۇقىملىقى ۋە تىنچلىقىغا زور دەرىجىدە ئەھمىيەت بېرىدۇ، خەلقنىڭ ساغلام، خاتىرجەم، تىنچ تۇرمۇشىغا كېپىللىك قىلىدۇ. شۇڭا، ئىسلام دىنى مەلۇم گۇناهنى سادىر قىلغانلارنى جازالىماقچى بولسا، ئالدى بىلەن، تۆۋەندىكى ئىككى پرىنسىپنى ئېتىبارغا ئالىدۇ:

1). بۇ دۇنيادا خاتالاشمايدىغان ئىنسان يوق، شۇڭا مۇسۇلمانلارغا تەۋبە قىلىش ئىشىكى ئېچىپ بېرىلىپ، ئۆزلىرىنىڭ قىلغان گۇناھىمەئسىيەتلىرىگە هەسرەت-نادامەت قىلىشلىرىغا شەرت-شارائىت هازىرلاپ بېرىلىشى لازىم.

2). جەمئىيەتتىكى هەر بىر ئادەم ئۆزى، ئائىلىسى ۋە مال-مۇلكى بىلەن تىنچ-خاتىرجەم تۇرمۇش كەچۈرۈشىنى ئارزۇ قىلىدۇ. شۇڭا هەرقانداق ئادەمنىڭ بۇ تىنچ مۇهىتقا ۋەخلى-تەرۇز، زىيان-زەخمەت يەتكۈزۈشىگە قەتئىي يول قويۇلماسلىقى كېرەك.

2. ئىسلام دىنى جىنايەتچىلەرنى جازالاشقا ئائىت بولغان بىر يۇرۇش تۈزۈملەرنى بەلگىلەپ بەرگەن بولسىمۇ، ئۇ يەنە جىنايەتنى سادىر قىلغان ئادەمنىڭ گۇناهىدىن شەك تېپىش ئۈستىنى قوللىنىپ دەپئى قىلۇېتىشكە تىرىشىدۇ ياكى قىلمىشلىرىدىن هەسرەت-نادامەت قىلمىشى بىلەن ئەپۇ قىلۇېتىشنى تەشەببۇس قىلىدۇ. شۇڭا، ئىسلام قازىلىرى ئۆز ۋاقتىدا جىنايەتچىنىڭ ئۆز گۇناهىغا هەقىقىي تۇردە پۇشايمان قىلۇاتقانلىقىنى سەزگەندە، يۇقىرىقى پرىنسىپ بويىچە گۇناهكارنىڭ جازاسىنى كېمەيتىشكە ئۇرۇنۇپ باققاندى. بۇ هەقتە پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامۇ: **"مۇمكىن بولسا، خاتالاشقان مۇسۇلمانلارنى جازالاشنى ئىمكان قەدەر دەپئى قىلىڭلار، ئەگەر ئۇلارنىڭ گۇناهىدا زەررىچىلىك شەك تېپىلسىمۇ، ئۇلارنى قويۇپ بېرىڭلار، قازىنىڭ خاتا هالدا ئەپۇ قىلۇەتكىنى خاتا هالدا جازالىغىنىدىن ئەۋزەلدۇر"** (تىرمىزى ۋە هاكىم رىۋايەت قىلغان) دېگەندى. يۇقىرىقى سەھىھ هەدىس ئىسلام دىنىنىڭ رەهىمدىل ۋە كەڭ قورساق روهىنىڭ نامايەندىسىدۇر.

3. زىنا قىلىش گۇناهىنى سادىر قىلغانلارنى جازالاش ناهايىتى تەسكە توختايدىغان بىر ئىشتۇر، چۈنكى ئىسلام دىنىنىڭ زىنا قىلىش گۇناهىنى سادىر قىلغانلارغا ئىسپات تېپىش توغرىسىدىكى شەرتلىرى ناهايىتى چىڭ بولۇپ، بۇ ئىشنىڭ بولغىنىغا ئەقەللىسى تۆت كىشىنىڭ نەق مەيدان كۆرگەنلىكىگە شاهىد بولۇشى تەلەپ قىلىنىدۇ، دېمەك، بۇنداق شەرتلەرنى تولۇق هازىرلاپ كېتىش هەقىقەتەن ئىنتايىن تەسكە توختايدۇ. رىۋايەت قىلىنىشىچە، تارىختا زىنا قىلىش گۇناهىنى سادىر قىلغان بىر جۈپ ئەر-ئايال جازالانغان بولۇپ، شۇ قېتىمقى جازا ئەسلى هەر ئىككىلىسىنىڭ ئوچۇق-ئاشكارا ئېتىراپ قىلىشى سەۋەبى بىلەن ئېلىپ بېرىلغانىدى، ئەينى ۋاقىتتا ئۇ ئىككىسىنىڭ بۇ قىلمىشلارنى قىلغانلىقىغا هېچقانداق شاهىد گۇۋاهلىق بەرمىگەنلىكىدىن، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام ئۇ ئىككىسىنىڭ قىلغان سۆزلىرىدىن يېنۇېلىشىغا كۆپ تىرىشقانىدى، ئەمما ئۇ ئىككىسى ئۆزلىرىنىڭ سۆزلىرىدە چىڭ تۇرۇۋالغانلىقى ئۈچۈن، رەسۇلۇللاه بۇ جازانى ئىجرا قىلىشقا مەجبۇر بولۇپ ئەمر چۈشۈرگەن. دېمەك، بۇ تۈردىكى جىنايەتنى ئىسپاتلاپ چىقىش ناهايىتى تەس بولغاچقا، ئىسلام تارىخىدا شۇندىن ئېتىبارەن بۇ تۈردىكى دېلولارنى بىر تەرەپ قىلغان ئەهۋاللار قايتىدىن سادىر بولۇپ باقمىغان.

4. ئىسلام دىنى ئۆزىنىڭ ۋە پەرزەنتلىرىنىڭ قورسىقىنى تويغۇزۇش ئۈچۈن ئاچلىق دەردىدە ئوغرىلىق قىلغان بىرسىنىڭ قولىنى كېسىشىنى قوللانغىنى ئۈچۈن، بۇ ئەللەردە ئوغرىلىق قىلىدىغانلار ناهايىتى ئاز كۆرۈلىدۇ هەتتا سودىگەر-تىجارەتچىلەر كۆزەتچىدىن خالىي هالدا ئۆزلىرىنىڭ ماللىرىنى خالىغان يەرگە كەڭكۇشادە قويۇپ قويۇپ، ئۆز ئىشلىرى بىلەن مەشغۇل بولۇېرىدۇ، خەلقنىڭ ئۆي ئىشىكلىرى ئوچۇق تۇرۇېرىدۇ. ئەمما بۇنىڭغا خىلاپ هالدا، بەزى جەمئىيەتلەردە كۆپ ئۈچراپ تۇرىدىغان ئوغرىلىق، بۇلاڭچىلىق قىلمىشلار شۇ جايدىكى جازا قانۇنىنىڭ يەڭگىل بولۇشى بىلەن بۋاستە مۇناسىۋەتلىكتۇر.

5. ئوغرىلىق جىنايىتىنى جازالاشتىكى مەقسەت

جەمئىيەتكە ئادىللىقنى ئېلىپ كېلىش، كەمبەغەللىكنىڭ ئالدىنى ئېلىش، ئوغرىلىق قىلمىشلارنى توسۇشتىن ئىبارەت. سۆزلەپ ئۆتۈشكە ئەرزىيدۇكى، ئىككىنچى خەلىپە ھەزرىتى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ خەلىپىلىك قىلىۋاتقان بىر يىلىدا، ئىسلام ئەللىرىدە ئاچارچىلىق ئاپىتى يۈز بەرگەنكەن، شۇ سەۋەبتىن، ھەزرىتى ئۆمەر ئوغرىلىق قىلغانلارنى جازالاش تۈزۈمىنى ۋاقتىنچە توختىتىپ قويغانىكەن.

ھەزرىتى ئۆمەر خەلىپە بولغان بىرىنچى يىلى ئوغرىلىق قىلغانلارنى جازالاشتا ناھايىتى قاتتىق تۇرغانلىقتىن، ئوغرىلىق، بۇلاڭچىلىق قىلمىشلار شۇ ۋاقىتلاردا كەمدىن كەم ئۇچرايتتى، مەككىدىن شامغا بېرىپ-كېلىدىغان يولۇچىلار سەپەرنىڭ خەتەرلىرىدىن ئامان ئىدى، ئۇلاردا يولدا بۆرىگە ئۇچراپ قېلىشتىن ئەنسىرەشنى ھېسابقا ئالمىغاندا، باشقا ھېچقانداق قورقۇنچ مەۋجۇت ئەمەس ئىدى. بۇ خىل تىنچ-خاتىرجەم مۇھىتنىڭ بەرپا بولۇشىدىكى سەۋەب شۇكى، ھەرقانداق بىر ئوغرى ئوغرىلىقنى قىلىشتىن بۇرۇن ئالدى بىلەن بۇ ئىشنىڭ قورقۇنچلۇق ئاقىۋىتىنى مىڭلارچە ئويلاپ قويىاتتى، چۈنكى، ئۇ بۇنىڭ جازاسىنىڭ ئىنتايىن ئېغىر بولىدىغانلىقىنى ناھايىتى ئوبدان بىلەتتى. شۇڭا، ئۇ ۋاقىتلاردا ئوغرىلىق جىنايىتىنى جازالاش تۈزۈمىنىڭ تەتبىقلىنىشى ناھايىتى ئاز ئىدى.

ئۈچىنچى، ئىسلام دىنى ئىنتىپاقلىقنى تەشەببۇس قىلىدۇ، بىراق مۇسۇلمانلار نېمە ئۈچۈن ئىنتىپاقلىشالمايدۇ؟

1. ھازىرقى زامانداىكى ئىسلام ئەللىرى ئۆزئارا جېدەللىشىش، پارچىلىنىش بىلەن مەشغۇل بولۇۋاتىدۇ، بۇنى ھېچكىم ئىنكار قىلالمايدۇ. ئەمما بۇ پەقەتلا بىر تارىخىي باسقۇچ بولۇپ، ئۇنى ھەر قانداق بىر مىللەت مۇشۇ تارىخىي باسقۇچ جەريانىدا ئوخشاشلا باشتىن كەچۈرىدۇ،شۇڭا، بۇنىڭ بىلەن ئۇلارنى مەڭگۈ مۇشۇ ھالەتتە قېپقالىدۇ، دېيىشكە بولمايدۇ. ياۋروپا دۆلەتلىرى ئۆزئارا جېدەللىشىش ۋە مالىمانچىلىق قىلىشلىرى تۈپەيلىدىن، ئاخىرى ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشىدىن ئىبارەت مۇقىمسىز ئاممىلارنى كەلتۈرۈپ چىقارغان. مۇسۇلمان ئەللىرى كېلەچەكتە ئوخشاشلا ئۆزلىرىنىڭ مەسىلىلىرىنى بىر تەرەپ قىلىپ، مۇسۇلمان جامائەسىنىڭ مەنپەئەتى ئۈچۈن نەتىجىلىك ھەمكارلىشىش سىستېمىسىنى تەسىس قىلالايدۇ.

بۇ جەھەتتە، مۇسۇلمانلار ئاللىبۇرۇن ھەربىكەتلىنىشكە باشلىغان ھەمدە زور تىرىشچانلىق كۆرسەتكەن. مەسىلەن، بارلىق ئىسلام ئەللىرىدىن تەركىب تاپقان ئىسلام ئەللىرى يىغىنى تەشكىلاتى بۇنىڭ روشەن مىسالىدۇر. گەرچە بۇ تەشكىلاتنىڭ ئۇنۇمى چەكلىك بولسىمۇ، ئەمما بۇ تەشكىلات باشقا ئىسلام تەشكىلاتلىرى بىلەن بولغان ھەمكارلىشىشنى كۈچەيتىشتە ھەيدەكچىلىك رول ئوينىيالايدۇ. ئىسلام ئەللىرىنىڭ ئىسلام تەلىملىرىنىڭ تۈرتكىسىدە ئۆزئارا ئىتتىپاقلىشىش، ھەمكارلىشىش، باردى-كەلدى قىلىشىش ئىشلىرىنى يېقىن كېلەچەكتە جارى قىلدۇرالايدىغانلىقىغا ئىشەنچىمىز كامىل.

2. ئىسلام دىنى ئۆزىنىڭ تەلىملىرىدە ئىتتىپاقلىشىش، ھەمكارلىشىشنى تەرغىپ قىلىپ، بۆلۈنۈش، زىددىيەتلىشىشكە قارشى تۇرىدۇ. بۇ «قۇرئان كەرىم»نىڭ: **"ھەممىڭلار ئاللاھنىڭ ئارغامچىسىغا (يەنى ئاللاھنىڭ دىنىغا) مەھكەم يېپىشىڭلار، ئايرىلماڭلار"** {سۈرە «ئال ئىمران» (3-سۈرە)، 103-ئايەت} دېگەن ئايىتىدە ئۆز ئىپادىسىنى تاپقان. بۇ ھەقتە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامۇ مۇنداق دېگەن: **"مۇسۇلمان بىر-بىرىگە رەھىمدىل بولۇشتا، بىر بىرى بىلەن دوستلىشىشتا، بىر بىرىگە يارەمدە بولۇشتا ئىنسانىنىڭ بىر پۈتۈن بەدىنىگە ئوخشايدۇ، ئىنسانىنىڭ بىرەر ئەزاسى ئاغرىسا، پۈتۈن بەدەن بىئارام بولىدۇ ۋە قىزىيدۇ"** (بۇخارى رىۋايەت قىلغان). دېمەك باشقىلارنىڭ ئەلەمىلىرىگە يار-يۆلەكتە بولۇش ۋە ئۇنى ئازايتىشقا تىرىشىش، مۇسۇلمان ئۈممىتىنىڭ بىر پۈتۈن بەدەندەك قاراش ئىسلام دىنىنىڭ ئالىيجانابلىقىنى روھىدۇر. ئىسلام دىنى ئىنسانلاردىكى ئەقىدە بىرلىكىنى قېرىنداشلىق بىرلىكى يۈكسەكلىكىدە قارايدۇ: **"مۆمىنلەر ھەقىقەتەن (دىندا) قېرىنداشلاردۇر"** {سۈرە «ھۇجۇرات» (49-سۈرە)، 10-ئايەت}. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەككىدىن مەدىنىگە ھىجرەت قىلغاندىن كېيىن، مۇھاجىرلار بىلەن ئەنسارىلارنى بىر ئۈممەت قىلغان، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ھالاۋەت-مۇشەققەتتە خۇددى قېرىنداشلاردەك بىر-بىرىگە يار يۆلەكتە بولۇشقان. بۇ ھەقتە «قۇرئان كەرىم» ۋە «ھەدىس شەرىف»تە ناھايىتى كۆپ بايان قىلىنغان.

3. ھازىرقى زاماندا، مۇسۇلمانلارنىڭ پىرقىلەرگە بۆلۈنۈشىگە سەۋەبچى بولىدىغان بىرمۇنچىلىغان تاشقى ئامىللار بار. بۇنىڭ ئىچىدىكى ئاساسلىق سەۋەب، مۇستەملىكىچىلەرنىڭ ئىسلام دۇنياسىغا تاجاۋۇزچىلىق قىلىشىدىن ئىبارەت. ئۇلارنىڭ ئىسلام دۇنياسىدىكى مۇستەملىكىچىلىكى ئاياغلاشقاندىن كېيىن،

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى www.uyghurkitap.com

بىرمۇنچىلىغان مەسىلىلەر ئوتتۇرىغا چىقىشقا باشلىدى. مەسىلەن، ھەر قايسى دۆلەتلەر ئارىسىدىكى چېگرا مەسىلىسى بۇنىڭ روشەن مىسالىدۇر. چەتئەل كۈچلىرى "پارچىلاش ئارقىلىق باشقۇرۇش" سىياسىتىنى قوللىنىپ، مۇستەملىكىدە قالغان ئىسلام دۆلەتلىرىنىڭ ئىچكى قىسمىدا زىددىيەت پەيدا قىلدى. تېخىمۇ خەتەرلىكى، چەتئەل تاجاۋۇزچى كۈچلىرى بۇ دۆلەتلەرنىڭ بايلىقلىرىنى زورلۇق بىلەن بۇلاڭ-تالاڭ قىلىپ، ئۇلارنى كەمبەغەللىككە ۋە زامانىڭ ئارقىدا قېلىشقا ئېلىپ باردى. شۇ سەۋەبتىن، ئۇلار تا بۈگۈنكى كۈنگە قەدەر ئۇنىڭ زىيىنىنى تارتىپ كەلمەكتە. ئەمەلىيەتتە، مۇتلەق كۆپ ساندىكى ئىسلام ئەللىرى ھازىرغا قەدەر مۇستەملىكىچىلەر قالدۇرۇپ كەتكەن زىيان-زەخمەتنىڭ زەرىنى باشتىن كەچۈرمەكتە.

4. مۇسۇلمانلار مۇستەملىكىچىلەر قالدۇرۇپ كەتكەن مۇشكۈلاتلارنى بىر تەرەپ قىلىش ئىشلىرىغا جان-دىلى بىلەن مەشغۇل بولۇپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن، ئىسلام دىنىنىڭ ئىتتىپاقلىشىپ ھەمكارلىشىش تەلىملىرىگە ئېتىبار بېرەلمەي قالغان. ئەمما ئىسلام ئەللىرى يەنىلا ئۆزلىرىنىڭ كۆچ-قۇۋۋىتىنى قايتىدىن تېپىشقا، بارلىق ئىسلام ئەللىرىنىڭ خەيرىيىتى ئۈچۈن تىرىشچانلىق كۆرسىتىشكە تىرىشماقتا. ھەر قانداق بىر ئىسلام دۆلىتىدىكى مۇسۇلمان ئۆزىنىڭ قېينىچىلىقتا قالغان مۇسۇلمان قېرىنداشلىرىغا ھېسداشلىق قىلىپ، ئۇلارنىڭ ئەلەملىرىگە يار-يۆلەكتە بولماقتا ھەمدە ئۇلارنى ئىسلام ئۇممىتىنىڭ تەركىبى قىسمى دەپ قارىماقتا. بۇ ئىسلام ئەللىرىنىڭ قايتىدىن ئىتتىپاقلىشىشى ۋە ھەمكارلىشىشى ئۈچۈن بەلگىلىك ئاساس يارىتىپ بەردى، ئۇلارنىڭ سىياسەت، ئىقتىساد، مەدەنىيەت ۋە جەمئىيەت ئامانلىقى ساھەسىدە ئۆزئارا تىرىشچانلىق كۆرسىتىشى، پىكىر ئالماشتۇرۇشى ناھايىتى مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە بولۇپ، بۇلارنىڭ ھەممىسى دۇنيانىڭ تىنچلىقى ۋە ئامانلىقىغا تۈرتكىلىك رول ئويناىدۇ.

تۆتىنچى، بەزى ئىسلام ئەللىرىنىڭ ئارقىدا قېلىشىغا ئىسلام دىنى سەۋەبمۇ؟

1. تارىخ ئىسپاتلىدىكى، ئىسلام دىنى رونىق تېپىپ قىسقىغىنە ۋاقىت ئىچىدە دۇنياغا شانلىق نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈرۈپ، ئىنسانىيەت مەدەنىيىتىگە ناھايىتى چوڭ تۆھپىلەرنى قوشقان. ئىسلام دىنىنىڭ ئىلىم-پەنگە قوشقان تۆھپىسى ناھايىتى كۆپ بولۇپ، بۇنىڭغا تارىخ پاكىت بولالايدۇ، دۇنيانىڭ ھەر قايسى جايلىرىدىكى مۇزېيلاردا ساقلىنىپ كېلىنىۋاتقان نۇرغۇنلىغان ئىسلام مەدەنىيىتىنىڭ مىراسلىرى مۇسۇلمانلارنىڭ قەدىمىي مەدەنىيىلىكىنى ئىسپاتلايدۇ. ئۇندىن باشقا، ئىسلام دۇنياسىدىكى ئاساسەتەقىلەر ئىسلام سەنئىتىنىڭ نەقەدەر يۇكسەكلىككە ئىگە ئىكەنلىكىنى ئىپادىلەپ بېرىدۇ.

ھەممىزگە مەلۇمكى، ئىسلام مەدەنىيىتى ئاندولىسىيەگە ناھايىتى چوڭ تەسىر كۆرسەتكەن. مىلادىيىنىڭ 12- ۋە 13-ئەسىردە ياۋروپادا مۇسۇلمانلارنىڭ ئەسەرلىرىنى تەرجىمە قىلىش ھەرىكىتى باشلانغان، بۇ ئەسەرلەر ئىسلام مەدەنىيىتىنىڭ جەۋھەرلىرى بولۇپ، ياۋروپالىقلار كېيىن ئۇ ئارقىلىق ئۆزلىرىنىڭ ھازىرقى زامان مەدەنىيىتىگە ئاساس سالغانىدى.

2. «قۇرئان كەرىم» ئىلىم-بىلىم، ئالىم-ئۆلىمالارنى ناھايىتى يۇقىرى مەرتىۋىدە قارايدۇ، ئۇ مۇسۇلمانلارنىڭ كائىناتقا نەزەر سېلىشىنى، ئاللاھنىڭ مەۋجۇداتلىرىنى كۈزىتىشىنى، زېمىننى نېمە ئۈچۈن ئىنسانغا بويسۇندۇرۇپ بەرگەنلىكىنى چۈشىنىشىنى تەشەببۇس قىلىدۇ. ئاللاھ تائالانىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا نازىل قىلىپ چۈشۈرۈپ بەرگەن دەسلەپكى بەش ئايەتنى ئۆگىنىش، ئوقۇش ۋە چۈشىنىشىنىڭ مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە ئىكەنلىكىنى چۈشەندۈرۈپ بەرگەن. مۇسۇلمانلار ئۆز ۋاقتىدا بۇ بەش ئايەتنىڭ چوڭقۇر دالالىتىگە دىققىتىنى قوزغاپ، ئىلىم تەھسىل قىلىشنى پەرز يۇكسەكلىكىدە كۆرۈپ ئەمەل قىلغانىدى.

3. بۈگۈنكى كۈندە بەزى مۇسۇلمانلارنىڭ ئارقىدا قېلىشىنى ئىسلام دىنىغا تېگىش ئەقىلغە سىغمايدۇ، چۈنكى ئىسلام ھەر خىل شەكىلدىكى چېكىنىشكە قارشى تۇرىدۇ. مۇسۇلمانلار ئىسلام دىنىنىڭ ماھىيىتىنى ھەقىقىي تۇردە ئىدراك قىلالمىغاندا، ئۇزلۇكسىز ئۆزگىرىپ تۇرۇۋاتقان ئالەمنىڭ تەرەققىيات قەدىمى بىلەن تەڭ ئالغا ئىلگىرلىيەلمەي قالدۇ. بۇ ھەقتە ئالجىرىيەنىڭ مەشھۇر ئىسلام مۇتەپەككۇرى مەرھۇم مالىك ئىبنى نەبى ناھايىتى ئىخلاسلىق بىلەن مۇنداق شەرھىلىگەن: "بۈگۈنكى كۈندە مۇسۇلمانلارنىڭ ئارقىدا قېلىشىغا ئىسلام دىنى سەۋەبچى بولمايدۇ، بۇ ئاللاھ تائالانىڭ ئىسلام دىنىنىڭ تەلىملىرىنى تەرك ئەتكەن ۋە ئۇنىڭغا ئەمەل قىلمىغان مۇسۇلمانلارغا چۈشۈرگەن ھەقلىق جازاسىدۇر". شۇڭا ئىسلام دىنىنىڭ بەزى مۇسۇلمانلارنىڭ ئارقىدا قېلىشى بىلەن ھېچقانداق مۇناسىۋىتى يوق.

4. ئىسلام دىنى ئىنسانىيەتكە پايدىلىق بولىدىغان

بارلىق مەدەنىيەت تەرەققىياتىغا ئىشكىنى كەڭ ئاچىدۇ، ھەمدە داۋاملىق شۇنداق قىلىشقا چاقىرىق قىلىدۇ. مۇسۇلمانلار ئۆزلىرىنىڭ ئارقىدا قېپقېلىشىدىكى ھەقىقىي سەۋەبنى ئىزدىگەندە، ئىسلامنىڭ بۇنىڭدىن مۇستەسنا ئىكەنلىكىنى بىلىۋالالايدۇ. بۇنىڭغا بىرمۇنچىلىغان ئامىللار سەۋەب بولغان بولۇپ، ئۇنىڭ مۇستەملىكىچىلىك ھۆكۈمرانلىقى دەۋرىگە ئېلىپ بارغىلى بولىدۇ، ئۇلار ئىسلام دۇنياسىنىڭ تەرەققىي قىلىشى ۋە ئىلگىرىلىشىگە توسالغۇ بولغان. ئۆز ۋاقتىدا مۇسۇلمانلار بەزى ئىچكى ئامىللاردىن باشقا، تاشقى ئامىللارنىڭ مەۋجۇتلىقىمۇ ئېتىبار بەرمىگەن، ئۇنىڭ ئۈستىگە، ئۇلار ئىسلام دىنى تەشەببۇس قىلغان، ئۇلارنىڭ تەرەققىي قىلىشى ۋە ئىلگىرىلىشىگە پايدىلىق بولغان ئاكتىپ ئامىللارنى ئۆز ئەمەلىيىتىدە كۆرسىتىشكە سەل قارىغان.

5. ھەر قانداق ئەھۋال ئاستىدا، ئىسلام دىنىنى بۇگۈنكى كۈندىكى مۇسۇلمانلارنىڭ ئارقىدا قېلىشى بىلەن باغلاشقا بولمايدۇ، ئىسلام دىنى ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىغا مەسئۇل ئەمەس. ئۇلارنىڭ ئارقىدا قېلىشىنى تارىخنىڭ مەلۇم بىر ئالاھىدە جەريانى دەپ قاراش كېرەك، ئۇ مەڭگۈ ئۆزگەرمەي تۇرىۋەرمەيدۇ.

ئىسلام دىنىنىڭ ئىنسانىيەت مەدەنىيىتىگە تۆتقان پوزىتسىيىسىگە باھا بەرگەندە، ئادىل، بىتەرەپ مەيدانىدا تۇرۇپ ئىلمىي ئاساستا ھۆكۈم قىلىش كېرەك. تۆھمەت-ئاھانەت، ئىغۋا ۋە بىر تەرەپلىمىلىك قاراشنى ئاساس قىلىپ چىقىرىلغان ھۆكۈمگە ھەققانىيلىقتىن ھېچقانداق سۆز ئاچقىلى بولمايدۇ.

(ئاپتور:مىسىر دىن-ۋەقفە فوندىنىڭ ۋەزىرى، ئىسلام دىنى ئىشلىرى ئالىي كېڭىشىنىڭ رەئىسى؛ ئەرەبچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى:ئادىل ھاجى كېرەم؛ تەھرىرلىگۈچى:شەمشىدىن ھاجى)

(بېشى 19-بەتتە)

پائالىيەتلىرى بىلەن ئاللاھقا يېقىنچىلىق قىلمىز دەپ ئۆزلىرىدىن بۇرۇن ئۆتكەن سالىھلارنىڭ قەبرىگاھلىرىغا بېرىپ چاھارپايلارنى قان قىلىشىدىغان ئىشلار بولۇپ، بۇ قىلمىشلار ئەينەن ئاللاھ تائالاغا شېرىك كەلتۈرگەنلىك. بۇنداق قىلمىشلاردىن ئاللاھ ۋە ئاللاھنىڭ رەسۇلى ئەلۋەتتە بىزار. مۇشۇ ھەقتە رەسۇلىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: **"ئاللاھنىڭ غەيرى ئۈچۈن زەبھى قىلغان كىشىلەرگە ئاللاھنىڭ لەنىتى بولسۇن!"** (مۇسلىم، نەسائى، ئەھمەد رىۋايەت قىلغان). يەنە رەسۇلىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام ئاللاھ تائالانىڭ غەيرىيگە ئىبادەت قىلدىغان ئورۇنلاردا، جاھىلىيەتنىڭ ھېيت-بايراملىرى ئۆتكۈزۈلىدىغان جايلاردا زەبھى قىلىشتىن چەكلىگەن. مۇشۇ ھەقتە سابىت ئىبنى زەھھاك(ئاللاھ ئۇ كىشىدىن رازى بولسۇن)تىن نەقىل قىلىنغان بىر ھەدىستە مۇنداق دېيىلگەن: بىر ئادەم مەدىنە شەھرىگە يېقىن بولغان بەۋۋانە دېگەن بىر تاغدا زەبھى قىلىشنى نەزىر قىلغاندا رەسۇلىمىز مۇنداق دېگەن: **"ئۇ جايدا ئىبادەت قىلىنىدىغان بۇت ياكى جاھىلىيەتنىڭ بىرەر ھېيت-بايراملىرى بارمىدى؟"** دېگەندە، ئۇ كىشى: "ياق" دەپ جاۋاب بەرگەن. رەسۇلۇللاھ ئۇ كىشىگە: **"قىلغان نەزىرىڭگە ۋاپا قىل، چۈنكى ئاللاھ تائالا ئۈچۈن گۇناھ ھەئسىيەت ھېسابلىنىدىغان، ئادەم پەرزەنتلىرى ئىگە بولالمىغان نەزىرىگە ۋاپا قىلىش يوق"** دېگەن (ئەبۇ داۋۇت رىۋايەت قىلغان). يۇقىرىدا زىكر قىلىنغان ئايەت-ھەدىسلەردىن زەبھى بىلەن نەھرىنىڭ نېگىزلىك ماھىيىتى ھەققەتەن ئاللاھ تائالا ئۈچۈن بولۇشىنىڭ بەك مۇھىم ئىكەنلىكىنى چۈشىنىپ يېتەلەيمىز.

يەنە بۇنىڭدىن باشقا ئىبادەتنىڭ قورقۇش، ئۈمىد قىلىش، باش ئېگىش، تەۋازۇ قىلىش، ياخشى كۆرۈش ۋە نەپرەتلىنىشتىن ئىبارەت كۆپلىگەن تۈرلىرى بولۇپ مۇشۇ تۈرلەرمۇ چوقۇم ئاللاھ تائالانىڭ رىزالىقى ئۈچۈن بولۇشى تولىمۇ مۇھىم. جانابى ئاللاھ ھەممىمىزنىڭ بارلىق ئەمەللىرىنىڭ ئۆزىنىڭ رىزالىقى ئۈچۈن بولۇشىغا، دەرگاھى ھەقتە مەقبۇل بولۇشىغا مۇيەسسەر قىلغاي. ئامىن!

(ئاپتور:ئاقسۇ شەھىرىدىن؛ تەھرىرلىگۈچى:شەمشىدىن ھاجى)

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بېكى تارقىسى

بەزى ئىبادەت ئەمەللىرى ھەققىدە

ئابدۇخالىق ئالىم

بسم الله الرحمن الرحيم

(ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن)

ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم! ئۆزىنىڭ دۇنيا ۋە ئاخىرەتلىك ئىشلىرىنى ئورتاق ئېلىپ مېڭىپ ئىبادەت ئىشلىرى بىلەن مەشغۇل بولۇۋاتقان ھۆرمەتلىك مۇسۇلمان قېرىنداشلار! ئىبادەت دېگەن سۆزنىڭ لۇغەت مەنىسى" بويسۇنۇش، باش ئېگىش، كەمتەر بولۇش" دېگەنلىك بولۇپ، شەرئىدىكى مەنىسى شۇ ئىبادەت قىلغۇچى ئۆزىنىڭ بارلىق ئەمەل ـ ئىبادەتلىرىنى ئاللاھ تائالاغا خالىس نىيەت قىلىش ۋە ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئەگىشىش بىلەن بىرگە ئۆزىنىڭ ئىچكى ۋە تاشقى دۇنياسىدىكى سۆز ھەرىكەتلىرىنى ئاللاھ تائالا ياخشى كۆرىدىغان ۋە رازى بولىدىغان رەۋىشتە ئېلىپ بېرىش دېمەكلىكتۇر. ئىبادەت ئەمەلەر قوبۇل بولىدىغان يۇقىرىقى شەرتلەر مۇئەييەنلەشمىسە ئۇ كىشىنىڭ قىلغان پائالىيەتلىرى ئاللاھ تائالانىڭ دەرگاھىدا ئەسلا مەقبۇل بولمايدۇ.

ئىبادەتنىڭ تۈرلىرى ناھايىتى كۆپ بولۇپ شۇ ئەمەلەرنىڭ ھەممىسىنى ئاللاھ تائالا ئۆچۈن تەسەررۇپ قىلىش ۋاجىب. ئەگەر ھەر قانداق بىر شەخس شۇ ئىبادەت ئەمەللىرىدىن بىرەر ئىشنى ئاللاھ تائالانىڭ غەيرى ئۆچۈن تەسەررۇپ قىلىدىكەن، ئۇ كىشى مۇشرىك ۋە كاپىرنىڭ ھۆكمىدە بولىدۇ. تۆۋەندە بىز شۇ ئىبادەت ئەمەلەرنىڭ بەزىسىنى مىسال تەرىقىسىدە بايان قىلىپ ئۆتىمىز.

1. دۇئا. دۇئانىڭ لۇغەت مەنىسى" چاقىرماق، دەۋەت قىلماق، تىلىمەك، دۇئا قىلماق" دېگەنلىك بولۇپ، شەرئىدىكى مەنىسى شۇ دۇئا قىلغۇچىنىڭ جانابى ئاللاھ تائالادىن ياخشىلىقنى جەلپ قىلىپ، زەرەرنى دەپئى قىلىش ئۆچۈن قىلغان تەلەپ، ئارزۇ ئىستەكلىرىدۇر. بۇ دۇئا ئاللاھ تائالا ئۆچۈن خالىس بولۇشى شەرت. بۇ ھەقتە جانابى ئاللاھ تائالا «قۇرئان كەرىم»دە مۇنداق دەيدۇ:

"پەرۋەردىگارىڭلار ئىيتتىدۇ:'ماڭا دۇئا قىلىڭلار، مەن(دۇئايىڭلارنى) قوبۇل قىلىمەن (تىلىگىنىڭلارنى بېرىمەن)، شۇبھىسىزكى، مېنىڭ ئىبادىتىمدىن چوڭچىلىق قىلىپ باش تارتىدىغانلار خار ھالدا جەھەننەمگە كىرىدۇ'" {سۈرە «غافىر» (40-سۈرە)، 60-ئايەت}.

"ئاللاھ (پەيغەمبەرلەر ئەۋەتىپ) يەر يۈزىنى تۈزىگەندىن كېيىن، يەر يۈزىدە بۇزۇقچىلىق قىلماڭلار، (ئاللاھنىڭ ئازابىدىن) قورققان ۋە (رەھمىتىنى) ئۈمىد قىلغان ھالدا دۇئا قىلىڭلار، شۇبھىسىزكى، ئاللاھنىڭ رەھمىتى ياخشىلىق قىلغۇچىلارغا يېقىندۇر" {سۈرە «ئەئراف» (7-سۈرە)، 56-ئايەت}. دۇئا ھەققىدە رەسۇلىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: **"دۇئا قىلىش ئۆزى ئىبادەت. دۇئا ئىبادەتنىڭ يىلكىسى. ئاللاھ تائالاغا دۇئا قىلىشتىنمۇ كاتتا ئىش بولمايدۇ"** (تىرمىزى، ئىبنى ماجە، ئەبۇ داۋۇت، ئەھمەدلەر رىۋايەت قىلغان). يۇقىرىدا بايان قىلىنغان ئايەت، ھەدىسلەر شۇنى دەللىلەپ بېرىدۇكى، دۇئا قىلىش ئىبادەتنىڭ خاس ۋە ئەھمىيەتلىك تەركىبى قىسمى بولۇپ، ئاللاھ تائالا ئىنسانىيەتنى ئۆزىنىڭ غەيرىيگە دۇئا قىلىشتىن مەنئى قىلىپ مۇنداق دېگەن:

"ئاللاھنى قويۇپ قىيامەتكىچە دۇئانى ئىجابەت قىلىشقا قادىر بولالمايدىغان بۇتلارغا چوقۇنىدىغان ئادەمدىنمۇ گۇمراھ ئادەم بارمۇ؟ بۇتلار ئۇلارنىڭ دۇئاسىدىن غاپىلدۇر. (قىيامەت كۈنى) ئىنسانلار (ھېساب بېرىش ئۈچۈن) توپلانغان چاغدا، بۇتلار ئۇلارغا(يەنى بۇتپەرەسلەرگە) دۈشمەن بولىدۇ، ئۇلار تەرىپىدىن ئىبادەت قىلىنغانلىقىنى ئىنكار قىلىدۇ" {سۈرە «ئەھقاف» (46-سۈرە)، 5-، 6-ئايەتلەر}.

بۇ ئايەت ۋە ئۇنىڭ مەنىسىدە كەلگەن باشقا ئايەتلەر، ئاللاھ تائالادىن غەيرىيگە دۇئا قىلىشنىڭ بەك خەتەرلىك

ئىكەنلىكىنى ئىپادىلەپ بېرىدۇ. لېكىن قىسمەن ئورۇنلاردا بەزى كىشىلەرنىڭ بىلىپ ياكى بىلمەي نادانلارچە بەزى قەبرىگاھلارغا بېرىپ، ئۆز خىياللىرىچە: ''ئاشۇ قەبرىلەرنىڭ ساھىبى بىزنىڭ ئارزۇ-ئىستەكلىرىمىزنى ئىجابەت قىلىدۇ، پايدا-مەنپەئەتنى جەلپ قىلىپ، زەرەرنى توسۇپ قالالايدۇ'' دەپ خاتا ئېتىقاد قىلىش بىلەن، ئاللاھ تائالا ئاتا قىلغان ئەقىل پاراسىتىنى بىھۇدە ئىشلارغا تەسەررۇپ قىلۋاتىدۇ. بۇ قىلمىشلار، ئىسلام دىنىمىزنىڭ مۇھىم ئىبادەت قىسمى ھېسابلىنىدىغان دۇئاغا تۇپتىن زىت بولۇپ، بۇ ھەقتە جانابى ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ''**(ئى مۇھەممەد!) سىلەر ئاللاھدىن باشقا، سىلەرگە پايدا-زىيان يەتكۈزۈشكە قادىر بولالمايدىغان نەرسىلەرگە چوقۇنامسىلەر؟ دېگىن. ئاللاھ بولسا (سۆزۈڭلارنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئەھۋالىڭلارنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر**'' {سۈرە «مائىدە» (5-سۈرە)، 76-ئايەت}.

2. ئىستىخاسە: ئىستىخاسەنىڭ لۇغەت مەنىسى ''ياردەم تىلىمەك، مەدەت تىلىمەك، ئىلتىجا قىلماق'' دېگەنلىك بولۇپ، شەرئىدىكى مەنىسى ئىنسانغا كەلگەن ھەر خىل ھادىسە، جاپا مۇشەققەتلەرنىڭ كۆتۈرۈلۈشىنى ئاللاھ تائالادىن تىلەشدۇر، ئۇمۇ خۇددى ئاللاھ تائالا (سۈرە «ئەنفال»نىڭ 9-ئايىتىدە) دېگىنىدەك دۇئانىڭ مۇھىم بىر تەركىبى قىسمى ھېسابلىنىدۇ. ''**ئۆز ۋاقتىدا (دۇئا قىلىپ) پەرۋەردىگارىڭلاردىن ياردەم تىلىڭلار، ئاللاھ: 'سىلەرگە ئارقىمۇ-ئارقا (چۈشىدىغان) مىڭ پەرىشتە بىلەن ياردەم بېرىمەن' دەپ دۇئايىڭلارنى ئىجابەت قىلدى**''.

ئىستىخاسە توغرىلىق سەھىھ ھەدىستە مۇنداق بىر ۋەقەلىك بايان قىلىنغان: ئابدۇللا ئىبنى سەلۇل ئىسىملىك بىر مۇناپىق بولۇپ، ئۇ داۋاملىق پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ۋە ساھابە ئىكرامىلارغا ئازار بېرەتتى. ساھابىلەر: ''بىز ھەممىمىز بېرىپ مۇشۇ مۇناپىقتىن خالاس بولۇشقا رەسۇلۇللاھدىن ياردەم، مەدەت تەلەپ قىلايلى'' دېيىشكەندە، رەسۇلۇللاھ مۇنداق دېگەن: ''**شەكسىز مەندىن مەدەت تەلەپ قىلىنمايدۇ، بەلكى ئاللاھ تائالادىن مەدەت تەلەپ قىلىنىدۇ**'' (تىبرانى، ئەھمەد رىۋايىتى قىلغان).

ھەقىقەتەن مۇشۇ ھەدىس ئاللاھ تائالانىڭ غەيرىيدىن مەدەت تىلەش، ئىلتىجا قىلىشنىڭ ھارامىلىقىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. چۈنكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابە ئىكرامىلارنى ئاشۇ مۇناپىقنىڭ ئەزىيەتلىرىدىن خالاس تاپقۇزۇشقا قادىر ئىدى. لېكىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام شەرىككە ئېلىپ بارىدىغان ئاشۇ خىل قىلمىشنى قەتئىي توسۇش ئۈچۈن ساھابە ئىكرامىلارنىڭ رەسۇلۇللاھدىن مەدەت تىلەش تەشەببۇسىنى ئىنكار قىلدى. بىز يۇقىرىقى بايانلاردىن ئىنسانلارنىڭ بېشىغا كەلگەن تۇرلۈك ھاۋادىساتلارنىڭ كۆتۈرۈلۈپ كېتىشىنى ھەق تائالانىڭ غەيرىيگە ئىلتىجا قىلىشنىڭ قەتئىي دۇرۇس ئەمەسلىكىنى چۈشىنىپ يېتەلەيمىز.

3. زەبھى ۋە نەھرى: زەبھنىڭ لۇغەت مەنىسى ''زەبھى قىلىش، ئۆلتۈرۈش، بوغۇزلاش'' دېگەندەك مەنالارغا ئىگە. نەھرنىڭ لۇغەت مەنىسى '' كۆكرەك بىلەن گالتىنىڭ ئارىلىقى بولۇپ، بۇنىڭدا كالا بىلەن تۆگىنى ئۆلتۈرۈش، بوغۇزلاش'' دېگەنلىكتۇر. ئۇ ئىككىسىنىڭ شەرئىدىكى مەنىسى ئاللاھ تائالا ھالال قىلىپ بەرگەن قوي، كالا، تۆگە قاتارلىق ھايۋانلارنى ئاللاھ تائالانىڭ رازىلىقىنى ئىزدەش جەھەتتىدىن ئاللاھ يولىدا بوغۇزلاپ قان ئېقىتىش ۋە قۇربانلىق قىلىش دېگەنلىكتۇر. بۇمۇ ئىبادەتنىڭ ئەڭ مۇھىم تەركىبى قىسمى بولۇپ، ئىبادەتنىڭ ئەڭ مۇھىم تەرىپى بولغان مۇشۇ ئەمەللەرنى قىلىشتا، شۇ ئەمەلنىڭ خالىس بولۇشىنى جانابى ئاللاھ ئالاھىدە تەكىتلەپ «قۇرئان كەرىم»دە مۇنداق دېگەن: ''**(ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، 'مېنىڭ نامىزىم، قۇربانلىقىم، ھاياتىم ۋە مامىتىم (دۇنيادا قىلغان ياخشىلىقلىرىم ۋە تائەت. ئىبادەتلىرىم) ئالەمنەرنىڭ پەرۋەردىگارى ئاللاھ ئۈچۈندۇر. ئاللاھنىڭ شېرىكى يوقتۇر، مەن مۇشۇنىڭغا (يەنى يالغۇز ئاللاھقىلا خالىس ئىبادەت قىلىشقا) بۇيرۇلدۇم، مەن مۇسۇلمانلارنىڭ ئەۋۋىلىمەن**' '' {سۈرە «ئەنئام» (6-سۈرە)، 162-، 163-ئايەتلەر}. ''**بىز ساڭا ھەقىقەتەن نۇرغۇن ياخشىلىقلارنى ئاتا قىلدۇق. پەرۋەردىگارىڭ ئۈچۈن نامماز ئوقۇغىن ۋە قۇربانلىق قىلغىن. ھەقىقەتەن سېنىڭ دۈشمىنىڭنىڭ نامى- نىشانى قالمايدۇ**'' {سۈرە «كەۋسەر» (108-سۈرە)، 1 — 3-ئايەتلەر}. يۇقىرىقى ئايەتلەردە شۇ ئىبادەت ئەمەلنىڭ قايسى رەۋىشتە ئېلىپ بېرىلىشىنىڭ مۇقەررەرلىكى ناھايىتى روشەن گەۋدىلەنگەن. بىراق بىزنىڭ بىر قانچە ئەسىرنىڭ مابەينىدىكى تارىخىمىزدا ياكى ھازىرقى ئۈچۈر دەۋرىدە بىزنىڭ مۇشۇ دىيارىمىزدا بولمىسۇن ياكى باشقا ئەللەردە بولمىسۇن كۆپلىگەن كىشىلەر مۇشۇ ئەمەلى ئىبادەتلەرنى قىلىش جەريانىدا شېرىككە ياتىدىغان پائالىيەتلەرنى قىلىپ، ئازغۇنلۇق پاتقىقىغا پېتىشقان ۋە پېتىشماقتا. بۇنىڭ تېپىك مىسالى شۇكى، ئۆزلىرىنىڭ ئاشۇ

(ئاخىرى 17-بەتتە)

ئۇيغۇر كتاب تورىدىن www.uyghurkitap.com ئۇيغۇرچە كتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

ئىسلام دىنى ھەر قاندىلىق ئىشتا نىيەتنى ئالدىنقى ئورۇنغا قويىدۇ

ئابدۇرەھمان ئابدۇلكەبىر

بسم الله الرحمن الرحيم

(ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن)

ئىسلام دىنى ئاللاھ بىلەن ئادەم، ئادەم بىلەن ئادەم، ئادەم بىلەن ئەتراپىدىكى شەيئىلەر ئارىسىدىكى ئىچكى- تاشقى مۇناسىۋەتدارلىقنى ئۆزىنىڭ ئىپادىلەش مەقسىتى قىلىدىغان بولغاچقا، ئىنسانلارنىڭ بارلىق پائالىيەتلىرىنىڭ ئاخىرقى نىشانىنى "ئاللاھنىڭ رىزالقىنى ئىزدەشتىن ئىبارەت" دەپ بېكىتكەن.

بىزنىڭ شاھادەت ئېيتىشىمىز، نامازئوقۇشىمىز، زاكات بېرىشىمىز، روزا تۇتۇشىمىز، ھەج تاۋاپ قىلىشىمىز، ئىلىم ئۆگىنىشىمىز، سەدىقە قىلىشىمىز، يول ياسىشىمىز، كۆۋرۈك سالدۇرىشىمىز، ئىجتىمائىي پاراۋانلىق ئورۇنلىرىنى قۇرۇپ يېتىم-يېسىرلارنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىشىمىز، زاۋۇت، كان- كارخانىلارنى قۇرۇپ، ئىجتىمائىي ئىگىلىكنىڭ تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈشىمىز، پەن- تېخنىكا، مائارىپنى تەرەققىي قىلدۇرۇشىمىز، دۆلەتنى قۇدرەت تاپقۇزۇشىمىز، ئاتا- ئانىلارنىڭ ھالىدىن ئوبدان خەۋەر ئېلىپ، پەرزەنتلەرنىڭ تەربىيىلىنىشىگە كۆڭۈل بۆلۈشىمىز، ئاياللىرىمىزنىڭ ھوقۇق- مەجبۇرىيەتلىرىنى تولۇق تونۇتۇپ توغرا يېتەكلەپ مېڭىشىمىز، ئۇرۇق- تۇغقان، قولۇم- قوشنىلارنىڭ تۇرمۇشىغا يېقىندىن كۆڭۈل بۆلۈشىمىز، ساۋاقداشلار- خىزمەتداشلار ئارا ئېچىل-ئىناق ئۆتۈشىمىز، قىينىچىلىقتا قالغانلارنىڭ قىينىچىلىقتىن قۇتۇلۇېلىشىغا ياردەم بېرىشىمىز، ئۆزىمىزنى روھى ۋە ماددىي جەھەتتىن ياخشى تەربىيىلەپ، ئۆزىمىزنىڭ روھ ۋە تەن ساپايىمىزنى ئۈستۈرۈپ، جەمئىيەت ئۈچۈن بىر كىشىلىك ھەسسە قوشۇشىمىز، قەلەم تەۋرىتىپ نەشر ئەپكارلار ئارقىلىق خەلقنى تەربىيىلىشىمىز...قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى خالىس ئاللاھنىڭ رىزالقى ئۈچۈنلا بولىدىكەن شەكسىز ئىبادەتتۇر. ئاللاھ بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن: "**ئۇلار پەقەت ئىبادەتنى ئاللاھقا خالىس قىلغان، ھەق دىنغا ئېتىقاد قىلغان ھالدا (يالغۇز) ئاللاھقىلا ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇلدى**" {سۈرە «بەييىنە» (98-سۈرە)، 5-ئايەت}. بەزىلەر "مۇشۇ ئىشلارنىمۇ ئىبادەت دەيدىغاندىمۇ؟" دەپ قېلىشى مۇمكىن. چۈنكى كۆپ قىسىم مۇسۇلمانلارنىڭ ئېڭىدا، جۇملىدىن ئۇيغۇر مۇسۇلمانلىرى پەقەت "ئۆلگەندىن كېيىن تۇپراق بېشىغا چىقىپ قۇرئان تىلاۋەت قىلىپ قويۇش"، "نامازئوقۇش"، "زاكات بېرىش"، "رامىزان روزىسى تۇتۇش"، "ھەج تاۋاپ قىلىش"نىلا ئىبادەت دەپ چۈشىنىدۇ. نەزەر دائىرىسى كەڭرەكلىرى "نىكاھ ئوقۇش"، "بالىسى تۇغۇلسا ئىسىم قويۇش"نىمۇ ئىبادەت دەپ چۈشىنىشى مۇمكىن. ئەمما ئاربىمىزدا ئۆزىنىڭ ئۆز تۇرمۇشىدىكى كىشىلىك ئەخلاقى- پەزىلەت، دۇنيا قاراش، ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتنى تۈرگە ئايرىپ ئۆگىنىۋاتقانلار ئاز ئەمەس. ئۇلار ئۆزىنىڭ مۇناسىۋەتلىرىنى ئىسلام دىنىنىڭ تەلىماتلىرى بويىچە ئىسلاھ قىلىشقا ئالاھىدە كۈچ چىقىرىۋاتىدۇ. بۇ يەردە شۇنى ئېيتىپ قويۇش زۆرۈركى، ئىسلام دىنى ئەقىدە ۋە ئىبادەت ئىشلىرىدىن باشقا، كىشىلەرنىڭ روھى كەيپىياتى، كىشىلىك دۇنيا قارىشى، غايىسى ۋە ئىجتىمائىي ئەمەلىيىتى قاتارلىقلارنى تەرتىپكە سالىدىغان ئىجتىمائىلىق ۋە ئەقىدىۋىلىككە ئىگە كۆپ تەرەپلىمىلىك ئىلاھى پىرىنسىپتۇر.

ئىبادەت مەسىلىسىگە كەلسەك، ئىبادەت بەزى كىشىلەرنىڭ قارىشىدىكى چەكلىك سورۇن ۋە چەكلىك ۋاقىتتىلا ئېلىپ بېرىلىدىغان مەخسۇس پائالىيەتتىنلا ئىبارەت بولماستىن، بەلكى كىشىلەرنىڭ تۇرمۇش ئۇسۇلى، مەدەنىي ئىزدىنىشى ھەم كائىنات، ئاللاھ، ئادەم ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنى توغرا تونۇش ئارقىلىق توغرا ئېلىپ بارغان بارلىق ئەمەلىي پائالىيەتلىرىنىڭ ھەممىسى ئىبادەت ھېسابلىنىدۇ. "ئىبادەت" دېگەن بۇ سۆز ئەرەبچە "عبادة" دەپ يېزىلىدۇ ۋە "باش ئەگمەك، بوي سۇنماق، قۇلچىلىق قىلماق" دېگەندەك مەنىلەردە ئىشلىتىلىدۇ. ئەنە شۇ سۆزدىن ياسالغان "عبد" دېگەن ئىسىم "قۇل" دېگەنلىك بولۇپ، پۈتۈنلەي باشقىلارنىڭ ئىگىدارچىلىقىغا ئۆتۈپ كەتكەن، بارلىق ئىشلارنى خوجايىنىنىڭ رازىلىقى ئاستىدا قىلىدىغان ئادەمگە قارىتىلغان. "ئىبادەت" دېگەن بۇ

سۆز دىنى ئاتالغۇدا تىرەن، چوڭقۇر مەنىلەرنى ئىپادىلەيدۇ، بۇ يەردىكى ''عبد '' يەنى ''قۇل '' ئاللاھنىڭ قۇلى، ئاللاھنىڭ بەندىسى بولۇپ، ئۇنىڭدىن باشقا ھېچقانداق بىر مەئبۇدقا چوقۇنمايدىغان، پۈتكۈل پىكىر- خىياللىرى، بارلىق پائالىيەتلىرىدە ئاللاھنىڭلا رىزالىقىنى كۆزلەيدىغان، ئاللاھقىلا ئىبادەت قىلىشقا لايىق كىشى دېگەن مەنىنى ئىپادىلەپ كېلىدۇ. **''مەرھەمەتلىك ئاللاھنىڭ (ياخشى كۆرىدىغان) بەندىلىرى زېمىندا ئۆزلىرىنى تۆۋەن تۇتۇپ تەمكىنلىك بىلەن ماڭىدۇ، نادانلار ئۇلارغا (ياقتۇرمايدىغان) سۆز قىلسا، ئۇلار:'سالامغا ئامانلىق تىلەيمىز' دەيدۇ(يەنى گۇناھ بولمايدىغان سۆزلەرنى قىلىدۇ)''** {سۈرە «فۇرقان» (25-سۈرە)، 63- ئايەت}. بۇ ئايەت يۇقىرىدىكى نۇقتىنى ناھايىتى ئوبدان چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ. ئەگەر بەندىلەرنىڭ ئاللاھ رىزالىقى ئۈچۈن قىلىنغان بارلىق پائالىيەتلىرى ئىبادەت بولمايدىكەن، بەزى كىشىلەر دېگەندەك خاس ئورۇندىلا چەكلىنىپ قالمىكەن، ئۇنداقتا ئاللاھ تائالانىڭ بىزنى يارىتىشتىكى مەقسىتى قانداق ئورۇندىلىدۇ؟ ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: **''جىنلارنى، ئىنسانلارنى پەقەت ماڭا ئىبادەت قىلىش ئۈچۈنلا ياراتتىم''** {سۈرە «زارىيات» (51-سۈرە)، 56- ئايەت}.

بۇنىڭدىن شۇنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى، ئىبادەت قىلىش بەندىنىڭ تۇپ مەجبۇرىيىتى. بىز بۇنىڭسىز ئاللاھنىڭ ياخشى بەندىلىرى قاتارىدىن ئورۇن ئالالمايمىز. ئەمما ئەنە شۇ ئىبادەتنى ھەقىقىي مەنىگە ئىگە قىلىدىغان تۇپ ئامىل نىيەتنىڭ ساپ بولۇشىدىن ئىبارەت.

1. نىيەت بارلىق ئەمەللەرنىڭ ئاللاھنىڭ ھوزۇرىدا مەقبۇل بولۇشى- بولماسلىقىدىكى تۇپ ئامىل بولۇپ، ئاللاھنىڭ بەندىلەردىكى تەلىپى ئۇلارنىڭ سۈرلۈك ۋە ھەيۋەتلىك قىياپىتى بولماستىن، بەلكى ساغلام قەلبىدۇر. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: **''كىمكى مېھرىبان ئاللاھنى كۆرمەي تۇرۇپ، ئۇنىڭدىن قورقسا ۋە تەۋبە قىلغۇچى قەلب بىلەن كەلسە، (ئۇلارغا)'جەننەتكە ئامانلىق بىلەن كىرىڭلار، بۇ مەڭگۈ قېلىش كۈنىدۇر'(دېيىلىدۇ)''** {سۈرە «قاف» (50-سۈرە)، 33-، 34- ئايەتلەر}. قورقۇش ھەم تەۋبە قىلىش قەلبىنى پاك-پاكىز تازىلىغاندىلا ئاندىن ئەمەلگە ئاشىدۇ. ئېنىقكى، قەلبىنى تازىلاش نىيەتنى تۈز ھەم ساپ تۇتۇش دېگەنلىكتۇر. ئاللاھ يەنە مۇنداق دەيدۇ: **''ئۇ كۈنى (ھېچ كىشىگە) مال ۋە ئوغۇللار پايدا يەتكۈزەلمەيدۇ. پەقەت (ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا)پاك قەلب بىلەن كەلگەن ئادەمگىلا پايدا يەتكۈزىلىدۇ''** {سۈرە «شۇئەرا» (26-سۈرە)، 88-،89- ئايەتلەر}. ئاللاھ يەنە مۇنداق دەيدۇ: **''ئاللاھقا ئۇلارنىڭ گۆشلىرى ۋە قانلىرى يېتىپ بارمايدۇ، ئاللاھقا يېتىدىغىنى پەقەت سىلەرنىڭ تەقۋادارلىقىڭلاردۇر''** {سۈرە «ھەج» (22-سۈرە)، 37-ئايەت}. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ مەزمۇنىنى تېخىمۇ تەكىتلەپ مۇنداق دەيدۇ: **''ھەقىقەتەن ئاللاھ سىلەرنىڭ قەددى- قامىتىڭلارغا قارىمايدۇ، بەلكى سىلەرنىڭ قەلبىڭلارغا قارايدۇ''**(بۇخارى رىۋايەت قىلغان). **''ھەقىقەتەن ئەمەللەر نىيەت بىلەن بولىدۇ. كىشىنىڭ ئېرىشىدىغىنى نىيەت قىلغان نەرسىدۇر...''**(بىرلىككە كەلگەن ھەدىس). بىز يۇقىرىقى ئايەت- ھەدىسلەردىن ئەگەر بىزدە دۇرۇس نىيەتلا بولسا، قىلغان ئىبادەتلىرىمىز مەقبۇل بولىدىغانلىقىنى بىلۈالالايمىز.

2. دۇرۇس نىيەت ئۆرپ-ئادەت چاغلىق ئىشلارنى ئىبادەت، ئىسلام شەرىئىتى يولغا قويغان مۇباھ ئىشلارنى ئىتائەت، ھەتتا شەھۋەتنىمۇ ئاللاھنىڭ رىزالىقىنى ئىزدەشتىكى بىر ۋاستە قىلىۋېتىدۇ. مەسىلەن: ئات بېقىش كىشىلىك تۇرمۇشتىكى بىر ئىش، ئەمما بىر ئادەم ئۇنى بېقىشتا نىيەتنى دۇرۇس قىلىپ، ئاللاھنىڭ رازىلىقى ئۈچۈن باققان بولسا، شۇنىڭغا قاراپ ئاللاھ ئۇنىڭغا ساۋاب بېرىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيدۇ: **''ئات ئۈچ تۈرلۈك بولىدۇ.1- رەھمان تائالا ئۈچۈن؛ 2- ئىنسان ئۈچۈن؛ 3- شەيتان ئۈچۈن''**(ئەھمەد رىۋايەت قىلغان).

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يەنە بىر ھەدىستە مۇنداق دېگەن: **''ئاللاھ تائالاغا ئېيتىلغان ھەر بىر تەسبىھ، ھەر بىر تەھلىل، ھەر بىر ھەمدۇ-سانا، ھەر بىر تەكبىر سەدىقىدۇر ياخشى ئىشلارغا دەۋەت قىلىش، ياماننى ئىشلاردىن توسۇش سەدىقىدۇر. ھەتتا سىلەرنىڭ ئايالىڭلارغا يېقىنچىلىق قىلىشىڭلارمۇ سەدىقىدۇر''** مۇشۇنى دېگەندە، ساھابىلەر: ''ئەي رەسۇلۇللاھ، بىز ئۆزىمىزنىڭ جىنسىي ھەۋىسىمىزنى قاندۇرغانلىقىمىز ئۈچۈنمۇ ساۋاب بېرىلەمدۇ؟'' دەپ ئەجەپلەنگەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيدۇ: **''ئېيتىڭلارچۇ؟ ئەگەر سىلەر جىنسىي ھەۋىسىڭلارنى ھارامدىن قاندۇرساڭلار گۇناھ بولامدۇ؟(ئەلۋەتتە گۇناھ بولىدۇ ئەمەسمۇ؟)خۇددى شۇنىڭغا ئوخشاش سىلەرنىڭ جىنسىي ھەۋىسىڭلارنى ھالالدىن قاندۇرغانلىقىڭلار ئۈچۈن سىلەرگە ساۋاب بېرىلىدۇ''**(مۇسلىم رىۋايەت قىلغان).

3. بۇزۇق نىيەت ئاللاھ تائالا يولىدا قىلغان ھەر قانداق تائەت- ئىبادەتنىڭ ئاللاھ نەزىرىدىكى قىممىتىنى يەنى ساۋابىنى يوق قىلىۋېتىدۇ. ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: **''شۇنداق نامازغا ئوقۇغۇچىلارغا ۋايكى، ئۇلار نامازنى غەپلەت بىلەن ئوقۇيدۇ. نامازنى رىيا بىلەن**

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ئۇقۇيدۇ" {سۈرە«مائىدە» (107-سۈرە)، 4-، 5-، 6-ئايەتلەر}. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: "ھەقىقەتەن مۇ ئەمەللەر نىيەت بىلەن بولىدۇ. ھەر قانداق ئادەم ئاللاھ ۋە ئاللاھنىڭ رەسۇلىنىڭ رازىلىقىنى كۆزلەپ ھىجرەت قىلىدىكەن، ئۇنىڭ ھىجرىتى ئاللاھ ۋە ئاللاھنىڭ رەسۇلىنىڭ رازىلىقى ئۈچۈن بولىدۇ. ھەر قانداق ئادەم مال- دۇنيا ئۈچۈن ياكى ئايالغا ئېرىشىش ئۈچۈن ھىجرەت قىلىدىكەن، ئۇنىڭ ھىجرىتى كۆزلىگەن نەرسىسى ئۈچۈن بولىدۇ"(بىرلىككە كەلگەن ھەدىس). پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يەنە بىر ھەدىستە ئۇچ تۈرلۈك رىياخورنىڭ قىيامەت كۈنى تۇنجى قىلىپ دەۋزەخقا تۇتۇرۇق قىلىنىدىغانلار ئىكەنلىكىنى، بۇلارنىڭ "رىياخور قارى، پۇل- مېلىنى باشقىلارغا كۆز-كۆز قىلىش ئۈچۈن سەرپ قىلغۇچى، رىياخور مۇجاھىد"تىن ئىبارەت ئىكەنلىكىنى بايان قىلغان (ئىمام تىرمىزى رىۋايەت قىلغان).

4. نىيەت دۇرۇسلا بولىدىكەن، گەرچە ئۇ نىيەتكە ئەمەل قىلىپ بولمىغان تەقدىردىمۇ، ئەنە شۇ نىيەتكە ئاللاھ يېتەرلىك ساۋاب بېرىدۇ. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: **"كىمكى ئۆيىدىن ئاللاھنىڭ ۋە پەيغەمبەرنىڭ ھىجرىتىگە چوقۇم ئاللاھ بېرىدۇ"** {سۈرە «نىسا» (4-سۈرە)، 100- ئايەت}. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: **"بىز چىغىر يوللاردا ۋە ۋادىلاردا بولمايلى مەدىنىدە قېلىپ (بىز بىلەن چىقالمىغانلار) بىز بىلەن بىرگىدۇر(يەنى ئۇلارغمۇ بىزگە ئوخشاشلا ئەجر بېرىلىدۇ). ئۇلارنى ئۆزرە توسۇپ قالدى..."** (بۇخارى رىۋايەت قىلغان) (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلەر بىلەن بىر قېتىملىق يۇرۇش قىلماقچى بولغاندا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەممە ساھابىلىرى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بىرگە چىقىش قارارىغا كەلگەن بولسىمۇ، بىر قىسىم ساھابىلەر مەلۇم ئۆزرە سەۋەبىدىن چىقالمىغان قالغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئەنە شۇلار بىز بىلەن بىرگە چىقالمىغان قالغان بولسىمۇ، ئۇلارنىڭ بىز بىلەن بىرگە چىقىش نىيىتى بولغانلىقتىن ساۋاب ئۇلارغمۇ بىزگە ئوخشاشلا بېرىلىدۇ، دېگەن).

5. دۇرۇس نىيەتنىڭ بەرىكىتى ئىنتايىن مول بولۇپ، ئۇنىڭ تەسىرى دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ئورتاق بولىدۇ. بۇ ھەقتە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەدىس شەرىفتە مۇنداق دېگەن: **"ھەر قانداق ئادەم باشقىلاردىن ‹چوقۇم قايتۇرىمەن› دېگەن نىيەتتە قەرز ئالغان بولسا، ئاللاھ ئۇنىڭ قەرزىنى ئادا قىلىشقا ياردەم قىلىدۇ"**(بۇخارى رىۋايەت قىلغان).

6. ياخشى نىيەتنىڭ نەتىجىسى دۇنيادىمۇ يا ئاخىرەتتىمۇ تامامىلىنىدۇ. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: **"ئەگەر ئەر خوتۇن ئىككىيلەننىڭ ئىناقسىز بولۇپ قېلىشىدىن قورقساڭلار، ئەرنىڭ تۇغقانلىرىدىن بىر ھەققانىي كىشىنى، خوتۇننىڭ تۇغقانلىرىدىن بىر ھەققانىي كىشىنى ئەۋەتىڭلار. ئاللاھ ئەگەر بۇ ئىككى كىشىنى ئەپلەشتۇرۇشنى خالىسا، ئەر- خوتۇن ئىككىسىنىڭ ئارىسىغا ئىناقلىق سالىدۇ"** {سۈرە «نىسا» (4-سۈرە)، 35-ئايەت}.

دېمەك يۇقىرىقى ئايەت- ھەدىسلەردىن شۇنى كۆرۈۋالالايمىزكى، ئىسلام دىنى مۇسۇلمانلارنىڭ ئۆزئارا ئېتىقادى تەسەۋۋۇرىنىڭ تۈپ مەنبەسى بولغان قۇرئان- ھەدىسنى تۇتقا قىلىپ، ئىدىيە ئازادلىقى ئېلىپ بېرىشنى ئەڭ يۇقىرى ئورۇنغا، باشقا ئەمەللەرنىڭ ھەممىسىنى ئىدىيە ئازادلىقىنىڭ نەتىجىسى ئورنىغا قويغان. شۇنىڭ ئۈچۈن فىقھى ئالىملىرىدىن ئىمام شافىئى ھەرقانداق بىر ئىبادەتنىڭ ئىبادەت بولۇشى ئۈچۈن نىيەت پەرز دەپ قارايدۇ. كىشىلەرنىڭ نىيىتى خالىس بولسىلا ئۇلارنىڭ شەخسى تۇرمۇشى ۋە باشقىلار بىلەن بولغان ساپ ئىجتىمائىي ئالاقىسىنىڭ نورمال تەرەققى قىلىشى، ئاخىرىدا ئىسلامىي ئاڭنىڭ بىر جامائەتنىڭ مەيدانغا كېلىشى ئانچە قىينىغا توختىمايدۇ. شۇنداقلا كىشىلەر ئىسلام ئېتىقادى تەسەۋۋۇرى ئاستىدا گەۋدىلەنگەن ئاللاھ، ئىنسان ۋە كائىنات ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنى ئەڭ ئادىل بىر تەرەپ قىلغان ئىلاھىي پرىنسىپنىڭ يارقىن نامايەندىسىنى كۆرەلەيدۇ. لېكىن بۇ يەردە شۇنىمۇ ئەسكەرتىپ ئۆتۈشكە تېگىشلىككى، نىيەت توغرا ھەم دۇرۇس بولسىلا ئەمەلنىڭ ھەممىسى نەتىجىلىك بولۇپ كېتىشى ناتايىن.

1) ياخشى نىيەت گۇناھ- مەئسىيەتلەرنى ۋە ھارام نەرسىلەرنى ھالالغا ئايلاندۇرالمايدۇ. ئىسلام دىنى غايىنىڭ شان- شەرىپى ۋە ئۇ غايىگە يەتكۈزىدىغان ۋاستىلەرنىڭ قەدىر- قىممىتىگە ئالاھىدە كۆڭۈل بۆلىدۇ. ھەقىقەت مەنزىلىگە باتىل يول بىلەن يېتىشكە قارشى تۇرىدۇ.

2) ئاللاھ بەلگىلىمىگەن ئەقىدە، ئىبادەت يوللىرى، مەيلى ئۇ قانداق ياخشى نىيەت، ئارزۇ- تىلەكلەرنى كۆزلەپ قىلىنغان بولسىمۇ، مەقبۇل ئەمەس. چۈنكى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: **"ھەر قانداق ئادەم بىزنىڭ مۇشۇ ئىشىمىز (ئىسلام دىنىمىز)دا يوق نەرسىنى پەيدا قىلىدىكەن ئۇ رەت قىلىنىدۇ"** (مۇسلىم رىۋايەت قىلغان).

(ئاپتور : شىنجاڭ ئىسلام دارىلفۇنۇنى تالىپى؛
تەھرىرلىگۈچى: شەمشىدىن ھاجى)

قۇلۇم-قوشنىلارنىڭ بىر-بىرىدىكى ھەقلىرى

ئابدۇللا مامۇت

بسم الله الرحمن الرحيم

(ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن)

ئىسلام دىنىمىزدا قۇلۇم-قوشنىلار بىر-بىرى بىلەن ئىناق ۋە سەمىمىي ئۆتۈشكە بۇيرۇلغان. قۇلۇم-قوشنىلارنىڭ بىر-بىرىدىكى ھەققىنىڭ مۇھىملىقىنى تەكىتلەپ ئاللاھ «قۇرئان كەرىم»دە مۇنداق دېگەن: "**ئاللاھقا ئىبادەت قىلىڭلار، ئۇنىڭغا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەڭلار، ئاتا-ئانىڭلارغا، خىش-ئەقرىبالىرىڭلارغا، يېتىملەرگە، مىسكىنلەرگە، يېقىن قوشنىغا، يىراق قوشنىغا، يانداشقا ھەمراھقا (يەنى سەپەرداشقا، ساۋاقداشقا)، مۇساپىرغا، قول ئاستىڭلاردىكى قۇل-چۆرىلەرگە ياخشىلىق قىلىڭلار، شۇبھىسىزكى، ئاللاھ مۇتەكەببىر، ماختانچاقنى ياقتۇرمايدۇ**"{سۈرە«نىسا»(4-سۈرە)، 36-ئايەت} دەپ ئاگاھلاندۇرغان. "**ئاللاھقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتقان ئادەم قوشنىسىنى ھۆرمەت قىلسۇن**" دېگەن (ئىمام بۇخارى رىۋايىتى). يەنە بىر ھەدىستە رەسۇلۇللاھ: "**ئاللاھقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتقان ئادەم قوشنىسىغا ئازار بەرمىسۇن**" (ئىمام بۇخارى رىۋايىتى) دېگەن.

يۇقىرىقى ئايەت، ھەدىستىن قۇلۇم-قوشنىلارنىڭ بىر-بىرىدىكى ھەقلىرىنىڭ ئىنتايىن مۇھىملىقىنى بىلىۋالالايمىز. شۇڭا بىز ھەر جەھەتتىكى قۇلۇم-قوشنىلىرىمىز بىلەن ئىناق ۋە سەمىمىي ئۆتۈشىمىز، ئەپ ئەمەس قۇلۇم-قوشنىلارنى بىر-بىرى بىلەن ياراشتۇرۇشىمىز ھەم ئۇلارنىڭ ئەپ ئۆتۈشىگە ئەمەلىي تىرىشچانلىق كۆرسىتىشىمىز لازىم. بىزنىڭ ئاشۇنداق قىلغىنىمىزمۇ قۇلۇم-قوشنىلىق ھەقلىرىنىڭ بىرى. قۇلۇم-قوشنىلارنى ئەپلەشتۇرۇش ھەققىدە ئاللاھ تائالا «قۇرئان كەرىم»دە مۇنداق دېگەن: "**مۆمىنلەر ھەققەتەن (دىندا) قېرىنداشلاردۇر، (ئۇرۇشۇپ قالسا) قېرىنداشلىرىڭلارنىڭ ئارىسىنى تۈزەڭلار**" {سۈرە «ھۇجۇرات» (49-سۈرە)، 10-ئايەت}.

رەسۇلۇللاھقا بەنى ئەمىر ئىبنى ئەۋفىنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا يامانلىشىپ قالغانلىق خەۋىرى يەتكەندە، رەسۇلۇللاھ ئۇلارنى ئەپلەشتۇرۇپ قويغىلى ساھابىلار قاتارىدا بىللە چىققان ئىدى. ۋە يەنە رەسۇلۇللاھ: "**ئىككى ئادەمنىڭ ئارىسىنى ئەپلەشتۇرۇشمۇ سەدىقە**" دېگەن (ئىمام بۇخارى رىۋايىتى) يەنە رەسۇلۇللاھ: "**سىلەرگە روزىنىڭ، سەدىقىنىڭ، نامازنىڭ دەرىجىسىدىنمۇ ئەۋزەلرەك بىرەر ئىش بىلەن خەۋەر قىلايمۇ؟**" دېۋىدى، biz: "شۇنداق قىلسىلا" دېگەنىدۇق، رەسۇلۇللاھ: "**ئۇ ئىش بولسىمۇ تەتۈر قارىشىپ قالغانلارنى ئەپلەشتۈرۈپ قويۇشتۇر**" دېگەن (تىرمىزى رىۋايىتى).

دېمەك، ئىسلام دىنىمىزدىكى ئالاقىلارنىڭ ئەڭ كاتتىلىرىدىن بىرى قوشنىلىق ئالاقىسىدۇر. قوشنىلىق ئىنسان بىھاجەت بولالمايدىغان، كەم بولسا بولمايدىغان بىر زۆرۈرىيەت ۋە جەمئىيەت كۆرۈنۈشلىرىدىن بولغان بىر كۆرۈنۈش. شۇنىڭ ئۈچۈن ئىسلام دىنىمىز بۇ ئالاقىنى ئۇنىڭ داۋاملىشىشىنى ساقلاپ، ھەقلىرىنى قوغدايدىغان، قەدر-قىممىتىنى ۋە ئىززەت-ھۆرمىتىنى كۆتۈرىدىغان گۈزەل ئەخلاقلار بىلەن تەمىنلەپ، قوشنا ھەقلىرىگە رىئايە قىلىشقا بۇيرۇپ، قوشنىلارغا ياخشىلىق قىلىشقا، ئۇنىڭ ھەر جەھەتتىكى ھەقلىرىنى قوغداپ، ئىززەت-ھۆرمىتىنى ساقلاشقا، ئەيىبىنى يېپىپ قەسەمەن ئېغىرچىلىقلىرىغا سەۋر قىلىشقا ۋە يەنە ئامانەتلىرىگە خىيانەت قىلماسلىققا بۇيرۇغان.

يەنە ئىسلام دىنىمىز بۇ ئالاقىنى بۇنىڭدىنمۇ بەكرەك يۇقىرى كۆتۈرۈپ، قوشنا ھەقلىرىنى دىن ياكى تەبىقە ئايرىماستىن بارلىق پۇقرالار ئارىسىدا تەشەببۇس قىلىنىدىغان ئىنسانپەرۋەرلىكنىڭ بىر قىسمى قىلدى ۋە بۇ ۋەزىپىلەرنى ئادا قىلىشتا ھەر قانداق قوشنىلار باباراۋەر دەپ قارىغاچقا رەسۇلۇللاھ مەككىدە ئۆزىنىڭ ئەڭ يامان دۈشمەنلىرىدىن بولغان يامان قوشنىلىرى ئارقىلىق سىنالغان چاغلىرىدا قوشنا ھەقلىرىگە ئىنتايىن ئەھمىيەت بەرگەنىدى. ئۇلار رەسۇلۇللاھقا ئازار بېرەتتى، رەسۇلۇللاھنىڭ ئىشىكى ئالدىغا نىجاسەتلەرنى ۋە تىكەنلىك

www.uyghurkitap.com

دەرەخلەرنى تاشلاپ ئۆيىگە ئۆتىدىغان يولىنمۇ توسۇپ قويىاتتى. ئۇلار يەنە تەپ تارتماستىن رەسۇلۇللاھنىڭ سەجدە قىلۇاتقان ۋاقتىدىن پايدىلىنىپ سويۇلغان تۆگىنىڭ قانغا مىلىنىپ كەتكەن ژىنلىرىنى رەسۇلۇللاھنىڭ دۇمبىسىگە تاشلاپ قويغان، رەسۇلۇللاھنىڭ قىزى پاتىمە كېلىپ رەسۇلۇللاھنىڭ ئۈستىدىكى نىجاسەتلەرنى ئېلىۋېتىپ يىغلىغاندا، رەسۇلۇللاھ پاتىمەگە: ''**ئى قىزىم يىغلىماڭ، دادىڭنى ئاللاھ ساقلايدۇ**'' دەپ تەسەللىي بەرگەنىدى. رەسۇلۇللاھ قوشنىلارنىڭ يۇقىرىقىدەك ئازارلىرىغا سەۋر قىلىپ، ئۇلارغا كەڭ قوللۇق، خۇشخۇي مۇئامىلە قىلاتتى. ئۇلار رەسۇلۇللاھقا قاتتىق ئازار قىلغان ۋاقىتلاردا، رەسۇلۇللاھ: ''**ئى ئابدۇلمانات بالىلىرى! بۇ قانداق قوشنىدارچىلىق!**'' دەپ كېتەتتى ۋە بۇ ئەھۋاللارنى داۋاملىق جىبرىئىلغا شىكايەت قىلاتتى. رەسۇلۇللاھ تەكرار-تەكرار شىكايەت قىلغىنىدا، جىبرىئىل رەسۇلۇللاھقا: ''بۇ سىناقلارغا سەۋر قىل، ئۈنى كۆتۈر''دەيتتى. رەسۇلۇللاھ شۇنىڭ بىلەن تەسەللىي تېپىپ قالاتتى. رەسۇلۇللاھ: ''**جىبرىئىل ماڭا دائىم قوشنا ھەققىدە نەسىھەت قىلاتتى، ئەن ھەتتا قوشنىنى بىر-بىرىگە مىراسخور قىلىپ قويىدىغان ۋەخشايدۇ، دەپ قالاتتىم**'' دېگەن(ئىمام بۇخارى رىۋايىتى).

رەسۇلۇللاھ مەدىنىگە ھىجرەت قىلىپ كەلگەندە يەھۇدىي قوشنىلىرى بار ئىدى. رەسۇلۇللاھ ئۇلار بىلەن ياخشى ئۆتەتتى، ئۇلار بىلەن ئارىلىشاتتى. ئۇلار رەسۇلۇللاھنىڭ ياخشى مۇئامىلە ۋە گۈزەل ئەخلاقلىرىنى ھېس قىلغاندىن كېيىن رەسۇلۇللاھقا چۈشۈرۈلگەن ھىدايەت نۇرىغا ئەگىشىپ ئىمان ئېيتىشقان ئىدى.

قېرىنداشلار! بىز ھەر جەھەتتىكى قۇلۇم-قوشنىلىرىمىز بىلەن ئىناق ئۆتۈش، قوشنىغا ئازار بېرىشتىن ساقلىنىشتىن ئىبارەت ئالىيجانىاب ئەخلاق-پەزىلەتلىرىمىز ئارقىلىق پاسىق قوشنىمىز ۋە يات دىندىكى قوشنىلىرىمىزنىمۇ تەسىرلەندۈرۈپ، ئۇلارنىڭ دىنىمىزغا نىسبەتەن توغرا تونۇش ۋە قىزىقىشىنى قوزغا كەلتۈرۈشكە تىرىشىشىمىز لازىم. ئىسلام دىنىمىزدىكى ئەڭ ئېغىر جىنايەتلەرنىڭ بىرى قوشنىسىغا ئازار بېرىپ زۇلۇم قىلىشتۇر، كىمكى قوشنىسىغا ئازار بېرىپ زۇلۇم قىلىدىكەن، ئاللاھ ئۇنىڭغا غەزەپ قىلىدۇ ۋە ئەمەللىرىنى بىكار قىلىۋېتىدۇ. بۇ ھەقتە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن. بىر كۈنى ساھابىلار رەسۇلۇللاھنىڭ ئالدىدا بىر ئايالنىڭ گېپىنى قىلىپ: '' يا رەسۇلۇللاھ، پالانى ئايال كېچىلىرى نامازغا ئوقۇيدۇ، كۈندۈزلىرى روزا تۇتىدۇ، لېكىن قوشنىسىغا ئازار بېرىدۇ'' دېيىشتى. رەسۇلۇللاھ بۇنى ئاڭلاپ: ''**ئۇ ئايالنىڭ نامىزىدىمۇ ۋە روزىسىدىمۇ ئۈزىدىمۇ ياخشىلىق يوق، ئۇ ئايال ھەقىقەتەن دوزاخ ئەھلىدىن بولىدۇ**'' دېگەن (ئىمام ئەھمەد رىۋايىتى). شۇڭا بىز ئۆزىمىزگە رەسۇلۇللاھنىڭ گۈزەل ئەخلاقلىرىنى ئۇلگە قىلىپ، قىسمەن ناچار ئەخلاقلىرىمىزغا خاتىمە بېرىپ قوشنىلىرىمىز بىلەن ئىناق ئۆتۈشىمىز لازىم. ھەر بىر ئادەمنىڭ جەمئىيەتتىكى ئابرويىنىڭ يۇقىرى-تۆۋەن بولۇشى قوشنىسىنىڭ ئۇ ئادەمنى ئەخلاقلىق ئادەم ياكى ئەخلاقسىز ئادەم دەپ گۇۋاھلىق بېرىشىگە باغلىقتۇر. بىر ئادەم رەسۇلۇللاھقا: ''يا رەسۇلۇللاھ، ئۆزۈمنىڭ ياخشىلىق ۋە يامانلىق قىلغانلىقىنى قانداق بىلىمەن؟'' دېگەندە، رەسۇلۇللاھ: ''**ئەگەر سەن قوشنىڭدىن سەن ياخشىلىق قىلدىڭ دېگەنلىكىنى ئاڭلىساڭ، سەن چوقۇم ياخشىلىق قىلغان بولىسەن. ئەگەر سەن ئۇلاردىن سەن چوقۇم يامانلىق قىلدىڭ دېگەنلىكىنى ئاڭلىساڭ سەن چوقۇم يامانلىق قىلغان بولىسەن**'' دېگەن (ئىبنى ماجە رىۋايىتى). يەنە ئىسلام دىنىمىز قوشنىلارنىڭ ئىناق، سەممىي ئۆتۈشىنى تەكىتلەپ، قوشنىغا تاجاۋۇز قىلغانلىقنى ئىمانغا تاجاۋۇز قىلغانلىق دەپ قارايدۇ، بىر ھەدىستە رەسۇلۇللاھ: ''**ئاللاھ بىلەن قەسەمكى، مۇمىن بولالمايدۇ**'' دەپ ئۈچ قېتىم تەكرارلىغاندا، ساھابىلەر: '' يا رەسۇلۇللاھ، ئۇ ئادەم كىم؟'' دەپ سورىغاندا رەسۇلۇللاھ: ''**ئۇ ئادەم قوشنىسى ئۇ ئادەمنىڭ يامانلىقىدىن خاتىرجەم بولالمايدىغان ئادەم**'' دېگەن(ئىمام بۇخارى رىۋايىتى) ۋە يەنە '' **قوشنىسى ئۇ ئادەمنىڭ يامانلىقىدىن خاتىرجەم بولالمايدىغان ئادەم جەننەتكە كىرمەيدۇ**'' دېگەن (ئىمام مۇسلىم رىۋايىتى). ئىسلام دىنىمىز قوشنا ھەقلىرىنى بۈيۈك ئالىي ئەدەپ-ئەخلاق بىلەن بايان قىلىدى. ئەگەر بىز يۇقىرىقى ئەدەپ-ئەخلاقلارنى ئۆگىنىپ ئۆزىمىزگە ئۆزلەشتۈرسەك، ئەلۋەتتە قوشنىلار ئارىسىدىكى جېدەل-ماجىرالار تۈگەپ، جەمئىيىتىمىزدە چوڭقۇر دوستلۇق ۋە مۇستەھكەم ئىناقلىق مۇناسىۋەتلىرى بارلىققا كەلگەن بولاتتى. رەسۇلۇللاھ بۇ ھەقتە: '' **قوشنىنىڭ ھەققىنى بىلەمسەر؟**'' دېگەندە، ساھابىلەر: ''ئاللاھ ۋە ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرى ئالىمراق'' دېيىشتى، رەسۇلۇللاھ: '' **قوشنىنىڭ ھەققى ئەگەر سەن قوشنىڭدىن يارىدەم سورىسا يارىدەم قىل، قەرز سورىسا بەر. ساڭا موھتاج بولۇپ قالسا ئېھتىياجىنى قاندۇر، كېسەل بولۇپ قالسا يوقلا، ئۆلۈپ كەتسە جىنازىسىغا ئەگەش، ئۆيدە يوق بولۇپ قالسا ئۇنىڭ مال-مۈلكىنى ساقلا، ئۇنىڭغا ياخشىلىق كەلسە تەبرىكلە، ئۇنىڭغا مۇسىبەت كەلسە قايغۇر ۋە تەسەللىي**

بەر، سەپەردىن قايتىپ كەلسە يوقلاپ كىر، ئۇنىڭ رۇخسەتسىز ئېگىز بىنا سېلىۋېلىپ ئۇنىڭ شامىلىنى توسۇۋالما، ئەگەر گۈش پىشۇرساڭ ئۇنىڭغا يېگۈز، يېگۈزۈشكە قادىر بولالمساڭ قازىنىڭنىڭ پاراقلىشى بىلەن ئۇنىڭغا ئازار بەرمە، ئەگەر مېۋە سېتىۋالساڭ ئۇنىڭغىمۇ بىر ئاز بەر، بېرەلمەي قالساڭ ئۇنىڭغا كۆرسەتمەي ئۆيۈڭگە ئېلىپ كىر، بالاڭ ئۇنى سىرتقا ئېلىپ چىقمىسۇن، ئېلىپ چىقىپ قالسا قوشنىڭنىڭ بالىسى بويۇن قىسىش بىلەن ئازار يەپ قالمدۇ'' دېگەن. يەنە بىر رىۋايەتتە رەسۇلۇللاھ: ''ئاللاھ بىلەن قەسەمكى، قوشنا ھەققىنى ئاللاھ رەھمەت قىلغان ئادەملەر تولۇق ئادا قىلالايدۇ'' دېگەن (ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان).

قېرىنداشلار! بىز يۇقىرىقى ئايەت-ھەدىسلەرنىڭ روھىغا ئەمەل قىلىپ، قولۇم-قوشنىلىرىمىز بىلەن ئىناق ئۆتۈپ، بىر-بىرىمىزنىڭ پايدىسىغا كۈلۈپ، زىيىنىغا يىغلاپ، ئىناق جەمئىيەت بەرپا قىلايلى! ئاللاھ ھەممىمىزنى رەسۇلۇللاھنىڭ ''**مۇسۇلمانلار بىر (پۈتۈن) تەنگە ئوخشاش بولۇشى كېرەك**'' دېگەن ھەدىسىگە مۇۋاپىق مۇسۇلمانلاردىن قىلىپ، جەمئىيتىمىزنى تېخىمۇ ئىناق جەمئىيەت قىلىپ بەرگەي، ئامىن!

(ئاپتور: قەشقەر ۋىلايەتلىك ئىسلام دىنى مەكتىپىدىن؛ تەھرىرلىگۈچى: شەمشىدىن ھاجى)

نەپسىگە ھاكىم بولماق

ئەخلاقىي ۋەزىپىلەردىن بىرى نەپسىگە ھاكىم بولۇشتۇر يەنى ئىنساننىڭ ئۆز سۆز-ھەرىكەتلىرىگە ھاكىم بولۇشى، سۆزىگە، ئىشىغا ئىگە بولۇشىدۇر. نەپسىگە ھاكىم بولغانلار ئىرادىلىرىگىمۇ ئىگە بولىدىغانلىقى ئۈچۈن، ھېس-ھاياجانغا تۆتۈلماي، ھەر ئىشتا ئىرادىسىنىڭ ھاكىمىيىتىگە مۇراجىئەت قىلىدۇ. نەپسىگە ھاكىم بولالمىغانلار بولسا يا پەۋقۇلئاددە ھېسسىياتچان ۋە چۈس مەجەز بولىدۇ ياكى تامامەن يۇمشاقباش ۋە يۇۋاش بولىدۇ. بىرىنچىسى غەزەپ ۋە ئاچچىقنى پەيدا قىلىدۇ، ئىككىنچىسىمۇ ئەيىبلىنىدىغان ناچار خۇلقتۇر. غەزەپ، بەزى ئاقىللارنىڭ دېگىنىدەك، تۇيۇقسىز بىر سارالىقتۇر. بۇ سەۋەبتىن ئۇنىڭغا بەس كېلەلمىگەنلەر، ئۇنى يېڭەلمىگەنلەر بەك كۆپ زىيانغا ئۇچرايدۇ.

ئەقىلسىز يۇمشاقباشلىققا كەلسەك، بۇ خارلىق ۋە كىشىلىك ھوقۇق(مەسلىسى) دېمەكلىكتە، كۆچلۈكلەرگە قارشى تۇرۇشتا ئەمەس، ئۆز ھوقۇقىنى قوغداشقىمۇ توسقۇنىدۇر. ئۇ قەدەر يۇۋاش ۋە يۇمشاقباش بولغان ئىنسانلار دائىم باشقىلارنىڭ بوزەك قىلىش، ھاقارەتلەش نىشانى بولۇشتىن قۇتۇلالمايدۇ، ئۆزلىرىدە سالماقلىق ۋە شان-شەرەپ دېگەن نەرسە قالمايدۇ. ئۇ ھالدا ''نەپسىگە ھاكىم بولۇش پەزىلەت''، غەزەپ ۋە زىيادە يۇۋاش-يۇمشاقلىق بولسا خارلىقتۇر.

جانابى ھەق: ''**نەپسى دېگەن ھەقىقەتەن يامان ئىشلارغا كۆپ بۇيرۇيدۇ...** ''{سۈرە «يۈسۈف»(12-سۈرە)، 236-بەت} دەيدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: ''**نەپسىنى ھېسابلىق قىلغان ۋە ئۆلۈمدىن كېيىنكىسى(ئاخىرەت) ئۈچۈن تىرىشىدىغان ئادەم ئەقىللىق ئادەمدۇر. دائىم ھاۋايى نەپسىگە ئەگىشىدىغان ۋە ئاللاھتىن (ئۇنى)تامامەن ئادەم يارىماس ئادەمدۇر**'' (تىرمىزى رىۋايىتى) دېگەن.

نەپسانىيەت ھېساباتى تۆۋەندىكى سۇپەتلەرگە ماس كېلىدىغان بىر ھەرىكەتتۇر. ئىبن ئارابى دەيدۇكى: ''بۇيۇكلىرىمىز سۆز-ھەرىكەتلىرىنى بىر دەپتەرگە يېزىپ، خۇپتەندىن كېيىن ئۆزىنى ھېسابتىن ئۆتكۈزەتتى. دەپتەرگە قاراپ ئۆزلىرىدىن سادىر بولغان سۆز-ھەرىكەتلىرىنىڭ ھەممىسىنى كۆزدىن كەچۈرەتتى. بۇلاردىن تەۋبە قىلىشقا تېگىشلىكلىرى ئۈچۈن تەۋبە قىلاتتى، ئىستىغپار كېرەك بولغانلىرى ئۈچۈن ئىستىغپار ئېيتاتتى، شۈكۈر قىلىش لازىم بولغانلىرى ئۈچۈن شۈكۈر قىلاتتى. ئۇلار بۇ ھېسابنى قىلىپ بولغاندىن كېيىن ئاندىن ئۇخلايتتى'' («كۈتۈبۇ سىتتە»).

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام شۇ دۇئانى ئوقۇيتتى: ''ئى ئاللاھ، سەن بىلەن، پايدىسىز ئىلىمدىن، بوي سۇنماس دىلدىن، تويماس نەپستىن، ئىجابەت بولماس دۇئادىن پاناھ تىلەيمەن'' (مۇسلىم رىۋايىتى)

(تۇركچىدىن نەشرگە تەييارلىغۇچى: ئەنۋەر ھاجى مۇھەممەد)

ئۇيغۇر كتاب تورىكتى www.uyghurkitap.com ئۇيغۇرچە كتابلارنىڭ بىگى تۇرىسى

«قۇرئان كەرىم»نى ئۆگىنىشنىڭ پەزىلىتى

ياقۇپجان ئەزىز

بسم الله الرحمن الرحيم

(ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن)

«قۇرئان كەرىم»نى ئۆگىنىش، ئۆگىتىش، تىلاۋەت قىلىش، مەنىسىنى ئېچىپ بېرىش، «قۇرئان كەرىم»گە ئەمەل قىلىش، ئەمەلىيەتكە تەتبىقلاش بولسا بەندىنى ئاللاھقا يېقىنلاشتۇرىدىغان، ئاللاھنىڭ رەھمىتىگە ئېرىشتۇرىدىغان ئەڭ يېقىن، ئەڭ توغرا يول ھېسابلىنىدۇ. ھەزرىتى ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ''**سىلەرنىڭ ئەڭ ياخشىلىرىڭلار قۇرئان ۆگەنگەن ۋە قۇرئان ئۆگەتكىنىڭلاردۇر**'' (بۇخارى رىۋايەت قىلغان).

ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: ''**ئاگاھ بولۇڭلار، كەلگۈسىدە چوڭ بىر پىتنە يۈز بېرىدۇ**'' دېگەنلىكىنى ئاڭلاپ: ''ئى ئاللاھنىڭ ئەلچىسى! ئۇ چوڭ پىتنىدىن چىقىش يولى قايسى؟'' دەپ سورىدىم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام جاۋاب بېرىپ: ''**چىقىش يولى ئاللاھنىڭ كىتابى، ئۇنىڭدا سىلەردىن ئىلگىرىكىلەرنىڭ ئەھۋالى ۋە سىلەردىن كېيىنكىلەرنىڭ خەۋىرى بار، ئۇ ئاللاھ تائالانىڭ مۇستەھكەم ئارغامچىسى، ئۇ ھېكمەتلىك ۋەز-نەسىھەت، ئۇ سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا يۈز بەرگەن ياكى يۈز بېرىدىغان ئىشلارغا ھۆكۈم چىقارغۇچى، ئۇ ھەق بىلەن باتىلنى، توغرا بىلەن خاتانى ئايرىغۇچى، ئۇنىڭدىكى ھەممە ھۆكۈم ھەق. كىمكى تەكەببۇرلۇق قىلىپ «قۇرئان كەرىم»گە ئەمەل قىلمىسا ياكى ئۇنى ئوقۇمىسا ئاللاھ تائالا ئۇ كىشىنى ھالاك قىلىدۇ. كىمكى «قۇرئان كەرىم»دىن چىقىپ باشقا بىر نەرسىدىن توغرا يول ئىزدىسە ئاللاھ ئۇ كىشىنى كۆمراھ قىلىدۇ، ئۇ داغدام يول، كىشىلەرنىڭ خاھىشلىرى ئۇنى ھەقتىن چەتنىتۇپتەلەيدۇ، ئۇنى تىللار ئارىلاشتۇرۇپ قويمايدۇ، ئۇلىمالار «قۇرئان كەرىم»گە تويمايدۇ، ئۇ كۆپ تەكرارلىنىش بىلەن كونىراپ قالمايدۇ، ئۇنىڭ ئاجايىباتلىرى تۈگىمەيدۇ، كىمكى قۇرئان بىلەن سۆزلىسە راست سۆزلىگەن بولىدۇ، كىمكى «قۇرئان كەرىم»گە ئەمەل قىلسا ساۋابقا ئېرىشىدۇ، كىمكى «قۇرئان كەرىم»بىلەن ھۆكۈم قىلسا ئادىللىق بىلەن ھۆكۈم قىلغان بولىدۇ، كىمكى قۇرئانغا چاقىرىق قىلسا توغرا يولغا ھىدايەت قىلىنىدۇ**'' (تىرمىزى رىۋايەت قىلغان)

ئاللاھ تائالا «قۇرئان كەرىم»نى پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا قىيامەت كۈنىگىچە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەقىقىي پەيغەمبەرلىكىگە ۋە ئىسلام دىنىنىڭ ھەق دىن ئىكەنلىكىگە دالالەت قىلىدىغان مۆجىزە (ئىنسانىنى ئۇنىڭ ئوخشىشىنى كەلتۈرۈشتىن ئاجىز قىلىدىغان، ئىنسان ئۇنىڭغا قارشىلىق كۆرسىتەلمەيدىغان، ئاللاھ تائالانىڭ پەيغەمبەرلەرنىڭ قولىدا مەيدانغا چىقارغان ئادەتتىن تاشقىرى ئىشى)، مۆمىنلەرنى توغرا يولغا باشلايدىغان، خۇش بىشارەت بېرىدىغان نۇرلۇق چىراغ قىلىپ نازىل قىلدى. دۇنيا-ئاخىرەتلىك بەخت-سائادەتكە باشلىغۇچى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئارقىلىق ئۆزىنىڭ مۇقەددەس كالامى «قۇرئان كەرىم»نى بىزگە ئاتا قىلدى. «قۇرئان كەرىم» ساماۋى كىتابلارنىڭ تۈگەنچىسى، شەرىئەتنىڭ دەستۇرى، دۇنيا-ئاخىرەتلىك ئىشلىرىمىزغا يول كۆرسەتكۈچى نۇرلۇق چىراغ. «قۇرئان كەرىم» ئىلىم-ھېكمەت بۇلىقى. ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن: ''**ساڭا بىز كىتابنى(يەنى قۇرئاننى) ھەممە نەرسىنى (يەنى كىشىلەر مۇھتاج بولىدىغان دىنىي ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى) چۈشەندۈرۈپ بېرىدىغان، (دىللارغا)ھىدايەت، (بەندىلەرگە) رەھمەت، مۇسۇلمانلارغا مەڭگۈلۈك سائادەت بىلەن خۇشخەۋەر يەتكۈزىدىغان قىلىپ نازىل قىلدۇق**'' {سۈرە«نەھل» (16-سۈرە)، 89-ئايەت}. شۇنداق، بىزنىڭ قولىمىزدا

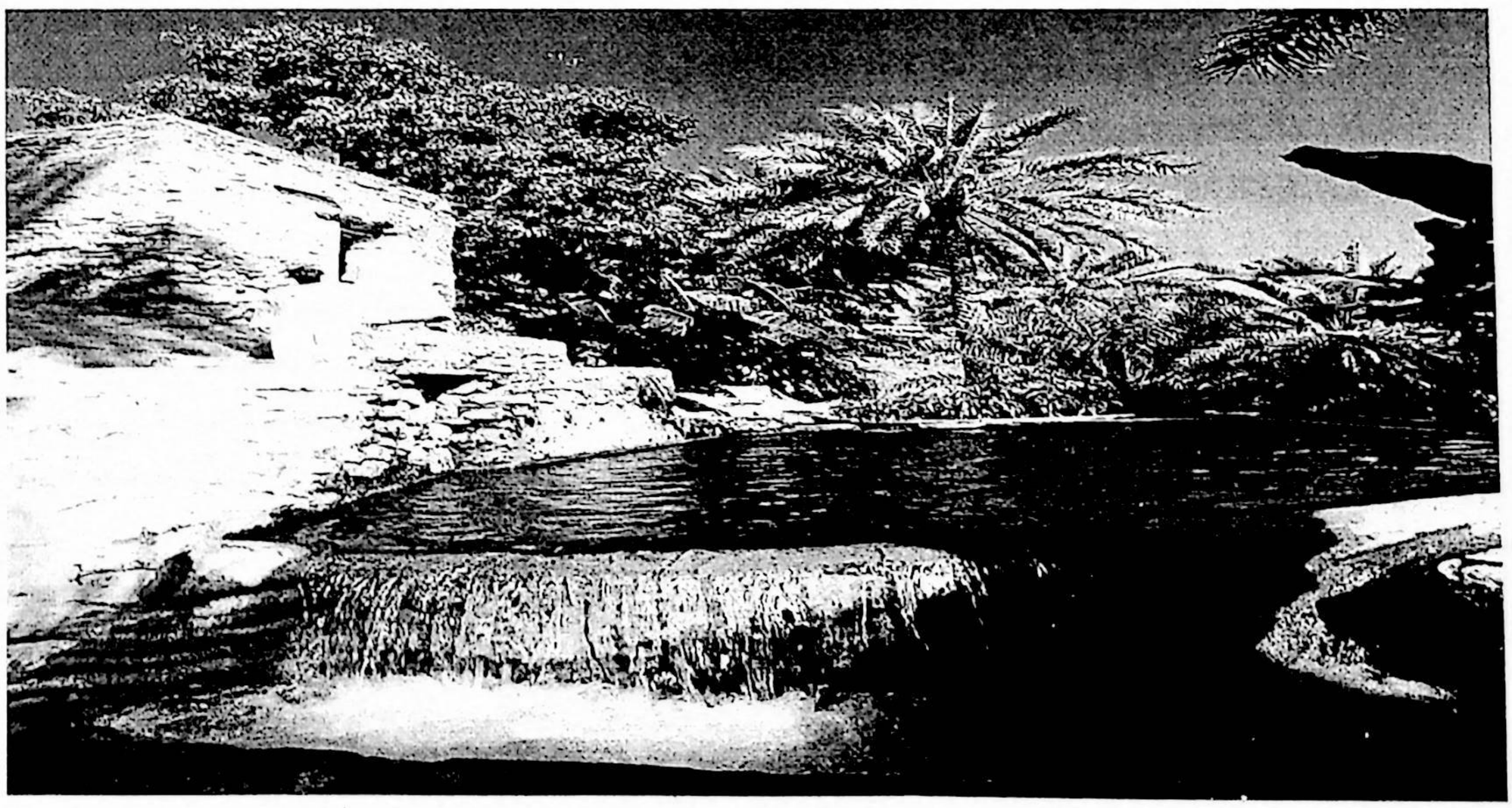
«قۇرئان كەرىم»دىن ئىبارەت نۇرلۇق چىراغ بار، ئەمما نېمە ئۈچۈن جەمئىيەتتە تۇرلۇك پىتنە-پاساتتىن خالىي بولالمايمىز؟ نېمە ئۈچۈن بىلىم ئۆگەنمەي نادانلىق پاتقىقىغا پېتىپ يۇرىۋېرىمىز؟ نېمە ئۈچۈن باللىرىمىز بىزگە ۋاپا قىلمايدۇ؟ نېمە ئۈچۈن بىزدە ھۆرۈن، بىكار تەلەپلەر كۆپ؟ سەۋەبى، بىز قولىمىزدىكى نۇرلۇق چىراغنى تاشلىۋەتتۇق، ئۆگەنمىدۇق، باللىرىمىزغا ئۆگەتمىدۇق. ئەپسۇس، نۇرغۇن مۇسۇلمانلار ئۆزى مۇسۇلمان تۇرۇپ «قۇرئان كەرىم» قانداق كىتاب؟ ئۇ نېمىگە چاقىرىق قىلىدۇ؟ ئۇنىڭ ئىچىدە نېمە مەزمۇن بار؟ دېيىلسە نېمە دەپ جاۋاب بېرىشنى ئۇقمايدۇ. قۇرئان ئوقۇشنى بىلمىدىغان بىر قىسىملار «قۇرئان كەرىم»دىكى بىلىملەرنى تۇزۇك ئۆگەنمەي تۇرۇپ ئۆزلىرىنى ئالىم چاغلىماقتا، ھالبۇكى، ئۇلارنىڭ ۋۇجۇدىدا «قۇرئان كەرىم»نىڭ ھېچقانچە ئەسىرى يوق. بىز«قۇرئان كەرىم»نى ئۆلۈم-يېتىملەردە، نەزىر-چىراغلاردا ۋە بىر قىسىم مۇراسىملاردا ئوقۇلىدىغان مۇڭلۇق ئاۋاز بىلەنلا چەكلەندۇق. «قۇرئان كەرىم»نىڭ ھەقىقىي بەرىكىتىنىڭ قۇرئاندىكى بىلىملەرنى ئۆگىنىش، قۇرئاننىڭ مەزمۇنىنى تەپەككۇر قىلىش، قۇرئان كۆرسەتكەن ئەقىدىگە ئېتىقاد قىلىش، قۇرئان تەشەببۇس قىلغان ئەخلاق بىلەن ئەخلاقلىنىش، قۇرئاننىڭ مەزمۇنىنى ئەمەلىيەتكە تەتبىقلاشتا ئىكەنلىكىنى ئۇنتۇپ قالدۇق. ئاللاھ تائالا مۇنداق دېگەن: ''**(بۇ) ئۇلارنىڭ ئايەتلەرنى تەپەككۇر قىلىشلىرى ئۈچۈن، ئەقىل ئىگىلىرىنىڭ ۋەز-نەسىھەت ئېلىشلىرى ئۈچۈن بىز ساڭا نازىل قىلغان مۇبارەك كىتابتۇر**'' {سۈرە«ساد» (38-سۈرە)، 29-ئايەت}.

بىزنىڭ ھالىمىز دەل دەرىيا بويىدا تۇرۇپ ئۇسسۇز قالغان ئادەمگە ئوخشاپ قالدى. بىز «قۇرئان كەرىم»نى تاشلىۋېتىپ مەزمۇنىغا ئەمەل قىلمىغانلىقىمىز ئۈچۈن بىزنى خارلىق، نادانلىق، ھۆرۈنلۈق، ئىختىلاپ، خۇراپاتلىق ئورۇۋالدى. ئاللاھ تائالا مۇنداق دېگەن: '' '**كىمكى مېنىڭ زىكرىمدىن يۈز ئۆرۈيدىكەن، ئۇنىڭ ھاياتى تار(يەنى خاتىرجەمسىز) بولىدۇ، قىيامەت كۈنى ئۇنى كور قوپۇرىمىز**'. ئۇ: '**ئى پەرۋەردىگارىم! نېمىشقا مېنى كور قوپۇردۇڭ، ۋاھالەنكى، (دۇنيادىكى چاغدا) مېنىڭ كۆزۈم كۆرەتتىغۇ؟**' دەيدۇ. ئاللاھ ئېيتىدۇ: '**شۇنىڭدەك، ساڭا (روشەن) ئايەتلىرىمىز كەلدى، سەن ئۇلارنى تەرك ئەتتىڭ، سەن بۈگۈن شۇنىڭغا ئوخشاش تەرك ئېتىلىسەن**' ''{سۈرە«تاھا» (20-سۈرە)، 124—126-ئايەت}. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ناھايىتى توغرا ئېيتقان: ''**كىمكى تەكەببۇرلۇق قىلىپ «قۇرئان كەرىم»گە ئەمەل قىلمىسا ياكى (ئۇنى) ئوقۇمىسا ئاللاھ ئۇ كىشىنى ھالاك قىلىدۇ**''(تىرمىزى رىۋايەت قىلغان). بىز يامان ئاقىۋەتكە قالماسلىقىمىز ئۈچۈن قۇرئاننى ساھابى كىراملارغا ئوخشاش ئۆگىنىشىمىز كېرەك. ساھابى كىراملارنىڭ «قۇرئان كەرىم»گە بولغان ھۆرمىتى ناھايىتى چوڭقۇر بولغاچقا، ئۇلار «قۇرئان كەرىم»نىڭ مەقسىتىنى توغرا چۈشەنگەچكە قۇرئاننى ئوقۇش، قۇرئاندىكى بىلىمنى ئىگىلەش، قۇرئان مەزمۇنىنى تەپەككۇر قىلىش، قۇرئان كۆرسەتكەن يولدا مېڭىشتا ئىنتايىن تىرىشچان، ناھايىتى ئەمەلىيەتچان بولغان. شۇڭا ئۇلار ئاز ۋاقىت ئىچىدە پۈتۈن دۇنيا خەلقىگە ئىلىم جەھەتتە ئۈستاز، ئادالەت جەھەتتە ئۈلگە بولۇپ ھەممە ئادەم باراۋەر، ئۆز ئارا ئىتتىپاق، راستچىل، خاتىرجەم، تىنچ، بایاشات، مەدەنىيەتلىك جەمئىيەت قۇرۇپ چىققان. ئەبۇ ئابدۇرەھمان سۈلەمى بۇ ھەقتە ھەدىس رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: '' بىزگە قۇرئان ئوقۇپ بېرىدىغانلار (ئوسمان ئىبنى ئەففان، ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد قاتارلىقلار) ئۆزلىرىنىڭ قۇرئان ئۆگىنىش ئەھۋالىنى بايان قىلىپ: 'بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن قۇرئان ئۆگەنەتتۇق، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئون ئايەت ئۆگەنسەك، شۇ ئايەتلەرنىڭ مەزمۇنىغا ئەمەل قىلمىغىچە ئىككىنچى ئايەتنى يۆتكەلمەيتتۇق. بىز قۇرئان ئوقۇشنى ۋە ئەمەل قىلىشنى بىللە ئۆگەنگەن' دېگەن''. ئاللاھ تائالا نۇرغۇن ئايەتلەردە «قۇرئان كەرىم»نىڭ ئۇلۇغلۇقىنى بىلدۈرىدىغان ناملارنى تىلغا ئالغان. سۈرە«ئىسرا» (17-سۈرە)نىڭ 9-ئايىتىدە مۇنداق دېگەن: ''**بۇ قۇرئان ھەقىقەتەن ئەڭ توغرا يولغا باشلايدۇ، ياخشى ئىشلارنى قىلىدىغان مۆمىنلەرگە ئۇلارنىڭ چوڭ مۇكاپاتقا ئېرىشىدىغانلىقى بىلەن خۇشخەۋەر بېرىدۇ**''. سۈرە«مائىدە» (5-سۈرە)نىڭ 16-ئايىتىدە مۇنداق دېگەن: ''**ئاللاھ شۇ كىتاب(يەنى قۇرئان) ئارقىلىق رازىلىقىنى تىلىگەنلەرنى سالامەتلىك يوللىرى (ئاللاھنىڭ شەرىئىتى ۋە ئۇنىڭ ئەھكاملىرى)غا يېتەكلەيدۇ، ئىرادىسى بويىچە ئۇلارنى (كۇفرى) قاراڭغۇلۇقىدىن (ئىمانىنىڭ) نۇرىغا چىقىرىدۇ ۋە ئۇلارنى توغرا يولغا ھىدايەت قىلىدۇ**''، سۈرە«شۇرا» (42-سۈرە)نىڭ 52-ئايىتىدە مۇنداق دېگەن: ''**لېكىن بىز قۇرئاننى بىر نۇر قىلدۇقكى، ئۇنىڭ بىلەن بىز بەندىلىرىمىزدىن خالىغان كىشىلەرنى ھىدايەت قىلىمىز**''. سۈرە«فۇسسىلەت» (41-سۈرە) نىڭ 44-ئايىتىدە مۇنداق دېگەن: '' **ئۇ (قۇرئان) ئىمان كەلتۈرگەنلەرگە ھىدايەتتۇر ۋە (دىللاردىكى شەك-شۈبھىگە) شىپادۇر**''.

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ”كىمكى «قۇرئان كەرىم»دىن بىر ھەرپ ئوقۇسا ئۇ كىشى ئۈچۈن بىر ياخشىلىق يېزىلىدۇ. بىر ياخشىلىق ئۈزىگە ئوخشاش ئون ياخشىلىققا كۆپەيتىلىدۇ، مەن ‹ الم › (ئەلىف، لام، مىم)نى بىر ھەرپ دېمەيمەن، ‹ الف ›(ئەلىف) بىر ھەرپ، ‹ل› (لام) بىر ھەرپ، ‹م› (مىم) بىر ھەرپ“ (تىرمىزى رىۋايەت قىلغان). «قۇرئان كەرىم»نى تىلاۋەت قىلىشنىڭ ئىبادەت بولۇشى، مۆمىننىڭ ئىمانىنى زىيادە قىلىشى، مۆمىننى ئەجرگە ئېرىشتۈرۈشى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام دېگەندەك شەك كەلتۈرگىلى بولمايدىغان بىر ھەقىقەت. بىراق بۇنىڭ ئالدىنقى شەرتى شۇ كىشىدە ئىخلاس بولۇشى، ئەمەل بولۇشى ۋە ئۇ كىشى ئۇنىڭ مەنىسىنى چۈشىنىپ تەپەككۇر قىلىشى كېرەك. ھەزرىتى ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ” كىمكى قۇرئان ئوقۇشنى ئۆگىنىپ «قۇرئان كەرىم»نى يادقا ئالسا، «قۇرئان كەرىم»دىكى ھالالنى ھارامنى ھارام دەپ ئېتىقاد قىلسا ئاللاھ تائالا ئۇ كىشىنى جەننەتكە سەرگۈزىدۇ، (ئۇ كىشىنىڭ) دوزاخقا مەھكۇم بولغان ئون ئۇغقىنىنى دوزاختىن قۇتۇلدۇرۇۋېلىشى ئۈچۈن شاپائەت قىلىشىغا رۇخسەت قىلىدۇ“ (تىرمىزى، ئىبنى ماجە، ئەھمەد رىۋايەت قىلغان). مۇئاز ئىبنى ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ” كىمكى قۇرئان ئوقۇشنى ئۆگىنىپ، قۇرئان بىلەن ئۆزىنى تولۇقلىسا، «قۇرئان كەرىم»گە ئەمەل قىلسا ئۇ كىشىنىڭ ئاتىسىغا قىيامەت كۈنىدە كۈننىڭ نۇرىدىنمۇ نۇرانە تاج كەيدۈرۈلىدۇ. «قۇرئان كەرىم»گە ئەمەل قىلغان كىشىگە نېمىنى كىيدۈرىدۇ، قىلسىلەر؟“(ئەبۇ داۋۇد، ئەھمەد، ھاكىم رىۋايەت قىلغان). «قۇرئان كەرىم» ئىنسان تەبىئىتىگە ماس كېلىدىغان شەرىئەتكە يېتەكلەيدۇ، ئەڭ توغرا ئېتىقاد بىلەن ئېتىقادلاندۇرۇپ پايدىلىق ئىبادەتلەرگە چاقىرىدۇ، گۈزەل ئەدەپ-ئەخلاق بىلەن ئەخلاقلىنىشقا رىغبەتلەندۈرىدۇ، ئىنسانلار ئارىسىدىكى ئەڭ توغرا مۇناسىۋەت يوللىرىنى كۆرسىتىدۇ، ئىنساننىڭ روھى ۋە ماددىي تەلەپلىرىنى قاندۇرۇپ، ئاللاھ تائالانىڭ كائىناتتىكى ئىنسانلار مەنپەئىتى ئۈچۈن يارىتىپ بەرگەن نېمەتلىرىدىن توغرا پايدىلىنىپ ھۇزۇرلىنىشقا ئۇندەيدۇ، زېمىنىنى گۈللەندۈرۈپ، ئاۋاتلاشتۇرۇپ، ئاللاھنىڭ نېمەتلىرىگە شۈكۈر قىلىپ، ئاخىرەتتە ئاللاھ تائالا مۇتتەقى (تەقۋادار) بەندىلىرىگە تەييارلاپ قويغان جەننەتكە كىرىش ئۈچۈن ئىزچىل ئىبادەت قىلىشقا چاقىرىق قىلىدۇ. دېمەك، بىزگە ئاللاھ تائالانىڭ «قۇرئان كەرىم»دىن ئىبارەت ئەڭگۈشتەر مەسىللىك كىتابىنى ئاتا قىلغانلىقىغا چەكسىز ھەمدۇ-سانا ئېيتىشىمىز، بۇنىڭدىن پەخىرلىنىشىمىز، ئۇنى ھەقىقىي ھۆرمەتلىشىمىز، ئۇنىڭدىن پايدىلىنىشىمىز ۋە ئۇنى تەرك ئەتمەسلىكىمىز كېرەك. بىزگە ئىسلامدىن ئىبارەت نېمەت ئاتا قىلغان ئاللاھ تائالاغا سان-ساناقسىز ھەمدۇ-سانالار بولسۇن! بىزگە ئىماندىن ئىبارەت نېمەت ئاتا قىلغان ئاللاھ تائالاغا سان-ساناقسىز ھەمدۇ-سانالار بولسۇن! بىزگە قۇرئاندىن ئىبارەت نېمەت ئاتا قىلغان ئاللاھ تائالاغا سان-ساناقسىز ھەمدۇ-سانالار بولسۇن!

(ئاپتور. شىنجاڭ ئىسلام دارىلفۇنۇنى ئۇستازى؛
تەھرىرلىگۈچى. شەمشىدىن ھاجى)

ئىسلام دىنى ھاياتلىقتى قەدىرلەيدۇ

تۇرسۇننىياز ئاۋۇت

بسم الله الرحمن الرحيم

(ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن)

ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم ھۆرمەتلىك قېرىنداشلار!

ھاياتلىق بولسا ئىنسانىنىڭ ئىككىلا ئالەمدىكى ئارزۇ-تىلەكلىرىنى ۋۇجۇدقا چىقىرىدىغان كاتتا نېسىۋە. ھەق سۆزبەھانە ۋەتەئەلا ئۇلۇغ «قۇرئان كەرىم»دە مۇنداق دەيدۇ: ''**بىلىڭلاركى، دۇنيا تىرىكچىلىكى ئويۇندىن، (كىشىنى ئاخىرەتتىن غەپلەتتە قالدۇرىدىغان مەشغۇلاتتىن، زىبۇزىننەتتىن، ئۆزئارا پەخىرلىنىشتىن، پۇل-مال، پەرزەنت كۆپەيتىپ پەخىرلىنىشتىن ئىبارەتتۇر، (بىرەر يېغىش بىلەن ئۆستۈرگەن) ئۆسۈملۈكى دېھقانلارنى خۇرسەن قىلغان يامغۇرغا ئوخشايدۇ، ئاندىن ئۇ ئۆسۈملۈك قۇرۇپ قالىدۇ، ئۇنىڭ سارغىيىپ قالغانلىقىنى كۆرىسەن، ئاندىن ئۇ يەنچىلگەن چۆپكە ئايلىنىدۇ. ئاخىرەتتە (كۇپپارلار ئۈچۈن) قاتتىق ئازاب بار، (ياخشى بەندىلەر ئۈچۈن) ئاللاھنىڭ مەغپىرىتى ۋە رازىلىقى بار. دۇنيا تىرىكچىلىكى پەقەت (غاپىل ئادەم) ئالدىنىدىغان بەھرىمەن بولۇشتۇر**'' {سۈرە«ھەدىد» (57-سۈرە)، 20-ئايەت} بۇ ئايەتتە ئاللاھ تائالا ئىنسانىنى ئاخىرەتتىن غەپلەتتە قالدۇرىدىغان ئويۇن-تاماشىدىن، زىبۇزىننەتتىن، ئىنسانىي غۇرۇرىنى يوقۇتۇپ، تاپقان پۇل-مال بىلەن پەخىرلىنىپ، قەدىرلەشكە ئەرزىيدىغان ناھايىتى چەكلىك بۇ ھاياتنىمىزنى پەس كۆرۈپ خارلىغانلىقىمىزنى ئۆسۈملۈك ئىگىسىنى خوش قىلىپ بىر دەملىك ياغقان يامغۇرغا ئوخشاتقان ھەم ياخشى ئىشلارنى قىلىشقا ئەقىل تېپىپ، ئاندىن بىر قانچە سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن قۇرۇپ يەتمىگەن ھاياتلىقنى قۇرۇپ قالغان، سارغايغان، يەنچىلىپ كەتكەن چۆپكە ئوخشاتقان ھەم بۇ دۇنيادا ئاللاھ تائالا كاتتا نېمەت قىلىپ بەرگەن بۇ ئەزىز ھاياتلىقنى قەدىرلىمىگەن غاپىللار ئۈچۈن ئاخىرەتتە قاتتىق ئازابنىڭ بارلىقى، ھاياتنى ئاللاھ ۋە رەسۇلۇللاھنىڭ بەلگىلەپ بەرگەن ئورۇنلىرىغا سەرپ قىلغۇچى ياخشى بەندىلەر ئۈچۈن ئاللاھنىڭ مەغپىرىتى ۋە رازىلىقىنىڭ بارلىقى ئېنىق كۆرسىتىلگەن.

دەرۋەقە ئىنسانلاردىكى ئەڭ چوڭ بايلىق ئىماندىن قالسا ھاياتلىقتۇر. ئۇنىڭدىن يۇقىرى تۇرىدىغان شادلىق ۋە شېرىنلىك بولمايدۇ. چۈنكى ئۇ ئىنسانغا دۇنيا ھاياتىدا پەقەت بىرلا قېتىم نېسىپ بولىدۇ. يوقالغاندىن كېيىن قايتا ئەسلىگە كەلتۈرۈش ئىمكانىيىتى بولغان نەرسىلەرنىڭ بىھۇدە نابۇت بولۇشى ئانچە ئەپسۇسلىنارلىق ئىش ئەمەس، لېكىن قايتا تەكرارلىنىش ئىمكانىيىتى بولمىغان ۋە ھاياتلىقىمىزدىن ئىككىي ئالەم ئۈچۈن ئۆز يولىدا پايدىلانماي، گۇناھ بولىدىغان ھەم ۋەتەن، خەلق مەنپەئىتى ئۈچۈن زىيانلىق ئىشلارنى قىلىپ، بۇ قىممەتلىك ھاياتنى زايا قىلۇېتىش بەك ئەپسۇسلىنارلىق ئىش. دېمەك، ئۆمۈر كۆچتىدىن ھاسىل بولغان مېۋىنىڭ باشقىلارغا بەرگەن بەھرى ياكى كەلتۈرگەن زىيىنىغا قاراپ، ئۇ كىشىنىڭ بۇ ئىمتىھان دۇنياسىدا تۇتقان ئورنىنىڭ ياخشى بولغان ياكى بولمىغانلىقىنى پەرقلەندۈرگىلى بولىدۇ. بۇ ھەقتە ھەق سۆزبەھانە ۋەتەئەلا ئۇلۇغ «قۇرئان كەرىم»دە مۇنداق دەيدۇ: ''**سىلەردىن قايسىڭلارنىڭ ئەمەلى ئەڭ ياخشى ئىكەنلىكىنى سىناش ئۈچۈن ئاللاھ ئۆلۈمنى ۋە تىرىكلىكنى ياراتتى، ئاللاھ غالىبتۇر، (تەۋبە قىلغۇچىنى) ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر**'' {سۈرە«مۇلك»(67-سۈرە)، 2-ئايەت}. بۇ ئايەتتە ئەڭ ياخشى ئەمەللەرنى قىلساق ھەم ساناقلىق ھاياتىمىزدا چىن دىلىمىزدىن سېغىنىپ ئاللاھقا تەۋبە قىلساق، ھاياتلىقنى ياراتقان ئاللاھنىڭ گۇناھلىرىمىزنى مەغپىرەت قىلىدىغانلىقىنى كۆرسىتىپ بېرىلگەن.

ھۆرمەتلىك قېرىنداشلار! شۇنى ئېسىمىزدىن

ئۇيغۇر كتاب تورى بېكىتى www.uyghurkitap.com ئۇيغۇرچە كىتابلار بىلەن بىۋاسىتە بىغىز تۇتاشتۇرۇلغان

چىقارمايلىكى، بىزنىڭ دۇنيا هاياتىمىزدىكى ياشاش مەقسىتىمىز ۋە نىشانىمىز هەرگىزمۇ ئىسراپ قىلىش ۋە هاۋايى هەۋەس قاينىمىغا چۈشۈپ، هاياتىمىزنى مەنىسىز خورىتىش بولۇپ قالمىسۇن. بىزنىڭ بۇ دۇنيادىكى مەقسىتىمىز ۋە نىشانىمىز ئاللاھ ۋە رەسۇلۇللاھنىڭ بۇيرۇقىنى قىلماي، ئۆزىمىزنى ئۇنتۇپ، ئىسراپخورلۇق بىلەن يەپ-ئىچىش، هەم كەيپ ساپا بىلەن ئۆمرىمىزنى زايا قىلىش بولىدىكەن، ئۇ هالدا بۇ قىممەتلىك هاياتىمىزنى زايا قىلغىنىمىز هەم ئاللاھنىڭ ئەھدىسىدىن چىقالمىغانلىقىمىز بولىدۇ-دە، بەخت-پاراغەتلىك جەننەتكە كىرەلمەيمىز.

ئاللاھ تائالا ئاتا قىلغان هاياتلىقنى غەنىمەت بىلىپ ياخشى ئىش قىلىش توغرىسىدا مۇھەممەد ئەلەيهىسسالام ئىنتايىن مۇپەسسەل ئىزاهات بەرگەن. ئەمىر ئىبنى مەيمۇنىل ئەۋدى رەزىيەللاھۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىنغان بىر هەدىستە، ئاللاھنىڭ ئەلچىسى ۋەز ئېيتىۋېتىپ مۇنداق دېگەنىدى: "**بەش نەرسىنى بەش نەرسىدىن غەنىمەت بىلگىن: ياشلىقىڭنى قېرىپ كېتىشتىن غەنىمەت بىلگىن؛ ساقلىقىڭنى ئاغرىپ قېلىشىڭدىن غەنىمەت بىلگىن؛ بايلىقىڭنى كەمبەغەل بولۇپ قېلىشىڭدىن غەنىمەت بىلگىن؛ بوش ۋاقتىڭنى بىر ئىشقا مەشغۇل بولۇپ قېلىشىڭدىن غەنىمەت بىلگىن؛ هاياتلىقىڭنى ئۆلۈمىڭدىن غەنىمەت بىلگىن**" (تىرمىزى رىۋايەت قىلغان).

دېمەك يۇقىرىقى هەدىستە ئېيتىلغاندەك بەش نەرسىنى بەش نەرسىدىن غەنىمەت بىلىپ، پۈتۈن ۋۇجۇدىمىز ئاللاھ تەرەپكە مايىل بولغان هالدا ئۆزىمىزنىڭ نېمىگە تۇغۇلغانلىقىمىزنى هەم ئۇستىمىزدە قانداق ۋەزىپىلەرنىڭ بارلىقىنى ئويلاپ يېتىپ، هەق يولدا مېڭىپ، دىنىڭ، ۋەتەنىڭ، خەلقنىڭ ئومىدىنى ئاقلىيالىساق، هاياتلىق ئىزناسىنى قالدۇرالىساق ئادەم بولغىنىمىزنىڭ ئىككىلا ئالەمدە قىممىتى بولىدۇ، ئەكسىچە بولسا قىلچە قىممىتى بولمايدۇ، بەلكى ئاتا-ئانىمىزغا، ۋەتىنىمىزگە ئېغىر يۈك بولغىنىمىز قالىدۇ. هەر قانداق ۋاقىتتا هاياتىنى غەنىمەت بىلىپ، ياخشىلىققا يۈزلىنىپ، ۋەتەنداشلىرى، دىنداشلىرى ئۈچۈن بىر كىشىلىك تۆھپە يارىتىش هەر بىر مۇسۇلماننىڭ بۇرچى، هېچ بىر ئىشقا يارىمايدىغان، هەتتا ئۆزىنىڭ هاجىتىدىنمۇ چىقالمايدىغان ئىچى كاۋاك هەيكەلنىڭ لازىمى يوق. هەقىقەت شۇنى ئىسپاتلىدىكى، ئىچىدىكى كاۋاكلىقنى ئىلىم دورىلىرى بىلەن توشقۇزمىغانلار كېلەچەكتىكى بەخت-سائادىتىنى قولدىن بېرىپ قويىدۇ، ئەلۋەتتە.

بىر پەننىي ئالىم: "ئەتىدىكى قايغۇ-ئەلەمگە سەۋەب بولىدىغان بۇگۈنكى خۇشاللىقنىڭ پايدىسى يوق" دەپ تەلىم بەرگەنىدى. شۇنداق تۇرۇقلۇقمۇ يەنە قۇرۇق هاۋايى-هەۋەس بىلەن ئەتە ئۇنداق قىلىمىز، ئۆگۈنلۈككە مۇنداق قىلىمىز دەپ قۇرۇق داۋراڭ بىلەن هاياتىمىزنى زايا قىلۋەتمەيلى. شۇنداقلا، كەلگۈسىدىكى بەخت-سائادەتكە ئېرىشىش ئۈچۈن بۈگۈننىڭ ئۆزىگە ئۇل قويمىساق، ئەتە قويغان خىشىمىز چاك باسمايدۇ-دە، ئاخىرى هېچقانداق نەتىجىگە ئېرىشەلمەي، ئۆمرىمىز يوقۇلۇش مەغرىبىگە قاراپ ئولتۇرىدۇ.

هۆرمەتلىك قېرىنداشلار، بىزنىڭ ياخشىلىق نىشانىمىز بۇ دۇنيادا قالسۇن، ئەۋلادلار ئىچىدە نۇر چاچسۇن دەيدىكەنمىز، ۋەتەن-خەلقنىڭ بەخت-سائادىتىنى كۆزلەپ، هايات مەنزىلىمىزگە يېقىلماس شامدان ياسايلى، ياخشىلىقتىن تىكلەنگەن بۇ شامدان بىزنى ئەل قەلبىدە ئەبەدىي ياشاشقا مۇيەسسەر قىلىدۇ. ئىنسان كۆپ ياخشى ئەمەللەر بىلەن ياشىسا، ئۇنىڭ ئالىيجاناب روهى مىللەتنىڭ، خەلقنىڭ قەلبىدە ئەبەدىي ساقلىنىدۇ. ئەبۇ هۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىنغان بىر هەدىستە پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام: "**قاچانكى ئادەم ئەۋلادى ئۇلسە ئۇچ تۈرلۈك ئەمەلدىن باشقا ئەمەللەر ئۈزۈلۈپ قالىدۇ: سەدىقە جارىيە، مەنپەئەت قىلىدىغان ئىلىم، ئاتا-ئانىسى ئۈچۈن دۇئا قىلالايدىغان ياخشى پەرزەنت**" دېگەن(مۇسلىم رىۋايەت قىلغان).

يۇقىرىقى هەدىسىنىڭ مەزمۇنىدىن مەلۇمكى، ئىنسان ئۆلۈپ كەتسىمۇ ساۋابى ئۈزۈلۈپ قالمايدىغان ئۇچ تۈرلۈك ئەمەل بار بولۇپ، ئۆزىنىڭ قىممەتلىك هاياتىنى ناهايىتى قەدىرلەپ، ئاللاھ ۋە رەسۇلۇللاھ نەهيى قىلغان يوللارغا سەرپ قىلماي، ئۆزىنى گۇناھ ئىشلاردىن چەكلىگەنلەر هەم ئاللاھنىڭ كىتابى ۋە رەسۇلۇللاھنىڭ سۇننەتلىرىگە ئىزچىل ئەگەشكەنلەرنىڭ ئاخىرەتتىكى ئورنى جەننەت بولىدۇ.

هەق سۇبهانه ۋەتەئالا ئۇلۇغ «قۇرئان كەرىم»دە مۇنداق دەيدۇ: "**كىمكى (كۇفردا، گۇناهتا) چېكىدىن ئاشىدىكەن، دۇنيا تىرىكچىلىكىنى(ئاخىرەتتىن) ئارتۇق كۆرىدىكەن، ئۇنىڭ جايى هەقىقەتەن جەهەننەم بولىدۇ. پەرۋەردىگارىنىڭ ئالدىدا(سوراققا تارتىلىشتىن) قورقىدىغان، ئۆزىنى نەپسى خاهىشىغا بېرىلىشتىن(يەنى هارام قىلىنغان نەرسىلەردىن) چەكلىگەن ئادەمگە كەلسەك، هەقىقەتەن ئۇنىڭ جايى جەننەت بولىدۇ**"

{سۈرە«نازىئات»(79-سۈرە)، 37—41-ئايەتلەر}.

يۈقىرىقى ئايەت كەرىمدە، كىمكى چەكلىك ھاياتىنى گۈناھ-مەئسىيەتلەرگە سەرپ قىلىپ، دۇنيا تېرىكچىلىكىنى ئاخىرەتتىن ئارتۇق كۆرسە، ئۇنداق كىشىنىڭ جايى جەھەننەم بولىدىغانلىقى، ئەمما پەرۋەردىگارىنىڭ ئالدىدا سوراققا تارتىلىشتىن قورقۇپ، ھاياتىنى قەدىرلەپ، نەپسى-خاھىشىغا ئەگەشمىگەن، ھارام دەپ چەكلەنگەن نەرسىلەردىن ئۆزىنى چەكلىيەلىگەن ئادەمنىڭ ئورنى جەننەت ئىكەنلىكى ئېنىق كۆرسىتىلگەن شۇنىڭ ئۈچۈن تېرىكلىك ھاياتمەزنى بولمىغۇر قىلىق ۋە بولمىغۇر مەشغۇلاتلار بىلەن بۇلغىمايلى. ئەگەر يۈقىرىدا تىلغا ئېلىنغان ئۆتۈلگەندەك، ھارام ئىشلارغا پېتىپ قىلىپ ھاياتمىزنى نابۇت قىلىدىكەنمىز ئۇ ھالدا ھاياتلىق سەھنىسىدە كۆرۈنگۈدەك ئورۇنغا ئىگە بولالمايمىز-دە، ئۈمىد قىلىپ كېلىۋاتقان جەننەتنى قولدىن كەتكۈزۈپ قويىمىز.

ھۆرمەتلىك قېرىنداشلار، ھەر قايسىمىز مېنىڭ قولۇمدىن نېمە كېلەتتى، ھاياتىم بۇ دەرىجىگە يېتىپتۇ، مەن قانچىلىك ياخشىلىق قىلالايتتىم، مېنىڭ بولۇر يېرىم شۇ، كەلگۈسىدە بېشىمغا كەلگەننى كۆرەرمەن، دەپ جەننەتتىكى بەخت-پاراغەتتىن ئۈمىدسىزلەنمەيلى، ئۈمىدسىزلىك بىر كېسەلكى، ئۇ ئادەمنى زەئىپلىك ۋە خورلۇق پاتقىقىغا تىقىۋېتىدۇ. ئۇ ئۈمىدسىزلىك ئەقىلدە راۋاج تاپالماسلىقىغا ئېلىپ بارىدۇ. شۇڭا ھەر قايسىمىزنىڭ جېنىمىز تېنىمىزدە بولىدىكەن، بۇ ئالەم ۋە ئۇ ئالەمدىكى بەخت-سائادەتلىك جەننەتكە ئېرىشىشنى ئۈمىد قىلىپ، ئۈمىد كۆلچىكىنى قۇرۇتمايلى، ئادەمنىڭ ھايات دەرىخى ئۈمىد-ئارزۇ بۇلىقىدىن سۇغۇرۇلىدىغانلىقىنى كۆڭۈل سەھىپىمىزدىن ھەرگىز چىقارمايلى. ئۈمىدسىزلىك جاھالەتنىڭ ئانىسى، ئۈمىد بولسا سائادەتنىڭ قانىتى.

ھۆرمەتلىك قېرىنداشلار، ياشىلىقنى قەدىرلەشنى بىلىشىمۇ ھاياتنى مەنىگە ئىگە قىلىشتۇر. بىز ھەر بىر تىنىقمىزنى مەنىلەر خەزىنىسىنى قېزىشنىڭ سەرمايىسى قىلىشىمىز لازىم. بۇ ئەزىز ھاياتىمىزنى پەس ئىشلار ئارقىلىق نابۇت قىلىش ئىنتايىن ئېچىنىشلىق ئىش بولىدۇ. ئەزىز نەرسىنى خار قىلىش ئاخىرقى ھېسابتا ئۆزىنى ئۆزى زار قىلىشقا ئېلىپ بارىدۇ.

ھاياتتا نېمىنىڭ پايدىلىق، نېمىنىڭ پايدىسىز، نېمىنىڭ توغرا، نېمىنىڭ خاتالىقىنى، قايسى قەدەمنىڭ ساخاۋەتلىك، قايسى قەدەمنىڭ پالاكەتلىك، قايسى مەنزىلنىڭ نۇرلۇق، قايسى مەنزىلنىڭ قاباھەتلىك ئىكەنلىكىنى چۈشەنمەي، قارىغۇلارچە باسقان قەدەم نىجاسەت پاتقىقىغا ئاپىرىپ، پۈشايمان زىخچىسىنى يۇرىكىمىزگە سانچىيدۇ. بۇ زىخ بىزگە ئىككىلا ئالەمدە تۈگەتكۈسىز ئازاب سالىدۇ. ئاندىن بىزنىڭ پۈشايمان قىلغىنىمىز بىكار، چۈنكى پۈشايمان كۆزدىن يامغۇر ياغدۇرىدىغان بۇلۇتتۇر.

قىسقىسى، بۇ ھاياتىمىزنى ئىلىم بىلەن قورالاندۇرساق، ھەم تەقۋالىقنى ئۆزىمىزگە يار قىلساق، ھاياتىمىز مەنىلىك ئۆتىدۇ-دە، ئۆزىمىزنى تونۇش ئارقىلىق گۈناھ-مەئسىيەتلەردىن قۇتۇلۇپ، ھەقىقىي چىن مۇسۇلمان بولغان ھالدا مەڭگۈلۈك ئازادلىققا ئېرىشەلەيمىز.

ھۆرمەتلىك ئەزىز قېرىنداشلار! بىز ياشاۋاتقان بۇ يېڭى ئەسىردە ھاياتىمىزنى قەدىرلەپ، كونا قالاق ئىدىيىمىزنى تاشلاپ، يېڭىلىققا يۈزلىنىپ، يېڭى-يېڭى بىلىملەرنى ئىگىلەپ، دىن ئۇچۇن ھەم كەڭ ئېتىقادچى خەلق ئاممىسى ئۇچۇن پايدىلىق بولغان ئىشلارنى كۆپرەك قىلايلى. شۇنى ئۇنۇتمايلىكى، بۇ يېڭى ئەسىر ئالدىغا مېڭىپ، تەرەققىياتقا يۈزلەنگەنلەرنى قوللايدىغان، جەمئىيەتكە، مىللەتكە يۈك بولۇۋالغانلارنى شاللايدىغان ئۇچۇر دەۋرى، رىقابەت دەۋرى. شۇڭا بۇ دۇنيادا ئىنساندەك ياشايمەن دەيدىكەنمىز، «قۇرئان كەرىم»، «ھەدىسە شەرىف»نىڭ ئەتراپىغا زىچ ئۆيۈشۈپ، ئېتىقادىمىزنى كۈچەيتىپ، ئىمانىمىزنى كۈچلەندۇرۇپ، ئەقلىمىزنى ئىشقا سېلىپ، پەن-مەدەنىيەت بىلىملىرىنمۇ تىرىشىپ زېرىكمەي ئۆگىنىپ، ھاياتىمىزنى قەدىرلەپ، يېڭىلمەس ئىرادە، تەۋرەنمەس غايە، چىدامچان ھەرىكىتىمىز بىلەن ئۆزلۈكسىز ئىلگىرىلىشىمىز لازىم. ئاللاھ تائالا ھەممىمىزگە ئىككى ئالەم بەخت-سائادەت ئاتا قىلغاي-ئامىن!

(ئاپتور: يەكەن ناھىيىسىدىن، مەسچىت ئىمامى ۋە خاتىپى؛
تەھرىرلىگۈچى: شەمشىدىن ھاجى)

ئۇيغۇر كتاب تورى يىكتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كتابلارنىڭ يېڭى نۇسخىسى

مۇسۇلمانلار سۆز ساياسىغا ئەھمىيەت بېرىشى كېرەك

خەلىل ھۈسەن

بسم الله الرحمن الرحيم

(ئاھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن)

سۆز ئىنسانىنىڭ تىلىلا ئەمەس، بەلكى ئىنسان مەنۇى ساپاسىنىڭ نامايەندىسى. سۆز ئىنسانلارنىڭ ئىزگۈ گۈزەللىك توغرىسىدىكى چۈشەنچىلىرى ۋە نەسىھەتلىرىنىڭ ئىپادىلىنىشىلا ئەمەس، بەلكى ئىنسانلارنىڭ ئۆز پائالىيەتلىرىدە ئىزچىل گەۋدىلەنگەن ئىزگۈ گۈزەللىكنىڭ راۋان ئېقىمى. سۆز جەمئىيەتنىڭ مەنۇى قىياپىتى ۋە كامالەت دەرىجىسىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ تۇرىدىغان روشەن ئەينەك. بىر جەمئىيەتنىڭ قايسى دەرىجىدە راۋاجلانغانلىقىنى، خۇددى ئامېرىكىنىڭ پەيلاسوپ شائىرى ئېمېرسون ئېيتقاندەك: ”شۇ جەمئىيەت توپلىغان بايلىق ۋە شۇ جەمئىيەت تەربىيىلىگەن ئادەم سانى بىلەن ئەمەس، ھەلكى ئۇنىڭ باغرىدا تەربىيە ئالغان ئىنسانىنىڭ ھەقىقىي مەنۇى قىياپىتى ئارقىلىقلا باھالاش مۇمكىن“. سۆز ئۇلۇغ شەرەپتۇر. سۆز شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلۇغكى، ئۇ ئىنسانىنىڭ كۆڭلىدىن چىقىدۇ. شۇڭا، سۆزنى ئىنسانىيەت مەنۇىيىتىنىڭ يادروسى دېسەك ئاشۇرۇۋەتكەنلىك بولماس. تىل شەكىل بولسا، سۆز ئۇنىڭ ماھىيىتى. بۇ ئىككىسى بىر-بىرىنى شەرت قىلىپ تۇرىدۇ. تىل بولساسلىق ۋە يۈمشاق بولغان بىر پارچە قىزىل گۆش، تىلدا ئومۇرتقا بولمايدۇ. ئەمما بۇ تىل ئارقىلىق چىققان بەزى سۆزلەر ئادەمنىڭ ئومۇرتقىسىنى ئېزىپ تاشلايدۇ. مانا بۇ ماھىيەتتىكى سېھرىي كۈچ. بىز بۇ ماھىيەتكە چوڭقۇر تەپەككۇر يۈرگۈزۈش بىلەن بىللە تارىخىي ماتېرىياللارغا، جۈملىدىن بوۋىلىرىمىزنىڭ سۆزلىرىگە مۇراجىئەت قىلغىنىمىزدا، ئۇلارنىڭمۇ بۇ ماھىيەتنى تونۇپ يەتكەنلىكتىن سۆزگە ناھايىتى يۈكسەك ئەھمىيەت بەرگەنلىكىنى، شۇنداقلا بۇ ئەزىز نەرسىگە ھەرگىز سەل قاراشقا بولمايدىغانلىقىنى بايقاپ، ئەۋلادلىرىغا نۇرغۇنلىغان ئەقلىيە سۆزلەرنى قالدۇرغانلىقىنى كۆرۈۋالالايمىز. ”ئەر-يىگىتنىڭ بىرىنچى ھۈنىرى— قىزىل تىل“، ”سۆز بارکى تاغدەك كۆتۈرىدۇ، سۆز بارکى ھاڭغا ئىتتىرىدۇ“، ”كىشىنىڭ پەزىلىتى سۆزدىن بىلىنىدۇ“، ”سۆز ئەقلىنىڭ تارازىسى“ («ئاتىلار سۆزلىرى»دىن). مانا بۇلار سۆزنىڭ ئىنسانىيەت مەنۇىيىتىنىڭ يادروسى ئىكەنلىكىنىڭ تېپىك مىسالى بولالايدۇ، ئەلۋەتتە.

ھەر قانداق نەرسىنىڭ ياخشىسى ھەم يامىنى بولغىنىدەك، سۆزنىڭمۇ ياخشى-يامىنى بولىدۇ. ياخشى سۆز ئىناقلىققا، ئىجتىمائىي تۇرمۇشقا پايدىسى بار تۇرلۈك سۆزلەرنى كۆرسەتسە، يامان سۆز باشقىلارنى تىللايدىغان ۋە باشقىلارنى مەسخىرە قىلدىغان سۆزلەر، قورقۇنچ، ھاياسىزلىق ۋە تەھدىت چىقىپ تۇرىدىغان توك سۆزلەر، باشقىلارغا نەشتەر بولۇپ سانچىلىدىغان زەھەرلىك سۆزلەر، قائىدىگە ئۇيغۇن بولمىغان، چويلىغا توختىمايدىغان تېتىقسىز سۆزلەر... ۋە باشقىلارنى كۆرسىتىدۇ. بۇنداق سۆزلەر داۋاملىق جېدەل-ماجىرا چىقىرىدۇ، زىددىيەتنى كەسكىنلەشتۈرىدۇ، ئىجتىمائىي ئامانلىققا زىيانلىق... ئاللاھ تائالا ياخشى سۆز بىلەن يامان سۆزنىڭ پەرقىنى «قۇرئان كەرىم» دە مۇنداق بايان قىلغان: ”**ئاللاھنىڭ مۇنداق بىر تەمسىل كۆرسەتكەنلىكىنى كۆرمىدىڭمۇ؟ كەلىمە تەييىبە (يەنى ياخشى سۆز) يىلتىزى يەرنىڭ ئاستىدا بولغان، شېخى ئاسمانغا تاقاشقان، پەرۋەردىگارىنىڭ ئىزنى بىلەن ۋاقتى-ۋاقتىدا مېۋە بېرىپ تۇرىدىغان ئېسىل دەرەخقە ئوخشايدۇ**“ {سۈرە«ئىبراھىم» (14-سۈرە)، 24-، 25-ئايەت}. بىر تۈپ مېۋىلىك دەرەخنىڭ مېۋىسىنىڭ سۈپىتىلىك بولۇش-بولماسلىقى، شاخ-يوپۇرماقلىرىنىڭ باراقسان ئىكەنلىكى ياكى ئەمەسلىكى ئۇنىڭ غولىنىڭ چىڭ ياكى بوشلۇقىغا، يىلتىزىنىڭ چوڭقۇر ياكى تېيىزلىقىغا باغلىق بولغىنىدەك، بىر ئادەمنىڭ جەمئىيەتتە كۆپچىلىك بىلەن چىقىشىپ، ئىناق ئۆتۈش-ئۆتەلمەسلىكى، ئىچقويۇن-تاشقويۇن بولۇش-بولالماسلىقى، مۇھەببىتىنىڭ كۈچلۈك ياكى ئاجىز بولۇشى ئالدى بىلەن باشقىلارغا ياخشى گەپ قىلىش-قىلماسلىقىغا باغلىق، باشقىلارغا يامان گەپ قىلىپ تۆھمەت چاپلىسا، زىيانكەشلىك قىلسا بولمايدۇ. ”**يامان سۆز زېمىندىن قومۇرۇپ تاشلانغان، ھېچقانداق قارارى**

يوق ناچار دەرەخقە ئوخشايدۇ'' {سۈرە«ئىبراھىم»(14-سۈرە)، 26-ئايەت}. دېمەك، سۆز بىلەن سۆزنىڭ پەرقى بار. بىلىش لازىمكى، ئىنسان ئۆز سۆزى ئاستىدا يوشۇرۇنغان بولىدۇ. سۆزلىمەي تۇرغاندا ئۇنىڭ كىم ئىكەنلىكى بىلىنمەيدۇ، سۆزلىگەندە ئاندىن ئۇنىڭ كىم ئىكەنلىكى مەلۇم بولىدۇ. شۇڭا ھەر بىر مۇسۇلمان سۆزلىگەندە سۆزنىڭ مەنىسىگە، ئالدى-ئارقىسىغا قاراپ سۆزلەپ، سۆزنىڭ قىممىتىگە ھەرگىز سەل قارىماسلىقى زۆرۈر. ئەگەر سۆزلىگەن سۆزنىڭ مەنىسىنى، ئالدى-ئارقىسىنى پەملىمەيلا سۆزلىسە، ئۇ كىشى شاتۇتىغا ئوخشاش بولىدۇ. چۈنكى شاتۇتى ئادەمگە ئوخشاش چىرايلىق، ئېنىق سۆزلەيدۇ. ئەمما ئۆزى سۆزلىگەن سۆزدىن ئۆزى خەۋەرسىز. بۇنىڭغا ئوخشاش كىشىلەرنى سۆز سۆزلىدى دېيىلىدۇ، سۆز بىلىدۇ دېيىلمەيدۇ. سۆزنى بىلىپ سۆزلىسە ئاڭلىغانلار ئۇنىڭ سۆزىدىن بىر نەرسە بىلىپ ئالالايدۇ. ئەگەر بىلمەيلا سۆزلىسە ئاڭلىغانلار ئۇنىڭ سۆزىدىن بىر نەرسە بىلىپ ئالالمىسا، سۆزلىگۈچى كىشىلەر ئاڭلىغۇچى كىشىلەر نەزىرىدىن چۈشۈپ كېتىدۇ. ھەتتاكى ''سارائ'' دېگەندەك سەلبىي لەقەملەر ئۇنىڭغا ئۆمۈر بويى ۋۇجۇدىكا بولۇپ قېلىشىمۇ مۇمكىن. سۆزنىڭ قىممىتى مانا مۇشۇنداق. يۇقىرىدا ئېيتىپ ئۆتكىنىمىزدەك، سۆز ئىنسان مەنئىيىتىنى ئۆلچەيدىغان تارازا، ھەر قانداق ئىنسان مۇشۇ تارازا ئارقىلىق ئۆلچىنىدۇ.

كىشىنىڭ پەزىلىتى ئۇنىڭ كىمىڭالغان كىيىمى، سېلىڭالغان ھەشەمەتلىك ئۆيلىرى ئارقىلىق ئەمەس، بەلكى ئاغزىدىن چىققان سۆزى ئارقىلىق بىلىنىدۇ. ئۇنداق بولغان ئىكەن، مۇسۇلمانلار بۇ مەنئى بوشلۇقلىرىنى تولدۇرۇش ئۈچۈن، مەشھۇر پەيلاسوپ ئالىملارنىڭ، دانالارنىڭ، مۇتەپەككۇرلارنىڭ، جەمئىيەتشۇناسلارنىڭ، سىياسىئونلارنىڭ، شائىرلارنىڭ، شۇنداقلا جامائەتنىڭ ئەربابلىرىنىڭ قالدۇرغان ۋەز-نەسىھەتلىرىنى ئۆزلىرىگە مۇجەسسەملەشتۇرۇش بىلەن بىللە، ئۆزلىرىنىڭ زېھنىنى ئاچىدىغان تۇرلۇك پايدىلىق سۆزلەرنى ئاڭلاشتىن زېرىكمەسلىكى كېرەك. بۇيۇك ئالىمىمىز يۇسۇپ خاس ھاجىپنىڭ: ''سۆزنى دانالاردىن ئاڭلاپ، كېيىن بىلىمسىزلەرگە ئېيتىش كېرەك'' دېگەن سۆزى بۇنىڭ شاھىدى. يۇسۇپ خاس ھاجىپ ئېيتقاندەك، سۆز ئاڭلاش ئارقىلىق ئۆزىگە ۋە باشقىلارغا پايدىلىق بولغان نۇرغۇن سۆزلەرنى ئۆگىنىۋالغىلى بولىدۇ.

مۇسۇلمانلار يېقىملىق، ياخشى سۆزلەشنى ئەخلاقلا دەپ قارىماستىن ئۇنى تېخىمۇ چوڭقۇر چۈشىنىپ، ئىمان ۋە ئىسلامنىڭ تولۇقلىمىسى دەپ قاراش كېرەك. ئاللاھ تائالا بەندىلىرىنى يېقىملىق، ياخشى سۆزلەشكە بۇيرۇپ «قۇرئان كەرىم»دە مۇنداق دېگەن: **''بەندىلىرىمگە ئېيتقىنكى، ئۇلار ياخشى سۆزلەرنى قىلسۇن''** {سۈرە«بەنى ئىسرائىل» (17-سۈرە)، 5-ئايەت}. **''...ئۇلارغا چىرايلىق سۆز قىلىڭلار''** {سۈرە«نىسا»(4-سۈرە)، 5-ئايەت}. ئەجدادلىرىمىز «قۇرئان كەرىم»دىكى ئايەتلەرنىڭ ھۆكۈملىرىگە ئۆزلىرىلا ئەمەل قىلىپ قالماستىن، ئەۋلادلىرىنىمۇ ئۇنىڭغا ئەمەل قىلىشقا چاقىرىپ ئايەتلەر بىلەن بىرەدەكلىككە ئىگە بولغان نۇرغۇنلىغان نەسىھەتلەرنى قالدۇرۇپ كەتكەن. مەسىلەن: ''بۇغداي نېنىڭ بولمىسىمۇ، بۇغداي سۆزۈڭ بولسۇن'' دېگەندەك. مانا بۇ سۆزنىڭمۇ تۆۋەندىكى ئايەت بىلەن بىرەدەكلىككە ئىگە ئىكەنلىكىنى كۆرۈۋالالايمىز: **''ئەگەر سەن پەرۋەردىگارىڭدىن كۆتۈۋاتقان مەرھەمەت نازىل بولغاندىن كېيىن ئاندىن ئۇلارغا خەيرى-ساخاۋەت قىلماقچى بولساڭ (يەنى قولۇڭدا ئۇلارغا بېرىدىغان بىر نەرسە بولمىسا)، ئۇلارغا چىرايلىق گەپ قىلغىن''** {سۈرە«بەنى ئىسرائىل»(17-ئايەت)، 28-ئايەت}. يېقىملىق، ياخشى سۆزلەر باشقىلارنى ھەر قاچان رازى قىلىدۇ. دۇنيادا يېقىملىق، ياخشى سۆزلەردىن خۇشال بولمايدىغان ئىنسان بولمىسا كېرەك. باشقىلارنى خۇشال قىلىدىغان بۇ خىل ئالاھىدە خىسلەتلەرنى ئىسلام دىنىمىز ناھايىتى يۇكسەك ئورۇنغا قويىدۇ ۋە شۇنداق قىلىشقا چاقىرىدۇ. ئۇنداق بولغان ئىكەن، مەن مۇسۇلمان دېگەن ھەر قانداق ئىنسان باشقىلارغا يېقىملىق، ياخشى سۆز قىلىشنى مېنىڭ بۇرچۇم دەپ بىلىشى زۆرۈر. ئۇممەتلىرى ئۈچۈن جېنىنىمۇ ئايمايدىغان كاتتا ھىدايەتچىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام يېقىملىق، ياخشى سۆز قىلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنغان بىر ھەدىستە مۇنداق دەپ كۆرسەتكەن: '' **ياخشى سۆز قىلىشنىڭ ئۆزىمۇ بىر سەدىقە**''. مانا بۇ مۇبارەك ئايەت-ھەدىسلەرنىڭ روھىدىن يېقىملىق، ياخشى سۆزلەرنىڭ بەندىلەر ئارىسىدىلا ئەمەس، ئاللاھنىڭ ھۇزۇرىدىمۇ پەزىلىتى ناھايىتى چوڭ ئىكەنلىكىنى كۆرۈۋالالايمىز.

بەزىلەر بولسا(ئۆزىنى باشقىلارغا كۆرسىتىش ئۈچۈن مېنى بىلمىدان، گەپدان، ئابرويلۇق ئىكەن دېسۇن دەپ) ئاغزىلىرىنى پۇرۇشتۇرۇپ، قوللىرىنى ھەر خىل ئىشارەتلەپ، ئۆزىنىڭ ھەرىكىتىنى سۆزىگە ماسلاشتۇرۇپ، نادىر (كەم، ئاز ئۇچرايدىغان) سۆزلەرنى ئىشلىتىپ كېتىدۇ. بۇ ئەمەلىيەتتە رىيا (ئۆزىنى باشقىلارغا كۆرسىتىش ئۈچۈن قىلغان) دىن باشقا ھېچ مەنىنى چۈشەندۈرۈپ بېرەلمەيدۇ. بۇنداق بولمىغۇر قىلىقتىن پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ئەلەيھىسسالام، جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنغان بىر ھەدىستە مۇنداق دەپ ئاگاھلاندۇرغان: **”قىيامەتتە ماڭا ئەڭ سۆيۈملۈك ۋە ئورۇن جەھەتتە ئەڭ يېقىن بولىدىغىنىڭلار ئەخلاقى ئەڭ ياخشى بولغىنىڭلاردۇر. قىيامەتتە ئەڭ غەزىپىمنى قوزغايدىغان ۋە مەندىن ئەڭ يىراقتا بولىدىغىنىڭلار تۇتۇرۇقسىز، تولا سۆزلەيدىغان، ئۆزىنىڭ سۆزىدە ئۇستا ئىكەنلىكىنى نامايان قىلىش ئۈچۈن ئېغىزلىرىنى پۈرۈشتۇرۇپ قىلىۋاتقان سۆزىگە ماسلاشتۇرۇپ چىرايىغا ھەر خىل تۈر بەرگۈچى ۋە باشقىلارنى ئۆزىدىن تۆۋەن كۆرگۈچىلەردۇر“** (تىرمىزى رىۋايەت قىلغان). بۇ ھەدىستە، قىيامەت كۈنى ئەخلاقى ئەڭ گۈزەل ئادەم رەسۇلۇللاھنىڭ ئەڭ يېقىن ئادىمى بولىدىغانلىقى (يېقىملىق، ياخشى سۆزلەشمۇ بۇنىڭ ئىچىدە)، تۇتۇرۇقسىز، ۋاتىلداپ تولا سۆزلەيدىغان، ئۆزىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن باشقىلارنىڭ ئالدىدا تولا مەدداھلىق قىلىدىغان ئادەم رەسۇلۇللاھتىن ئەڭ يىراقتا قالىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ. بۇ يەردە شۇنى قىستۇرۇپ قويۇشقا ئەرزىيدۇكى، بۇنداق قىلغانلىق باشقىلارنى ئۆزىدىن تۆۋەن كۆرۈپ، تەكەببۇرلۇق قىلغانلىقلا بولۇپ ھېسابلىنىدۇ، خالاس. ئىرانلىق ئالىم شەيخ سەئىدىمۇ تولا سۆزلەشتىن ساقلىنىش توغرىسىدا ئۆزىنىڭ «بوستان» ناملىق ئەسىرىدە مۇنداق يازغان: ”ئون ئادەمگە گەپ بەرمىگۈدەك تولا گەپ قىلىشتىن ھەزەر ئەيلە، ئالىمدەك بىر سۆزلىسەڭمۇ پىردەك سۆزلە“

ھەر قانداق مۇسۇلمان سۆزلەشتىن ئاۋۇال دېمەكچى بولغان سۆزىدە غەيرىيلىك بار-يوقلۇقىنى دەڭسەپ بېقىش كېرەك. بەزىلەر ئويلىمايلا سۆزلەپ سالىدۇ-دە، قىلغان سۆزىگە مىڭ پۇشايمان قىلىدۇ. ئەمەلىيەتتە، سۆزلەپ بولغاندىن كېيىن ھەر قانچە پۇشايمان قىلغان بىلەن بىكار. ”پۇتۇڭدىن يېقىلساڭ قوپسەن، ئاغزىڭدىن يېقىلساڭ قوپالمايسەن“ دېگەن ماقالمۇ شۇ سەۋەبتىن بارلىققا كەلگەن. دانىشمەنلەر ئېيتقانكى: ”سۆز ئېغىزدىن چىققۇچە ئادەم باشقۇرىدۇ، ئېغىزدىن چىقىپ كەتكەن سۆز ئادەمنى باشقۇرىدۇ“. بىز بۇنىڭدىن سۆزنىڭ نەقەدەر ئۇلۇغ ئىكەنلىكىنى ھەتتا ئادەمنىڭ تەقدىرى بىلەنمۇ نىسپىي چېتىلىش ئىكەنلىكىنى كۆرۈۋالالايمىز. خەت ئالاقىسى چوڭقۇر ئويلىنىشتىن ئۆتىدىغان، يەنە كېلىپ قەلەم ئارقىلىق ئېلىپ بېرىلىدىغان سۆزلىشىش شەكلى بولغاچقا، سەل-پەل ئېھتىيات قىلساقلا چوك چاتاق چىقمايدۇ. لېكىن ئەمەلىي سۆزلىشىشتە كۆپىرەك ئېھتىيات قىلمىسا بولمايدۇ. چۈنكى ئېھتىيات قىلغان ياكى قىلمىغانلىقى شۇ ھامان ئاشكارىلىنىپ قالىدۇ. بۇ ھەقتە پەيلاسوپ ئەكاپۇ دېگەن: ” تىل چاقماق تېشى، سۆز بولسا ئوچقۇن سۆزلەۋاتقان ئادەم، ئېھتىيات قىلمىساڭ ئوت كېتىشى مۇمكىن“. ئەكاپۇنىڭ بۇ سۆزىنى ھەر قېتىم كۆرگىنىمدە، مۇنداق بىر ھېكايەت ئېسىمدىن پەقەت كەتمەيدۇ: پادىشاھ ھارۇن رەشىد بىر كېچە باغداتتا چۈش كۆرۈپتۇ. چۈشىدە ئاغزىدىكى چىشلىرىنىڭ ھەممىسى چۈشۈپ كەتكەنمىش، ئۇ بىر تەبىرچى ئالمىنى چاقىرتىپ، بۇ چۈشنىڭ تەبىرىنى سوراپتۇ. ”بۇ چۈشنىڭ تەبىرى شۇكى— دەپتۇ تەبىرچى ئالىم— بارلىق تۇغقان-قېرىندىشىڭىز سىزدىن بۇرۇن ۋاپات بولىدۇ“. ھارۇن رەشىد بۇ تەبىرچى ئالىمنىڭ تەبىرىدىن رەنجىپ ئۇنى 100 قامچا ئۇرۇشقا پەرمان قىپتۇ ۋە ئۇنىڭغا خىتاب قىلىپ؛ ”ھەي سۆز بىلمەس نادان، سەن كىم ئىدىڭ، مېنىڭ بۇ چۈشۈمگە قارىتا يۈزۈمدىن يۈزۈمگە شۇنداق دەمسەن؟ قەۋم-قېرىنداشلىرىم مەندىن بۇرۇن ئۆلۈپ كەتسە، ئۇ ۋاقىتتا مېنىڭ ھالىم نېمە بولىدۇ؟ دۇنيادا ماڭا نېمە لەززەت كېلىدۇ؟“ دەپتۇ. ئۇ ئىككىنچى بىر تەبىرچى ئالمىنى چاقىرتىپ، ئۇنىڭغا بۇ چۈشنى سۆزلەپتۇ. ”ھەي خەلىپە— دەپتۇ بۇ تەبىرچى ئالىم —بۇ چۈشنىڭ تەبىرى شۇكى، ھەزرەتلىرى بارلىق قەۋم-قېرىنداشلىرىدىن ئۇزاق ئۆمۈر كۆرىدىكەنلا“. خەلىپە ھارۇن رەشىد بۇ ئالىمنىڭ سۆزىنى خوش كۆرۈپتۇ ۋە ئۇنىڭغا 100 سەر ئالتۇن مۇكاپات بېرىپتۇ. ئەقىلنىڭ يولى بىر، ئىككى سۆزنىڭ مەنىلىرى بىر، لېكىن ئىپادىلىرى باشقىدۇر. بىرىنچى ئالىمنىڭ تەبىرىمۇ شۇ مەنىدە ئىدى، ئەمما قوپال ئىبارە بىلەن سۆزلىگەنلىكتىن 100 قامچا ئۇرۇلدى. ئىككىنچى ئالىم گۈزەل ئىبارە بىلەن بايان قىلىپ 100 سەر ئالتۇن مۇكاپات ئالدى. خەلق ئېغىزىدىكى: ”ئويناپ سۆزلىسەڭمۇ ئويلاپ سۆزلە“ دېگەن ماقالمۇ بىكاردىن بارلىققا كەلمىگەن بولسا كېرەك. ئويلىماي سۆزلىسەك، بىرىنچى ئالىمدەك پاجىئەلىك تراگېدىيىگە يولۇقۇشىمىز مۇقەررەر. تىلنىڭ تىكىنى يوق، ئەمما سۆزنىڭ تىكىنى بار. شۇڭا سۆزدىكى تىكەننى ئادالاپ تاشلىمىساق ” نېمە تېرىساڭ شۇنى ئالىسەن“ دېگەندەك، تىكەنلىك سۆزلەردىن تىكەن ئۇنۇپ چىقىپ، باشقىلارغا ياكى ئۆزىمىزگە سانچىلىپ قېلىشى مۇمكىن. شۇڭا سۆزدىن ئىبارەت بۇ گۆھەرگە ھەرگىزمۇ سەل قارىماي ئۆزىمىزنىڭ مەنئۇيىتىنى بېيىتايلى.

(ئاپتور: قىرغىز، شىنجاڭ ئىسلام دارىلفۇنۇنى تالىپى؛
تەھرىرلىگۈچى: شەمشىدىن ھاجى)

دىنىي ئەھلى ساھەلەر، باشقا تىللارنىمۇ ئۆگىنەيلى

مۇھەممەد مەھمۇد

بسم الله الرحمن الرحيم

(ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن)

ئاللاھ ئىنسانلارنى باشقا مەخلۇقاتلاردىن ئىقتىدارلىق، ئۇلۇغ يارىتىپ، ئىنسانلارنىڭ ۋۇجۇدىدىكى ھەر بىر ئەزانىڭ ئۆز رولىنى تولۇق جارى قىلىشىنى ئۆزىنىڭ قۇدرىتى ھېكمىتى بىلەن ئورۇنلاشتۇرغان. ئاللاھ بەخش ئەتكەن نېمىتىنى ئىنسانىنىڭ ئۆزىگە ئەسلىتىپ، سۈرە«بەلەد»(90-سۈرە)نىڭ 8-، 9-، 10-ئايەتلىرىدە مۇنداق دەيدۇ: ''**ئىنسان ئۇچۇن ئىككى كۆز، بىر تىل، ئىككى كالپۇك ياراتمىدۇقمۇ؟ ئۇنىڭغا ياخشى يول بىلەن يامان يولنى كۆرسەتمىدۇقمۇ؟**''. ئاللاھ ئادەمنى زېمىنغا خەلىپە بولۇشنى ئىرادە قىلغان زامانىدىن باشلاپلا دۇنيانى گۈللەندۈرۈش، تەرەققىي قىلدۇرۇش، ئۆزگەرتىشتىن ئىبارەت مۇشكۇل ۋەزىپىنى ئادەمگە ئامانەت قىلغان. شۇنداقلا قاراڭغۇ تۇنلەردىمۇ ئۆزىنىڭ ماڭىدىغان يولىنى توغرا پەرق ئەتكۈچى ئۆتكۈر كۆزلەرنى، پايدا-زىيانىنى تەڭشەيدىغان ئەقلىنى، ئۆزىنىڭ ئوي-پىكىرىنى ئىزھار قىلىدىغان تاتلىق تىلنى ۋە بىر-بىرىنىڭ خىزمىتىگە ماسلىشىدىغان، بىرى يەنە بىرىگە ياردەم قىلىدىغان نازۇك ئەزالارنى ئادەمنىڭ تەن قۇرۇلۇشىغا ئورۇنلاشتۇرغان.

ئىنسانلارنىڭ ئۆز تېنىدىكى بۇ كۆپ نېمەتلەردىن ئۇنۇملۇك پايدىلىنىشى ھەقلىقتۇر. ئىسلام دىنى ئەسلىدىلا كىشىلەرنى مەدەنىيەتلىك، ئەخلاقلىق، غايىلىك ۋە ئىلىم-مەرىپەتلىك بولۇشنى تەكىتلەيدۇ. دىن ئۆزىنىڭ ئالاھىدىلىكى بىلەن دۆلەتنى گۈللەندۈرۈشكە، مىللەتنى دەۋر روھىغا باي، ئىلغار ۋە ساپالىق بولۇشقا يېتەكلەيدۇ.

ئاللاھ تائالا 14 ئەسىر بۇرۇنلا پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا نازىل قىلغان «قۇرئان كەرىم»نىڭ سۈرە«ھۇجۇرات» (49-سۈرە) نىڭ 13-ئايىتىدە مۇنداق دەيدۇ: ''**ئى ئىنسانلار! سىلەرنى بىز ھەقىقەتەن بىر ئەر، بىر ئاياللىن، (ئادەم بىلەن ھاۋادىن ئىبارەت) بىر ئاتا، بىر ئانىدىن ياراتتۇق، ئۆز ئارا تونۇشۇشۇڭلار ئۈچۈن سىلەرنى نۇرغۇن مىللەت ۋە ئۇرۇق قىلدۇق، ھەقىقەتەن ئەڭ تەقۋادار بولغانلىرىڭلار ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا ئەڭ ھۆرمەتلىك ھېسابلىنىسىلەر (يەنى كىشىلەرنىڭ بىر-بىرىدىن ئارتۇق بولۇشى نەسەب بىلەن ئەمەس، تەقۋادارلىق بىلەن بولىدۇ)، ئاللاھ ھەقىقەتەن ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھەممىدىن خەۋەردارىدۇر**''. جەمئىيەتتە ھەر خىل ئىرقىتىكى كىشىلەرنىڭ ئىچكى-تاشقى دۇنيانى چۈشىنىشى، تونۇشى ۋە ھەر خىل زۇۋاندا سۆزلىشىشى، ئالاقە قىلىشى يۇقىرىقى ئايەتنىڭ دەلىلى، بىرى-بىرى بىلەن تونۇشۇشنىڭ قايسى خىل ئۇسۇل بىلەن بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، قارشى تەرەپنىڭ مەقسىتىنى توغرا چۈشىنىشتە تىل ھەممىدىن مۇھىم ئامىل ھېسابلىنىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن تىلشۇناس ئالىملىرىمىز تىل ئىنسانلارنىڭ بىرى-بىرى بىلەن ئالاقىلىشىش قورالى دەپ توغرا يەكۈن چىقارغان. يۇقىرىقى ئايەتنىڭ ئاخىرىدىكى تەقۋادار دېگەن سۆز لۇغەت مەنىسىدىن ئالغاندا ساقلانماق، كۈچلەنمەك دېگەن مەنىلەرنى بەرسە، ئۇنىڭ كەڭ ئۇقۇم مەنىسى مۇسۇلمانلار ئاللاھتائالا چەكلىگەن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قارشى تۇرغان، شەرىئەت يول قويمىغان ئىشلاردىن ئۆزىنى قاچۇرۇش دېگەن بولىدۇ.

ھازىر كەڭ مۇسۇلمانلار ئاممىسى نەزىرىدە نۇرغۇنلىغان دىنىي ئەھلى ساھەلەرنىڭ خېلى يۇقىرى ئابروي-ھۆرمەتكە سازاۋەر بولۇشىنى ئۇلارنىڭ دىنىي كەسپىنى قىزغىن سۆيگەنلىكى، مۇسۇلمانلار ئاممىسى ئۈچۈن ئەستايىدىل خىزمەت قىلغانلىقى، خەلق ئاممىسىغا ئۆزلىرىنىڭ گۈزەل ئەخلاقى بىلەن ئۇلگە يارىتىپ، ئۆزلىرىنىڭ ھازىرقى بىلىم سەۋىيىسى ئارقىلىق ئاممىنى

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب ئولتۇرۇش سۈپىتىدە كىتاب ساتىدىغان تور بېكىتى

توغرا يولغا يېتەكلىگەنلىكىدىن ئايرىپ قارىغىلى بولمايدۇ. بىراق دىنىي ئەھلى ساھەلەر مەدەنىيەت سەۋىيىمىز ئوخشاش بولمىغانلىقتىن، جەمئىيەتنىڭ تەرەققىياتى، ۋەزىيەتنىڭ ئېھتىياجى ۋە يېڭى ئەسىرنىڭ تەلىپى قاتارلىق مەسىلىلەرنى چۈشىنىش، مەسىلىلەرنى تەھلىل، تەتبىق قىلىش جەھەتلەردە ئاجىزلىق قىلماقتىمىز. مۇشۇ ئاجىزلىقىمىزنى ئېتىراپ قىلىپ، بىلىم سەۋىيىمىزنى ئۈزلۈكسىز ئۆستۈرۈش بىلەن بىر ۋاقىتتا، تەرەققىي قىلغان مىللەتلەرنىڭ تىل-يېزىقىنى، جۈملىدىن ئېلىمىزنىڭ دۆلەت تىل-يېزىقىنى ئۆگىنىشكە، ئۆزىمىز تىرىشىپ ئۆگىنىش بىلەن تەڭ، كەڭ مۇسۇلمان ياشلارنىڭمۇ ئۆگىنىشىنى تەشەببۇس قىلىپ، مەدەنىيەت ۋە پەن-تېخنىكىدا ئىلگىرىلەشكە ئاساس يارىتىشىمىزغا توغرا كېلىدۇ.

ھەممىزگە مەلۇم، 21-ئەسىر ئىلىم-پەن گۈللەنگەن، ئېلېكترون ئۇچۇر كەسپىي تەرەققىي قىلىپ زامانىۋىلاشقان، ھەر قايسى ئەللەر بىر-بىرىنىڭ تىل-يېزىقىنى ئۆزئارا تىرىشىپ ئۆگىنىۋاتقان، رىقابەت كۈچىيىۋاتقان، بىلىملىك ئىختىساسلىقلار نەتىجە يارىتىپ ھۆرمەتلىنىدىغان، مۇكاپاتلىنىدىغان، شان-شەرەپكە ئېرىشىدىغان، ئۇنىڭ ئەكسىچە بىلىمسىز نادانلار، مۇرۇنلار، ئىقتىدارسىزلار جەمئىيەت سەھنىسىدىن شاللىنىپ ھەيدىلىدىغان ئەسىر.

دىن نۇقتىسىدىن ئېلىپ ئېيتقاندا، دىنىي ئەھلى ساھەلەر بىلىم ئىگىلەپ ئىسلام دىنىنىڭ روھىغا، جەمئىيەتنىڭ كۆپ تىللىق بولۇش تەلىپىگە، ئۇچۇر دەۋرىنىڭ تەرەققىياتىغا ماسلىشىپ، ئىسلامىيەت ۋەتەنىنى گۈللەندۈرۈش جەھەتتە، كەڭ مۇسۇلمان ئاممىسىنى مول بىلىم-مەرىپەت بىلەن تەمىن ئېتىشى، مۇسۇلمانلارنىڭ ئىلىم-بىلىمگە بولغان تەشنالىقىنى ئۆزلىرىنىڭ كەسپىي بىلىمى بىلەنلا قاندۇرۇپ قالماي، ئۇلارنى ھەر خىل تىل-يېزىلغان گېزىت-ژۇرنال، كىتاب، ئېلان ۋە ئۇچۇرلارنى ئوقۇشقا ئۈيۇشتۇرۇشلىرى، بولۇپمۇ باشلامچىلىق بىلەن ھەر خىل مىللەتلەرنىڭ تىللىرىنى ئۆگىنىش ئارقىلىق شۇ مىللەت، شۇ خەلقنىڭ پەن-مەدەنىيىتى، ئىلغار تېخنىكىسىنى، ئۇلارنىڭ ئىنسانىيەت تارىخىغا قوشقان ئۆچمەس تۆھپىلىرىنى ئەينەك قىلىپ، دىنىمىزغا، ۋەتىنىمىزگە ۋە مىللىتىمىزگە پايدىلىق شارائىت ھازىرلىشى لازىم.

ئەپسۇسكى، ئاز ساندىكى دىنىي ئەھلى ساھەلەر ئىچىدە يېقىنقى نەزىرىدە غەيرىي مىللەتنىڭ تىل-يېزىقىنى ئوقۇش ۋە ئۇلار بىلەن ئالاقە قىلىش دىنىمىزدا چوڭ خاتالىق ۋە ئىمانسىزلىق، دەپ قارالماقتا. ھالبۇكى ئالدى سۈرە«ئەلەق» (96-سۈرە)نىڭ 1—5-ئايەتلىرىدە مۇنداق دەيدۇ: **"ياراتقان پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئىسمى بىلەن ئوقۇغىن. ئۇ ئىنساننى لەختە قاندىن ياراتتى. ئوقۇغىن، پەرۋەردىگارىڭ ئەڭ كەرەملىكتۇر. ئۇ قەلەم بىلەن (خەت يېزىشنى) ئۆگەتتى. ئىنسانغا بىلمىگەنە رسىلەرنى بىلدۈردى"**. بۇ ئايەت كەرىمدىكى **"ئوقۇغىن"** دېگەن بۇيرۇق سۆزى ئەينى ۋاقىتتا ئاشكارا ھالدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا قارىتىپ ئېيتىلغان بولسىمۇ، بۇگۈنكى كۈندە ئۇنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۈممەتلىرى بولغان بىزلەر ئۈچۈنمۇ ئوخشاشلا بۇيرۇق دەپ بىلىشىمىز لازىم. ئاللاھنىڭ «قۇرئان كەرىم»دىكى ئىنسانغا قەلەم بىلەن خەت يېزىشنى ئۆگەتتى، ئىنسانغا بىلمىگەننى ئۆگەتتى دەپ خەۋەر بەرگەنلىكى ئىنسانلارنىڭ مەلۇم بىرلا تىل-يېزىقنى، بىلىمنى ئىگىلىشگە قارىتىلغان بولماستىن بەلكى ئۇلارنى نادانلىقتىن، جاھالەتتىن، خار-زەبۇنلۇقتىن قۇتۇلۇپ ئۆز ھاجەتلىرىدىن چىقىپ ئىلىم-مەرىپەتتىن ئىبارەت نۇرغا ئېرىشتۇرۇش ئۈچۈندۇر.

ئىسلام دىنىنىڭ دەسلەپكى مەزگىللىرىدىلا پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام ساھابە زەيدىن سابىتنى غەيرى دىندىكىلەرنىڭ تىل-يېزىقىنى ئۆگىنىشكە بۇيرۇغان ئىدى. زەيدىن سابىتتىن رىۋايەت قىلىنغان ھەدىستە مۇنداق دېيىلگەن: **"پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مېنى يەھۇدىيلارنىڭ تىل-يېزىقىنى ئۆگىنىشكە بۇيرۇدى،** بۇنى مەن يېرىم ئاي ئۆتمەي ئۆگىنىۋالدىم، مەن ئۇلارنىڭ تىل-يېزىقىنى ئۆگىنىۋالغاندىن كېيىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يەھۇدىيلارغا يازىدىغان خەتلىرىنى مەن يېزىپ بېرەتتىم، يەھۇدىيلارنىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئەۋەتكەن خەتلىرىنى مەن ئوقۇپ بېرەتتىم". بۇ ھەدىستىن شۇنداق چۈشەنچىگە كېلىمىزكى: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام زەيدىن سابىتتەك زېھنى قۇۋۋىتى ئۆتكۈر ساھابىنى غەيرىي مۇسۇلمانلارنىڭ تىل-يېزىقىنى ئۆگىنىشكە بۇيرۇشى شۇ دەۋردىكى ئېلىپ بېرىلىۋاتقان ئۇرۇش مالىمانچىلىقىنى تۈگىتىپ، ھەر ئىككى تەرەپتە ئۆزئارا چۈشىنىش ھاسىل قىلىپ، تىنچ-مۇقىم ئىجتىمائىي مۇھىت بەرپا قىلىش ئۈچۈن ئىدى، يۇقىرىقى ئايەت ۋە ھەدىسلەرنىڭ مەزمۇنىدىن قارىغاندا ئىسلام دىنى ئۆگىنىشنى تەرغىپ قىلىۋاتقان پەن-مەدەنىيەت ۋە ئىلىم-مەرىپەت بارلىق مۇسۇلمانلار ئۈچۈن بەكمۇ زۆرۈر.

ئىسلام شەرئىتى ئىنسانىيەت موھتاج بولىدىغان پۈتۈن ئىلىملەر ساھەسىدە ئۆز ھاجەتلىرىنى ۋە باشقا كىشىلەرنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرالىغۇدەك ئىختىساسلىق كىشىلەرنىڭ يېتىشىپ چىقىشىنى ئىسلام پرىنسىپلىرىدىن قىلىپ بېكىتكەن. 10-، 11- ئەسىرلەردە ئۇتكەن پېشۋالىرىمىزنىڭ ئىش-ئىزلىرىغا نەزەر سالساق، ئەبۇ رەيھان بىرونى، خارەزمى، ئېبنى ھەزمى، ئېبنى سىناغا ئوخشاش كىشىلەر «قۇرئان كەرىم» ۋە ھەدىسلەرنىڭ ئىلھامى ئاستىدا ئىجتىمائىي پەن ۋە تەبىئىي پەن ساھەسىگە، ئىنسانىيەتكە ئادەم ھەيران قالارلىق نەتىجىلىرى بىلەن شان-شەرەپلىك تۆھپىلەر قوشقانغۇ؟ ئۇيغۇر مىللىتىنىڭ تىل-يېزىقىنى، مەدەنىيىتى خەلقئاراغا تونۇتقان مەھمۇد كاشغەرى، يۈسۈپ خاس ھاجىپتەك ئۇنۇتۇلماس ئالىملىرىمىز چىققانغۇ!؟

ھەر قايسى ئەھلى ساھەلەر دىنىي پائالىيەت سورۇنلىرىدا، كەڭ ئەھلى جامائەت يىغىلغان ئاممىۋى سورۇنلاردا تىل ئۆگىنىش، پەن-مەدەنىيەت ئىگىلەش، جەمئىيەت تەرەققىياتىغا ماسلىشىشقا ئوخشاش مەسىلىلەردە كىشىلەرگە ۋەز-نەسىھەت قىلىپ قالماستىن، ئۆزىمىز تىرىشىپ ئەستايىدىل ئۆگىنىپ، يېڭىلىق يارىتىشىمىز لازىم. شۇنداق قىلغاندىلا بۈگۈنكى رىقابەت زامانىدا پېشۋا ئۇستازلارنىڭ ئىش-ئىزلىرىغا ھەققىي ۋارىسلىق قىلغان بولىمىز.

ئەجدادلىرىمىزنىڭ ''بىلىكى بار بىرنى يېگەر، بىلىمى بار مىڭنى'' دېگەن ھېكمەتلىك سۆزىنىڭ مەنىسىنى چوڭقۇر چۈشىنىشىمىز لازىم، پەن-تېخنىكا ئۇچقاندەك تەرەققىي قىلىۋاتقان ئېلېكترون ئۇچۇر دەۋرىدە بىر دۆلەت، بىر مىللەت كىشىلىرىنىڭ تەرەققىي قىلغان-قىلمىغانلىقى ھەرگىزمۇ يەر كۆلىمىنىڭ كەڭلىكى، چوڭلۇقى، نادەم سانىنىڭ ئاز-كۆپلۈكى بىلەن ئۆلچەنمەستىن، بەلكى شۇ مىللەت كىشىلىرىنىڭ ھەر خىل كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىپ، ھەر خىل تىل-يېزىقنى، ئىلىم-مەرىپەتنى پۈختا ئىگىلەپ، پەن-مەدەنىيەت ساپاسى ئارقىلىق ئىنسانىيەتكە قوشقان تۆھپىسى بىلەن ئۆلچىنىدۇ. بىلىشىمىز كېرەككى، قوش تىللىق بولۇش گويا كۆك ئاسماندا ئەركىن پەرۋاز قىلىۋاتقان قۇش ئىككى قانىتى بىلەن يۇقىرى پەللىگە ئۆرلەپ ئەتراپ ئالەمنى كۆرۈپ ھايات پەيزىنى سۈرگەنىدەكلا مۇھىم بىر ئىش.

(ئاپتور: فۇكاڭ ناھىيىسىدىن مەسچىت ئىمامى؛
تەھرىرلىگۈچى: شەمشىدىن ھاجى)

ئۇتتۇرا ئاسىيادا ساقلىنىۋاتقان ئەڭ قەدىمىي قۇرئان—«مۇسھەفى ئوسمان»

15-ئەسىردە نەقىشبەندىيە تەرىقىتىنىڭ نوپۇزلۇق نامايەندىلىرىدىن تاشكەنتلىك خوجا ئۇبەيدۇللا ئەھرار ۋەلى (1401-1490) كېچىك ئاسىياغا قىلغان سەپىرىدە ئۇنىڭ تەببىي ئىلمىدىن خەۋىرى بار ھەمراھ شاگىرتى بىمار بولۇپ ياتقان مەملىكەت پادىشاھىنى كېسەلدىن ساقايتىدۇ ۋە پادىشاھ بۇنىڭ بەدىلىگە تېۋىپنىڭ تىلىكى بىلەن مەملىكەتتە ساقلىنىۋاتقان ئۇشبۇ «مۇسھەفى ئوسمان»نى سەييا ھېمانلارغا تەقدىم قىلىدۇ. شۇنداق قىلىپ «مۇسھەفى ئوسمان» تەخمىنەن 1480-يىلىدا سەمەرقەنتكە ئېلىپ كېلىنىدۇ(ئەمىر تۆمۇر ئىراقنى زەبت قىلغاندا بۇ قۇرئاننى باغداتتىن ئېلىپ كەلگەن دېگەن تەخمىنمۇ بار).

سەمەرقەنت روسىيە تەرىپىدىن ئىستىلاھ قىلىنغاندىن كېيىن بۇ قۇرئان 1869-يىلى گېنېرال كائوفمانىنىڭ بۇيرۇقى بىلەن پېتېربورگقا ئەۋەتىلىدۇ ۋە 1918-يىلغىچە ئىمپېراتور كۈتۈپخانىسىدا ساقلىنىدۇ. شۇ يىلى يانۋاردا بۇ قۇرئان پۈتۈن روسىيە مۇسۇلمانلىرى جەمئىيىتىنىڭ تەلىپى بىلەن تاتار مۇسۇلمانلىرى ئىختىيارىغا بېرىلىپ ئۇفەدە ساقلىنىدۇ. 1923-يىلى ئۇتتۇرا ئاسىيا مۇسۇلمانلىرى ئىختىيارىغا بېرىلىپ تا ھازىرغىچە ئۆزبېكىستان مۇسۇلمانلىرى دىنىي ئىدارىسىنىڭ كۈتۈبخانىسىدا ساقلانماقتا. بۇ قۇرئان دەسلەپ يېزىلغان بىرىنچى قۇرئان دەپ تەخمىن قىلىنىدۇ. چۈنكى دۆلەتكە ھاكىملىق دەۋاسىدا، قۇرئان ئوقۇپ ئولتۇرغان خەلىپە ئوسمانغا قاتىل قىلىچ ئۇرغان ئىكەن. دەرھەقىقەت ئۇشبۇ قۇرئان سەھىپىلىرىدە قان داغلىرىنىڭ ئىزناسى بار. ئۇلۇغ ئاللاھ ھەممىدىن ياخشى بىلگۈچىدۇر.

(ئابدۇللا قادىرنىڭ «تاشپولات تاجاڭ نېمە دەيدۇ؟—كالۋاڭ مەھزۇمنىڭ خاتىرە دەپتىرىدىن» ناملىق (ئۆزبېكچە) كىتابىدىن ئۇيغۇرچىلاشتۇرۇپ نەشرگە تەييارلاندى. ئۇيغۇرچىلاشتۇرغۇچى: ئاتۇشتىن ياسىنجان تۇرسۇن)

(تەھرىرلىگۈچىدىن: مەن 2000-يىلى تاشكەنت، سەمەرقەند ۋە بۇخارالاردا ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنىغا قاتناشقان ھەم زىيارەتتە بولغان چېغىمدا ئۆزبېكستان دۆلەت مۇپتىسى، ئۆزبېكستان ئىسلام دىنى ئىدارىسىنىڭ رەئىسى ئابدۇرېشىت ھاجى بەھرامۇففنىڭ ھەمراللىقىدا، مەزكۇر ئىدارىنىڭ كۈتۈبخانىسىدا كىيىك تېرىسىگە يېزىلغان ۋە ھىم ئېتىلگەن ئەينەك رامكىغا ئېلىنىپ پۈختا ساقلىنىۋاتقان بۇ ئىپتىدائىي قۇرئاننى زىيارەت قىلغان ۋە بۇ قۇرئان ئالدىدا سۈرەتكە چۈشكەنىدىم —شەمشىدىن ھاجى)

ئۇيغۇر كتاب تورى يېڭىلىقى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كتابلارنىڭ يېڭى تورىدىسى

ھەسەتخورلۇقنىڭ يامانلىقى ھەققىدە

سەلەي بەكرى

بسم الله الرحمن الرحيم

(ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن)

مۇسۇلمانلار ئارىسىدا ھەسەت دېگەن نام بىلەن تونۇلغان ئىجتىمائىي كېسەل ساقلىنىپ كەلمەكتە. ئۇ ئۆز ئارا چىقىشىش، ياخشى كۆرۈش، قېرىنداشلىق تۇتقىلىرىنى يوقىتىشقا، مۇسۇلمانلارنىڭ سەپلىرىنى ۋە ئىتتىپاقلىقىنى بۇزۇپتاشكە سەۋەبچى بولىدىغان ئەڭ خەتەرلىك كېسەل. ئۇ بارلىق ئىنسانلارنى گۇناھ ئىشلارغا ئېلىپ بارىدىغان قورال، جىنايەتنىڭ ئاچقۇچى. ھەممىگە مەلۇمكى ئىنسان ئاللاھ تائالانىڭ ئالدىدا ئۆتكۈزگەن تۇنجى گۇناھ ھەسەتخورلۇقتىن كېلىپ چىققان. زېمىندا ئورۇنسىز ھەدىدىن ئېشىپ كەتكەنلىكتىن تۆكۈلگەن تۇنجى قان ھەسەتخورلۇقتىن كېلىپ چىققان. ئىبلىسنىڭ ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاللاھ تائالانىڭ ئالدىدىكى مەرتىۋىسىگە قىلغان ھەسەتخورلۇقى ئۇنى ئاسىيلىققا ئېلىپ بارغان. نەتىجىدە ئىبلىس ئاللاھ تائالانىڭ بۇيرۇقىغا خىلاپلىق قىلىپ ئادەم ئەلەيھىسسالامغا سەجدە قىلىشنى تەرك ئەتكەن. ھەسەتخورلۇق قابىلنى ئۆز قېرىندىشى ھابىلنى ئورۇنسىز ھەدىدىن ئېشىپ ئۆلتۈرۈشكە ئېلىپ بارغان. نەتىجىدە قابىل زېمىندا ئادەم ئۆلتۈرۈش جىنايىتىنى يولغا قويغان تۇنجى كىشى بولۇپ قالغان. بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى ھەسەتخورلۇقتىن كېلىپ چىققان. ئىسلام دىنى بۇ كېسەلنى يوقىتىش ئۈچۈن كۆپلىگەن كۆرەشلەرنى قىلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىنسانلارنىڭ بۇ كېسەلنى تۈپ يىلتىزىدىن قورۇتۇپ تاشلىشى لازىملىقى توغرىسىدا توختىلىپ مۇنداق دېگەن: ''**ھەسەتخورلۇقتىن ساقلىنىڭلار، ھەممىگە مەلۇمكى، ھەسەتخورلۇق دېگەن بىر ئوت، ئوت ئوتۇنىنى يەپ تۈگىتىدىغاندەك ھەسەت ياخشىلىقنى تۈگىتىۋېتىدۇ، ھېچقاندىق بىر ئىنسانداً مېھىر-شەپقەت بىلەن ھەسەتخورلۇق بىرلىشەلمەيدۇ، ئىنسانلار بىر-بىرىگە ھەسەت قىلىشمىغاندىلا ئاندىن ياخشىلىق ئۇستىدە توختالغىلى بولىدۇ. سۇخەنچى، پالچى، شەخسىيەتچى ئىسلام ئەھلىدىن ئەمەس**''. ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاللاھ تائالانىڭ تۆۋەندىكى ئايەتنى كەلىمىسىنى ئوقۇغان: ''**مۆمىنلەر ۋە مۆمىنەلەرگە قىلمىغان ئىشلارنى (چاپلاپ)، ئۇلارنى رەنجىتىدىغانلار (شۇ) بۆھتانىنى ۋە روشەن گۇناھنى ئۈستىگە ئارتىۋالغان بولىدۇ**''{سۈرە «ئەھزاب»(33-سۈرە)، 58- ئايەت}.

ھەسەت دېگەن ئاللاھ تائالانىڭ باشقىلارغا بەرگەن نېمەتلىرىنى كۆرەلمەي، ئۇ نېمەتلەرنىڭ يوق بولۇشىنى ئارزۇ قىلىش بولۇپ، ئىنسانىيەتتىكى سۈپەتلەرنىڭ ئەڭ خەتەرلىكى، پەسكەشلەرنىڭ ئەڭ ناچىرى، ھالاكەت گىردابىغا ئېلىپ بارىدىغان ئېچكى ئۆچمەنلىكلەرنىڭ ئەڭ يامىنى، شۇ سەۋەبتىن ئۇنىڭ گۇناھى ئاللاھ تائالانىڭ ھۇزۇرىدا ئەڭ ئېغىر، ئىمان ۋە ئەمەلگە كەلتۈرىدىغان زىيىنى ئەڭ خەتەرلىك. ھەكمەلرنىڭ بىرى مۇنداق دېگەن: ''مەن ھەر قانداق ئىنسانىنى رازى قىلالايمەن، پەقەتلا نېمەتكە ھەسەت قىلىدىغان ھەسەتخورنى رازى قىلالمايمەن، چۈنكى ئۇنى شۇ نېمەتنىڭ يوق بولۇپ كېتىشىلا رازى قىلالايدۇ''.

ئىنسان ئاللاھ تائالانىڭ ئۆز پەزلىدىن باشقىلارغا بەرگەن نېمەتلىرىگە ھەسەت قىلغاندا كۆرۈنۈشتە باشقىلارغا ھەسەت قىلغاندەك تۇرغان بىلەن ئەمەلىيەتتە ئاللاھ تائالانىڭ ھۆكمىگە، نېسىۋىلىرىنى بۆلۈپ بېرىشىگە، رىزقى ۋە مەنىشەتلىرىنى تارقىتىپ بېرىشى قاتارلىق ئىشلىرىغا ئارىلىشىۋالغان بولىدۇ. ئاللاھ تائالا ھەدىس قۇددۇسىيدا مۇنداق دېگەن: ''**ھەسەتخور نېمىتىمنىڭ دۈشمنى، ھۆكممىنى ياقتۇرمىغۇچى، بەندىلىرىم ئارىسىدا قىلغان تەقسىماتىمغا نارازى بولغۇچى**''. بىر شائىر بۇ مەنىنى مەقسەت قىلىپ مۇنداق دېگەن: ''ئى ئاللاھ تائالانىڭ ماڭا بەرگەن نېمىتىگە ھەسەت قىلغان ھەسەتخور! كىمگە ئەدەپسىزلىك قىلغانلىقىڭنى بىلەمسەن؟ سەن ئاللاھ تائالانىڭ ماڭا بەرگەن نېمىتىگە رازى بولماي، ئاللاھ تائالانىڭ قىلغان ئىشىغا يامان كۆزىنى بولدۇڭ، نەتىجىدە ئاللاھ تائالانىڭ ساڭا بەرگەن جازاسى ماڭا تېخىمۇ كۆپ بېرىش ۋە سەندىن تەلەپ ئىشىكلىرىنى توسۇپ قويۇش بولدى''.

بۇ سەۋەبتىن «قۇرئان كەرىم» مۆمىنلەرنى ھەسەتخورلۇقتىن ھەزەر ئەيلەشكە چاقىرىپ مۇنداق دەيدۇ: ''**ئى مۆمىنلەر! ئاللاھ سىلەردىكى بىر-بىرىگىلاردىن ئارتۇق قىلغان نەرسىلەرنى (ھەسەت قىلىش يۈزىسىدىن) ئارزۇ قىلماڭلار، ئەرلەر قىلغان ئەمەللىرىدىن ھەسسىدار بولىدۇ، ئاياللارمۇ قىلغان ئەمەللىرىدىن ھەسسىدار بولىدۇ، ئاللاھتىن ئۇنىڭ پەزلىنى تىلەڭلار(ئاللاھ بېرىدۇ)، ئاللاھ ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىنى بىلگۈچىدۇر**''{سۈرە«نىسا» (4-سۈرە)، 32-

ئايەت}. «قۇرئان كەرىم» ھەسەتخورلارنى سۆكۈپ، ئۇلار ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: **"ياكى ئۇلار ئاللاھ ئۆز پەزلىدىن كىشىلەرگە بەرگەن نەرسىگە ھەسەت قىلىشامدۇ؟"** {سۈرە «نىسا» (4-سۈرە)، 54-ئايەت}. «قۇرئان كەرىم» ھەسەتخورلارنىڭ دىللىرىنىڭ پەسكىنى ۋە ئۇلارنىڭ مۆمىنلەرگە قارىتا يامان نىيەتتە بولغانلىقىنى ئېچىپ تاشلاپ، مۆمىنلەرگە خىتاب قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: **" ئەگەر سىلەرگە (كەڭچىلىك، مولچىلىق، نۇسرەت، غەنىمەت قاتارلىق) بىرەر ياخشىلىق يەتسە، ئۇلار بۇنىڭدىن قايغۇرىدۇ؛ ئەگەر سىلەرگە (ئېغىرچىلىق، قەھەتچىلىك ۋە مەغلۇبىيەت قاتارلىق) بىرەر يامانلىق يەتسە، ئۇلار بۇنىڭدىن خۇشال بولىدۇ. ئەگەر سىلەر (ئۇلارنىڭ ئەزىيىتىگە) سەۋر قىلساڭلار ۋە سۆزۈڭلاردا، ھەرىكىتىڭلاردا (ئاللاھتىن) قورقساڭلار، ئۇلارنىڭ ھېيلىسى سىلەرگە قىلچە زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ. ئاللاھ ئۇلارنىڭ قىلمىشىنى ھەققەتەن تولۇق بىلگۈچىدۇر"** {سۈرە «ئال ئىمران» (3-سۈرە)، 120-ئايەت}.

ئى مۇسۇلمانلار! ئاللاھ تائالادىن قورقۇڭلار، دىلىڭلارنى رىيا، ھەسەت، ئىككى يۈزلىمىلىك ۋە شېرىك قاتارلىق ماددىي ۋە مەنىۋى پاسكىنىلىقتىن تازىلاڭلار. دىلىڭلارنى ئوڭشاڭلار، شۇنداق قىلساڭلار غەلبىنى قولغا كەلتۈرۈپ، ئاللاھ تائالانىڭ رەھمىتىگە ئېرىشىسىلەر، بىلىپ قويۇڭلاركى مۇسۇلمانىنىڭ كۆڭلى رىيا، ئىككى يۈزلىمىلىك، شېرىك ۋە ماختانچاقلىق قاتارلىق ئىشلاردىن پاكىزلىنىپ روھى يۈكسىلىپ، ئىسلامىي ئېسىل ئەخلاقلار بىلەن بېزەلمىگىچە ھەرگىزمۇ مۇكەممەل مۇسۇلمان بولالمايدۇ. بۇ توغرىدا ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇبارەك سۆزىنى رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: " **بىر-بىرىڭلارنى يامان كۆرمەڭلار! بىر-بىرىڭلارغا ھەسەتخورلۇق قىلماڭلار، بىر-بىرىڭلارنىڭ يامان گېپىنى قىلىپ ئىنتىپاقسىزلىق تۇغدۇرۇپ نەتىجىدە بىر-بىرىڭلاردىن يۈز ئۆرۈشۈپ يات بولۇشۇپ كەتمەڭلار، ئى ئاللاھنىڭ بەندىلىرى، ئاللاھ تائالادىن قورقۇڭلار، سىلەر شۇنداق بىر كۈندىن (قىيامەت كۈنىدىن) قورقۇڭلاركى، بۇ كۈندە سىلەر ئاللاھ تائالانىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلىسىلەر، ئاندىن ھەر كىشى قىلغان ياخشى-يامان ئەملىنىڭ نەتىجىسىنى تولۇق كۆرىدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ(يەنى ياخشى ئەملى كېمەيتىلىپ، يامان ئەملى كۆپەيتىلمەيدۇ)".** ئاللاھ تائالا «قۇرئان كەرىم»دە بىزگە مۇنداق دەپ تەلىم بېرىدۇ: **"ئاللاھ ساڭا بەرگەن بايلىق بىلەن ئاخىرەت يۇرتىنى تىلىگىن، دۇنيادىكى نېسىۋەڭنىمۇ ئۇنتۇمىغىن، ئاللاھ ساڭا ياخشىلىق قىلغاندەك، سەن ئاللاھنىڭ بەندىلىرىگىمۇ ياخشىلىق قىلغىن"** {سۈرە «قەسەس» (28-سۈرە)، 77-ئايەت}.

ئاللاھ تائالا بىزلەرنى بۇ ئايەتتە بىر-بىرىمىزگە كۆيۈنۈشكە، بىر-بىرىمىزگە ياردەم بېرىشكە قىزىقتۇرسا، بىر قىسىم كىشىلىرىمىز ئاللاھ تائالا بەندىلىرىگە رىزىق قىلىپ بەرگەن نېمەتنى ھەسەت يۈزىسىدىن يوق بولۇشنى ئارزۇ قىلىدۇ. بۇ نېمىدېگەن پەسكەشلىك ۋە رەزىللىك؟! پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: **"ئاللاھ تائالا بەندىلىرىدىن بىر كىشى ئاچ قالغان بولسا ۋە ياكى ئېقتىسادىي جەھەتتە قىينىچىلىققا يولۇققان بولسا بىر ئادەمنى قۇتقۇزسا دۇنيادىكى جەمئى ئادەمنى قۇتقۇزغان بىلەن باراۋەر"** دەۋاتسا بىر ئاللاھنىڭ بەندىلىرى بىر-بىرىمىزگە ھەسەتخورلۇق قىلىپ، ئۆز كۆچىگە تايىنىپ ھالال ئىشلەپ، ئاللاھ تائالانىڭ پەزلى كەرىمى بىلەن باي بولغان كىشىلەرگە ھەسەتخورلۇق قىلساق، ئاللاھ تائالانىڭ ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تەلىمىگە ئەمەل قىلغان مۇسۇلمان بولالايمىزمۇ؟

ئى مۆمىن قېرىنداشلار! ئويلاپ قويۇڭلاركى، بىز ھەممىمىز بىر ئاتا، بىر ئانا يەنى ئادەم ئاتا ، ھەۋۋا ئانىنىڭ پەرزەنتلىرى. شۇنىڭ ئۈچۈن بىز دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە بەختىسائادەتكە ئېرىشىمىز دەيدىكەنمىز مۇشۇ دۇنيادا ئىتتىپاقلىشىپ، مۇقىملىققا كۆكۈل بۆلۈشىمىز، ئاللاھ تائالا بەندىلىرىگە بۆلۈپ بەرگەن رىزىققا ھەسەتخورلۇق قىلماسلىقىمىز لازىم.

ئى مۆمىن قېرىنداشلار! ھەممىمىزنىڭ ئاللاھ تائالانىڭ بۇيرۇقىغا ئەمەل قىلىپ، نەھىي قىلغان ئىشلىرىدىن يېنىپ، ئىسلام دىنىنىڭ توغرا يولىدا مېڭىپ ئىككى ئالەمدە بەختىسائادەتلىك مۇسۇلمان مۆمىنلەردىن بولۇپ چىقىشىمىزنى ئۈمىد قىلىمەن. بارلىق مۇسۇلمان قېرىنداشلىرىمغا ئاللاھ تائالادىن مەغپىرەت تىلەيمەن، سىلەرمۇ ئاللاھ تائالادىن مەغپىرەت تىلەڭلار، شۇنداق قىلساڭلار ئاللاھ تائالا سىلەرگىمۇ بېرىدۇ.

ئاللاھ تائالا كۆڭلىمىزدىن ھەسەت، رىيا ۋە ئىككى يۈزلىمىلىك قاتارلىق ناچار ئىللەتلەرنى چىقىرىۋېتىپ، ئىخلاس، ئىتتىپاق، مېھىر-شەپقەت ۋە قېرىنداشلىق رىشتىسىنى ئاتا قىلىپ، بۇيرۇغان ئىشلىرىنى ئورۇنلاپ ۋە توسقان ئىشلىرىدىن يېنىپ ئاللاھ بىلدۈرگەن بىلىملىرىمىز ئارقىلىق كىشىلەرنى توغرا يولغا يېتەكلىشىمىزگە ئاسانلىق ئاتا قىلسۇن- ئامىن!

(ئاپتور: قەشقەر شەھىرىدىن؛
تەھرىرلىگۈچى: شەمشىدىن ھاجى)

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بېكى تورىسى

ئۆملۈك پەرزدۇر، تەپرىقە ھارامدۇر

ئابدۇرېھىم ئابدۇغېنى

بسم الله الرحمن الرحيم

(ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن)

"ئۇ (يەنى قابىل)نىڭ نەپسى ئۇنىڭغا قېرىندىشى (يەنى ھابىلنى) ئۆلتۈرۈشنى چىرايلىق كۆرسەتتى، شۇنىڭ بىلەن، ئۇنى ئۆلتۈرۈپ (دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە) زىيان تارتقۇچىلاردىن بولدى" {سۈرە «مائىدە» (5-سۈرە)، 30- ئايەت}.

"ئۇلار يۈسۈفنى سانىقلىق بىر قانچە تەڭگىگە ئەرزان باھادا سېتىۋەتتى" {سۈرە « يۈسۈف» (12-سۈرە)، 20- ئايەت}.

تۇنجى بولۇپ ئادەم قېرىنىڭ ناھەق تۆكۈلۈشىگە، بىر قورساقتىن چۈشكەن قېرىندىشىنى ئۆزى دەسسەپ تۇرغان زېمىن ئاستىغا بىمەھەل كۆمۈشكە سەۋەب بولغان ئىنتىپاقسىزلىق قابىلنى يەر يۈزىدىكى(ئىنسانلاردىن بولغان) تۇنجى گۇناھكارغا ئايلاندۇرۇپ قويدى. يەنە شۇ ئىنتىپاقسىزلىق تۈپەيلى ئاللاھنىڭ ئەزىز بەندىسى، ھۆرمەتلىك پەيغەمبىرى يۈسۈف ئەلەيھىسسالام ئۆز ئاكىلىرىنىڭ قولىدا تاشلاندۇق قۇلغا ئايلىنىپ قالدى. ئىنتىپاقسىزلىقنىڭ تالايلىغان ئاچچىق قىسمەتلىرىنى بېشىدىن ئۆتكۈزگەن ئىنسانىيەت ئىنتىپاقلىقنىڭ ئۆز مەۋجۇتلۇقىنى كاپالەتكە ئىگە قىلىش مۇساپىسىدە چوقۇم بېسىپ ئۆتۈشى كېرەك بولغان مۇھىم ئۆتكەل ئىكەنلىكىنى چوڭقۇر ھىس قىلىشتى ھەمدە ھامان ئۆزلىرىنى بىر- بىرى بىلەن باغلاپ تۇرغان ماددىي-مەنىۋى مۇناسىۋەت رىشتىلىرى ئاساسىدا ئۆزئارا ئۇيۇشۇشقا باشلىدى. ئەپسۇسكى بۇ خىل ئۇيۇشۇش يۇرت، قەبىلە، مىللەت... قاتارلىقلارنى مەركەز قىلغان ھالدا يۇرتۋازلىق، قەبىلىۋازلىق، مىللەتچىلىك خاھىشلىرىدا ئىپادىلەندى. ۋەھالەنكى، بۇ خىل ئىستخىيلىك ئۇيۇشۇش ئىنسانىيەتكە نىجاتلىق ئېلىپ كېلەلمىدى (ھەم ئېلىپ كېلەلمەيتتى).

روشەنكى، دۇنيادا ياشاش نىشانى قىلىشقا، بارلىق كۈچ- قۇۋۋىتىنى سەرپ ئېتىشكە ئەرزىيدىغان بىر توغرا ئەقىدە ئاساسىدىلا، ئىنسانىيەتنى ھالاكەتتىن يۇلۇپ ئالالايدىغان، ئۇلارنى ئورتاق غايىگە ئىگە قىلىپ مەڭگۈلۈك بەخت- سائادەتكە باشلىيالايدىغان ماھىيەتلىك ئىتتىپاقلىق بارلىققا كېلىدۇ. ئىتتىپاقلىق ئاجىزلارغا قۇۋۋەت بېغىشلىسا، كۈچلۈكلەرگە كۈچ قوشىدۇ.

ئاللاھ تائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ۋە ئۇنىڭ ساھابىلىرىنى مەزكۇر ھەقىقەتنى ئۆز ئەمەلىيىتى بىلەن ئىسپاتلاپ باشقىلارغا ئۇلگە تىكلەپ بېرىشكە مۇشەررەپ قىلدى. ئىسلامدىن ئىبارەت بۇيۇك نېمىتى ئارقىلىق بىر تۇخۇم ماجراسىدىن چوڭ ئىپ، ئىككى قەبىلە ئوتتۇرىسىدىكى رەھىمسىزلەرچە قىرغىن قىلىش، ئەسىر ئېلىش، قۇل قىلىشتەك قاباھەتنىڭ بىر ئەسىردىن ئارتۇق يەنى توپتوغرا 120 يىل داۋاملىشىشغا خاتىمە بەردى (بۇ يەردە رەسۇلۇللاھنىڭ ھىجرىتىدىن ئىلگىرى مەدىنە مۇنەۋۋەرىدىكى ئەۋس ۋە خەزرەج قەبىلىلىرى ئوتتۇرىسىدا بولۇپ ئۆتكەن ئۇرۇش كۆزدە تۇتۇلغان).

ئاللاھ تائالا «قۇرئان كەرىم»دە ئەسلىدە بىر- بىرىگە دۇشمەن بولغان ساھابىلەرنى ئىسلامدىن ئىبارەت نېمىتى ئارقىلىق ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ، ھالاكەتتىن قۇتقۇزغانلىقىنى ئەسلىتىپ مۇنداق دەيدۇ: **"ھەممىڭلار ئاللاھنىڭ ئارغامچىسىغا مەھكەم يېپىشىڭلار، ئايرىلماڭلار. ئاللاھنىڭ سىلەرگە بەرگەن نېمىتىنى ئەسىلەڭلار، ئۆز ۋاقتىدا سىلەر ئۆزئارا دۇشمەن ئىدىڭلار، ئاللاھ دىلىڭلارنى بىرلەشتۈردى، ئاللاھنىڭ نېمىتى بىلەن ئۆزئارا قېرىنداش بولدۇڭلار. سىلەر دوزاخ چوقۇرىنىڭ گىرۋىكىدە ئىدىڭلار، ئاللاھ سىلەرنى(ئىسلام ئارقىلىق)ئۇنىڭدىن قۇتقۇزدى"** {سۈرە «ئال ئىمران» (3-سۈرە)، 103- ئايەتنىڭ بىر قىسمى}.

بىر ئاللاھنىڭ رازىلىقىنى كۆزلەپ، ئۇنىڭ كالامىنى يۈكسەكلىككە ئىگە قىلىش ئۈچۈن ئۇيۇشقان، ئۆزئارا

ئىنتىپاق ئورناتقان ساھابىلەرنىڭ نىيىتى- مەقسىتى بىردەك بولغاچقا، ئۇلارنىڭ ئىنتىپاقلىق ئىدىيىسى قىسقا ۋاقىت ئىچىدىلا كۆلەملىشىپ، جىنس، مىللەت، ئىرق، رايون ھەتتا قىتئەدىن ھالقىپ دۇنياۋىيلىققا ئىگە بولدى.

ئۇلار ئۆز ئىنتىپاقىدا ئىتتىقادى بىرلىكىنى ئاساس قىلىپ، باي- كەمبەغەل، چوڭ- كىچىك، ئاجىز- كۈچلۈك ۋە ياكى باشقا چەكلىمە قويمىغاچقا، ھەرقانداق تېررىتورىيە چىگىرىسى، ھەرقانداق مىللەت ئايرىمىسى ئۇلارنىڭ بىرلىشىشىگە، ئۇيۇشۇشىغا توسالغۇ بولالمىغان. ئۇلارنىڭ دانا يېتەكچىسى، سۆيۈملۈك پەيغەمبىرىمىزنىڭ: **"ئەرەبلەر بىلەن ئەجەملەرنىڭ پەرقى پەقەت تەقۋادارلىقتىلا بولىدۇ"** دىگەن ھەدىس شەرىفى سۆزىمىزنىڭ جانلىق دەللىلى بولالايدۇ.

ئاللاھ تائالا يەنە مۇسۇلمانلارنىڭ رەڭگى، يۇرتى، تىلى، تەبىقىسى قاتارلىقلارنىڭ ئوخشىماسلىقىدىن قەتئىينەزەر ئۇلارنىڭ ھەممىسىنىڭ بىر يىلتىز، بىر مەنبەدىن كېلىپ چىققانلىقىنى، پارچىلىنىش، بۆلۈنۈشكە ھىچقانداق ئاساس يوقلىقىنى تەكىتلەپ، شۇنداقلا قېرىنداشلار ئارا مېھرىبانلىقنى، كەڭ قوللۇقنى ۋە چىن دوستلۇقنى ئىلگىرى سۈرۈشكە ئۇندەپ مۇنداق دەيدۇ: **"ئى ئىنسانلار! سىلەرنى بىز ھەقىقەتەن بىر ئەر، بىر ئايالدىن، (ئادەم بىلەن ھەۋادىن) ئىبارەت بىر ئاتا، بىر ئانىدىن ياراتتۇق"** {سۈرە«ھۇجۇرات»(49-سۈرە)، 13-ئايەت}. ئايەتنىڭ مەزمۇنىدىن: "بىز سىلەرنى بىر جاندىن ياراتتۇق. بىر يىلتىزدىن ئاۋات قىلدۇق، سىلەرنىڭ نەسەبىڭلار بىر، ئەجدادىڭلار بىر، ھەممىڭلار باپباراۋەر. ھىچقانداق كىشىنىڭ ئۆز نەسەبى بىلەن ئۆزىنى ئۈستۈن چاغلاشقا ھەققى يوق. چۈنكى، ئىنسان ئۆزىنىڭ نەسەبى، مال- دۇنياسى بىلەن ئەمەس بەلكى، ئۆز ئەخلاقى، تۆھپىسى ۋە باشقىلارغا يەتكۈزگەن ھالال مەنپەئەتى بىلەن قەدىرلىكتۇر" دېگەن مەزمۇننى چۈشىنىۋالماق قېيىن ئەمەس.

ئاللاھ تائالا يەنە، دىنىي قېرىنداشلىقنىڭ مۇسۇلمانلارنى ئۆزئارا چىڭ باغلاپ تۇرىدىغان مۇقەددەس رىشتە بولۇپ، ئۇنىڭ ئىچكى دۇنياىمىزدىكى ئىمانىنىڭ ماھىيەتلىك ئىپادىلىنىشى ئىكەنلىكىنى جاكارلاپ مۇنداق دەيدۇ: **"مۆمىنلەر ھەقىقەتەن(دىندا) قېرىنداشلاردۇر. (ئۇرۇشۇپ قالسا) قېرىنداشلىرىڭلارنىڭ ئارىسىنى تۈزەڭلار، رەھمەتكە ئېرىشىشىڭلار ئۈچۈن، ئاللاھتىن قورقۇڭلار"** {سۈرە«ھۇجۇرات» (49-سۈرە)، 10-ئايەت}.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاللاھ تائالانىڭ «قۇرئان كەرىم»دىكى بىرلىك-ئىتتىپاقلىققا، ئىناقسىزلىقتىن ساقلىنىشقا قىلغان ئەمرلىرىنى — ئۆزىنىڭ «قۇرئان كەرىم»دىن ئىبارەت ئىلاھىي باياناتىنىڭ ئەڭ مۆتۈەر مۇپەسسىرى بولۇش سۈپىتى بىلەن يەنمۇ شەرھىلەپ چۈشەندۈرۈش ۋە تەكىتلەش ئارقىسىدا، ئاۋام خەلقنى ئىناق- ئىتتىپاق بولۇش، ئۆزئارا قېرىنداشلىق مۇناسىۋەت ئورنىتىش، ئۆزئارا يار- يۆلەكتە بولۇش قاتارلىق مۇسۇلمانلار جامائەسىنىڭ ئىتتىپاقلىقىنى ئىلگىرى سۈرىدىغان ئېسىل ئەخلاقلارغا بۇيرۇغان. جامائەتتىن ئايرىم بولۇۋېلىش، تەپرىقچىلىك قىلىش، ئاداۋەت ساقلاش، دۇشمەنلىشىش...قاتارلىق بىرلىك ئىتتىپاقلىقنىڭ ئۆلۈمى كولايدىغان ناچار ئىللەتلەردىن توسۇش ئارقىلىق ئىسلامىي قېرىنداشلىقنىڭ ساغلام راۋاجلىنىشىغا كاپالەتلىك قىلغان.

بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇشۇ مەزمۇندىكى بىر نەچچە ھەدىسلىرىنى كۆرۈپ باقايلى: **"مۆمىنلەر (ئۆز ئىتتىپاقىغا) خۇددى پۈختا بىرىككەن، بىر- بىرىنى تەرەپ تۇرىدىغان مۇستەھكەم بىناغا ئوخشايدۇ"**(ئىمام بۇخارى، ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان). **"مەندىن كېيىن، كۈپپارلاردەك بىر- بىرىڭلارنىڭ گەردەنلىرىگە ئۇرماڭلار (يەنى كۈپپارلارغا ئوخشاش ئۆزئارا ئۇرۇشماڭلار)"** (ئىبنى ئۆمەردىن رىۋايەت قىلىنغان).

ئاللاھ تائالا «قۇرئان كەرىم»نىڭ نۇرغۇن جايلىرىدا دىندا تەپرىقچىلىك قىلىشتىن قاتتىق ئاگاھلاندۇرغان بولۇپ، سۈرە «ئەنئام» (6-سۈرە)نىڭ 159- ئايىتىدە مۇنداق دەيدۇ: **"دىندا بۆلگۈنچىلىك قىلىپ تۈرلۈك پىرقىلەرگە ئايرىلغانلاردىن سەن ئادا- جۇداسەن"**.

ئاتاقلىق مۇپەسسىر ئىبنى كەسىر ھەزرەتلىرى بۇ ئايەتنى تەپسىر قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: "ئىبنىقكى، بۇ ئايەتتە دېيىلگەنلەر بەزىلەر ئېيتقاندەك يەھۇدى- ناسارالارلا بولماستىن، بەلكى ئاللاھنىڭ دىندا تەپرىقچىلىك قىلىپ ئىناقسىزلىق پەيدا قىلغان ھەرقانداق ئادەمنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ"(«تەفسىر ئىبنى كەسىر» 2-توم. 196- بەت). بۇنىڭدىن شۇنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى، ئاللاھنىڭ شەرئىتى بىرلا شەرئەت بولۇپ، ئۇنىڭدا ئىختىلاپ قىلىشقا بولمايدۇ. كىمكى دىن بەلگىلىمىلىرىنى خالىغانچە بۇرمىلاپ ئۆز ئالدىغا پىرقىلەرگە ئايرىپ، مەزھەپ-گۇرۇھلارغا بۆلىدىكەن، ئاللاھ ۋە ئاللاھنىڭ رەسۇلى بۇنداقلاردىن ئادا- جۇدادۇر. ئىسلامنىڭ ئاساسىي مەقسىتى بىرلىكنىڭ ئەسلىيەت ئىپادىسى بولغان جامائەتكە ئەگىشىش، جامائەت پىكرىگە بويسۇنۇش،

ئۇيغۇر كتاب تورى www.uyghurkitap.com

رەسۇلۇللاھنىڭ ''ئاللاھنىڭ نۇسرىتى جامائەتتە بولىدۇ'' (ئىبنى ئۆمەر رىۋايەت قىلىنغان) دېگەن سۆزى ئارقىلىق ئەقىدىۋىلەشكەن جامائەت مەسلىسى مۇسۇلمانلار ئېگىدىكى ھەل قىلغۇچ ئامىلغا ئايلانغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يەنە جامائەت بىلەن بىرگە بولۇشنى تەۋسىيە قىلىپ، جامائەتتىن ئايرىلىش بەئەينى دوزاخقا ئايرىلىش بولىدىغانلىقىنى بايان قىلىپ، بۆلۈنۈشتىن ئاگاھلاندۇرۇپ مۇنداق دەيدۇ: ''كىمكى جامائەتتىن بىر غېرىچچە ئايرىلغان ھالدا ئۆلىدىكەن، ئۇ كۇپپار ھالدا ئۆلگەن بولىدۇ'' (بىرلىككە كېلىنگەن ھەدىس. ئىبنى ئۆمەر رىۋايىتى). پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يەنە مۇسۇلمانلارنىڭ ئىناقسىزلىقتىن قول ئۈزۈپ، مۇستەھكەم ئۇيۇششىغا تۇرتكە بولىدىغان، ئۆزئارا مۇئامىلە گۈزەللىكى، سودا- مۇئامىلە گۈزەللىكى، تىل گۈزەللىكى شۇنىڭدەك ئالىيجاناب روھ تۇرتكىسىدىكى ئۆزئارا كۆيۈنۈش، ھېسداشلىق قىلىش، خالىسانە يارەمدە بولۇش، ساداقەت بىلەن ھەمكارلىشىش، ئۆزئارا قىزغىن، سەممىي، خۇشچىراي بولۇش، دىنى قېرىنداشلىرىنىڭ مەنپەئەتىنى شەخسى مەنپەئەتىدىن ئەلا بىلىش... قاتارلىق ياخشى پەزىلەتلەرنى ئەرغىب قىلغان. ''جېنىم ئىلكىدە بولغان زات (ئاللاھ) بىلەن قەسەمكى، سىلەر مۇئمىن بولماي تۇرۇپ جەننەتكە كىرەلمەيسىلەر. ھالبۇكى، ئۆزئارا دوستلۇق ئورناتماي تۇرۇپ، مۇئمىن بولالمايسىلەر. سىلەرگە دوستلىشىشنىڭ يولىنى كۆرسىتىپ قويايمۇ؟ سالامنى ئۆزئارا قانات يايدۇرۇڭلار'' (ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان). ''مۇسۇلمانغا تىل تەككۈزۈش پاسىقلىق، ئۇنى (ناھەق) ئۆلتۈرۈش كۇفرىدۇر'' (ئىمام بۇخارى، ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان) . ''مۇسۇلمان مۇسۇلمانىنىڭ قېرىندىشىدۇر. كىمكى قېرىندىشىنىڭ ھاجىتىدە بولىدىكەن، ئاللاھ ئۇنىڭ ھاجىتىدە بولىدۇ'' (ئىمام بۇخارى، ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان) . ''سىلەرنىڭ بىرىڭلار ئۆزىگە ياخشى كۆرگەن نەرسىنى، قېرىندىشىڭمۇ ياخشى كۆرمىگىچە، (كامىل) مۇئمىن بولالمايدۇ'' (ئىمام بۇخارى، ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان).

ئۇندىن باشقا، كۆندە ئوقۇلىدىغان بەش ۋاخ نامازدا، ھەر ھەپتىدە بىر قېتىم تەنتەنىلىك ئۆتكۈزىلىدىغان جۈمە نامازلىرىدا مۇسۇلمانلار تەڭ باراۋەرلىك، ئىتتىپاقلىق روھى ئاستىدا، مەسچىت سىرتىدىكى جەمئىيەت ئاپىرىدە قىلغان خىلمۇ-خىل پەرقلەرنى ئۇنتۇپ، ئەمەلدار-ئۇلۇغلاردىن تارتىپ، ئاددى پۇقرالارغىچە، باي-زەردارلاردىن تارتىپ نامرات- گادايلارغىچە مەسچىتتە، بىر قىبلىگە يۈزلىنىپ، بىر سەپتە تۇرۇپ ئىمامغا ئىقتىدا قىلىپ، ئوخشاش « قۇرئان كەرىم» ئايەتلىرىنى تىلاۋەت قىلىپ، بىرلىكتە نامаз ئوقۇيدۇ. ئۇلار بۇ يەردە نام- نەسەب، قەدىر- قىممەت، سەن- مەنلىك سۆزلىشىۋاتقان قىلماي بۇرادەرلەرچە دوستانە كەيپىياتتا بولىدۇ. يىلدا بىر قېتىم بولىدىغان ھەج پائالىيىتى مەزگىلىدە، دۇنيانىڭ ھەرقايسى ئىقلىملىرىدىن كەلگەن تۇرلۇك ئىرىق، جىنس، مىللەت، تېررىتورىيىگە مەنسۇپ بولغان مىليونلىغان مۇسۇلمانلارنىڭ ئاپاق بىر خىل كىيىم (ئېھرام ملىق) ئىچىدە، بىر بەيتۇللاھنى ئوخشاش يۈنىلىشتە دەۋر قىلىشى ۋە باشقا ھەج پائالىيەتلىرىنى بىرلىكتە ئوخشاش سۆز-ئىبارىلەر بىلەن بىرلىكتە ئېيتقان تەكبىر- تەلبىيەلەر ساداسى ئىچىدە ئادا قىلىشلىرىدا دىنىمىزنىڭ ئىتتىپاقلىق، ئۆملۈك ئىدىيىسى تېخىمۇ روشەن گەۋدىلىنىدۇ. دېمەك، ئىسلام دىنى ئۆزىنى مۇئمىن مۇسۇلمان دەپ دەۋا قىلىدىغان ھەر بىر شەخستىن ، ئۆز ھەرىكەتلىرىدە ئىسلام پىرىنسىپلىرىنى مۇستەھكەم ئەمەلىيلەشتۇرۇشنى، ئىسلامي پەزىلەتلەرنى ئۆزىنىڭ بارلىق ئىشلىرىدا ئۆزلەشتۇرۇپ، كۈنلىرى خۇشال ئۆتكەن راھەت- پاراغەتلىك دەملەردىمۇ، قاقشاپ- زارلىنىپ ئۆتكەن جاپا-مۇشەققەتلىك پەيتلەردىمۇ، ئۆزىنىڭ ئىسلامي بۇرچىنى ئۇنتۇماي، دىنىي قېرىنداشلىرىدىن ياردەمنى ئايىماي، ئۇلار بىلەن ئىناق، ئەمىن، خۇشاللىقتا تولغان ئىشەنچ بىلەن بېزەلگەن گۈزەل بىر جەمئىيەت قۇرۇپ چىقىش ئارقىلىق، ئاللاھ ۋە ئاللاھنىڭ رەسۇلىنىڭ ئەمر-پەرمانلىرىنى ھەقىقي رەۋىشتە بەجا كەلتۇرۇشنى تەلەپ قىلىدۇ.

سۆزىمىزنى ئاتاقلىق دىنىي ئۆلىما، مەرىپەت كۈيچىسى ئابدۇقادىر دامۇللامنىڭ چاقىرىقى بىلەن تۈگەللەيمىز:

— ئىنسانىنىڭ خار ۋە زەبۇن بولماقنىڭ سەۋەبى نېمىدۇر؟

— ئىككى نەرسەدۇر. بىرى جاھالەت ۋە نادانلىق، ئىككىنچىسى تەپرىق ۋە ئىختىلاپتۇر.

— ئىززەت- ئابروي ۋە قۇۋۋەت نېمە بىلەن بولىدۇ؟

— ئىلىم-مەرىپەت ۋە ئىتتىپاقلىق بىلەن بولىدۇ .

(ئاپتور:مىسىر ئەزھەر ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ تالىپى؛ تەھرىرلىگۈچى:شەمشىدىن ھاجى)

ئىسلام ۋە ۋاقىت

يۈسۈپجان سەمەت

بسم الله الرحمن الرحيم

(ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن)

كىشىلىك ھاياتىدىكى تىلسىملارغا نەزەر تاشلايدىغان بولساق، ۋاقىت بىلەن ئىنسانىنىڭ، ۋاقىت بىلەن ئىسلامنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى سىرلىق مۇناسىۋەت كىشىنىڭ تەپەككۇرىنى غىدىقلايدۇ. ۋاقىتنىڭ ئىنسان ھاياتىدىكى رولى ھەقىقەتەن مىسلىسىزدۇر. مۇقەددەس دىن ـ ئىسلام دىنى بىلەن ۋاقىت ئاجايىپ باغلىنىشقا ئىگە. بۇ خىل باغلىنىش يېتۈك ھېكمەتلەر بىلەن يەكۈنلىنىدۇ. ھېكمەت ئىزدەپ تەپەككۇر قىلغان كىشى بۇ خىل باغلىنىشلىق مۇناسىۋەتتىن يىمىرىلمەس ئىلاھىي ھەقىقەتلەرنى بايقايدۇ. مانا بۇ ئىلاھىي ھەقىقەتلەر كىشىنى ۋاقىتنىڭ چەكسىزلىكىگە ئاپىرىدۇ.

ئىلگىرىكى كىشىلەر ۋاقىتنى تەبىئەت ھادىسىلىرى ئارقىلىق ئۆلچىگەن بولسا، بۈگۈنكى دەۋردىكى كىشىلەر ھەرخىل تېپتىكى سائەتلەرنى ئىختىرا قىلىپ، ۋاقىتنى ئەڭ ئىنچىكە رەۋىشتە ئۆلچەشكە ئورۇنماقتا. تالاي مۇتەپەككۇرلار ۋاقىتقا سوئال قويۇپ، ئۇنىڭغا جاۋاب ئىزدىدى. قەدىمكى مىسىرلىقلار نىل دەرياسى سۈيىنىڭ كۆتۈرۈلۈپ، پەسىيىشىگە ئاساسەن كالېندار تۈزگەن ئىدى. ھەر قەۋمنىڭ ئۆزىگە چۈشىلۈق ۋاقىت ئۆلچىشى ئۈسۈلى(يىلنامىسى) بار. مۇسۇلمانلار مۇكەممەل ھىجرىيە يىلنامىسىنى قوللىنىدۇ. ئەرەبلەرمۇ ۋاقىتنى ئۆلچەشنى ئۇچۇن سىرلىق"ئەبجەد ھېسابى"نى ئىجاد قىلغان.

ئۇنداقتا، ۋاقىت دېگەن نېمە؟ ئۇ قانداق ئۇقۇم؟ ئۇ نېمىدىن دېرەك بېرىدۇ؟ ئۇنىڭ ئىنسان پائالىيىتىدىكى رولى قانچىلىك؟ ئادەم ئەقلىيھىسسالامنىڭ يارىتىلىشى ئىنسانىيەت ئۇچۇن ۋاقىتنىڭ باشلانغانلىقىدىن، قىيامەتنىڭ قايىم بولۇشى ۋاقىتنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىدىن دېرەك بېرەمدۇ؟ "ئاخىر زامان" دېگەن قانداق ئۇقۇم؟ بىر ئادەمگە نىسبەتەن ئۇنىڭ تۇغۇلۇشى ۋاقىتنىڭ باشلىنىشى بولۇپ، ئۇنىڭ ئۆلۈشى ۋاقىتنىڭ ئاخىرلىشىشىمۇ؟ ئۆلۈم قانداق نەرسە؟ نېمە ئۈچۇن كىشىلەر ئۆلۈمدىن قۇتۇلالمايدۇ؟ ئادەم ئەقلىيھىسسالامنىڭ ۋۇجۇدىدا ھۇجەيرىلىرىمىز بار ئىدى، بۇ شۇ چاغدىكى بىزمۇ؟ ئەۋلادلىرىمىزغا گېن تارىخىمىز يوشۇرۇنغان، بۇ ئارقىلىق ۋاقىتنىڭ چەكسىزلىكىگە تارامدۇق؟ ئېينىشتېيىننىڭ 20-ئەسىردىكى بۈيۈك ئىختىراسى، ئاتوم بومبىسىنىڭ ياسىلىشىغا تۈرتكە بولغان "نىسپىيلىك نەزەريىسى" نېمىدىن دېرەك بېرىدۇ؟ ئۇ ئېيتقاندەك ۋاقىت رايونغا تەۋەمۇ؟ ۋاقىت ئۇربېيتىسىدىن چىقىپ كەتسەك ۋاقىتنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىمامدۇق؟ ياكى ئاز ئۇچرامدۇق؟ ۋاقىت نېمە ئۈچۈن تۈيغۇمىزدا بەزىدە ئۇزۇن، بەزىدە قىسقا تۈيۈلىدۇ؟... دېمەك، ۋاقىت ھەققىدە سوئاللار ساناقسىزدۇر.

ئىنسان ھاياتقا مۇھتاج. ھاياتلىق ۋاقىت ئىچىدە بولىدۇ. ۋاقىتنى تەقسىملەش ئۈچۈن ئىنسانلار سائەتلەرنى ئىجاد قىلدى. بىز ۋاقىتنى سائەتلەر ئارقىلىق بىلمەكتىمىز. ئەلۋەتتە، سائەتلەر ئىجاد قىلىنغىلى نەچچە ئەسىر بولدى (بەلكىم، قەدىمكى زامانلاردىمۇ "قۇم سائىتى"، "قۇياش سائىتى" قاتارلىقلار بولغان بولۇشى مۇمكىن. بىز بۇ يەردە بىر قەدەر كۆپ ئومۇملىشىش ئەھۋالىنى نەزەردە تۇتتۇق). ئىلگىرىكى كىشىلەر ۋاقىتنى تەبىئەت ھادىسىلىرىگە باغلاپ ئۆلچىگەن. ئىنسان ۋۇجۇدىدىكى بىئولوگىيىلىك سائەت تەبىئەت ھادىسىلىرىگە سىڭىپ كەتكەن. ئىسلام دىنىدا ۋاقىت پۈتۈنلەي تەبىئەت ھادىسىلىرى بىلەن ئۆلچىنىدۇ. قاراڭ، قۇياش، سايە قاتارلىقلار ۋاقىتتىن ئۇچۇر بېرىدۇ. بۇ چاغدا سائەت كەتمەيدۇ. بۇ بۈيۈك دىننىڭ زامان چەكلىمىسىگە ئۇچرىمايدىغانلىقىنىڭ يەنە بىر يارقىن مىسالىدۇر.

ئىسلام دىنىدىكى ئىبادەتلەر ئۆزىگە خاس ۋاقىت ئۆلچىمىگە ئىگە. ھەر ئىبادەتنىڭ ئۆز ۋاقتى بار. بەش ۋاخ

www.uyghurkitap.com كتاب تورى

نامازنىڭ، روزىنىڭ، ھەجنىڭ... شۇنىڭدەك ئىسلام بىلەن مۇناسىۋەتلىك باشقا ئەركانلارنىڭ ۋاقىت بىلەن بولغان ئۆزگىچە مۇناسىۋىتى ئىنسانىنى مۇھىم ئۇچۇرلار بىلەن تەمىن ئىبادەتلەرنى ۋاقتىدا ئېلىپ بېرىش بىلەن كېچىكتۈرۈپ ئادا قىلىشنىڭ پەرقى بار. ئىبادەتلەرنىڭ ۋاقىتلىرى ئاجايىپ ھېكمەتلىك ئۇسۇلۇبتا ئورۇنلاشتۇرۇلغان. ئۇلارنىڭ مۇستەھەپ ۋاقتى، ئادەتتىكى ۋاقتى ۋە قازا ۋاقىتلىرىمۇ بار. بۇ، بەندىلەر ئۈچۈن رەھمەتتۇر.

ۋاقىت ئاللاھ ئىنسانلارغا ئىنئام قىلغان بۈيۈك رەھمەتتۇر. ۋاقىت— بارلىق دېمەكتۇر. ئىنسان ۋاقىت بىلەن چەمبەرچاس باغلانغان . ۋاقىت ئىنسانىنى ئىسپاتلايدۇ. ئاللاھ بارچە ئىنسانلارغا بىرلا قېتىم ھاياتلىقنى بېرىدۇ. ئەلۋەتتە، بۇ پۇرسەتنى تونۇيدىغانلارمۇ، تونۇمايدىغانلارمۇ بولىدۇ. ئالدىنقىلار جەننەتتە مەنزۇندۇر، كېيىنكىلەر دوزاخقا مەھكۇمدۇر. دېمەك، ئىنسانىنىڭ ۋاقىتتىكى غەلىبىسى ھاياتتىكى غەلىبىسى، ھاياتتىكى مەغلۇبىيىتى ۋاقىتتىكى مەغلۇبىيىتى.

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام: **"بەندە قىيامەت كۈنى ۋاقتىنى قايسى ئىشلارغا سەرپ قىلغانلىقىدىن سورىلىدۇ..."** دېگەن(تىرمىزى رىۋايەت قىلغان). ئىنسان ۋاقىتتىن ئۇنۇملۇك پايدىلىنىشى كېرەك. ۋاقىتتىن ئەڭ ئۇنۇملۇك پايدىلىنىش ئۇنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇشتا. ۋاقىتنى(ئوخشىمىسىمۇ) پۈلغا ئوخشاتساق، ياشاش پۈلنى خەجلەشكە ئوخشايدۇ. ئىنسان ئۆز ئۆمرىنى ھاياتتىكى ھەر خىل مەقسەتلەرگە مەبلەغ سالىدۇ. پۇل تېپىش ماھارەت، پۇل خەجلەش سەنئەت بولغىنىدەك، ۋاقتىنى خەجلەش تېخىمۇ ئەقىل تەلەپ قىلىدىغان ئىشتۇر. مەسىلىرنى ھەل قىلىشنىڭ تەرتىپى بولىدۇ. بۇگۈن قىلمىسا قەتئىي بولمايدىغان ئىشلارنىڭ ئورنىغا، بۇگۈن قىلسىمۇ، ئەتە قىلسىمۇ، ئۆگۈن قىلسىمۇ بولىدىغان ئىشلارنى دەسستىش بىھۇدە ئىسراپچىلىقتۇر. بۇ دەل ئىسلامچە ئاڭنىڭ بولۇشى كېرەكلىكىنى تەقەززا قىلىدۇ. ئايەتلەرگە قارايدىغان بولساق، "ھېكمەت بىلەن ئىش قىل!" دېگەن مەنا بالقىپ تۇرىدۇ. ۋاقىتنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇش ئاقىللارنىڭ ئىشىدۇر.

«قۇرئان كەرىم» دە ئاللاھ: **" (ئى مۇھەممەد!) سەندىن يېڭى چىققان ئاي (يەنى ئاينىڭ كىچىك چىقىپ چوڭىيىدىغانلىقى، ئاندىن كىچىكلەيدىغانلىقى) توغرۇلۇق سورىشىدۇ. (ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، 'ئۇ كىشىلەرنىڭ (تىرىكچىلىك، سودا- سېتىق، مۇئامىلە، روزا تۇتۇش، ئېغىز ئېچىش قاتارلىق) ئىشلىرى ھەجنىڭ ۋاقىتلىرىنى ھېسابلىشى ئۈچۈندۇر' "** {سۈرە «بەقەرە» (2- سۈرە)، 189-ئايەت} دېگەن. كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى، كىشىلەر ھىلال ئاينىڭ ئاستىرونومىيىلىك ئۆزگىرىشلىرى ھەققىدە سورىغاندا، ئۇنىڭ ۋاقىت ئۇچۇن ئىكەنلىكى جاۋاب بېرىلگەن. دېمەك، بەندىلەر ئۈچۈن ئۇنىڭ نېمە ئۈچۈن ئىكەنلىكىنى بىلىش ئەڭ زۆرۈردۇر. قارايدىغان بولساق، ئىنسانلارنىڭ قىممەتلىك ۋاقتىنى بىھۇدە ئورۇنۇشلارغا سەرپ قىلىۋاتقانلىقىنى كۆرىمىز. ئىشلارنى بىر تەرەپ قىلىشتىن ئاۋۋال ئۇلارنىڭ قايسىسىنىڭ ئەڭ مۇھىم ئىكەنلىكىنى بىلمەك زۆرۈردۇر. يۇرەك كېسىلىنى قويۇپ تۇرۇپ زۇكامغا باش قاتۇرۇش ئەخمەقلىق. ئىنسانلار ماددىي مەنپەئەت ۋەسۋەسىدە قىلمىغان ئىشلىرى قالمىدى، ئۇلار ھەممە نەرسىنى بىلمەكچى بولىدۇ، ھەممە نەرسىنى تەتقىق قىلىشىدۇ، ھەتتا خۇدانىمۇ بىرەر تەتقىقات ئوبيېكتى سۈپىتىدە تەتقىق قىلىۋاتىدۇ. لېكىن، ئەڭ ياخشىسى ئىنسانلار دۇنيانى، ئالەمنى، ھەر بىر شەپنى بىلىشتىن ئاۋۋال ئۆزىنى بىلسە بولاتتى. ئېينىشتېين بىر ئۆمۈر تەتقىق قىلىپ «نىسپىيلىك نەزەريىسى» ئارقىلىق ئاتوم بومبىسىنى ياساپ چىققاندىن كېيىن، بۇنىڭ كۆز ئالدىدىلا 100 مىڭلاپ ئادەمنىڭ جېنىغا زامىن بولغانلىقىنى كۆرۈپ: "ئۆمۈرلۈك تەتقىقات نەتىجىلىرىمنى ئىسا(ئەلەيھىسسالام) نىڭ بىر جۈملە سۆزىگە تەڭ قىلمايمەن" دەپتىكەن. شۇنداق، بەزى ئىنسانلارنىڭ كۆن بويى ئالدىراپ، پالاقشىپ ئېرىشكەن نەتىجىلىرىنىڭ ماغزاپتەك، كۆپۈكتەك ھېچ قانداق قىممىتى بولماسلىقى مۇمكىن. ھالبۇكى« قۇرئان كەرىم» دىن: **"(دۇنيادا سەلەرگە بېرىلگەن) نېمەتلەردىن سوئال-سوراق قىلىنىسىلەر"** {سۈرە «تەكاسۇر» (102-سۈرە)، 8-ئايەت} دېگەن ئايەتنى ئۇچرىتىمىز.

ئېينىشتېين ئۆمرىنىڭ ئاخىرىدا بولسىمۇ ھەقنى ھېس قىلغان. ئەمما بىر ئۆمۈر ھەقنى تونۇماي تېگىرقاپ يۈرىدىغانلار بولۇشى مۇمكىن. بۇنى ۋاقىتتىن ئۇنۇملۇك پايدىلىنىش دەمدۇق؟ ۋاقىتنى بىردىنبىر قىممەتكە ئىگە قىلىدىغىنى ھەقىقىي تەپەككۇر. تەپەككۇرسىز ياشاش ياشاشقىمۇ ئەرزىمەيدۇ. كۆزى تېگىلىپ جۇۋازغا قېتىلغان ئېشەككە نىسبەتەن ۋاقىتنىڭ ئەھمىيىتى بولمىسا كېرەك. ئىنسان چەكلىك ھاياتىدا ئاجايىپ ئىشلارنى قىلىپ ئۇلگۈرۈشى مۇمكىن. ئەلۋەتتە، بۇنى ئۇنىڭ قانداق ياشىغانلىقى بەلگىلەيدۇ. كىشىنىڭ قانچىلىك ياشىغانلىقىغا

ئەمەس، قانداق ياشىغانلىقىغا قاراش كېرەك. ئادەم ئەلەيھىسسالام، نوھ ئەلەيھىسسالام، لوقمان ھەكىملەر 1000يىلغا يېقىن ياشىغان. ئارىمىزدىمۇ نۇرغۇن ''ئۆمۈر چولپانلىرى'' بولۇشى مۇمكىن. قاراڭ، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام چارەك ئەسىرده (23 يىل) ئەرەب تارىخىدىلا ئەمەس، پۈتۈن ئىنسانىيەت تارىخىدا مىسلىسىز ئىشنى ۋۇجۇدقا چىقاردى. بەلكىم بۇ، ئىنسان خالىسا ھاياتىدا نۇرغۇن ئىشلارنى قىلالايدىغانلىقىغا ئىشاره بولسا كېرەك.

ئىنسانغا نىسبەتەن ھەقىقىي قىممەتلىكى ۋاقىتلا ئەمەس، توغرا ۋاقىت قارىشىدۇر. نېمە ئۈچۈن شەبى قەدر كېچىسىنىڭ قىممىتى مىڭ ئايدىن ئۈستۈن بولىدۇ؟ ئۇ كېچە باشقا كېچىلەردەك ۋاقىت ئىچىدىغۇ؟ نېمە ئۈچۈن جىنازا نامىزىغا ئەگەشسە تاغدەك ساۋاب بېرىلىدۇ؟ بىر كۈندىكى ۋاقىتلار ئىچىدىمۇ سەھەرنىڭ ۋاقتى نېمە ئۈچۈن بەرىكەتلىك؟ رامىزان ئېيى نېمە ئۈچۈن باشقا ئايلارغا قارىغاندا بەرىكەتلىك؟ ھەرەم مەسچىتىدە ئوقۇلغان نامازنىڭ بىلەن باشقا مەسچىتلەردە ئوقۇلغان نامازنىڭ ساۋابى نېمە ئۈچۈن پەرقلىق؟ بۇ يەردىكى پەرق دەل قىممەتتىدۇر. ئەگەر سىز قەدر كېچىسىنى پاراڭلىشىپ ئۆتكۈزسىڭىز(گەرچە سىز ئۇيقۇسىز ''جاپا'' تارتقان بولسىڭىزمۇ) (بۇ يەردە بىھۇدىلىك نەزەردە تۇتۇلدى) مىڭ ئايلىق ئەجىر بېرىلمەسلىكى مۇمكىن. تاغدەك ساۋاب دېگەننىڭ كەينىدە تاغدەك مەنا بار. جىنازا نامىزىغا ئەگىشىشتىمۇ چوقۇم ئۆلۈم ھەققىدە ئويلىنىش كېرەك، بۇ ماھىيەتتۇر. ئاللاھ ئىنسانغا شۇنداق دەقىقىلەرنى ئىنئام قىلىشى مۇمكىنكى، ئۇنىڭ قىممىتى بارچە نەرسىلەرنىڭ قىممىتىنى بېسىپ چۈشىدۇ.

بۇ دۇنيادىكى ۋاقىت ئۆلچىمى بىلەن ئۇ دۇنيادىكى ۋاقىت ئۆلچىمى ئوخشاش بولماسلىقى مۇمكىن. ئاللاھ: **''پەرىشتىلەر ۋە روھ (يەنى جىبرىئىل) ئاللاھقا شۇنداق بىر كۈنده ئۆرلەيدۇكى، ئۇنىڭ ئۇزۇنلۇقى 50 مىڭ يىل كېلىدۇ''** {سۈرە«مائارىج»(70- سۈرە)، 4- ئايەت} دېگەن.

ئۆلۈم ئالدىدا بارچە ئىنسانلار باراۋەردۇر. قانداق باراۋەر؟ ئەجەلنىڭ ئۇزۇن- قىسقىلىقى ئوخشىمايدىغۇ؟ دېيىلىشى مۇمكىن. توغرا، ئۆمۈرنىڭ ئۇزۇن- قىسقىلىقى ئوخشىمايدۇ. ئەمما، ھەممە ئىنسان ئۆلۈپ كېتىدىغانلىقىنى بىلىدۇ. ئۆلۈمگە نىسبەتەن پوزىتسىيە ئوخشاش ئەمەس. بىز ھەر ۋاقىت ئۆلۈپ كېتىشىمىز مۇمكىن. گاھىدا دەقىق كېچىكىش مەڭگۈلۈك مەغلۇبىيەتتۇر. ھېچبىرىمىز ''مەن گۇناھسىز'' دېيەلمەيمىز. ''مەن ۋاقىتتىن ئۇنۇملۇك پايدىلاندىم'' ھەم دېيەلمەيمىز. مۇشۇمۇ گۇناھسىز بولۇشى مۇمكىن(بىھۇدىلىك نەزەردە تۇتۇلدى).قاراڭ، ئىسلام نېمە دېگەن رەھىمدىل- ھە! ئىمان ئېيتقاندىن كېيىن ئۇنىڭ ئالدىدىكى ئىشلارنى سۈرۈشتە قىلمايدۇ. ھىجرەتتىن ئاۋۋالقىنى سۈرۈشتە قىلمايدۇ، ھەققىي تۆۋىنىڭ ئالدىدىكىنى كەچۈرىدۇ. ھەجدىن كېيىن ئىنسان ئاندىن يېڭى تۇغۇلغاندەك بولىدۇ. نامازروھنى يۇيىدۇ، ئەجىر تىلەپ رامىزان روزىسىنى تۇتسا ئىلگىرىكى گۇناھلىرى مەغپىرەت قىلىنىدۇ...

ئەنە، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام ئاشۇ ۋاقىتتىن پايدىلىنىپ ئىنسانلارنى يېنىغا چاقىرماقتا، 23 يىلدا ئاجايىپ ئالەمشۇمۇل ئىشلار ۋۇجۇدقا كەلدى. ئەنە، بۇخارى رەھمەتۇللاھى ئەلەيھى ھەقىقەت دۇردانىلىرىنى ئىزدەپ سەپەر قىلماقتا، ئابدۇقادىر دامۇللام ئاشۇ سۆيۈملۈك ۋاقتىدىن پايدىلىنىپ «تەجۇد تۈركىي»، «ئىبادەت ئىسلامىيە»، «ئەقائىد زەرۇرىيە» قاتارلىق كىتابلىرىغا قەلەم تەۋرەتمەكتە... بىز بۇلارنى ''ئۆلدى!'' دەمدۇق؟

بىز ئىسراپچىلىق ھەققىده قايتا پىكىر قىلىشىمىز كېرەك. ئەي ئىنسانلار! قايتا پىكىر قىلىشىمىز كېرەك! يالغۇز مال- دۇنيانى ئىسراپ قىلىش چوڭ ئىسراپچىلىق ئەمەس، ئۇنىڭدىنمۇ ئېچىنىشلىق ئىسراپچىلىق كۆز ئالدىمىزدا تۇرۇپتۇ، ئۇ دەل ۋاقىت ئىسراپچىلىقىدۇر. ۋاقىت ئىسراپچىلىقى ئەڭ ئېغىر مەسىلىدۇر. بۇنى ئويلىسا ئادەمنىڭ ئىچى سىيرىلىپ كېتىدۇ، يۈرىكى ئاغرىپ كېتىدۇ، قاپاقلىرى ساڭگىلاپ كېتىدۇ... ئەتراپىمغا باقتىم. يۈرتىمىزدا دوقمۇش-دوقمۇشلاردا قارتا ئويناپ ئولتۇرغانلارنى كۆپ كۆردۇم. ئۇلارنىڭ كۇنى مۇشۇنىڭ بىلەنلا ئۆتىدۇ. ئۇلارنىڭ مۇشۇ قىممەتلىك ۋاقىتلىرىدا قىلىدىغان باشقا ئىشلىرى يوقمىكىنە؟! 52 قەغەزنىڭ ئۇلارنى ئەسىر قىلئالغانلىقىغا ھەيرانمەن. تېخى ئۇ، ئىنسانىيەت تارىخىدىكى 100 چوڭ كەشپىياتنىڭ بىرىمىش...

بەختكە قايتا تەبىر بېرىش كېرەك. بىز بەختكە ''خۇشاللىق، غەمسىزلىك'' دەپ تومتاقلا جاۋاب بېرىمىز. توغرا، ئەمما بۇ بىر تەرىپى. دۇنيادىكى زىيادە غەمسىزلىكمۇ بەختسىزلىكتۇر. بىزده بىغەملەر يەتكۈچە بار. قورقۇش ۋە ئۈمىد(يەنى قورقىدىغان چاغدا قورقۇش، ئۈمىدلىنىدىغان چاغدا ئۈمىدلىنىش) ھەققىي دۇنيا بەختىدۇر. ۋاقىتنىڭ ئۆز ئورنىغا ئىشلىتىلىشىمۇ بەختتىن دېرەك بېرىدۇ.

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ئاگاھ بولايلىكى، ۋاقتىنى جەلپ قىلىپ تۇرىدىغان نەرسىلەر بۇگۈنكى كۈنىمىزدە كۆپ. بىزنىڭ بۇ ئىشىنى قىلغۇمىز يوق، ئەمما قىلدۇق؛ بىزنىڭ بۇ ئىشنى قىلغۇمىز بار، ئەمما قىلالمىدۇق. قاتتىق سۆزەك بولمىساق دۇنيادىكى ئۇششاق ئىشلار ۋاقتىمىزنى يەپ كېتىدۇ. ئۆتمۈش چۈشتەك بىلىنىدۇ- دە، كۈنلەرنىڭ بىرىدە ئۆزىمىزنىڭ سەكراتتا ئىكەنلىكىمىزنى ھېس قىلىمىز.

ئىنچىكە مەسىلە: ئىنسانلارنىڭ ياخشىلىق كۈنلىرىنىڭ قەدرىنى بىلمىكىدۇر. ئىنسان ساق ۋاقتىنىڭ، ياش ۋاقتىنىڭ، ھايات ۋاقتىنىڭ قەدرىنى بىلمەي كېرەك. ھەرگىزمۇ بىخۇدلۇق قىلماسلىقى كېرەك. ياشلىقىمىزدا كېيىنلىكىمىزگە، ھاياتىمىزدا ئۆلۈممىزگە تەييارلىق قىلىشىمىز كېرەك. دۇنيا ئاخىرەت ئۈچۈندۇر. بىر ئۇستازىمىز شۇنداق دېگەن: ''ياشلىقتا ھەممە ئىش قاملىشىدۇ، ئىبادەتنىمۇ ئاجايىپ قاملاشتۇرۇپ قىلغىلى بولىدۇ. گۈناھ قىلاي دېسىڭىزمۇ ئەپلەپ قىلۇەتكىلى بولىدۇ... ''.

ئاتا- ئانىلار پەرزەنتلىرىنىڭ 10- 20 يىللىق ۋاقتىنى باشقۇرغۇچىلاردۇر(يەنى ئورۇنلاشتۇرغۇچىلاردۇر). ئىنسان ھاياتىنىڭ ھەل قىلغۇچ مەزگىلى بولغان بۇ ۋاقىت ئاتا- ئانىلارنىڭ پەرزەنت تەربىيىسىگە باغلىق.

ئىنسانلار گۈناھ ئۆتكۈزمەكتە. ئەگەر سىز مۇنكەر ئىش قىلۇاتقان بىرىنىڭ يېنىغا بېرىپ: '' بۇنداق قىلماڭ، بۇ گۈناھ'' دېسىڭىز. ئۇ سىزگە: ''ھازىر دېگەن قايسى دەۋر! '' دەپ جاۋاب بېرىدۇ. ئۇلار ئەتىسىلىرىنى زامانغا دۆگگەپ قويىدۇ. ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىپ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيدۇ: ''ئاللاھ تائالا: 'ئادەم بالىسى ماڭا ئازار بېرىدۇ. ئۇ زاماننى تىللايدۇ، مەن زامانداۋرىمەن(يەنى ئۇنىڭ تەسەررۇپ قىلغۇچىداۋرىمەن ،ئۇنى يارىتقۇچىمەن)، ئىش مېنىڭ قولۇمدىدۇر. كېچە- كۈندۈزنى ئالماشتۇرۇپ تۇرىمەن ' دېگەن'' (بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان). ۋاقىت ئاللاھنىڭ بىر مەخلۇقىدۇر. بەزىلەر: '' ۋاقىت ھەممىنى ھەل قىلىدۇ'' دەپ بىلجىرلىشى مۇمكىن. ھەممىنى ھەل قىلىدىغىنى دەل ئاللاھتۇر. ۋاقىتنى بىر سائەت دەپ پەرەز قىلساق، ئاللاھ بۇ سائەتنى باشقۇرغۇچىدۇر. سۈلايمان ئەلەيھىسسالامنىڭ بىر قېتىم ئېسىل دۇلدۇللارنى دەپ نامازپېشىنىنى تەخىر قىلىپ قويغىنىنى ۋە ئاللاھنىڭ ۋاقتىنى كەينىگە ياندۇرۇپ بەرگىنىنى، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام مەككىنى فەتھە قىلىدىغان كۈنى ۋاقتىنى بىر سائەت (بىر مەزگىل) توختىتىپ بەرگىنىنى ئويلىغىنىمىزدا بۇ قاراش تېخىمۇ روشەنلىشىدۇ. يەنە بىر ھەدىستە ھەم مۇنداق دېيىلىدۇ: ئىبنى ئۆمەردىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، مۇنداق دېگەن: ''ئەھلى جەننەت جەننەتكە، ئەھلى دوزاخقا كىرىپ بولغاندىن كېيىن ئۆلۈم ئېلىپ كېلىنىپ جەننەت بىلەن دوزاخنىڭ ئارىسىدا توختىتىلىدۇ. ئاندىن بوغۇزلىنىدۇ. ئاندىن كېيىن بىر جاكارچى:'ئى ئەھلى جەننەت! ئۆلۈم دېگەن تۇگىتىلدى. ئى ئەھلى دوزاخ! ئۆلۈم دېگەن تۇگىتىلدى' دەپ توۋلايدۇ. جەننەتتىكىلەر تېخىمۇ خۇش بولىدۇ. دوزاختىكىلەر تېخىمۇ قايغۇرىدۇ'' (ئىمام بۇخارى رىۋايەت قىلغان). قارىغاندا ئۇ چاغدا ۋاقتىنىڭ ئەھمىيىتى بولمىسا كېرەك.

ئىنسانلارنىڭ ياشتىكى پەرقى ئۆلارغا ئوخشىمىغان ۋەزىپىلەرنى يۈكلىگەن، ئۆمۈرنىڭ ھەر بىر باسقۇچىدىكى ۋەزىپە ئۇنىڭغا قېتىلىۋېرىدۇ. دېمەك، ئىشلىرىمىزنى ئۆز ۋاقتىدا تۇگىتىپ مېڭىشىمىز كېرەك. ئىبن سىنا: ''18 يېشىمدا ھەممە ئىلىملەرنى ئۆگىنىپ بولدۇم'' دېسە، ئىمام شافىئى: '' 16 يېشىمدىن كېيىن بىرەر جۈملىمۇ يېڭى بىلىم ئۆگىنىپ باقمىدىم'' دەپتىكەن.

ئىنسانلار مەلۇم ئىشلارنى قىلماقچى بولىدۇ. لېكىن، قىلالمايدۇ. بۈيۈك پەرۋەردىگار نېمە دېگەن رەھمىدىل-ھە! قىلالمىسمۇ، ئويلىسا بىر ئەجىر بېرىدۇ.

چوڭ ئىشلارنى قولغا كەلتۈرگەنلەرلا ئەمەس، چوڭ ئىشلارنى قىلالمىسمۇ ۋاقتىنى بىھۇدە ئۆتكۈزمىگەنلەر مۇۋەپپەقىيەت قازانغانلاردۇر.

ئىنسانلار ۋاقتىنى تېجەش ئۈچۈن ماشىنا، ئايروپىلانلارنى ياسىدى. ۋاقتىنىڭ سۈرئىتى تېخىمۇ ئىتتىكلەپ كەتتى. قىلىدىغان ئىشلار ئاۋۇپ كەتتى. رەسۈلۇللاھنىڭ: ''...زامان قىسقرايدۇ'' دېگىنى شۇ بولسا كېرەك. توكيو، نيۇيورك، ۋاشىنگتون، لوندۇن... قاتارلىق چوڭ شەھەرلەردە كىشىلەر جىددىيلىك، ئالدىراشلىق سەۋەبى تۈپەيلى پىسخىك كېسەللەرگە ۋە نېرۋا كېسەللىرىگە گىرىپتار بولماقتا...

خۇددى قولغا كەلتۈرگەن مۇۋەپپەقىيەتلىرىمىز ئەقىل زاپىسىمىزنىڭ ئازغىنا پىرسەنتى بولغىنىدەك، شۇ نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈرگەن ۋاقتىمۇ ۋاقىت بايلىقىمىزنىڭ ئاز بىر قىسمى بولسا كېرەك. ھېسابسىز، ئېچىلمىغان يەر ئاستى بايلىقىمىزدىنمۇ كۆپ بايلىقىمىز بار. ئۇ بولسىمۇ ۋاقىت ۋە ئەقىل- تەپەككۇر. ئاشۇنىڭدىن ئۈنۈملۈك پايدىلىنايلى! ياخشى نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈرەيلى! (ئاللاھ شۇنىڭغا مۇۋەپپەق قىلغاي!)

(ئاپتور:شىنجاڭ ئىسلام دارىلفۇنۇنىنى پۈتتۈرگەن تالىپ؛
تەھرىرلىگۈچى:شەمشىدىن ھاجى)

ئىسلام دىنىنىڭ ئىلىم-پەن قارىشى ۋە ئۇيغۇرلار

ئىبراھىم مۇھەممەد تۇردى

بسم الله الرحمن الرحيم

(ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن)

ئەسىر پويىزى '' ئېلېكترون-ئاتوم'' بېكىتىدىن ئۆتۈپ،'' ئېلېكترون-ئۇچۇر'' بېكىتىگە ئۇچقاندەك كېتىۋاتقان بىر پەيتته پۈتۈن جاھان ئەھلى بۇ پويىزغا يېتىشىۋېلىش، چىقىۋېلىش نىيىتىده تىرىشماقتا. ئەپسۇسكى، ئىلىم-ېكمەتته كامالەتكە يەتكەن مەھمۇد كاشغەرى ۋە يۈسۈپ خاس ھاجىپلارنىڭ ئىزباسارلىرى بولمىش بىز ئۇيغۇرلاردىن كۆپلىگەن كىشىلەر يەنىلا جاھاندىن بىخەۋەر، بىغەم ۋە بىخۇد يۈرمەكته. ئۇيغۇرلارنى بىلىدىغان باشقا ئەل ۋە مىللەتلەر شۇنىڭغا ھەيرانكى: بۇ مىللەتكە نېمە بولدى؟ زامانىۋى پەن-تېخنىكا ئۇلارنى يەكلەۋاتامدۇ ياكى ئاتا-بوۋىلىرىدىن تارتىپ ئېتىقاد قىلىپ كېلىۋاتقان ئىسلام دىنى ئۇلارنىڭ ئىلىم ئىگىلەپ بۇگۈنكى تەرەققىياتقا ماسلىشىشىغا توسقۇنلۇق قىلىۋاتامدۇ؟ مىللىتىمىزنى ۋە دىنىمىزنى ھەقىقىي چۈشەنگەنلەر شۇنداق جاۋاب بېرىدۇكى: ياق، ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس. ھەممىگە ئېنىقكى، ئىلىم-پەن ھەر قانداق بىر شەخس ۋە گۇرۇھنىڭ خۇسۇسىي تەئەللۇقاتى ئەمەس، ئۇنى كىم ئۆگەنسە، قوبۇل قىلسا بولۇپېرىدۇ. ئىسلام دىنىمۇ ئىنسانلارنى ئىلىم-مەرىپەت ئۆگىنىشتىن(مەيلى ئۇ دىنىي ئىلىم بولسۇن ياكى پەننىي ئىلىم بولسۇن) چەكلىمەك تۇگۈل، بەلكى ئۇنى ئۆگىنىشنى پەرز ھېسابلايدۇ. ئاللاھ تائالا «قۇرئان كەرىم»دىكى 47-سۈرە«مۇھەممەد»نىڭ 19-ئايىتىده: **''بىلگىنكى، ئاللاھتىن باشقا مەبۇد بەرھەق يوقتۇر''** دېدى. بۇ ئايەتنىڭ سۆز تەرتىپى ۋە مەنە ئېتىبارىدىن شۇ نەرسە ئېنىقكى، ئىنساننىڭ ئاللاھ تائالانىڭ بىرلىك، بارلىقىنى ھەقىقىي تونۇشى ئۈچۈن، ساغلام ئەقىل ۋە بىلىم ئالدىنقى شەرت ھېسابلىنىدۇ. ۋە يەنە قۇرئاننىڭ نازىل بولۇش تەرتىپىده 1-سۈرە دەپ قارىلىدىغان «ئەلەق» سۈرىسىنىڭ ئالدىنقى ئايەتلىرىده: **''ياراتقان پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئىسمى بىلەن ئوقۇغىن. ئۇ ئىنساننى لەختە قاندىن ياراتتى. ئوقۇغىن، پەرۋەردىگارىڭ ئەڭ كەرەملىكتۇر. ئۇ قەلەم بىلەن خەت يېزىشنى ئۆگەتتى، بىلمىگەن نەرسىلەرنى بىلدۈردى''** (1—5-ئايەتلەر). ئاللاھ تائالا بۇ ئايەتى كەرىم ئارقىلىق ئوقۇش ۋە يېزىشنى ئۆگىنىشنى، بىلمىگەن نەرسىلەرنى بىلىشنى، شۇ ئارقىلىق ئاللاھنىڭ رەھمىتىنى تېخىمۇ ياخشى تونۇپ، ھېكمىتىنى تېخىمۇ چوڭقۇر چۈشىنىپ، ھەقىقىي ئېتىقادقا ئېرىشىشنى ئالاھىده تەكىتلەيدۇ. ئاللاھ تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ: '' **ئاللاھنىڭ بەندىلىرى ئىچىده ئاللاھتىن پەقەت ئالىملارلا قورقىدۇ''** {سۈرە«فاتىر»(35-سۈرە)، 28-ئايەت}. ''ئالىم'' سۆزى ''ئەلەمە(بىلدى)'' دېگەن ئەرەبچە سۆزدىن تۇرلىنىپ چىققان بولۇپ، ''بىلگۈچى'' دېگەن مەنىنده. ئەگەر بۇ يەردە ئاللاھ پەقەت دىنىي جەھەتتىكى ئالىملارنىلا كۆرسەتسە ئىدى، ''ئالىملار'' سۆزىگە دىنىي پۈراقتىكى بىرەر ئىبارىنى قىستۇرغان بولاتتى. دېمەك، بۇ سۆز دىنىي ۋە پەننىي جەھەتلەردە تەك يېتىلگەن ئالىملارنى كۆرسىتىدۇ.

بىراق ئۆزۈن مۇددەت بېكىنمىچىلىك ھالىتىده ياشىغان ۋە جاھانىنى ئاددىي كۆزىتىپ كەلگەن بىر قىسىم كىشىلىرىمىز ئۆزى يېگىچە ئىلىملارغا، جۈملىدىن دىنىي ئىلىملاردىن باشقىلىرىغا كۆڭۈل بۆلمەسلىكتىن سىرت، زامانىۋى ئىلىم ساھەسىدىكى كىشىلىرىمىزگە قانداقتۇر ''جەدىدىزىمچى، بىدئەتچى'' دېگەندەك بىمەنە ۋە ئەخمىقانە ناملارنى قويۇشماقتا. مۇشۇنداقلارغا رەددىيە تەرىقىسىده ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ''**ئۇلار قارىمامدۇكى، تۆگىلەر قانداق يارىتىلدى؟ ئاسمان قانداق ئېگىز قىلىندى؟ تاغلار قانداق تۇرغۇزۇلدى؟ زېمىن قانداق يېيىتىلدى؟** '' {سۈرە«غاشىيە»(88-سۈرە)، 17—20-ئايەتلەر}. بۇ ئايەتلەر ئارقىلىق ئاللاھ تائالا زوئولوگىيە (ھايۋاناتلار ئىلمى)، ئاستىرونومىيە (ئىلمى نۇجۇم)، گېئولوگىيە، جۇغراپىيىگە دائىر ئىلملەرنى ئۆگىنىپ، شۇ ئاساستا تەبىئەت ھادىسىلىرىنى تولۇق

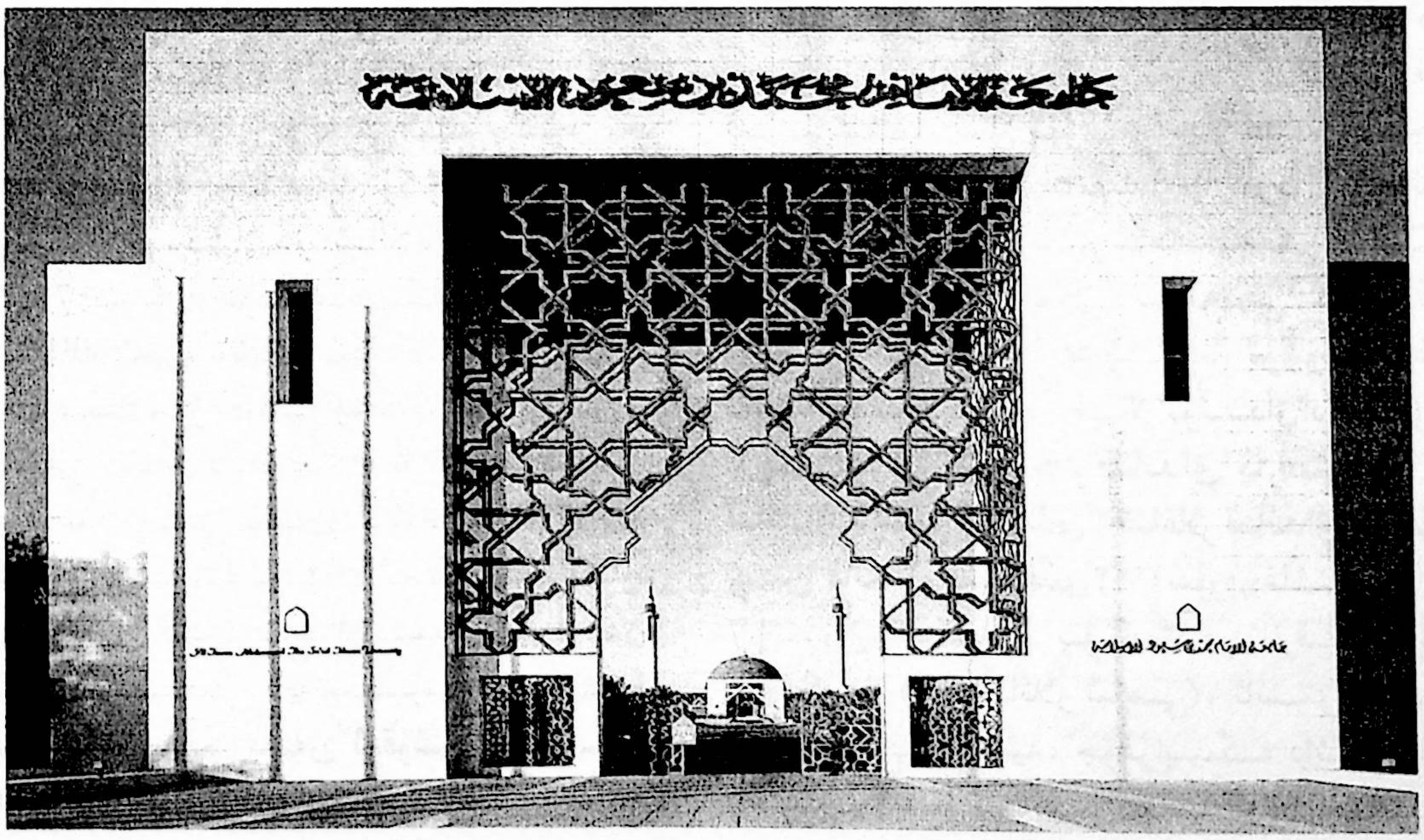
چۈشىنىشكە چاقىرىدۇ. بۇلاردىن كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى، دىن ۋە پەن ھەرگىزمۇ بىر-بىرىگە زىت ئەمەس، بەلكى بىر-بىرىنى تولۇقلاپ، مۇستەھكەملەپ بارىدۇ.

تارىخ بەتلىرىنى ۋاراقلايدىغان بولساق، مىللىتىمىزدىن چىققان ئالىملارمۇ پەن-مەدەنىيەت بىلىملىرىنى ئۆگەنگەن ۋە ئۆگىنىشكە قىزىقتۇرغان. مەسىلەن، 11-ئەسىردە ياشىغان دۇنياغا مەشھۇر ئالىم مەھمۇت كاشغەرى «تۈركىي تىللار دىۋانى»دا: ''ئى ئوغۇل مەندىن ئۆگۈت، نەسىھەت ئال. پەزىلەت تىلە، خەلق ئارىسىدا ئالىم بولۇپ ئىلىمگىنى تارات'' دېسە، يۇسۇپ خاس ھاجىپ «قۇتادغۇبىلىك»نىڭ 3168-بېيىتىدە: ''بارلىق چېگىش ۋە تۈگۈنلەر بىلىم بىلەن يېشىلىدۇ، بىلىم ئىگىلە، ئىدراكلىق بول، ئەقىل بىلەن ياشا'' دەيدۇ. بۇ ئىككى بۈيۈك ئالىمنىڭ ئىسلام مۇتەپەككۇرىغا خاس قاراشلىرى ۋە ھېكمەتلىك سۆزلىرى تەبىئەت ھادىسىلىرى ۋە كىشىلىك ھايات بىلەن زىچ باغلانغان.

بۇندىن باشقا، 19-ئەسىرنىڭ ئاخىرى، 20-ئەسىرنىڭ بېشىدا ياشاپ ئۆتكەن، شىنجاڭدا نۇرغۇن شاگىرتلارنى تەربىيىلىگەن ۋە قەشقەر خانلىق مەدرىسىنى قايتىدىن گۈللەندۈرگەن ئالىم ئابدۇقادىر داموللامنى ئالساق، گەرچە ئۇنىڭ مەكتىپى دىنىي پۈراق كۆچلۈك مەكتەپ بولسىمۇ، ئۇ مەكتەپتە ئەرەب تىلى (مورفولوگىيە، سىنتاكسىس)، ھېساب ئىلمى، جۇغراپىيە، تۈپ ئەقىدىلەر ۋە گۈزەلكەرگە نەسىھەت... قاتارلىق دەرسلەر ئۆتۈلگەنكەن. بىراق ھازىرقى ئۇيغۇر دىنى ئالىملىرى ئىچىدىن قانچىلىكى ھېساب ۋە جۇغراپىيىنى ئۆگىنىدۇ؟ قانچىلىكى كومپيۇتېردا مەشغۇلات قىلالايدۇ؟ تىلىنى تىلىنى دېمەي تۇرايلى، خەنزۇ تىلىنى قانچىسى بىلىدۇ؟

ئىسلام دىنى يۇقىرىقىدەك دىنىي ۋە پەننىي بىلىملەرنى بىرلەشتۈرۈشنى تەكىتلىسە، ئالىملار پەرزەنتلەرنى ئالىي بىلىم يۇرتلىرىغا ئەۋەتىپ، ۋەتەن-مىللەتنىڭ تەرەققىياتىنى ئويلاۋاتسا، بەزى مۇتەئەسسىپ مۇسۇلمانلىرىمىز پەرزەنتلىرىنىڭ پەننىي مەكتەپلەردە ئوقۇشىغا يول قويماي، ئۇلارنى بۇرۇنلا ئۆيلەپ، ياش ئەۋلادلىرىنىڭ زېھنىنى تۇرمۇش بېسىمى ئارقىلىق چۈشەپ قويماقتا، بۇ ئارقىلىق ئەۋلادلارنىڭ كەلگۈسىگە چاقچاق تەرىقىسىدە مۇئامىلە قىلىشماقتا. ھەممىگە ئېنىقكى، ئاشۇ ئەۋلادلار كەلگۈسىنىڭ ئىگىلىرى ئىدى. باشقا مىللەتلەر تەرەققىياتىنىڭ ئالدىنقى سەپلىرىدە غالىبلارچە كېتىۋاتقان مۇشۇ پەيتلەردە بىز يەنىلا ئەجدادلارنىڭ جۇڭسىدا تەرلەپ ياشاۋەرسەك بولمايدۇ. بىزمۇ يېڭىچە تارىخ يارىتىشىمىز، يېڭى تەرەققىياتلارغا ئېرىشىشىمىز كېرەك. ئۇنداق بولمىغاندا «قۇرئان كەرىم»نىڭ دەسلەپكى ئايىتى: ''**ئوقۇ**'' دىن تانغان، ئۇنىڭغا ئەمەل قىلمىغان نادان، قالاق قەۋم بولۇپ قالىمىز. ئاخىردا ئاللاھ تائالادىن بىزدىمۇ پەن ۋە دىنىي جەھەتتە قابىلىيەتلىك ئالىملارنىڭ كۆپلەپ يېتىشىپ چىقىشىنى، مىللىتىمىزنىڭ كەلگۈسى تەرەققىياتىنىڭ ياخشى بولۇشىنى تىلەيمىز.

(ئاپتور: قەشقەر ۋىلايەتلىك ئىسلام دىنى مەكتىپى تالىپى؛
تەھرىرلىگۈچى: شەمشىدىن ھاجى)

ئالدامچى "موللا" لاردىن ھەزەر ئەيلەيلى

ئىدرىس قادىر

بسم الله الرحمن الرحيم

(ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن)

مولا دېگەن سۆز تىلىمىزغا ئەرەبچىدىكى "مەۋلا" دېگەن سۆزدىن كەلگەن بولۇپ، دىنىي ئىلىمدىن خەۋىرى بار خوجا، ئۇستاز دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. تۈركىي تىللار بىلەن شۇغۇللانغۇچىلار موللامنى يول باشلىغۇچى، ئۇستاز دەپ قارايدۇ ۋە ئالاھىدە يۇقىرى ئورۇنغا قويۇپ ھۆرمەتلەيدۇ ھەمدە ئاللاھقا بولغان سېغىنىش ھېسسىياتى بىلەن موللامنىڭ ھەر بىر سۆزىنى ئىخلاس بىلەن ئاڭلاپ، ئۇنىڭ دېگىنى بويىچە ئىش كۆرىدۇ. مانا بۇلار مۇسۇلمان بەندىلەرنىڭ ئەزەلدىن ئاللاھنىڭ يولىنى تۇتىدىغانلىقىنى، بىلمىگەنلىكتىن بېرىدىغانلىقى ۋە بىلمىگەنلىكىنى قەدىرلەيدىغانلىقىنىڭ روشەن ئىپادىلىرى. نۇرغۇنلىغان ئىخلاسمەن، ياخشى نىيەتلىك، ئالىي پەزىلەتلىك تەقۋادار موللىلار ئۆزلىرىنىڭ نام-شەرىپىگە مۇناسىپ ھالدا ئىش كۆرۈپ، كىشىلەرنى ھىدايەتكە باشلاپ، ئاللاھ تائالا بىلەن بەندىلەر ئوتتۇرىسىدىكى كۆۋرۈكلۈك رولىنى جارى قىلدۇرۇپ، ئۆز بۇرچىنى ياخشى ئادا قىلىۋاتىدۇ. بۇلار ھەقىقەتەن ئاللاھ تائالانىڭ كىشىلەر ئارىسىدىكى ياخشى بەندىسى بولۇشقا مۇناسىپ، ھۆرمەتكە سازاۋەر زاتلار. لېكىن نىيەت- ئىقبالى دۇرۇس بولمىغان ئاز ساندىكى بەتنىيەت ئادەملەر تەيىار ھارام بايلىققا ئىگە بولۇشنى نىشان قىلىپ، تەقۋادار "موللام" سىياقىغا كىرىۋېلىپ، تۇرلۇك ھىيلە-نەيرەڭلەرنى ئىشقا سېلىپ، ئاللاھ تائالانىڭ نامىنى سۈيىئىستېمال قىلىپ، نادان ئادەملەرنى ئىشەندۈرۈپ ئالدايدۇ. مەسىلەن: بۇلتۇر مولا سىياقىدىكى بىر ئادەم يولدا يالغۇز كېتىۋاتقان بىر كادىرنىڭ ئالدىنى توسۇپ، ئۇنىڭغا: "بىر بالا-قازا ئەتراپلىرىدا ئايلىنىپ يۈرۈيدۇ. يانچۇقلىرىدىكى پۇللىرىنى ماڭا سەدىقە قىلىۋەتسىلە، بالا-قازادىن خالاس بولىلا" دېگەن. ھېلىقى كادىر بۇ گەپنى ئاڭلاپ قورقۇپ تىترەپ كەتكەن ۋە يانچۇقىدىكى پۇللىرىنى چىقىرىپ سەدىقە قىلىۋېتىپمۇ خېلى ئۇزۇنغىچە ۋەھمە ئىچىدە ئۆتكەن. يەنە يېقىندا بىر ئاتالمىش "موللام" يولدا كېتىۋاتقان بىر دېھقاننىڭ ئالدىنى توسۇپ ئۇنىڭغىمۇ يۇقىرىقىغا ئوخشاپ كېتىدىغان گەپنى قىلغان، دېھقان دىنىي بىلىمدىن خەۋىرى بار ئادەم بولغاچقا، تۇرمۇشتا بۇنداق ئىشلارنى كۆپ ئۇچراتقاچقا: "جۆيلىمە!" دېگىنىچە بۇ "موللام"نى ئەدەپلەپ يولغا سېلىۋەتكەن.

ئادەملەر ھەمىشە دېگۈدەك تىنچ-خاتىرجەم، باياشات، بەختلىك ياشاشنى ئارزۇ قىلىدۇ. لېكىن ئامەت بىلەن ئاپەت قوشكېزەك بولغاچقا، تۇرمۇشتا "ئون كۇلكىنىڭ بىر يىغىسى بار" دېگەندەك ئىشلار يۈز بېرىپ تۇرىدۇ. بەزى كىشىلەر كۇتۇلمىگەن تاسادىپىي ھادىسە، كېلىشمەسلىك، ئوگۇشسىزلىقلارغا دۇچ كەلگەندە نېمە قىلارىنى دەرھال بىلەلمەي قورقۇش، تەشۋىشلىنىش، گاڭگىراش، قايغۇرۇش ئىچىدە قالىدۇ. دەل مۇشۇنداق پەيتتە بەزى نەپسانىيەتچى، قاراكۆڭۈل "مولا"لارنىڭ بازىرى چىقىدۇ. ئۇلار رەمبال، جىنكەش، داخان، دۇئاگۇي، پېرىخون سالاھىيىتى بىلەن ئوتتۇرىغا چىقىپ، تۇرلۇك ھىيلە-نەيرەڭلىرىنى ئىشقا سېلىپ، موللا تاپقاقلىق قىلىپ، نادان-ساددا كىشىلەرنى ئىشەندۈرۈپ، ئۇلارنى ئۆزىگە قارىتىۋالىدۇ. ئۇلارنىڭ ئومۇملاشتۇرۇپ ئېيتىدىغان سۆزى "قەستىتىن بولغان" دېگەندىن ئىبارەت. ئۇلارنىڭ بۇ ھۆكۇملىرىنىڭ دەلىل-ئىسپاتى ئۇچۇن كۆرسىتىدىغان ماددىي پاكىتلىرىمۇ ئالاھىدە ھىيلە بىلەن ئورۇنلاشتۇرۇلغان بولىدۇ. مەسىلەن، نەچچە يىلنىڭ ئالدىدا چەت جايدىكى بىر ئائىلىدە بىر كىشى كېسەل بولۇپ يېتىپ قالغان. ئائىلىسىدىكىلىرى ئۇنى دوختۇرخانىغا ئېلىپ بېرىش مەسلىسى ئۈستىدە مەسلىھەتلەشكەن. بىراق ئاردىدىن بىرسى بىر "موللام"نىڭ ئىسمىنى چىقارغان ۋە ئۇنى ئەۋلىيا تەرىقىسىدە تونۇشتۇرغان، ئاخىر ئۇنى تەكلىپ قىلغان. "موللام" بىر كېچىنى ئۆتكۈزۈپ ئەتىسى بىمار ياتقان ئۆيگە كېلىپ: "بۇ قەستىتىن بولغان كېسەل،

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تورى

دوختۇرغا كۆرسەتكەن بىكار، ئەركەك قارا پاقلاننىڭ تاغاق سۆڭكى بولسىلا قەست قىلىنىپ كۆمۈلگەن نەرسىنى تاپقىلى بولىدۇ'' دېگەن. كېسەلنىڭ ئىگىسى ئۇنىڭ دېگىنى بويىچە قىلىپ، پاقلاننىڭ گۆشىنى قازاندا پىشۇرغان. ''مولىلام'' گۆشىنى پاكىز يەپ بولغاندىن كېيىن، تاغاق سۆڭەككە سنىچىلاپ قاراپ. '' قەستنى قوينىڭ قۇرۇق باش سۆڭىكىگە قىلىپ، ئۇنى مىخلاپ مازارلىققا كۆمۈپتۇ'' دېگەن ۋە بۇ ئائىلىدىن ئىككى ئادەمنى باشلاپ مازارلىققا بېرىپ، توپىسى يېڭىلا قېزىلغان بىر يەرنى كولاتقۇزۇپ، مىخ قېقىلغان قۇرۇق باش سۆڭەكنى چىقىرىپ كۆرسىتىپ، ئائىلىدىكىلەرنى ئۆزىگە تېخىمۇ ئىشەندۈرگەن ۋە ''بۇ ئىشنى جىن قىلغان'' دەپ، بىر ئۆينىڭ ئىشىك-تۆكلۈكلىرىنى تاقاپ، ئۆزىدىن باشقا ھېچقانداق ئادەمنى كىرگىلى قويمىغان. ئەتىسى ئەتىگەندە نەزىر ئۆتكۈزۈپ بېرىشنى تەلەپ قىلىپ، مەسچىتتىن يانغان جامائەتنى ئۆزى كېچىدىن بېرى تۇنگەن ئۆيگە يىغىپ، ئۆزىدىن بىر مېتىر يىراقلىقتىكى تاش چەينەكنىڭ يېپىقلىق ئېغىزىنى ''سۇق'' دېيىش ئارقىلىق ئورنىدىن قوزغاپ مىدىرلىتىش يولى بىلەن ''جىننىڭ ھەرىكىتى''نى كۆرسەتكەن. ئاخىردا ''بۇ ئۆيدە جىن بار، ئۇنى قوغلاپ چىقارمىساق بولمايدۇ'' دەپ كۆپچىلىكنىڭ ئالدىدا ئۆينىڭ تۆت تەمىغا قاراپ: ''كۆچ-كۆچ، ئەسكى تۇگمەنگە بار، يالغۇز دەرەخنىڭ تۇۋىگە بار، كونا تاملىققا بار'' دېگەندەك گەپلەرنى قىلىپ، كۆپچىلىكنى ھەيران قالدۇرغان ھەم خېلى نام چىقىرىپ تونۇلغان. ئاخىردا ئۆي ئىگىسىنىڭ بىر تۇياق قويىغا دۇئا قىلىپ ئۇنى ئېلىپ كەتكەن. ئۆي ئىگىسى ئويۇنىنىڭ تېگىدە بىر ھېيلە-مىكىر بارلىقىدىن گۇمان قىلىپ، ''مولىلام'' كېتىپ بولغاندىن كېيىن، كىگىزنىڭ ئاستىدىن چەينەكنىڭ ئېغىزىغا باغلانغان بىر تال يىپنى تەكشۈرۈپ تاپقان. ''مولىلام'' ئولتۇرغان ئورۇندا تۇرۇپ پۇتى ئارقىلىق يىپنى تارتقاندا چەينەكنىڭ ئېغىزى جاراڭشىپ، ''مولىلام''نىڭ سىرى ئاشكارىلانغان. يېزىپ مۇشۇ يەرگە كەلگەندە، بۇرۇن بىر كەسپىتە ئىشلىگەن بىر پېشقەدەم بۇرادىرىم كېلىپ، بۇ ھەقتىكى ئىشلار توغرىسىدا ئۆزى بىلگەن بىر قاتار ئىشلارنى سۆزلەپ بەردى. بۇلارنىڭ ئىچىدىن ئوخشىمىغان بىر ئىش شۇكى، نەچچە يىلنىڭ ئالدىدا تاغلىق يېزىغا بىر تەقۋادار ''مولىلام'' كېلىپ، ''بويىغا يەتكەن قىزلارنىڭ ئېغىزىغا ئايەت ئوقۇپ تۇكۇرۇپ قويسام، ئۇ قىز قېرىپ ئۆلۈپ كەتكىچە ئېرىدىن باشقا ئەر كىشىگە قارىمايدىغان ئىپپەتلىك بولىدۇ'' دېگەننى تەشۋىق قىلىپ، كىشىلەرنى ئۆزىگە رام قىلىۋالغاندىن كېيىن شۇبھىسىز ئىشەنگەن ئايرىم كىشىلەر ''مولىلام''نىڭ بويىچە ئىش كۆرۈپ، قىزلىرىنى ''مولىلام''نىڭ قېشىغا ئېلىپ كەلگەن. ''مولىلام'' بۇ ئارقىلىق ئۆزىنىڭ ئەپسۇنى قاندۇرۇش مەقسىتىگە يەتكەن. مولىلام سىياقىغا كىرىۋالغان ھېيلىگەر، ئالدامچىلارنىڭ قىلمىشلىرىنى سۆزلەپ كەلسەك گەپ تولا، پاكىتلارمۇ يېتەرلىك. يەنە بەزى چالا موللىلار ئۆزى مەيلىچە''ئۇنى قىلسا گۇناھ بولىدۇ، بۇنى قىلسا ساۋاب بولىدۇ'' دېيىش، پەن-تېخنىكا يېڭىلىقلىرىغا قارىتا ''بۇ شەيتاننىڭ ئىشى''دەپ پەتۋا چىقىرىش ئارقىلىق، كىشىلەرنىڭ ئىدىيىسىنى خۇراپاتلىققا بۇراپ، جەمئىيەتنىڭ تەرەققىياتىغا توسقۇن بولىدۇ، مەزھەپچىلىكنى تەشۋىق قىلىپ، مۇقىملىققا تەسىر يېتىدىغان ئىشلارنىڭ كېلىپ چىقىشىغا سەۋەبچى بولىدۇ. ئاللاھنىڭ نامىنى، «قۇرئان كەرىم»نىڭ مۇقەددەس ئايەتلىرىنى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەدىسلىرىنى شېپى كەلتۈرۈپ (بۇرمىلاپ چۈشەندۈرۈپ)، ئۆزىنى تەقۋادار قىياپەتتە پەردازلاپ، كىشىلەرنىڭ ئىشەنچىسىنى قولغا كەلتۈرۈش ئاساسىدا ئەجرىسىز ھارام مەنپەئەتكە ئېرىشىدۇ. ئار-نومۇسىنى بىر چەتكە قايرىپ قويۇپ تىلەمچىلىك يولىغا مېڭىپ، ئىززەت-ئابرويىنى خار قىلىدۇ. بۇ ھال كىشىلەرگە كونىلاردىن قالغان ''ھۆپۈپ كامادا، مولىلام تامادا''، '' ھۆپۈپ چوقۇپ يەيدۇ، مولىلام ئوقۇپ يەيدۇ'' دېگەندەك ھېكمەتلەر دەل يۇقىرىقىدەك ھەقىقىي مولا ئەمەس، بەلكى ئالدامچىلىق، ساختىلىق بىلەن جان باقىدىغان بىر قىسىم كىشىلەرگە قارىتىلغان. تەقۋادار مولا سىياقىغا كىرىۋالغان بۇنداق ئالدامچىلار ئىنتايىن ئاز ساندا بولسىمۇ، ئۇلارنىڭ تەسىرى ئىنتايىن يامان، ئۇلار ئەنە شۇنداق رەزىل قىلمىشلىرى ئارقىلىق دىنىمىزنىڭ بايراقدارى بولغان ھەقىقىي بىلىملىك پەزىلەتلىك، نام-ئابرويلۇق موللىلىرىمىزنىڭ شەنگە داغ چۈشۈرۈپ، ئوبرازىنى خۇنۇكلەشتۈرىدۇ، بۇنداقلار ھامان جامائەتنىڭ نەپرىتىگە ئۇچراپ، قانۇنىنىڭ جازاسىغا تارتىلماي قالمايدۇ. بىزمۇ ھوشيارلىقىمىزنى ئۆستۈرۈپ، ئۇلارنىڭ ئەپتى-بەشىرىسىنى ئاشكارىلاپ، يولىنى توسۇپ، ھەقىقىي موللىلىرىمىزنىڭ نوپۇزىنى ساقلىشىمىز لازىم.

(ئاپتور: قاغلىق ناھىيىسىدىن؛
تەھرىرلىگۈچى: شەمشىدىن ھاجى)

خالىس ئىبادەت ۋە ئىمام-خاتىپلار ئەجرى

مىجىت ئىسلام دامۇللا ھاجىم

بسم الله الرحمن الرحيم

(ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن)

مۇقەددەس ئىسلام دىنىمىزدا بەلگىلەنگەن ئىبادەتلەرنى ئادا قىلىش مۇسۇلماندارچىلىقنىڭ ئىپادىسى، شۇنداقلا ئىمانىنىڭ مېۋىسى، جەننەتكە كىرىشنىڭ ۋاستىسى، ئەمما قىلغان ئىبادەتلىرىمىز چوقۇم خالىس، ساپ بولۇشى شەرت.

ئاللاھ تائالا «قۇرئان كەرىم»دە مۇنداق دەيدۇ. ''**ساڭا بىز بۇ كىتابنى ھەققەتەن ھەق بىلەن (يەنى ھەققەتنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ھالدا) نازىل قىلدۇق، دىنىڭنى شېرىكتىن(ۋە رىيادىن) ساپ قىلغىنىڭ ھالدا ئاللاھقا ئىبادەت قىلغىن. بىلىڭلاركى، (شېرىكتىن ۋە رىيادىن) ساپ دىن ئاللاھقا خاستۇر**'' {سۈرە «زۇمەر» (39-سۈرە)، 2-ئايەت ۋە 3-ئايەتنىڭ بىر قىسمى}

بۇ ئايەتتىكى ''ساپ'' دېگەن سۆز بولسا، ئاللاھقا قىلىنغان ئىبادەتلەر شېرىكتىن، رىيادىن، دۇنيالىق پايدا-مەنپەئەت ۋە تۇرلۈك غەرەزلەردىن ساپ بولۇشى كېرەك دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ئىبادەت قىلغاندا دۇنيا تەئەللۇقاتىدىن ئالاقىنى ئۈزگەن ھالدا پەقەت ئاللاھ رىزالىقنى دەپلا ئىبادەتلەرنى خالىس قىلىشىمىز كېرەك.

بەزى جايلاردا ئۈزۈندىن بېرى داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان ئىبادەتلەرنىڭ ساپلىقىغا تەسىر يەتكۈزىدىغان قىسمەن ئەھۋاللار مەۋجۇت. مەسىلەن: مېيىت نامازلىرىدا، رامىزان ئېيىدا ئوقۇلىدىغان خەتمە-تاراۋېھلاردا ئىمام-قارىيلارغا جايلارنىڭ ئادەتلىرى بويىچە ئوخشىمىغان دەرىجىدە ھەق بېرىلىدىغان ئەھۋاللار بار. بۇ ھەقلەر گەرچە مېيىت نامىزى چۈشۈرۈش ھەققى ۋە خەتمە تەراۋېھ ئوقۇش ھەققى دېيىلمىگەن تەقدىردىمۇ باشقا ۋاقىتتا بېرىلمەي پەقەت مۇشۇ خىل ئىبادەتلەردىن كېيىن بېرىلگەن بولغاچقا بەرىبىر ئىبادەتكە ھەق ئالغانغا ئوخشاپ قالىدۇ-دە، ئاللاھ تائالانىڭ. ''**دىنىڭنى شېرىكتىن(ۋە رىيادىن) ساپ قىلغىنىڭ ھالدا ئاللاھقا ئىبادەت قىلغىن**'' دېگەن بۇيرۇقنى ۋە ئۆزىمىزنىڭ بۇ ھەقتىكى تەشۋىقاتىنى ئۇيغۇن كەلمەي قالىدۇ. ئەبۇ ھۇرەيرە (ئاللاھ ئۇنىڭدىن رازى بولسۇن) پەيغەمبىر ئەلەيھىسسالامدىن رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ. ''**مۇسۇلمانلىنىڭ مۇسۇلمانغا بەش ھەققى بار: سالام قايتۇرۇش، كېسەل يوقلاش، جىنازىغا ئەگىشىش، چاقىرغۇچىغا ماقۇل بولۇش، چۈشكۈرگىچىگە دۇئا قىلىش**'' (بۇخارى، مۇسلىم رىۋايەت قىلغان).

ھەدىسنىڭ مەزمۇنىدا مۇسۇلمانلارنىڭ ئۆزئارا مۇشۇ ھەقلەرنى بەدەلسىز ياكى ھەقسىز ئادا قىلىشى ۋاجىپ دېگەن ئۇقۇم روشەن بايان قىلىنغان. مېيىت نامىزى ئوقۇش، ئۇزۇتۇش، دەپنە قىلىش ئىشلىرى ھەدىستە دېيىلگەن ھەقلەردىن بولۇپ، مۇسۇلمانلار بۇ ھەقلەرنى چوقۇم خالىس ئادا قىلىشى، ھەدىس شەرىپىنىڭ روھىغا ئەمەل قىلىشى، ئىبادەتلەرنى پەقەت ئاللاھ رىزالىقى ئۈچۈن قىلىشى كېرەك.

مېيىت نامىزى ئوقۇش پەرز كىفايە، خەتمە تاراۋېھ ئوقۇش سۈننەت بولغان ئىبادەتلەردۇر. بىز بۇنىڭدىنمۇ مۇھىم بولغان كۈندىلىك بەش ۋاق پەرز نامازنى، شۇنداقلا جۈمە نامىزى ۋە ئىككى ھېيت نامىزىنى ئوقۇيمىز. بىراق مۇشۇ نامازلاردىمۇ ھەق ئېلىش-بېرىش ئىشلىرى بولمايدىغۇ؟ بىز مۇسىبەت قايغۇسىدا تۇرۇۋاتقانلاردىن پايدىلىنىش ئەمەس، بەلكى ئۇلارغا خالىس يارەم قىلىشىمىز، روھىي تەسەللي بېرىشىمىز، ئاش-تائام يېگۈزۈپ ئۇلارنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىشىمىز كېرەك. ئادەم ئۆلگەندىن كېيىن تەبىئىي ھالدا ئۇنىڭ مال-مۈلكى ۋارىسلىرىنىڭ مۈلكىگە ئايلىنىپ كېتىدۇ، ۋارىسلار كۆپ ھاللاردا يېتىملەر بولىدۇ، بۇ ماللاردىن مېيىت نامىزىدا ئىشلىتىش توغرا بولمايدۇ. ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ. ''**زۇلۇم قىلىپ يېتىملەرنىڭ مال-مۈلكىنى(ناھەق) يەۋالىدىغانلار، شۇبھىسىزكى، قورسىقىغا(قىيامەت كۈنى يېنىپ تۇرىدىغان) ئوتنى يەۋالغان بولىدۇ، ئۇلار يېنىپ تۇرغان ئوتقا(يەنى**

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاپ خەزىنىسى

دوزاخقا) كىرىدۇ ''{سۈرە«نىسا»(4-سۈرە)، 10-ئايەت}. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ''**ھالاك قىلغۇچىدىن ساقلىنىڭلار**'' دېگەن، ئۇنىڭ بىر مەزمۇنى يېتىملارنىڭ مېلىنى ناھەق يەۋېلىشتۇر. ئەلۋەتتە كىشىلەرنىڭ ئۆيىدە قۇرئان تامام قىلغاندا، ئايىتى شىفا ئوقۇغاندا، نىكاھ ئوقۇغاندا ساھىبخانىنىڭ ئىختىيارلىقى بىلەن قىلغان كۆڭۈل سۈيگىسى قوبۇل قىلىنسا بولىدۇ. ئىبنى ئابباس(ئاللاھ ئۇنىڭدىن رازى بولسۇن) دىن رىۋايەت قىلىنغان ھەدىستە ئېيتىلىشىچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ساھابىلىرىدىن بىر جامائە(ئەتراپىدا ئائىلە ئولتۇراقلاشقان) بىر سۇ بويىدىن ئۆتتى. ئائىللىكلەر ئارىسىدا چايان چېقىۋالغان بىرسى بار ئىدى. سۇ ئەھلىدىن بىر كىشى ساھابىلارنىڭ قېشىغا بېرىپ: ''سىلەرنىڭ ئىچىڭلاردا دۇئا ئوقۇيالايدىغان كىشى بارمۇ؟ سۇ ئەھلى ئىچىدە چايان چېقىۋالغان بىر كىشى بار ئىدى'' دېدى. ساھابىلاردىن بىر كىشى بېرىپ بىر قانچە قويغا دېيىشىپ سۈرە«فاتىھە»نى ئوقۇدى، كېسەل ساقايدى. ئۇ قويلارنى ساھابىلارنىڭ قېشىغا ئەكەلدى. ساھابىلار بۇنى كەرىھ كۆرۈپ: '' سەن ئاللاھنىڭ كىتابىغا ئەجرى ئالدىڭ'' دېدى. ئۇلار مەدىنىگە كېلىپ رەسۇلۇللاھقا: ''ئى ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرى، ئۇ ئاللاھنىڭ كىتابىغا ئەجرى ئالدى'' دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ''**سىلەر ئەجرى ئالغان نەرسىنىڭ ئەڭ ھەقلىق بولغىنى ئاللاھنىڭ كىتابىدۇر**'' دېگەن(بۇخارى رىۋايىتى). يەنە بىر رىۋايەتتە ئېيتىلىشىچە، بۇ چاغدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ''**سىلەر توغرا قىلدىڭلار، تەقسىم قىلىڭلار ۋە ماڭمۇ سىلەرنىڭ قاتارىڭلاردا بىر ئۈلۈش بۆلۈپ بېرىڭلار**'' دېگەن. باشقىلارنىڭ تەلىپىگە ئاساسەن ئېلىپ بېرىلغان يۇقىرىقىدەك پائالىيەتلەردە ئاتىغان كۆڭۈلنى قوبۇل قىلىشقا بۇ ھەدىسنىڭ مەزمۇنى ئاساس بولالايدۇ.

توي قىلىش بولسا، مەلۇم ئىقتىساد چىقىم قىلىش ئارقىلىق تائام تەييارلاپ، ئۇرۇغ-تۇغقان، يۇرت-جامائەتلەرنى چاقىرىپ، تاماغا تەكلىپ قىلىپ، ئۆزلىرىنىڭ توي خۇشاللىقىنى ئىزھار قىلىش، بولۇپمۇ ئاللاھنىڭ بۇ كاتتا نېمىتىگە تەشەككۇر بىلدۈرۈشنى مەقسەت قىلىدۇ. چاقىرىلغان مېھمانلار قاتاردا نىكاھ ئوقۇغۇچىمۇ بار. شۇڭا مېھمانلارنىڭ ھۆرمىتىنى قىلىش، بولۇپمۇ ئەھلى ئىلىملەرنىڭ ھۆرمىتىنى قىلىش ئۆزىمىزنىڭ ھۆرمىتىنى قىلغانلىق بولىدۇ. توي خېتى ئېلىپ بولغاندىن كېيىن بىر مۇنچە پۇل خەجلەپ توي قىلغان قىز-يىگىتلەر ئىسلام دىنىمىزدا پەقەت نىكاھ ئوقۇلغاندىن كېيىنلا بىرىگە ھالال بولىدۇ. شۇڭا نىكاھ ئوقۇغۇچىنىڭ سۈپىتى سۇ ئەھلىنىڭ ھۆرمىتىنى قىلغانلىق بولىدۇ.

ئىمام-خاتىپلارنىڭ، مۇئەززىنلەرنىڭ ۋە مەسچىت خادىملىرىنىڭ تۇرمۇشىدا قىينىچىلىق بولسا، جامائەتلەر ياردەم بېرىدۇ. چۈنكى ئىمام-خاتىپلارنىڭ مۇتلەق كۆپ ۋاقىتى جامائەتلەرنىڭ نورمال دىنىي پائالىيەتلىرىگە رىياسەتچىلىك قىلىش، مېيىت ئۇزۇتۇش، نىكاھ قىلىش ۋە تويى-تۆكۈن، نەزىر-چىراغلارغا بېرىش قاتارلىق مۇسۇلمانلار جامائىتىنىڭ ئىشلىرى بىلەن ئۆتىدۇ. ئۇلار يەنە تەشكىل ئۆيۈشتۇرغان تۇرلۈك يىغىنلارغا ۋە ئىكسكۇرسىيەلەرگە باربدۇ. قىسقىسى، ئۇستىدىكى مەسئۇلىيىتىنى ئادا قىلىدۇ. بۇنداق چاغلاردا ئۆزىنىڭ ۋە ئائىلىسىنىڭ تۇرمۇش مەسلىسىنى تولۇق ھەل قىلىشقا ۋاقتى يېتىشمەي قالىدۇ. ئەگەر يۇقىرىقى پائالىيەتلەردىن بىرەرسىگە قاتناشمىسا ئۇلار ۋەزىپىسىنى ياخشى ئورۇندىمىغان بولىدۇ. شۇڭا جامائەت ئۆزلىرىنىڭ ئىمام-خاتىپلارنىمۇ ئويلىشى، ئىمام-خاتىپلارمۇ ئۆزلىرىنىڭ جامائىتىنى ئويلىشى، ئۆزئارا ھەمكارلىشىپ ئىناق بولۇپ ئۆزلىرىنىڭ دىنىي ئىشلىرىنى ياخشى ئېلىپ بېرىشى كېرەك. ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا ھەدىس رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دېگەن: ئەبۇ بەكرى سىددىق رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ خەلىفىلىككە تەينىلەنگەن ۋاقىتتا مۇنداق دېگەن: '' ھەقىقەتەن مېنىڭ تىجارىتىم ئائىلەمنىڭ تۇرمۇشىنى قامداشتىن ئاجىز كەلمەيدىغانلىقىنى قەۋمىم ئەلۋەتتە بىلدى. مەن مۇسۇلمانلارنىڭ ئىشىغا مەسئۇل قىلىندىم. ئەمدى ئەبۇ بەكرىنىڭ ئائىلىسى مۇشۇ مالدىن (يەنى بەيتۇل مالدىن) يەيدۇ ۋە ئۇنىڭ بىلەن مۇسۇلمانلار ئۈچۈن خىزمەت قىلىدۇ''(بۇخارى رىۋايىتى). ئىبنى سەئدى ئىشەنچىلىك ھەدىس رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ''ئەبۇ بەكرى خەلىفىلىككە تەينىلىنىپ ئەتىسى ئەتىگەندە تىجارەت قىلىدىغان رەختلەرنى بېشىغا ئارتىپ بازارغا باردى. بۇ ۋاقىتتا ئۆمەر ئىبنى خەتتاب ۋە ئۇبەيدە ئىبنى جەررراھ ئەبۇ بەكرىنى ئۈچرىتىپ قېلىپ: 'سەن مۇسۇلمانلارنىڭ ئىشىغا ئىگە قىلىنغان تۇرۇپ بۇ يەردە نېمە ئىش قىلىۋاتىسەن؟' دېدى. ئەبۇ بەكرى: 'ئۇنداقتا ئائىلەمگە نەدىن تائام بېرىمەن؟' دېدى. ئۇلار: 'ساڭا (تائام) بەلگىلەپ بېرىمىز' دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئەبۇ بەكرىگە ھەر كۈندە يېرىم قوي بەلگىلەپ بەردى(بۇنىڭغا ساھابىلار بىرلىككە كېلىپ ئىجمائ قىلغان). شۇڭا جامائەت قىينىچىلىقى بار ئىمام-خاتىپلارنىڭ تۇرمۇش مەسلىسىنى توغرا ئۇسۇل بىلەن ھەل قىلىپ ئۇلارنىڭ خاتىرجەم ھالدا

ئۆزلىرىنىڭ نورمال دىنىي پائالىيەتلىرىگە ياخشى رىياسەتچىلىك قىلىشى ئۈچۈن شارائىت يارىتىپ بېرىدۇ. دىنىي زاتلارمۇ ۋەزىپىلىرىنى ياخشى ئادا قىلىش بىلەن بىرگە ئارتۇقچىلىقىنى جارى قىلدۇرۇپ، مۇمكىنقەدەر ئۆزلىرىنىڭ تۇرمۇشىنى ئۆزلىرى قامدىشى، ئۆز ئەمگىكىگە تايىنىپ ئىگىلىك يارىتىشى كېرەك. ھازىر كۆپ ساندىكى دىنىي زاتلىرىمىز ئۆزىنىڭ ھالال ئەمگىكى بىلەن تۇرمۇشىنى خاتىرجەم ئۆتكۈزمەكتە. بەزىلىرى تېخى ئىگىلىك يارىتىپ ئۆز ئېھتىياجىدىن ئېشىپ، ساخاۋەت قوللىرىنى ئېچىپ ئەتراپىدىكى مۇھتاجلارغا ياردەم قىلماقتا. مانا بۇلار بىز پەخىرلىنىدىغان دىنىي زاتلاردۇر.

مەقتاد ئىبنى مەئدىكەرەبە (ئاللاھ ئۇنىڭدىن رازى بولسۇن) رىۋايەت قىلغان ھەدىستە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: **"كىشىنىڭ ئۆز ئەمگىكىگە تايىنىپ يېگەن تامىقى ئەڭ ھالال تاماقتۇر. ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرى داۋۇد ئەلەيھىسسالام ئۆز ئەمگىكىگە يۈلىنىپ ياشايتتى"** (بۇخارى رىۋايىتى).

دىنىمىزدا كۆرسىتىلگەن ئەڭ ياخشى تائام ئۆز ئەمگىكى بەدىلىگە كەلگەن تائامدۇر. بىز مۇشۇنداق ئەڭ ياخشى تائامنى يېيىشىمىز كېرەك.

(ئاپتور: شىنجاڭ توقسۇ ناھىيىسىدىن، مەسچىت ئىمامى ۋە خاتىپى؛ تەھرىرلىگۈچى: شەمشىدىن ھاجى)

ياخشى دوستنىڭ مۇھىملىقى

روھ ۋە ئەقلىنى ئىشقا سېلىشتا دوستلۇقنىڭ چوڭ بىر ھەسسىسى بولىدۇ. ياخشى بىر دوستلۇقنىڭ بىرىنچى شەرتى دوستلۇقنىڭ مەنپەئەتپەرەسلىكتىن يىراق بولۇشى، ئاللاھ تائالانىڭ رىزاسى بىلەن ياخشىلىق ۋە ئىمان ئاساسلىرى ئۈستىگە قۇرۇلغان بولۇشىدۇر.

كىشىنىڭ جەمئىيەت ئىچىدە ئۆتۈق قازىنىشى ۋە ھۆرمەتلىك بولۇشىدا دوست-بۇرادەرلىكنىڭ ئەھمىيىتى چوڭدۇر. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ:" **كىشى سەممىي دوستنىڭ دىنى (ئەخلاقى) دائىرىسىدە بولىدۇ، ئۇنداق بولسا سىلەردىن بىر كىم ئۆزىنىڭ كىم بىلەن دوست بولغانلىقىغا ئوبدان دىققەت قىلسۇن**" («فەتھۇل كەبىر» 2-قىسىم، 40ب-بەت). بۇ يەردە ئېيتىلغان مۇھىم بولغان ياخشى دوستلارغا ئېرىشىمەك ــ داۋاملىق ۋە ساغلام دوستلۇق بەرپا قىلىشتۇر. (ھەقىقىي)دوستلاشقانلار ئىشتا بىر-بىرىگە يارەمچى بولىدۇ، ھەقلىرىگە يارەمچى بولىدۇ، (بىر-بىرىنى)ئوسالليق ۋە گۇناھلاردىن ساقلايدۇ.

ساداقەتمەن، نومۇسچان، ياخشىلىق سۆيىدىغان، جەسۇر، تىرىشچان، مەرت، دۇرۇس، ئىدىيە-چۈشەنچىلىرىدە مۇستەھكەم دوستلارغا ئېرىشمەك ھاياتنىڭ ئەڭ چوڭ مۇۋاپىقىيەتلىرىدىندۇر. ھەقىقىي دوست ئۆز دوستىنى بۇ دۇنيادا ھەم ئاخىرەتتە نىجاتلىققا ئېلىپ بارالايدۇ. نەس باسقۇر، ئەسكى، ناچار دوستلار بولسا مەغلۇبىيەتنىڭ، يامان ئادەتلەرنىڭ، ئىنسانىي ئالاھىدىلىكلەرنىڭ يوقۇلۇشىنىڭ، پىكىر-چۈشەنچىدىن ئايرىلغان زورلۇق ۋە تېررورلۇق پاتقاقلىرىغا ھەيدىلىشىنىڭ، تاماكا، زەھەرلىك چېكىملىك ۋە ئىچىملىك ئىللىتىگە گىرىپتار بولۇشنىڭ، قىسقىسى، ھاياتتا يامان بىر ئاقىۋەتكە ئۇدۇل مېڭىشنىڭ ئەڭ مۇھىم سەۋەبلىرىدىن بىرىدۇر.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ:"**ياخشى دوست ئىپار ساتقۇچىغا ئوخشايدۇ. سائىا ھېچنېمە تەگمىدى دېگەندىمۇ ئۇنىڭ پۇرىقى تېگىدۇ. يامان دوست كۇرەكچى(ئوت پۈدەيدىغان كۇرەك باسقۇچى)نىڭ يېنىدا تۇرغان ئادەمگە ئوخشايدۇ. سائىا كۇرەكنىڭ ئىسى تەگمىسمۇ، تۇمانى تېگىدۇ**" («مىشكاتۇل مەسابىھ»).

ياخشى ۋە سەممىي دوست كىشىنىڭ ئەبەدىي بەخت-سائادىتىگە تۇرتكە بولغاندەك، يامان دوست كىشىنىڭ نابۇت بولۇشىغا، خارلىنىشىغا ۋە ئەبەدىي زىيان-زەخمىتىگە سەۋەب بولۇشى مۇمكىن. شۇنىڭا دوست تاللاشقا ئالاھىدە دىققەت قىلىشىمىز كېرەك.

(تۇركچىدىن نەشرگە تەييارلىغۇچى: ئەنۋەر ھاجى مۇھەممەد)

ئۇيغۇر كتاب تورى يېڭىلىنىپ ئۇيغۇرچە كتابلارنىڭ يېڭى نۇسخىسى www.uyghurkitap.com

ئىمام-خاتىپلىرىمىزنىڭ بۇرچى

يۈسۈپ قادىر مەھەممەت

بسم الله الرحمن الرحيم

(ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن)

"ئىمام" دېگەن ئەرەبچە سۆز بولۇپ، "رەھبەر، يېتەكچى، داھى، باشلىق، يولباشچى" دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ. ھەر قانداق بىر ئىمام(جامائەتكە باش بولغۇچى)نىڭ مۇسۇلمانلارغا ياخشى يولباشچى، يېتەكچى بولۇشى ئۈچۈن، ئالدى بىلەن ئۆزىنى ياخشى ئىدارە قىلىپ، ئاللاھ تائالانىڭ ئەمرى ۋە يېغەمبىرىمىزنىڭ كۆرسەتمىلىرىگە ئەمەل قىلىپ، ئىمان ئەقىدىسىنى ۋە تۇرلۇك ئىش-ھەرىكەتلىرىنى دىنىمىزنىڭ مىزانىغا سېلىپ تۇرۇشى كېرەك.

"خاتىپ" مۇ ئەرەبچە سۆز بولۇپ، "سۆھبەت بايان قىلغۇچى، خۇتبە ئوقۇغۇچى، سۆز سۆزلىگۈچى" دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ. ھەر بىر خاتىپ خۇتبە سۆزلىگەندە توغرا، مەزمۇنى ساغلام، ئېنىق بولغان، ئاللاھ تائالا ياقتۇرىدىغان، شۇنداقلا پەيغەمبىرىمىز قىلغان ۋە قىلىشقا رۇخسەت قىلغان ئەمەللەرنى ھەم دېگەن سۆزلىرىنى مۇسۇلمانلارغا ھەقىقىي، تولۇق يەتكۈزۈشى ھەمدە ئۆزلىرىنمۇ شۇ ھۆكۈم بويىچە ئىدارە قىلىپ، مۇسۇلمانلارغا ئۈلگە بولۇشى لازىم.

ئاللاھ تائالا: **"ھەقنى باتىلغا(يەنى ئاللاھ نازىل قىلغان ھەقىقەتنى ئۆزىگە ئىدىئولوگىيە چىققان نەرسىگە)ئارىلاشتۇرماڭلار، ھەقنى بىلىپ تۇرۇپ يوشۇرماڭلار"** {سۈرە«بەقەرە»(2-سۈرە)، 42-ئايەت} دەيدۇ. مەزكۇر ئايەتتىن شۇنى بىلىمىزكى، ئۈلۈغ ئاللاھ تائالا ھەر قانداق ئادەمنىڭ «قۇرئان كەرىم» كۆرسەتمىگەن ھېچ قانداق بىر ئەمەلنى ئىبادەت قاتارىغا كىرگۈزۈۋېلىشىنى، «قۇرئان كەرىم» كۆرسەتكەن ھەر قانداق ئىشنى ئىبادەت قاتارىدىن چىقىرىۋېتىشىنى، چىقىرىۋەتمىگەندىمۇ ئاللاھنىڭ ئەمرىگە لايىق قىلماسلىقنى مەنئىي قىلغان. شۇنىڭ ئۈچۈن ئىمام-خاتىپلىرىمىزنىڭ «قۇرئان كەرىم»نىڭ يولىيورۇقىنى جامائەتكە ئەينەن يەتكۈزۈشى، بىلمىگەننى بىلدۈرۈشى، بۇ جەريانىدا پىتنە-ئىغۋاچىلارنىڭ مالامەتلىرىدىن قورقماي، ھەقنى يوشۇرماي سۆزلەپ، جامائەتكە دادىل يېتەكچىلىك قىلىشى بەكمۇ مۇھىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: **"ھەممىڭلار بىر پادىچىغا ئوخشايسىلەر، شۇنىڭدەك ئىمامىلارمۇ پادىچىغا ئوخشايدۇ. ئەر ئايالىغا، ئايال بالىلىرىغا، خىزمەتچى خوجايىنىنىڭ مېلىغا، بالا ئاتىسىنىڭ مۇلكىگە مەسئۇلدۇر. سىلەرنىڭ ھەر بىرىڭلار ئۆزەڭلارغا تەئەللۇق نەرسە-ڭلارغا مەسئۇل بولىسىلەر"** دېگەن. شۇنىڭغا ئاساسەن، ھەر قانداق ئىمام-خاتىپ ئۆز قەۋم-قېرىنداشلىرىنىڭ قىلغان ياخشى-يامان ئەمەللىرىنىڭ ھېسابىغا مەسئۇل بولىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ئىمام-خاتىپلار ئۆز مەسئۇلىيىتىنى ئۇستىگە ئېلىپ، نامازدىن ئىبارەت جامائەتچىلىك ئىشلىرىغا يېتەكچىلىك قىلىشتىن باشقا يەنە مۇسۇلمانلارنىڭ بىردىنبىر دەستۇرى بولغان «قۇرئان كەرىم»نىڭ ھۆكۈملىرىنى يەتكۈزۈشى، ئىسلام ئەقىدىسىگە دائىر ئىلمىي ساۋاتلارنى ئاللاھنىڭ ئەمرى ۋە يېغەمبىرىمىزنىڭ سۈننىتى دائىرىسىدە چۈشەندۈرۈپ، جامائەتنىڭ ئاڭ سەۋىيىسىنى ئۆستۈرۈشى لازىم. بەزى ئىمام-خاتىپلىرىمىز ئۆزى ھەقنى بىلىپ تۇرسىمۇ جەمئىيەتكە باپ كەلمەيدىغان، جامائەت رازىسى بولمايدىغان سۆزلەرنى قىلىپ، پەيغەمبىرىمىزنىڭ **"جامائەتنىڭ رايىغا بېقىڭلار"** دېگەن ھەدىسى بويىچە ھەقنى سۆزلىمەي، ھەقنى يوشۇرۇپ، ئۆزىنى ۋە باشقا مۇسۇلمانلارنى ئالدىماقتا. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: **"يېقىمسىز، ئاچچىق بولسىمۇ ھەق سۆزنى سۆزلىگىن"** دېگەن. شۇڭا ئىلىم ئىگىسى بولغان ھەر بىر ئىمام باشقىلارنىڭ نېمە دېيىشىدىن قەتئىينەزەر ھەقنى سۆزلىشى لازىم، بۇ بەكمۇ مۇھىم. چۈنكى ئاللاھنىڭ كىتابى بولغان «قۇرئان كەرىم»دىكى بايانلار، رەسۇلۇللاھنىڭ ھەدىسلىرىدىكى سۆزلەر ۋە ھەرىكەتلەرنى ياقتۇرمىغان ئادەم غەيرىي مۇسۇلماندۇر. ئىمام-خاتىپلار ئۇلارنىڭ مالامەت قىلىشىدىن قورقماستىن مەسچىت مۇنبەرلىرىدە جامائەتكە توغرا يول كۆرسىتىشى لازىم. رەسۇلۇللاھنىڭ تۆۋەندىكى ھەدىسلىرى نەزىرىمىزدە بولسۇن:

"ھەقىقىي مۇمىن كىشى غەيرەتلىك بولىدۇ. ئاللاھ

ئەك غەيرەت ئىگىسىدۇر"؛ "ئاللاھنىڭ رىزالىقى ئۈچۈن بىر ئاللاھتىن قورققىن، ئۇنىڭدىن غەيرىيدىن (ئىنسانلاردىن) قورقمىغىن"؛ "سىلەر ئاتىلىرىڭلارنىڭ ۋە ئۇستازىڭلارنىڭ ياخشى (ئاللاھ بۇيرۇغان ھەم ياقتۇرىدىغان، پەيغەمبىرىمىزنىڭ ئەمەلىي ئىش-پائالىيەتلىرىگە ئۇيغۇن كېلىدىغان) ئەمەللىرىگە ئەگىشىڭلار. ئۇلارنىڭ ئەيىبلىك (ئاللاھ ياقتۇرمايدىغان) يامان (ئۆزى ئويدۇرۇپ چىقىپ مۇسۇلمانلارنى ئازدۇرۇدىغان، پەيغەمبىرىمىزنىڭ ئىش-پائالىيەتلىرىگە ئۇيغۇن كەلمەيدىغان) ئەمەللىرىگە ھېچ بىرىڭلار ئەگەشمىسۇن"؛ "بىدئەت (ئاللاھ كۆرسەتمىگەن، پەيغەمبىرىمىز قىلمىغان ھەم يول قويمىغان) نىڭ ھەممىسىنىڭ ئازغۇنلۇق ئىكەنلىكىنى بىلىپ تۇرۇپ، ئازغۇنلۇقتا قالغان ئادەمنى توسمىسا، ئازغۇنلۇقتا تۇرغان ئادەمگە كەلگەن بالايى ئاپەت شۇنى توسمىغان ئادەمگىمۇ تەڭ كېلىدۇ"؛ بۇ ھەدىسلەرنىڭ روھىغا ئاساسەن ئىمام-خاتىپلىرىمىز غەيرەتلىك، شىجائەتلىك، باتۇر بولۇشى، ھەقنى سۆزلەشتە ئاللاھتىنلا قورقۇپ، ھەقنى ھەقىقىي يەتكۈزۈشى، شۇنداقلا ئاساسسىز، دەلىلسىز، بىدئەت ئىشلارغا قەتئىي يول قويماي، بىدئەتچىلىككە قارشى تۇرۇشى لازىم. ئاللاھ ھەممىزگە ساغلام ئىمان، ئەقىدە، ئەمەل ئاتا قىلغاي-ئامىن!

(ئاپتور: يەكەن ناھىيىسىدىن؛
تەھرىرلىگۈچى: شەمشىدىن ھاجى)

پەزىلەتلىك ياش ئىمام

ئابلىمىت نۇجۇپ، ئابلىمىت قۇربان

سانجى ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ ئەزاسى، موري ناھىيىلىك خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ ۋەكىلى، موري بازىرى شىمالىي كۆۋرۈك مەسچىتىنىڭ ياش ئىمامى ئابدۇللا ئابابەكرى ھۆكۈمەتنىڭ دىنىي سورۇنلار بىلەن دىنىي زاتلار بازار سودىسى بىلەن شۇغۇللىنىپ ئۆزىنى ئۆزى بېقىش، ئاممىنىڭ سېلىقنى يەڭگىللىتىش، توي-تۆكۈن ۋە نەزىر-چىراغلارنى ئاددىي-ساددا ئۆتكۈزۈش توغرىسىدىكى تەشەببۇسلىرىغا قەتئىي ئەمەل قىلىپ، دىنىي سورۇنلاردا بۇ ھەقتە ئاممىغا تەشۋىق قىلىپ، يەرلىك ھۆكۈمەت ئورۇنلىرىنىڭ ئاممىۋى خىزمەتلەردىكى ياخشى ياردەمچىسى بولۇش بىلەن، ئۆزىنىڭ سىياسىي كېڭەش ئەزاسى، خەلق قۇرۇلتىيى ۋەكىلى بولۇش فۇنكسىيىلىك رولىنى جارى قىلدۇرۇپ كەلمەكتە.

ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۆردى

دىنىي ئىشلاردىكى ئەنئەنىۋى قائىدىلەردە مەسچىتنىڭ ئىمامى بولغان ئادەم مەسچىتنىڭ ئۆيىدە ھەقسىز ئولتۇرۇش، مەسچىتنىڭ ئوتۇن-كۆمۈرلىرىنى ھەقسىز قالاش، چىراغ (توك) خىراجىتىنى مەسچىت كۆتۈرۈش، ھېيت كۈنلىرىدىكى سەدىقە-پىتىر، قۇربانلىق قىلىنغان قوينىڭ ئۇچەي-تېرىلىرىنىڭ بىر قىسمىنى ئىمام ئۆزى ئېلىش ئارقىلىق تۇرمۇشتا پۈتۈنلەي مەسچىتكە يۆلىنىۋالاتتى، بۈلارنىڭ ھەممىسى ئاممىدىن يىغىۋېلىنغان سېلىقلاردىن چىقىم قىلىناتتى. ئابدۇللا قارى بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسىدىن خالىي بولۇپ، ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۆردى. ئۇ بوش ۋاقىتلىرىدا بازار ئىچىدە تېرە-ئۇچەي يىغىپ سېتىپ، ئۆيىدە بورداقچىلىق قىلىپ بازار سودىسى بىلەن شۇغۇللاندى. بۇ ئارقىلىق رونaق تېپىپ، 80 مىڭ يۈەنگە چوڭ قورۇ جاي سېتىۋېلىپ، قورۇسىدا مال بورداش دائىرىسىنى كېڭەيتتى. ئۆز ھويلىسى مەسچىتكە يىراقراق بولغانلىقتىن نامازغا موتسىكلىت بىلەن كېلىپ قايتتى.

مەسچىتنىڭ 13 ئېغىز ئۆيىنىڭ ھەممىسى سودىگەرلەرگە ئىجارىگە بېرىپ، بۇ ئارقىلىق مەسچىتكە كىرىم قىلىپ، مەسچىت ئۆزىنى ئۆزى باقالايدىغان ۋە بىر قىسىم راسخوت ئۆزىگە ئېشىنىدىغان بولدى. بىر نەچچە يىللىق كىرىم ئارقىلىق بۇ يىل بۇ مەسچىت مەسچىتنىڭ كاربىدور ۋە لاپاسلىرىنى ئەينەكلىك رىشاتكىلىدى. مەسچىت ئىچىنى بېزىدى. شۇنداق قىلىپ بۇ مەسچىت سودا بازىرىدىكى مۇھىتى ياخشىلانغان بىر نۇقتىلىق ئورۇنغا ئايلاندى.

قەبرىستان ۋە يوپۇق

يېقىنقى بىر نەچچە يىلدىن بۇيان ئۆلۈم-يېتىم ئىشلىرى ۋە مېيىتنى يەرلىككە قويۇش ئىشلىرىدىمۇ ھەشەمەتچىلىك ئەۋج ئېلىپ، مېيىت سېلىنغان تاۋۇتنىمۇ ئايرىم ئاپتوموبىلغا سېلىپ ئېلىپ چىقىدىغان، قەبرىستانغا ھەر خىل ماشىنا ۋە پىكاپلار سەپ تارتىپ ماگىدىغان بولۇپ قالغانىدى. بۇ مەسچىتكە ئارىلىقى بىر يېرىم كىلومېتر كېلىدىغان مۇشۇنداق يېقىن قەبرىستانغا تاۋۇتنى ياشلار كۆتۈرۈپ ئېلىپ بارىدىغان ئەھۋالمۇ

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئۆزگىرىپ كەتكەنىدى. قولىدا بارلارغۇ ھەر خىل ماشىنا-پىكاپلارنى ئىجارىگە ئېلىپ ئىشلەتسۇن، قولىدا يوق نامراتلار قانداق قىلىدۇ؟ بۇ مەسىلە ياش ئىمام ئابدۇللانىڭ كۆز ئالدىدىكى ھەل قىلىدىغان ئەڭ مۇھىم بىر ئىشى بولۇپ قالدى. شۇڭا ئۇ مەسچىتتە بولسۇن، ئۆلۈم-يېتىملاردا بولسۇن، ئاممىغا ''بىزنىڭ قەبرىستانىمىز ئانچە يىراق يەردە ئەمەسقۇ؟ بىز ئەزەلدىن تاۋۇتنى كۆتۈرۈپ ئېلىپ چىقىپ كېلىۋاتقان ئىدۇق. بىز ھېلىمۇ تاۋۇتنى كۆتۈرۈپ مېڭىشنى داۋاملاشتۇرايلى، ئۆيىدىن مېيىت چىققان نامىرات ئائىلىلەرنى كۆزدە تۇتايلى. قول ئىلكىدە بار كىشىلەرمۇ تاۋۇتنى ئاپتوموبىلغا سالماسلىقى كېرەك'' دەپ ۋەز-نەسىھەت قىلىپ كەلدى. شۇنىڭ بىلەن مېيىتنى كۆتۈرۈپ ئېلىپ چىقىدىغان توغرا ئادەت ئەسلىگە كەلدى، شۇنداقلا مېيىتنى ئېلىپ چىقىشتا ھەر قايسى مەسچىتلەرگە سەدىقە قىلىنغان گىلەملەرنى تاۋۇت ئۈستىگە ئارتىپ تاۋۇتنى ئېغىرلاشتۇرىۋېتىدىغان ئىشلارمۇ ئابدۇللا ئىمامنىڭ تەشەببۇسى بىلەن ئۆزگەرتىلىپ، تاۋۇتنىڭ ئۈستىگە مەسچىتنىڭ يەڭگىل يوپۇقىنىلا ياپىدىغان ئەھۋال مۇقىملاشتى.

توي-تۆكۈن، نەزىر-چىراقلاردىكى تازىلىق

توي-تۆكۈن، نەزىر-چىراغلارغا بارغاندا ئۆيگە كىرگۈچە قول يۇيىدىغان، داستىخاندىن تۇرغىچە قولنى ئۇيغا سۈرتىدىغان، يانغىچمۇ قول چايقايدىغان ياخشى ئادەتلىرىمىز بار. لېكىن قول يۇغاندا ھەممە كىشى بىرلۈڭگا قول سۈرتىدىغان، داستىخان ئۈستىدىمۇ ھەممە كىشى قولىدىكى مايلارنى بىر مايلىق لۈڭگا ئېيتىدىغان ئەھۋال ئومۇمىيۈزلۈك ئىدى. يۇيۇلغان قولنى ھەممە كىشى بىرلۈڭگا سۈرتكەندە پاكىزلىققا كاپالەتلىك قىلغىلى بولمايلا قالماستىن، ھۆل بوپ كەتكەن لۈڭگا سۈرتۈلگەن قول يەنىلا ھۆل بولۇپ كېتەتتى. ماي قولنى ھەممە كىشى بىر لۈڭگا سۈرتكەندە يەنىلا ماي بولۇپ كېتەتتى. شۇڭا ئابدۇللا ئىمام ھەممە كىشى قول يۇيۇپ بولغاندا ئۆزىنىڭ قول ياغلىقىدا قول ئېيتىش، ماي قولنى تازىلىق قەغىزىگە سۈرتۈشنى تەشەببۇس قىلدى. شۇنىڭ بىلەن ھەممە كىشى يېنىدا قول ياغلىقى ياكى كىچىك لۈڭگا ئېلىپ يۈرۈش، توي ياكى نەزىر قىلغان كىشىلەر مايلىق لۈڭگا ئىشلەتمەي، داستىخان ئۈستىگە قول سۈرتۈش قەغىزى تەييارلاپ قويۇشنى ئادەتكە ئايلاندۇردى. توي-تۆكۈن، نەزىر-چىراغلاردا داستىخان ئۈستىگە كېيىنرەك كىرگەن كىشى ئۆيدىكى ھەممە كىشى بىلەن، ھەتتا تۆرىدە ئولتۇرغان كىشىلەر بىلەنمۇ داستىخان ئاتلاپ كېلىپ بىر-بىرلەپ قول بېرىپ كۆرۈشىدىغان ئادەتلىرىمىزمۇ ئابدۇ[illegible] تەشەببۇسى بىلەن ئۆزگەرتىلىپ، كىچىكىپ كىشىلەر ئۆيگە كىرگەندە ھەممە كىشىگە بىرلا سالام بېرىپ ھۆرمەت بىلدۈرۈش، ھەر بىر كىشى بىلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشمەسلىك، داستىخاندىن يېنىپ چىققاندا ئايرىم كۆرۈشۈۋېلىش ئادەتكە ئايلاندى.

ئىش ناھىيە ھاكىمىدىن باشلاندى

مورى ناھىيىسىدە بىرەر ئۆلۈم-يېتىم ئىشلىرى بولسا، مېيىت چىقارغان ئۆي ۋاپات بولغۇچىغا 3 نەزىر، 7 نەزىر ۋە 40نەزىر ۋە يىل نەزىرلىرىنى ئۆتكۈزگەندىن باشقا، ۋاپات بولغۇچىنىڭ قېرىنداشلىرى ۋە بالا-چاقىلىرى ئايرىم-ئايرىم نەزىر ئۆتكۈزىدىغان ئادەتلىرى بار ئىدى. بىر كىشىنىڭ ۋاپاتى ئۇچۇن 10، 20 ئۆيدە نەزىر-چىراغ ئۆتكۈزۈۋېلىپ، كىشىلەر نەزىر-چىراغلارغا بېرىش بىلەن بولۇپ كېتەتتى. ئابدۇللا ئىمام قازاق خەلقىنىڭ نەزىر-چىراغنى مېيىت چىققان ئۆينىڭ ئۆزىدىلا ئۆتكۈزۈپ، باشقا ئۆيلەردە نەزىر-چىراغ ئۆتكۈزمەيدىغان ياخشى ئادىتىنى تەشۋىق قىلىپ، نەزىر-چىراغنى ئاددىي-ساددا ئۆتكۈزۈش، ئىقتىسادچانلىق بىلەن ئىش كۆرۈشنى تەشەببۇس قىلىپ كەلدى. يېقىندا ناھىيىنىڭ سابىق ھاكىمى ئەخمەت ئىمىننىڭ ئايالى ئالەمدىن ئۆتتى. ئەخمەت ھاكىمنىڭ 5 قىزى بولۇپ، ئۇلارنىڭ ھەممىسى ياتلىق قىلىنىپ كەتكەنىدى. ھاكىمنىڭ ئايالى ئورۇن تۇتۇپ ئىككى يىل ياتقان چېغىدا ھاكىم ئايالىنى داۋالىتىش ئۈچۇن ئاپارمىغان دوختۇرخانىلىرى قالمىغانىدى. بۇ جەريانىدا ئەخمەت ھاكىم ئىقتىساد جەھەتتىن سېرىلىپ كەتكەنىنىڭ سىرتىدا ئۆزى ئايالىنى داۋالىتىش، كۇتۇش ئارقىلىق نۇرغۇن جاپالارنى، ئۇيقۇسىز تۇنلەرنى ئۆتكۈزگەنىدى. بۇ ئىشلار ياش ئىمامغا بەش قولدەك ئايان ئىدى. ھاكىمنىڭ ئايالى ۋاپات بولۇپ، ھاكىم ئۆيدە تىكەندەك يالغۇز قالدى. شۇڭا ئابدۇللا ئىمامنىڭ ھاكىمغا ئىچى ئاغرىدى. ئاخىرەتلىك ئىشلار ئۈچۇن ئابدۇللا ئىمام ھاكىمنىڭ 5 قىزى ۋە باشقا قېرىنداشلىرى بىرلىشىپ، يەتتە نەزىرسىنى چوڭ ئۆيدە ئۆتكۈزۈش تەكلىپىنى قويدى ۋە بۇ ھەقتە قىزلارغا ئايرىم-ئايرىم نەسىھەت قىلدى. شۇنداق قىلىپ يەتتە نەزىرسىنى ھاكىم، ئۇنىڭ قېينىنىسى ۋە ھاكىمنىڭ 5 قىزى بولۇپ جەمئىي 7 ئۆيلۈك كىشى بىر ئۆتكۈزدى. بۇ ئىش پۈتۈن ناھىيىگە ئۇلگە بولدى.

(ئاپتورلار: مورى ناھىيىسىدىن؛
تەھرىرلىگۈچى:شەمشىدىن ھاجى)

رىزىق ۋە ئەجەل

لۇغەتتە ''ئوزۇق، يېيىلىدىغان، ئىچىلىدىغان ۋە پايدىلىنىلىدىغان نەرسە'' مەنىسىدە كېلىدىغان ''رىزىق'' سۆزى ئاتالغۇ سۈپىتىدە، ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ جانلىقلارغا دۇنيادا ياشىيالىشى ئۈچۈن بەرگەن نېمەتلىرىگە قارىتا ئىپتىلىدۇ. يەر يۈزىدە يۈرگەن ھەر جانلىقنىڭ رىزقى ئاللاھقا ئائىتتۇر (سۈرە «ھۇد»، 6-ئايەت). ئۇلۇغ ئاللاھ ئىنسانغا ھەددىدىن-ھېسابسىز كۆپ نېمەت بەردى(سۈرە «ئىبراھىم»، 18-ئايەت). ھالال بولسۇن، ھارام بولسۇن، ئىنسانلار يېگەن-ئىچكەن ھەر نەرسە رىزىقتۇر. ئەمما ئۇلۇغ ئاللاھ، ھالال بولغان نەرسىلەردىن يېپ-ئىچىشنى بۇيرۇيدۇ: ''**ئاللاھ سىلەرگە رىزىق قىلىپ بەرگەن ھالال، پاك نەرسىلەردىن يەڭلار...**''{سۈرە «مائىدە»(5-سۈرە)، 88-ئايەت}. شۇڭا مۇسۇلمانلار ئۆز رىزىقلىرىنى ھالال ۋە توغرا يوللاردىن تېپىشقا تىرىشىشى لازىم. چۈنكى ھالالدىن رىزىق تاپماق پەرزدۇر. ئۇلۇغ ئاللاھ ئىنسانغا ئىنسان ئەجرىدىن بولمىغان سۇ ۋە ئوكسىگىنىدەك تەييار رىزىقلارنى بەرگەنگە ئوخشاش، ئىنسانىنىڭ ئەمگىكى ۋە تىرىشچانلىقى ئەتىجىسىدىنمۇ رىزىق بېرىدۇ. شۇ سەۋەبتىن ئىنسان ئۆز رىزقىنى تېپىشى ئۈچۈن تىرىشىشى لازىم.'' **ئىنسان پەقەت ئۆزىنىڭ ئىشلىگەن ئىشىنىڭ نەتىجىسىدىنلا بەھرىمەن بولىدۇ**'' {سۈرە «نەجم»(53-سۈرە)، 39-ئايەت}.

لۇغەتتە،''ئالدىن بەلگىلەنگەن ۋاقىت '' مەنىسىدە كېلىدىغان''ئەجەل'' سۆزى ئىستىلا مەنىسىدە، جانلىقلارنىڭ دۇنيادا بەلگىلىك ياشاش مۇددىتىگە ۋە بۇ مۇددەتنىڭ ئاخىرلىشىشىغا قارىتا ئىپتىلىدۇ. ھەر ئىنسانىنىڭ دۇنيا ھاياتىدا قانچىلىك ياشىيالايدىغانلىقى ئاللاھ تەرىپىدىن بەلگىلەنگەن (سۈرە «ۋاقىئە»، 60-ئايەت). بەلگىلەنگەن ۋاقىت كەلگەن ھامان ئۇلۇم ھادىسىسى ئەمەلگە ئاشىدۇ. بۇ ۋاقىت قىسقارمايدۇ يا ئۇزارمايدۇ: ''**ئاللاھ ھېچ ئادەمنى ئەجىلى كەلگەندە ھەرگىز كېچىكتۈرمەيدۇ، ئاللاھ قىلىۋاتقان ئىشلىرىڭلاردىن تولۇق خەۋەردارىدۇر**'' {سۈرە «مۇنافىقۇن»(63-سۈرە)، 11-ئايەت} دېگەن ئايەت بۇ ئەمەلىيەتنى ئىپادىلىمەكتە. بىر ئىنسانىنىڭ ئىككى ئەجىلى يوق. ئۇلتۇرۇلۇش، بوغۇلۇش، كۆيۈش...دېگەندەك قانداق سەۋەبلەر بىلەن ئۆلسە ئۆلسۇن، ئىنسان ئۆز ئەجىلى بىلەن ئۆلگەن بولىدۇ.

(تۇركچىدىن نەشرگە تەييارلىغۇچى: ئەنۋەر ھاجى مۇھەممەد)

ئابدۇللا تۇركى جۇڭگو ئىسلام دارىلفۇنۇنى ئىمام-ئاخۇنلار كۇرسىدا نۇتۇق سۆزلىدى

ئۆز مۇخبىرىمىز خەۋىرى: 6-ئاينىڭ 17-كۈنى جۇڭگو ئىسلام دارىلفۇنۇنى ئاچقان، 22 ئۆلكە، ئاپتونوم رايوندىن كەلگەن مەملىكەتلىك 12-قارارلىق ياش، ئوتتۇرا ياش ئىمام-ئاخۇنلار مۇھاكىمە سىنىپىنىڭ ئوقۇش باشلاش مۇراسىمى ئۆتكۈزۈلدى. مۇراسىمغا جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى، جۇڭگو ئىسلام دارىلفۇنۇنىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى شەمشىدىن ھاجى رىياسەتچىلىك قىلدى. جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ رەئىسى، جۇڭگو ئىسلام دارىلفۇنۇنىنىڭ مۇدىرى ھىلالدىن چېن گۇاگيۈەن دامۇللام، ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى قوشۇمچە باش كاتىپى، ئىسلام دارىلفۇنۇنىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى مۇھەممەد ئەلى يۈي جېنگۈي، ئىسلام دارىلفۇنۇنىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرلىرى مۇھەممەد ھەنەفى ۋەن ياۋبىن، خالىد ياك زۇكشەن، دۆلەتلىك دىن ئىشلىرى ئىدارىسى 1-مەھكىمىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى بەدرىدىن گوچىكجېن ھەمدە جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ تەكلىپىگە بىنائەن جۇڭگوغا زىيارەتكە كەلگەن دۇنيا ئىسلام ئىتتىپاقىنىڭ باش كاتىپى دوكتور ئابدۇللا ئىبنى ئابدۇل مۇھسىن تۇركى ۋە ئۇنىڭ ھەمراھلىرى، سەئۇدى ئەرەبىستانى پادىشاھلىقىنىڭ جۇڭگودا تۇرۇشلۇق باش ئەلچىخانىسىنىڭ مۇۋەققەت ئەلچىسى ئابدۇرەھمان قاتارلىقلار مۇراسىمغا قاتناشتى. ھىندۇنېزىيىدە ئۆتكۈزۈلگەن خەلقئارالىق قىرائەت مۇسابىقىسىغا قاتنىشىپ كەلگەن شىنجاڭلىق تالىپ خېلىل ئوسمان قارىنىڭ قىرائىتى بىلەن باشلانغان مۇراسىمدا، مۇدىر ھىلالدىن چېن گۇاگيۈەن دامۇللام سۆز قىلىپ، دۇنيا ئىسلام ئىتتىپاقى ۋەكىللىرى ئۆمىكىنى قىزغىن قارشى ئالىدىغانلىقىنى بىلدۈردى، ئاندىن دوكتور ئابدۇللا تۇركى مەخسۇس نۇتۇق سۆزلەشكە تەكلىپ قىلىندى. ئابدۇللا تۇركى 40 مىنۇتلۇق نۇتقىدا دۇنيا ئىسلام ئىتتىپاقىنىڭ ھۆكۈمەتكە تەۋە بولمىغان تەشكىلات ئىكەنلىكى، دۇنيا مۇسۇلمانلىرىنىڭ ئىتتىپاقلىقى ۋە ئالاقىلىشىشى يولىدا تىرىشچانلىق كۆرسىتىدىغانلىقى، ئىسلام دىنىنىڭ تىنچلىق ۋە كەڭ قورساقلىقنى تەشەببۇس قىلىدىغان دىن ئىكەنلىكى، تۇرلۇك ئېتىقادتىكى كىشىلەرنىڭ ئۆز ئارا دۇشمەنلىك قارىشىدا بولماي تىنچ-ئىناق ئۆتۈشى لازىملىقى، زوراۋانلىق-تېررورلۇق ھەرىكەتلىرىنىڭ ئىسلام روھىغا خىلاپ ئىكەنلىكى، بۇنداق قىلمىشلارغا دۇنيا ئىسلام ئىتتىپاقىنىڭ قارشى تۇرىدىغانلىقى قاتارلىق مەسىلىلەرنى سۆزلەپ ئۆتتى ھەمدە ئىمام-ئاخۇنلار سوريەنغان جىھاد قاتارلىق مەسىلىلەر توغرىسىدىكى سوئاللىرىغا جاۋاب بەردى. بولۇپمۇ جىھادنىڭ كەڭ مەزمۇنىغا ئىگە ئىكەنلىكى، ئۇنىڭ ھەم تەبىئەت بىلەن كۈرەش قىلىشنى ھەم نەپسى خاھىشىغا قارشى كۈرەش قىلىشنى، شۇنداقلا ھەم تاجاۋۇزچىلىققا، زۇلۇمغا قارشى كۈرەش قىلىشنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىغانلىقى، جىھادنىڭ ئاساسلىقى مۇسۇلمانلاردىكى بىر خىل تىرىشچانلىقنى گەۋدىلەندۈرىدىغانلىقى، شۇڭا ئۇنى تار مەنىدە چۈشىنىشكە بولمايدىغانلىقىنى تەكىتلىدى. مۇئاۋىن مۇدىر شەمشىدىن ھاجى جۇڭگو ئىسلام دارىلفۇنۇنىغا ۋاكالىتەن، ئابدۇللا تۇركىنىڭ قىزغىن ۋە مول مەزمۇنلۇق نۇتۇق سۆزلەپ بەرگىنىگە ھەمدە ئىمامىلار سوريەنغان سوئاللارغا مەنۇنلۇق جاۋاب بەرگەنلىكىگە تەشەككۈر ئىپادىلىدى. مۇدىر ھىلالدىن چېن گۇاگيۈەن دامۇللام دوكتور ئابدۇللا تۇركىگە يەنە بىر قېتىم رەھمەت ئېيتتى. ئاخىردا ئابدۇللا تۇركي قاتارلىقلار ئىسلام دارىلفۇنۇنى رەھبەرلىرىنىڭ ھەمراھلىقىدا ئىمام-ئاخۇنلار بىلەن سۆرەتكە چۈشتى. ئىسلام دارىلفۇنۇنى مېھمانلار شەرىپىگە زىياپەت بەردى.

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى

ئىسلام جەمئىيەتلىرى پائالىيەتلىرى

جۇڭگو ئىسلام جەمئىيتى ۋەكىللەر ئۆمىكى تەيۋەننى زىيارەت قىلدى

ئۈرۈمچىدىن خەۋىرىمىز: تەيۋەن جۇڭگو ئىسلام جەمئىيتىنىڭ تەكلىپىگە بىنائەن، ئەلى لیۇ شۇشياڭ ئۆمەك باشلىقى، مۇھەممەد سەئىد ما يۈنفۇ مۇئاۋىن ئۆمەك باشلىقى بولغان ، جەمئىيتىمىزنىڭ مۇئاۋىن باش كاتىپلىرىدىن ئىبراھىم خۇڭ چاگىيۇ، ھاجى بارات رەجەپ، دىنىي ئىشلار بۆلۈمىنىڭ باشلىقى ئادىل ھاجى كېرەم، ئىسلام دارىلفۇنۇنى ئىلمى باشقارمىسىنىڭ باشلىقى ئابدۇۋاھاب سۇڭ ئېنلىندىن ئىبارەت 6 كىشىدىن تەركىب تاپقان جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى ۋەكىللىرى ئۆمىكى 2004-يىل 6-ئاينىڭ 6-كۈنىدىن 6-ئاينىڭ 12-كۈنگىچە تەيۋەننىڭ تەيبېي، گاۋشيۇڭ، تەيجۇڭ، جۇڭلى قاتارلىق شەھەرلىرىدە زىيارەتتە بولدى ۋە تەيۋەن مۇسۇلمانلىرىنىڭ قىزغىن قارشى ئېلىشىغا ئېرىشتى. ئۆمەكتىكىلەر تەيۋەن جۇڭگو ئىسلام جەمئىيتىنىڭ رەئىسى، دائىمىي ھەيئەتلىرى بىلەن سەممىي سۆھبەت ئۆتكۈزدى. زىيارەت جەريانىدا لۇڭگاڭ مەسچىتى، تەيجۇڭ مەسچىتى، گاۋشيۇڭ مەسچىتى، تەيبېي مەسچىتى مۇدىرىيەت ھەيئىتى ۋە ئىمامىلىرى بىلەن پىكىر ئالماشتۇردى ھەمدە مۇسۇلمانلار بىلەن بىرلىكتە نامىز ئوقۇدى. زىيارەت جەريانىدا ۋەكىللەر گۈگۈڭ مۇزېيى، شىمېن سۇ ئامبىرى، رىيۇتەن كۆلى، چېڭچىڭخۇ كۆلى، شىلىن ئورمانلىقى، ياڭمىڭشەن تېغى قاتارلىق سایاھەتگاھلارنى سایاھەت قىلدى. ۋەكىللەر ئۆمىكى بېرىش-كېلىش جەريانىدا شياڭگاڭ، ئاۋمېنلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرىنىڭ قىزغىن قارشى ئېلىشىغا ئېرىشتى.

شەمشىدىن ھاجى يەھيا ماچشى ۋاپاتىنىڭ 90يىللىق خاتىرە پائالىيىتىگە قاتناشتى

ئۈرۈمچىدىن خەۋىرىمىز: جۇڭگو ئىسلام جەمئىيتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى شەمشىدىن ھاجى 7-ئاينىڭ 4-كۈنى گەنسۇ ئۆلكىسى گەننەن زاڭزۇ ئاپتونوم رايونى لىنتەن ناھىيىسىگە بېرىپ، مەملىكىتىمىزنىڭ ئىچكى رايونلىرىدىكى ئۇچ چوڭ مەزھەبنىڭ بىرى بولغان شىداۋتاك مەزھىپىنىڭ بەرپاكار شەيخ مۇرشىدى يەھيا ماچشى ۋاپاتىنىڭ 90 يىللىقى خاتىرىسى پائالىيىتىگە قاتناشتى ۋە جۇڭگو ئىسلام جەمئىيتىگە ۋاكالەتەن سۆز قىلىپ خاتىرىلىدى. بۇ پائالىيەتتىن كېيىن، لىنشيا خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستىدىكى جۇڭگو ئەرەب تىل مەكتىپى ۋە قادىرىيە تەرىقىتى مەسچىتى قاتارلىق جايلارنى كۆزدىن كەچۈردى ھەمدە گەنسۇ ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتىدىكىلەر بىلەن سۆھبەتتە بولدى ۋە ئۇلار ئۇيۇشتۇرغان پائالىيەتلەرگە قاتناشتى.

شىنجاڭدىكى ئاپەتكە ئۇچرىغان رايون مۇسۇلمانلىرىغا ئىئانە پۇلى توپلاش، يەتكۈزۈپ بېرىش خىزمىتى غەلىبىلىك تاماملاندى

ئۈرۈمچىدىن خەۋىرى: 2003- يىل2-ئاينىڭ 24-كۈنى، ئۇيغۇر مۇسۇلمانلار توپلۇشۇپ ئولتۇراقلاشقان قەشقەردىكى مارالبېشى، پەيزاۋات قاتارلىق جايلاردا كۆچلۈك يەر تەۋرەپ، خەلقنىڭ ھاياتى ۋە مال-مۈلكى ئېغىر زىيانغا ئۇچرىغان، جۈملىدىن 432 مەسچىت پۈتۈنلەي ئۆرۈلۈپ چۈشۈپ، 687 مەسچىتنىڭ تاملىرى يېرىلىپ خەتەرلىك مەسچىت بولۇپ قالغانىدى.

جۇڭگو ئىسلام جەمئىيتى ۋە پۈتۈن مەملىكەتتىكى مۇسۇلمانلار بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ، ئاپەتكە ئۇچرىغان مۇسۇلمانلارغا ئىنتايىن كۆڭۈل بۆلدى.2003-يىل 2-ئاينىڭ 27-كۈنى جۇڭگو ئىسلام جەمئىيتى ئاپەت رايونىدىكى مۇسۇلمانلاردىن ھال سوراپ تېلېگرامما يوللىدى ۋە ئاپەت رايونىدىكى مەسچىت رېمونتىغا ئاتاپ، شىنجاڭ ئىسلام جەمئىيتى ئارقىلىق20مىڭ يۈەن ھەدىيە ئەۋەتتى. مەملىكەتنىڭ ھەر قايسى جايلىرىدىكى مۇسۇلمانلار ۋە مەسچىتلەرمۇ ئوخشىمىغان دەرىجىدە ئىئانە توپلاپ، قىزىل كرېسىت جەمئىيىتى، خەلق ئىشلىرى ئىدارىلىرى ئارقىلىق ئاپەت رايونىغا ئەۋەتكەنىدى.2003-يىل 3-ئاينىڭ 10-كۈنى جۇڭگو ئىسلام جەمئىيتى ھەر قايسى ئۆلكىلىك، ئاپتونوم رايونلۇق، بۆلەستە قاراشلىق شەھەرلىك ئىسلام جەمئىيەتلىرىگە «شىنجاڭدىكى ئاپەت رايونى مۇسۇلمانلىرىغا ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش ئىئانە پۇلى ئاتاش مۇراجىئەتنامىسى» يوللاپ، ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرىنى ئىسلام دىنىنىڭ ئالەملىك بەخت-سائادەت ئېقىدىسى، «نامراتلارغا يار-يۆلەك بولۇش»تەك ئىسلام ئەنئەنىسىنى جارى قىلدۇرۇپ، ئاپەت رايونىدىكىلەرنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ۋە تۇرمۇشىنى تېزدىن ئەسلىگە كەلتۈرۈۋېلىشىغا ئەمەلىي ھەرىكىتى بىلەن ياردەم بېرىپ، ئۇلارنىڭ ئۆز ماكانىنى قايتا قۇرۇۋېلىشىغا مېھىر-شەپقەت يەتكۈزۈشكە چاقىرىق قىلدى. خەبەي، شىزاڭ، خېنەن، ئىچكى موڭغۇل، تيەنجىن، گۇاڭشى، گۇاڭدۇڭ، سەندۇڭ، جېجىياڭ، لياۋنىڭ، جياڭسۇ، گۈيجۇ، خېيلۇڭجياڭ، چىڭخەي، خۇبەي، گەنسۇ، شاڭخەي، خۇنەن، ئەنخۇي، چۇڭچىڭ، خەينەن، فۇجيەن قاتارلىق جايلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرى، مەسچىتلەر ۋە ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرى جەمئىيتىمىزنىڭ مۇراجىئەتنامىسىگە ئاكتىپ ئاۋاز قوشۇپ، ناھايىتى تېزلا ئاپەت رايونىغا ئىئانە قىلىش پائالىيىتىنى قانات يايدۇرۇپ، ئاپەت رايونىدىكى مۇسۇلمانلارغا ياردەم قولىنى سۇندى.2003-يىل 10-ئايغا قەدەر 22 ئۆلكە، شەھەر، ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام جەمئىيەتلىرى، مۇسۇلمانلار ئىئانە قىلغان 673مىڭ264 يۈەن ئىئانە پۇلىنى جۇڭگو ئىسلام جەمئىيتىگە يوللاپ بەردى.

جەمئىيتىمىز بۇ پۇلنى تاپشۇرۇپ ئالغاندىن كېيىن، 22 ئۆلكە، شەھەر، ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام جەمئىيەتلىرىگە «ھەر قايسى جايلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرىنىڭ شىنجاڭدىكى ئاپەت رايونى مۇسۇلمانلىرىغا ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش ئىئانە پۇلى ئاتاش ئەھۋالى ۋە تەشەككۈرنامىسى» ئەۋەتىپ، ھەر قايسى جايلارنىڭ ئىئانە پۇلى توپلاش ئەھۋالىنى يەتكۈزدى ھەمدە ئاپەت رايونىدىكى مۇسۇلمانلارغا ۋاكالەتەن، ئىئانە ئاتىغان مۇسۇلمانلارغا، ئىئانە توپلاش خىزمىتىدە ئالاھىدە كۈچ چىقارغان ئىسلام جەمئىيتى رەھبەرلىرى، خىزمەتچىلەر، مەسچىت باشقۇرۇش ھەيئەتلىرى ۋە دىنىي زاتلارغا چىن كۆڭلىدىن رەھمەت ئېيتىدىغانلىقىنى بىلدۈردى. جەمئىيتىمىز 2003-يىل12-ئاينىڭ 8-كۈنى40مىڭ يۈەننى شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش- قۇرۇلۇش بىڭتۇەننىڭ، 630مىڭ يۈەندىن ئارتۇق پۇلنى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاپەتكە ئۇچرىغان

رايونىدىكى مەسچىتلەرنىڭ رېمونتى ئوچۇن ئىشلىتىشكە يوللاپ بەردى.

2004-يىل4-ئاينىڭ 28-كۈنى، ئىچكىرى ئۆلكىلەردىكى مۇسۇلمانلارنىڭ شىنجاڭدىكى ئاپەتكە ئۇچرىغان رايونغا ئاتىغان ئىئانە پۇلىنى تاپشۇرۇپ بېرىش ۋە تەقسىم قىلىش مۇراسىمى ئاپەت ئەڭ ئېغىر بولغان مارالبېشى ناھىيىسىنىڭ چوڭقۇرچاق يېزىسىدا داغدۇغلىق ئېچىلدى. قەشقەر ۋىلايەتلىك مىللەتلەر-دىن ئىشلىرى كومىتېتىنىڭ باشلىقى ئابدۇغوپۇر قادىر ئاپتونوم رايونلۇق مىللەتلەر-دىن ئىشلىرى كومىتېتىنىڭ ھاۋالىسى بىلەن، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىگە ۋاكالىتەن 630 مىڭ يۇەندىن ئارتۇق ئىئانە پۇلىنى نەخ مەيداندا مارالبېشى ناھىيىلىك خەلق ھۆكۈمىتىگە تاپشۇرۇپ بەردى . مارالبېشى ناھىيىلىك خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ مۇئاۋىن ھاكىمى مۇختار ئابدۇرەھمان ناھىيىلىك پارتكوم،ناھىيىلىك خەلق ھۆكۈمىتى ۋە ئاپەتكە ئۇچرىغان ئاممىغا ۋاكالىتەن سۆز قىلىپ،بۇ ئىئانە پۇلىنىڭ ھەممىسىنى بىردەك بۇ ناھىيىدىكى ئاپەت ئېغىر بولغان چوڭقۇرچاق يېزىسىدىن بازار چوڭ مەسچىتى قاتارلىق 14 جۈمە مەسچىتىگە،سەھرىقبۇيا بازىرىدىن ئىككى جۈمە مەسچىتىگە،ئالاغىر يېزىسىدىن چوڭ بازار مەسچىتى قاتارلىق ئىككى جۈمە مەسچىتىگە،يېڭئۆستەڭ يېزىسىدىن 2-مەھەللە جۈمە مەسچىتىگە،ئاۋات بازىرىدىن 4-مەھەللە جۈمە مەسچىتى قاتارلىق مەسچىتلەرگە ئىشلىتىدىغانلىقىنى بىلدۈردى . ئاخىردا، مۇراسىمغا قاتناشقان ئىمام-خاتىپلار،دىنىي زاتلار ئارقا-ئارقىدىن سۆز قىلىپ،ھەر قايسى مەسچىت ۋە ئاپەتكە ئۇچرىغان مۇسۇلمانلارغا ۋاكالىتەن،ئۆزلىرىگە كۆڭۈل بۆلگەن مەملىكىتىمىز ھەر قايسى جايلىرىدىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرى ۋە مۇسۇلمانلارغا چىن كۆڭلىدىن رەھمەت ئېيتتى.

2004-يىل 5-ئاينىڭ 8-كۈنى قەشقەر ۋىلايەتلىك مىللەتلەر-دىن ئىشلىرى كومىتېتى، قەشقەر ۋىلايەتلىك ئىسلام جەمئىيىتى، مارالبېشى ناھىيىلىك مىللەتلەر-دىن ئىشلىرى كومىتېتى، مارالبېشى ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيىتى ئاپەتكە ئۇچرىغان ئاممىغا ۋاكالىتەن جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىگە« تەشەككۈرنامە» ئەۋەتىپ، ئاپەتكە ئۇچرىغان رايونغا كۆڭۈل بۆلگەن جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى، ھەر قايسى جايلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرى ۋە ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرىغا چىن كۆڭلىدىن رەھمەت ئېيتتى .

شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش-قۇرۇلۇش بىڭتۇەنى مىللەتلەر-دىن ئىشلىرى كومىتېتىنىڭ 2004-يىل5ئاينىڭ 27-كۈنى داغدۇغلىق مۇراسىم ئېچىپ، ئۆزىگە بۆلۈپ بەرگەن 40مىڭ يۇەن ئىئانە پۇلىنى ئاپەتكە ئۇچرىغان ئەھۋالىغا قاراپ، 3-دەۋرىيە 44-تۇەن، 51-تۇەن، 52-تۇەن ۋە پەيزاۋات باش مەيدانى قاتارلىق جايلاردىكى 4 مەسچىتكە 10 مىڭ يۇەندىن بۆلۈپ بەردى ھەمدە ئىئانە پۇلىنى تاپشۇرۇپ ئالغان ئىشلەپچىقىرىش-قۇرۇلۇش بىڭتۇەنىدىكى مۇسۇلمانلار مەملىكىتىمىزنىڭ ھەر قايسى جايلىرىدىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرى ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ غەمخورلۇقىغا چىن دىلىدىن رەھمەت ئېيتىدىغانلىقىنى بىلدۈرۈشتى.

◄ **خوتەن** ۋىلايەتلىك ئىسلام جەمئىيىتى 6-ئاينىڭ 2-كۈنى ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ 4-سانلىق دائىمىي ئەزالار يىغىنى ئاچتى. يىغىندا «خوتەن ۋىلايەتلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ دىنىي ۋەزىپىدىكى خادىملار ۋە ئېتىقادچى ئاممىغا چىقارغان تەشەببۇسنامىسى» مۇزاكىرە قىلىپ ماقۇللاندى ۋە ئومۇمىي ئەزالار يىغىنىغا سۇنۇش قارار قىلىندى. 6-ئاينىڭ 3-كۈنى ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ 3-نۆۋەتلىك ھەيئىتىنىڭ 4-سانلىق ئومۇمىي ئەزالار يىغىنىنى ئاچتى. يىغىنغا ۋىلايەتتىكى مۇناسىۋەتلىك رەھبەرلەر، ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيەتلىرىنىڭ باش كاتىپلىرى، ۋىلايەتلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ دائىمىي ئەزا ۋە ئەزالىرى قاتناشتى. يىغىن ئاخىردا ۋىلايەتلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ باش كاتىپى يالقۇن سىراجى ۋىلايەتلىك ئىسلام جەمئىيىتى 3-نۆۋەتلىك 3-سانلىق يىغىنىدىن بۇيانقى ئىشلەنگەن خىزمەتلەردىن دوكلات بەردى ۋە بۇنىڭدىن كېيىنكى خىزمەتلەرنى ئورۇنلاشتۇردى.

(ھېببۇللا مەتسەيدى)

◄ 2004-يىلى 7- ئاينىڭ 11-كۈنى **كېرىيە** ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيىتى 3-نۆۋەتلىك ۋەكىللەر چوڭ يىغىنى ئېچىلدى. يىغىنغا ۋەكىللەر ، ۋىلايەتتىكى مۇناسىۋەتلىك تارماقلار ۋە قوشنا ناھىيىلەردىن تەكلىپ قىلىنغانلار كېلىپ قاتناشتى، ناھىيە رەھبەرلىرى سۆز قىلدى. يىغىننىڭ كۈنتەرتىپىگە ئاساسەن ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ 2-نۆۋەتلىك ھەيئىتىنىڭ خىزمەتلىرى ۋە ئېرىشكەن نەتىجىلىرى خۇلاسىلەندى. ئاخىردا سايلام ئارقىلىق، ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ 3-نۆۋەتلىك رەئىس، مۇئاۋىن رەئىسلىرى، دائىمىي ئەزالىرى، ئەزالىرى، باش كاتىپى سايلاپ چىقىلدى. (ئەنۋەر ئىمىن)

◄ **نىمە** ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيىتى «يېڭى ۋەز-تەبلىغلەر» نى تېخىمۇ ياخشى ئومۇملاشتۇرۇش، قېلىپلاشتۇرۇش ئوچۇن، 4-ئاينىڭ 23-كۈنى ۋەز-تەبلىغ مۇسابىقىسى ئۆتكۈزدى. 14 تەبلىغچى ۋەز سۆزلىدى.

كېرىيە ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيىتىمۇ 4-ئاينىڭ 28-كۈنى ھېيتگاھ جامەسىدە «يېڭى ۋەز-تەبلىغلەر» بويىچە تۇنجى نۆۋەتلىك ۋەز-تەبلىغ مۇسابىقىسى ئۆتكۈزدى، مۇسابىقىگە 18 تەبلىغچى قاتناشتى.

(ھېببۇللا مەتسەيدى)

◄ بۇ يىل ئەتىياز كىرگەندىن بۇيان **يەكەن، پەيزاۋات، يوپۇرغا** ناھىيىلىرىدىكى مىللەتلەر-دىن ئىشلىرى ئىدارىسى، ئىسلام جەمئىيىتى يېڭىدىن تەكلىپ قىلىپ دىنىي زاتلار ئارىسىدا لېكسىيە سۆزلەتتى، بۇ قېتىمقى لېكسىيىگە 700 دىن ئارتۇق دىنىي زات قاتناشتى. دىنىي زاتلار دېھقانچىلىق ئورمانچىلىق، چارۋىچىلىق، دېھقانچىلىق دورىلىرىنى ئىشلىتىش ھەققىدىكى بىلىملەرنى ئەستايىدىل ئۆگەندى ۋە بۇنى ئاممىغا يەتكۈزدى، بۇنىڭ بىلەن ياخشى ئىجتىمائىي ئۇنۇم ھاسىل بولدى.

(ياقۇپ ھاجى)

3-ئاينىڭ 17-كۈنى **قەشقەر** ۋىلايەتلىك ئىسلام جەمئىيىتى يېڭىدا لېكسىيە سۆزلەتتى، بۇ قېتىمقى لېكسىيىگە 700 دىن ئارتۇق دىنىي زات قاتناشتى. دىنىي زاتلار دېھقانچىلىق ئورمانچىلىق، چارۋىچىلىق، دېھقانچىلىق دورىلىرىنى ئىشلىتىش ھەققىدىكى بىلىملەرنى ئەستايىدىل ئۆگەندى ۋە بۇنى ئاممىغا يەتكۈزدى، بۇنىڭ بىلەن ياخشى ئىجتىمائىي ئۇنۇم ھاسىل بولدى.

(ياقۇپ ھاجى)

3-ئاينىڭ 17-كۈنى **قەشقەر** ۋىلايەتلىك ئىسلام جەمئىيىتى باش كاتىپلار يىغىنى چاقىرىپ 2004-يىللىق خىزمەتلەرنى ئورۇنلاشتۇرغاندى. قەشقەر شەھىرى ۋە مەكىت، يېڭىسار قاتارلىق ناھىيىلەردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرىمۇ يىغىن ئېچىپ باش كاتىپلار يىغىنى روھىنى يەتكۈزدى ۋە بۇنىڭدىن كېيىنكى بىر مەزگىللىك خىزمەتلەرنى ئورۇنلاشتۇردى.

(ياقۇپ ھاجى)

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كتاب ئۇيغۇر كتابلار ۋە ئۇيغۇرشۇناسلىق ئېلېكترونلۇق كتابخانىسى

ئىسلام مائارىپى

ئاپتونوم رايونلۇق2 - قارارلىق ياش، ئوتتۇرا ياش تايانچ دىنىي زاتلار كۆرسى ئاخىرلاشتى

ئۆز مۇخبىرىمىز خەۋىرى: شىنجاڭ ئىسلام دىنى مەكتىپىدە ئېچىلغان بۇ كۆرس بۇ يىل 2-ئاينىڭ 9-كۈنى ئوقۇش باشلىغان بولۇپ، ئوقۇش باشلاش مۇراسىمىغا ئاپتونوم رايونلۇق پارتكومنىڭ مۇئاۋىن شۇجىلىرى خۇجىيەن، نۇر بەكرى، ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى نۇرلان ئەبىلمەجىن، ئاپتونوم رايونلۇق سىياسىي كېڭەشىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسلىرى ئابدۇقادىر نەسىردىن، جاڭ يۈيجۇڭ قاتارلىق رەھبەرلەر قاتناشقان ۋە كۆرسانتلارغا سۆز قىلىپ ئىلھام ۋە مەدەت بېغىشلىغاندى. 14 ۋىلايەت، ئوبلاست ۋە شەھەردىن كەلگەن 4 مىللەتتىن تەركىب تاپقان 50 نەپەر كۆرسانتنىڭ 62 پىرسەنتى ئالىي مەكتەپ، تولۇق ئوتتۇرىدىن يۇقىرى مەلۇماتقا ئىگە، پەقەت 38 پىرسەنتى تولۇقسىز ئوتتۇرا مەلۇماتىدا. ئۇلاردىن 72 پىرسەنت دىنىي زات ناھىيىدىن يۇقىرى دەرىجىلىك خەلق قۇرۇلتىيى، سىياسىي كېڭەش ۋە ئىسلام جەمئىيەتلىرىدە ۋەزىپە ئۆتەيدۇ. ئۇلار 4 ئايدىن ئارتۇق ۋاقىت ئىچىدە دىنىي بىلىملەر، تارىخ بىلىملىرى، مەدەنىيەت، پەن-تېخنىكا بىلىملىرى، سىياسەت ۋە قانۇن بىلىملىرى قاتارلىق 6 ساھە بويىچە 25 مەخسۇس تېمىدا دەرس ئۆگەندى. جۇڭگو تارىخى، شىنجاڭ تارىخى، ھۆكۈمەتنىڭ مىللىي، دىنىي سىياسىتى، قانۇن ساۋادى، خەلقئارا مۇناسىۋەت تارىخى، تىل-ئەدەبىيات ئاساسىي بىلىملىرى، جۇغراپىيە ئاساسىي بىلىملىرى، ئەمەلىي خەنزۇچە سۆزلىشىش، ھازىرقى زامان پەن-تېخنىكىسى ۋە ئۇنىڭ قوللىنىلىشى، ئەمەلىي ئەرەبچە سۆزلىشىش، ئىسلام دىنى تارىخى، ئىسلام دىنى ئەقىدىلىرى ۋە ئەھكاملىرىنى قوللىنىش ئۇسۇلى، «ھەدىس شەرىف»نى قوللىنىش پرىنسىپلىرى، «قۇرئان كەرىم» تەفسىرى پرىنسىپلىرى، قىرائەت ۋە تەجۋىد، «يېڭى ۋەز-تەبلىغلەر»نى سۆزلەش قاتارلىق دەرسلەرنى ئۆگەندى. شۇنداقلا بىر ئاي ۋاقىت ئاجرىتىپ ئاپتونوم رايوندىكى ئۇرۇمچى، ماناس، شىخەنزە، قارامای، مايتاغ قاتارلىق جايلاردا ۋە ئىچكىرىدىكى بېيجىڭ، فۇجىيەن، شاڭخەي قاتارلىق تەرەققىي تاپقان دېگىز بويى رايونلىرىدا زىيارەت ۋە ئېكسكۇرسىيە قىلىپ مول ئەمەلىي بىلىملەرنى ئالدى.

6-ئاينىڭ 17-كۈنى ئۆتكۈزۈلگەن ئوقۇش تاماملاش مۇراسىمىغا ئاپتونوم رايون رەھبەرلىرىدىن خۇجىيەن، نۇر بەكرى، جاڭ يۈيجۇڭ قاتارلىقلار قاتنىشىپ سۆز قىلىپ، كۆرسانتلارنىڭ ئۆگىنىش نەتىجىلىرىنى مۇئەييەنلەشتۈردى ۋە كۆتىدىغان تەلەپلىرىنى ئوتتۇرىغا قويدى.

◀ **يەكەن** ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيىتى 2004-يىل 5-ئاينىڭ 25-كۈنى 17-قارارلىق دىنىي ئىزباسارلارنى تەربىيىلەش كۆرسىنىڭ ئوقۇش تاماملاش مۇراسىمى ئۆتكۈزدى. مۇراسىمغا ناھىيىدىكى مۇناسىۋەتلىك رەھبەرلەر، ھەر قايسى ئىسلام جەمئىيەتلىرىنىڭ رەئىس، مۇئاۋىن رەئىسلىرى، تالىپلار بولۇپ، 200دىن كۆپرەك كىشى قاتناشتى. مۇراسىمدا ئالدى بىلەن 6 ئايلىق كۆرسىتىن خۇلاسە قىلىندى، 100 دىنىي ئىزباسارغا شاھادەتنامە ۋە دىنىي ۋەزىپە ئۆتەش گۇۋاھنامىسى بېرىلدى.

(ياقۇپ ھاجى)

◀ بۇ يىل 6-ئاينىڭ 3-كۈنى **يەكەن** ناھىيە خاڭدى بازىرىدا دىنىي زاتلارنىڭ لېكسىيە سۆزلەش پائالىيىتى ئېلىپ بېرىلدى. بىر كۈن داۋاملاشقان بۇ پائالىيەتكە ناھىيە تەۋەسىدىن 254 دىن ئارتۇق دىنىي زات قاتناشتى. (ئابدۇرەھمان نۇرمەھەممەت)

◀ **مەكىت** ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيىتى 2004-يىل 5-ئاينىڭ 19-كۈنى 9-قارارلىق دىنىي ئىزباسارلارنى تەربىيىلەش كۆرسىنىڭ ئوقۇش تاماملاش مۇراسىمى ئۆتكۈزدى. مۇراسىمغا ناھىيىدىكى مۇناسىۋەتلىك مەسئۇللار، ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيىتى ۋە شۆبە ئىسلام جەمئىيەتلىرىنىڭ رەئىسلىرى، تالىپلار بولۇپ 80 دىن كۆپرەك كىشى قاتناشتى. مۇراسىمدا 40 دىنىي زاتقا شاھادەتنامە بېرىلدى. (ياقۇپ ھاجى)

◀ **كونشەھەر** ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيىتى 2004-يىل 5-ئاينىڭ 10-كۈنى دىنىي ئىزباسارلارنى تەربىيىلەش كۆرسىنىڭ ئوقۇش باشلاش مۇراسىمى ئاچتى. مۇراسىمغا ناھىيىدىكى مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلار ۋە كۆرسانتلار بولۇپ 70 تىن كۆپرەك قاتناشتى. بۇ قېتىم قوبۇللانغان كۆرسانت 2 بولۇپ، ئوقۇش مۇددىتى 3 يىل.

(ياقۇپ ھاجى)

◀ يېقىنقى يىللاردىن بۇيان **پوسكام** ناھىيىسىدىكى ياش، ئوتتۇرا ياش دىنىي زاتلارنىڭ خەنزۇ تىل-يېزىقىنى ئۆگىنىش قىزغىنلىقى ئۇزلۇكسىز ئاشتى. ئۇلار كۆپ قېتىم مۇناسىۋەتلىك تارماقلارغا ئۆزلىرىنىڭ خەنزۇ تىلىنى تەشكىللىك، سىستېمىلىق ئۆگىنىش ئۈچۈن شارائىت يارىتىپ بېرىشنى تەلەپ قىلدى. بۇ يىل كىرگەندىن بۇيان، ناھىيىلىك پارتكوم بىلەن خەلق ھۆكۈمىتى مۇزاكىرە قىلىش ئارقىلىق مۇددىتى ئۇچ ئايلىق بىر قارار كۆرس ئېچىپ سىناق قىلىشنى ۋە تەدرىجىي ھالدا كېڭەيتىشنى قارار قىلدى. 60 دىنىي زات قاتناشقان تۇنجى قارارلىق خەنزۇ تىلى ئۆگىنىش كۆرسىغا ناھىيە مالىيىسىدىن راسخوت ئاجرىتىپ، شارائىت يارىتىپ بەردى.5-ئاينىڭ 25-كۈنى ناھىيىدىكى مۇناسىۋەتلىك تارماقلار ۋە ئىسلام جەمئىيىتى ئوقۇش باشلاش مۇراسىمى ئۆتكۈزدى ۋە كۆرسانتلار رەسمىي ئوقۇش باشلىدى.

(ئابلەت ئەخمەت، گۈلنار ھامىدىن)

◀ **پوسكام** ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيىتى 2004-يىل 4-ئاينىڭ 29-كۈنى 8-قارارلىق دىنىي ئىزباسارلارنى تەربىيىلەش كۆرسىنىڭ ئوقۇش تاماملاش مۇراسىمى ئۆتكۈزدى. مۇراسىمغا ناھىيىدىكى مۇناسىۋەتلىك مەسئۇللار، تالىپلار بولۇپ 70 دىن كۆپرەك كىشى قاتناشتى. مۇراسىمدا 6 ئايلىق كۆرستىن خۇلاسە قىلىندى، 60 دىنىي ئىزباسارغا شاھادەتنامە بېرىلدى، 8 تالىپ تەقدىرلەندى. (ياقۇپ ھاجى)

◀ **قاغىلىق** ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيىتى ئاساسىي قاتلامدىكى غەسسالە (ئايال مېيىت يۇغۇچى)كەم بولۇشتەك ئەھۋالغا ئاساسەن، 5-ئاينىڭ 24-كۈنى ناھىيە بويىچە غەسسالىلەرنى تەربىيىلەش كۆرسى ئاچتى، كۆرسقا ھەر قايسى يېزا(بازار)لاردىن كەلگەن 80 ئايال قاتناشتى. بۇ قېتىمقى 5 كۈنلۈك كۆرسانتلار مېيىت يۇيۇش، كېپەنلەش ۋە بۇ جەريانىدىكى ئەمەلىي مەشغۇلاتنى ئۆگەندى. شۇنىڭدەك نىكاھ، ئائىلە مۇناسىۋىتى قاتارلىق

جەھەتلەردە بىلىمگە ئىگە قىلىندى.
(ياقۇپ ھاجى)

◀ **كېرىيە** ناھىيىسى 5-ئاينىڭ 31-كۈنىدىن 6-ئاينىڭ 6-كۈنگىچە ناھىيە بويىچە 18 دىنىي زاتنا تەربىيىلىنىۋاتقان 45 تالىپقا قارىتا سىياسەت، قانۇن بىلىملىرىدىن دەرس تولۇقلاش كۇرسى ئاچتى. (ھېبىبۇللا مەتسەيدى)

◀ **پىچان** ناھىيىسى يېقىندا ناھىيە بويىچە 210 دىنىي زات قاتناشقان، مۇددىتى 15 كۈنلۈك 3 قارار كۇرس ئېچىپ، كۇرسانتلارغا مەملىكەتلىك دىنىي خىزمەت سۆھبەت يىغىنىنىڭ روھى، ھەج خىزمىتى يىغىنى روھى، شۇنداقلا ئالاقىدار دىنىي سىياسەت، قانۇن- نىزام روھىنى يەتكۈزدى.
(كېرىم روزى)

◀ **پىچان** ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيىتى 5-ئاينىڭ 9-كۈنىدىن 18-كۈنگىچە ناھىيىدىكى يېڭىدىن دىنىي ۋەزىپىگە تەكلىپ قىلىنغان دىنىي زاتلار ئۈگىنىش كۇرسى ئاچتى. كۇرسقا يېزا-بازارلاردىن ئىككى يىلدىن بۇيان يېڭىدىن دىنىي ۋەزىپىگە تەكلىپ قىلىنغان دىنىي زاتلار ۋە ۋىلايەتلىك ئىسلام دىنى سىنىپىنى پۈتتۈرۈپ، دىنىي ۋەزىپىگە تەكلىپ قىلىنغان تالىپلاردىن بولۇپ 72 كىشى قاتناشتى. كۇرسقا 4 دىنىي زات تەكلىپ قىلىنىپ، قىرائەت دەرسى، «ئاقائىد زۆرۈرىيە»، «ئىبادەت ئىسلامىيە» قاتارلىق دىنىي دەرسلەر ئۆتۈلدى، دەرس ئاربلىقىدا نىكاھ خۇتبىسى، جۈمە خۇتبىسى، مېيىت يۇيۇش، مېيىت نامىزى چۈشۈرۈش قائىدىسى ئۆگىتىلدى. كۇرس ئاخىرىدا كۇرسانتلارغا ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ دىنىي ۋەزىپىگە تەكلىپ قىلغانلىق گۇۋاھنامىسى بېرىلدى.
(شاھمەردان ئىمىننىياز)

تۆھپىكار دىنىي زاتلار

◀ **يەكەن** ناھىيە ئارسلانباغ يېزىلىق ھۆكۈمەت شۇ يېزىدا يېڭىدىن قۇرۇلغان يېڭىئاۋات «ئۈمىد قوش تىل باشلانغۇچ مەكتىپى»نىڭ ئوقۇ-ئوقۇتۇش شارائىتىنى ياخشىلاش ئۈچۈن يېزا بويىچە ئېچىلغان ئىئانە توپلاش يىغىندىن خەۋەر تاپقان 7-، 9-، 18- كەنتتىكى **20 دىنىي زات** 1210 يۈەن نەق پۇل ئىئانە قىلدى. (ياقۇپ ھاجى)

◀ **مەكىت** ناھىيە بازارجەمئى يېزا كۆتەكلىك كەنت 2-مەھەللىلىك تالىپ ئابدۇقادىر كەسەل تارتىپ، داۋالىنىشقا قۇربى يەتمەي قالغاندا كۆتەكلىك كەنتتىكى دىنىي زاتلار ۋە ئامما 1150 يۈەن پۇل يىغىش قىلىپ، بىمارنىڭ داۋالىنىشىغا ياردەم قىلدى. (ئابدۇرېشىت ۋاسىل)

◀ 2004-يىل 6-ئاينىڭ 1-كۈنى بالىلار بايرىمى مۇناسىۋىتى بىلەن **مەكىت** ناھىيە قىزىلئاۋات يېزىدىكى **دىنىي زاتلار** ئوقۇغۇچىلارغا 3800 يۈەن نەق پۇل، دەپتەر-قەلەم ياردەم قىلدى.
(ئابدۇرېشىت ۋاسىل)

◀ **مەكىت** ناھىيە بازارلىق ھۆكۈمەت تەۋەسىدىكى 22 دىنىي زات 2004-يىل 5-ئاينىڭ 31-كۈنى ھەر قايسى ئىجتىمائىي رايونلار ۋە ناھىيىلىك 3-، 4-باشلانغۇچ مەكتەپتىكى ئوقۇغۇچىلاردىن بولۇپ 13 نامرات ئائىلە ۋە 7 نەپەر قىيىنچىلىقى بار ئوقۇغۇچىغا 1200 يۈەن پۇل ئىئانە قىلدى.
(ئابدۇرېشىت ۋاسىل)

◀ يېقىندىن بېرى **يوپۇرغا** ناھىيىسىدىكى مۇناسىۋەتلىك تارماقلارنىڭ ئىلھامى بىلەن ، ناھىيىدىكى 507 دىنىي زاتتىن 188 كىشى بۇ يىل 726 مو يەرگە كېۋەز بىلەن زىرىنى كىرىشتۇرۇپ تېرىش تېخنىكىسىنى باشلامچىلىق بىلەن قوللىنىپ، كەڭ ئاممىغا ئۈلگە ياراتتى. يەنە بۇ يىل كىرگەندىن بېرى 9 دىنىي زات 9 ئورۇندا ئېغىل-قوتانىنى ئۆلچەملىك ياسىدى، بۇ قوتانلاردا ھازىر 1380 تۇياق چارۋا بار. 1 دىنىي زات 3 مو يەرگە ئەگمە پارنىك ياساپ قوغۇن تېرىپ، باشقىلارغا ئۈلگە بولدى.
(ياقۇپ ھاجى)

◀ **لوپ** ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيىتى جەمئىيەت ئەزالىرى ۋە باشقا دىنىي زاتلارنى سەپەرۋەر قىلىش ئارقىلىق جىيا يېزا تاۋغاز كەنتىدىن يۈرەك كېسىلىگە گىرىپتار بولۇپ، داۋالىنىشقا ئامالسىز قالغان نامرات دېھقان تۇرسۇنتوختى ئاخۇنۇمنىڭ داۋالىنىشىغا 2585 يۈەن نەق پۇل ياردەم قىلدى.
(تۇرسۇنتوختى مەمتىمىن)

◀ **كۇچا** ناھىيە ئىشخالا بازىرى قۇتلۇق ئوردا كەنتىدىكى ئىمام **نۇردۇن روزى** ئۆز يېنىدىن 3500 يۈەن ئاجرىتىپ 1050 كىلوگرام ئۇن، 126 كىلوگرام ئۆسۈملۈك مېيى، 126 كىلوگرام سوپۇننى نامرات دېھقانلارغا تارقىتىپ بەردى.
(ئاقسۇ ۋىلايەتلىك ئىسلام جەمئىيىتى)

◀ **كورلا** شەھىرى قارا يۇلغۇن يېزا چوڭ مەسچىتىنىڭ ئىمامى **ئۈمەر قارى** قارا يۇلغۇن كەنت باشلانغۇچ مەكتىپىدىكى قىيىنچىلىقى بار 11 نەپەر ئوقۇغۇچىغا 1100 يۈەن نەق پۇل ئىئانە قىلدى، يەنە شۇ كەنتتىكى نامرات 17 ئائىلىگە 1857 يۈەن قىممىتىدە ئوتۇن-كۆمۈر، ئۇن، گۈرۈچ ئېلىپ بەردى.
(ئەخمەتجان ھوشۇر)

◀ **باغراش** ناھىيە ساغاننۇر يېزا گۈلباغ مەسچىتىنىڭ ئىمامى **مۆمىن قارى ھاجى** 1995-يىلدىن بۇيان ھازىرغىچە يېزا تەۋەلىكىدىكى ئاغرىق، مېيىپ، ئىگە-چاقسىز بوۋاي-مومايلارنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىپ كەلدى. يېقىندا ئۇ يەنە قىيىنچىلىقى ئېغىر 13 نەپەر ئوتتۇرا ۋە باشلانغۇچ مەكتەپ ئوقۇغۇچىسىغا ئۆز يېنىدىن 1750 يۈەن ياردەم قىلدى. (ئەخمەتجان ھوشۇر)

◀ **ئۈچتۇرپان** ناھىيە ئاقيار يېزا يۇقىرىقى ئاقيار كەنتى تاغساي مەھەللە مەسچىتىنىڭ ئىمامى **يۈسۈپ قادىر** باشچىلىقىدىكى **دىنىي زاتلار** 2004-يىل 5-ئاينىڭ 10-كۈنى 500 يۈەن مەبلەغ ئاجرىتىپ، كەنت باشلانغۇچ مەكتىپىگە ئىئانە قىلدى. بۇنىڭدىن 100 يۈەن ئاجرىتىپ 7 نەپەر نامرات ئوقۇغۇچىغا كىيىم-كېچەك ۋە ئوقۇش قوراللىرى ئېلىپ بەردى، قالغان قىسمىنى مەكتەپنىڭ ئوقۇ-ئوقۇتۇش، تەلىم-تەربىيە ئىشلىرىغا سەرپ قىلدى.
(خاسىيەت مۇھەممەد، مۇھەممەت مۇرتىزا)

ساخاۋەتلىك مۇسۇلمانلار

◀ **مەكىت** ناھىيە قورما يېزىسىدىكى **ئىمىن ھەمرا ھاجى** 1999-يىلى ئۆز يېنىدىن 12000 يۈەن چىقىرىپ، ئۆز كەنتى دېھقانلىرىنىڭ توكتىن پايدىلىنىشى ئۈچۈن 1300 مېتىر ئۇزۇنلۇقتىكى لىنىيىگە توك تارتىپ بەرگەندى، 2003-يىلى ئۇ 1000 يۈەن پۇل چىقىرىپ، بىر بېتون قۇرۇلمىلىق كۆۋرۈك سالدۇرۇپ بەردى، 2004-يىلى كىرگەندىن كېيىن تۇمەنتال، قورما يېزىسىدىكى 125 نامرات ئائىلىگە 2000 جىڭ ئاشلىق تارقىتىپ بەردى.
(ياقۇپ ھاجى)

◀ **يەكەن** ناھيە چارەك بازار يېڭىئاۋات كەنتى 3-مەھەللىدىكى **مەمەت ھاجى، قەمبەر مەمەت** قاتارلىق 3 دېھقان بۇ يىل 4-ئاينىڭ باشلىرىدا 15000 يۇەن چىقىرىپ، 100m² لىق، 5ئېغىر ئۆيىنى پىششىق خىش، ۋاسا جۇپلۇق قىلىپ سېلىپ، كەنت رەھبەرلىرىنىڭ ئىشلىتىشىگە تاپشۇرۇپ بەردى.

(سادىق قارىم)

◀ يېقىندا **كۆچا** ناھيە خانىقاتام يېزا ئاقشەر كەنتىدىن **رېھىم سۇيۇر** 1300 يۇەن، **ھاشىم نۇردۇن** 1100 يۇەن، **ھامۇت رۇستەم** 1100 يۇەن، **ھاپىز رىشىت** 1000 يۇەن، **ئەخمەت مەخمۇت** بىلەن **توختى ھاشىم** 1400 يۇەن نەق پۇل چىقىرىپ، مەھەللىسى ئىچى ۋە ئەتراپىدىكى ئېرىقلارغا بېتون كۆۋرۈك ۋە زاكۇ سالدۇرۇپ بەردى. پەيلو كەنتىدىن **ئىمىن مەمتاۋلا** ئۆز يېنىدىن 4500 يۇەن پۇل چىقىرىپ ئاقشەر كەنت تەۋەسىدىكى چوڭ زەيلىككە بېتوندىن كۆۋرۈك سالدۇرۇپ بەردى. شايار ناھيە بىلەن خانىقاتام يېزا چېگرىلىنىدىغان شور ئېقىنغا ئۆز يېنىدىن 28 مىڭ يۇەن چىقىرىپ بېتون كۆۋرۈك سالدۇرۇپ بەردى. چوڭ سايئېرىق كەنتىدىن **قاسىم كامال** 1400 يۇەن، **قاسىم مۆمىن** 1250 يۇەن، **رېھىم مىجىت** 700 يۇەن، **رېھىم مىراۋۇدۇن** 1050 يۇەن، **ياسىن تۇردى** بىلەن **ياسىن غازات** 1700 يۇەن چىقىرىپ، مەھەللىسى ئىچى ۋە ئەتراپىدىكى ئېرىقلارغا كۆۋرۈك ۋە زاكۇ سالدۇرۇپ بەردى. (تۇرغۇن ئابدۇل)

◀ **ئاۋات** ناھيە تامتوغراق يېزا نوچىسۇك كەنت 3-گۇرۇپپا ئەزاسى **ھوشۇر ئوسمان** يېقىنقى 3 يىل ئىچىدە 35 ئائىلىگە 5 مىڭ 150 يۇەن نەق پۇل، 25 قۇر كىيىم-كېچەك، 31 خالتا ئۇن، 51 كىلوگرام ياغ يارىدەم قىلدى. ئۇ يەنە 2500 يۇەن سەرپ قىلىپ مەكتەپ مەيدانىنى تۈزلەپ بەردى، 3-گۇرۇپپىدىن يېزا ئوتتۇرا مەكتەپكە باردىغان 1500 مېتر ئۇزۇنلۇقتىكى، 8 مېتر كەڭلىكتىكى يولنى رېمونت قىلىپ راۋانلاشتۇرۇپ بەردى، 1000 مېتر ئۇزۇنلۇقتىكى كەنت يولىنى رېمونت قىلدۇرۇپ بەردى. بۇ يىل ئەتىيازدا ئۇ ھادىسىگە ئۇچرىغان بىرەيلەننىڭ داۋالىنىشى ئۈچۈن 2150 يۇەن يارىدەم قىلدى، 2-گۇرۇپپا مەسچىتنى يېڭىلاپ سېلىش ئۈچۈن 2100 يۇەن، 3-گۇرۇپپا مەسچىتنى رېمونت قىلىش ئۈچۈن 1900 يۇەن ئىئانە قىلدى.

(ھەسەن داۋۇت)

◀ شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش-قۇرۇلۇش بىڭتۈەنى قورغاس **4-دېۋىزىيە** 62-تۈەن مەيدان مىللىي پەرزەنتلەر مەكتىپىدىكى ھەر مىللەت **كادىرلىرى ۋە ئوقۇتقۇچىلار** 6-ئايدا نامراتلارغا ۋە يېزا ئىگىلىكتىكى تۈرلۈك ئاپەتنىڭ ئالدىنى ئېلىشقا جەمئىي 32 مىڭ 540 يۇەن ئىئانە توپلىدى. بۇ پۇل تۈەن مالىيىسىدە زاپاس ساقلىنىپ، قۇتقۇزۇش ۋە يارىدەمگە ئىشلىتىلىدۇ.

(تۇرسۇنجان تۇردى، ماينۇر ھوشۇر)

◀ يېقىندا يېزا ئىگىلىك **3-دېۋىزىيە** پەيزاۋات باش مەيدانىدىكى 10 نەپەر پېشقەدەم ئايال ئىشچى-خىزمەتچىدىن تەشكىللەنگەن **مېھرىبان ئانىلار** بالىلار بايرىمى مۇناسىۋىتى بىلەن «مېھرىبان ئانىلار كۆڭلى» دېگەن تېمىدا شەپقەت يەتكۈزۈش پائالىيىتى ئېلىپ بېرىپ، مەيدان 1-ئوتتۇرا مەكتىپىگە 530 يۇەن نەق پۇل ئىئانە قىلدى. (ھاتەمگۇل يۇسۇپ)

◀ يېزا ئىگىلىك **3-دېۋىزىيە** 50-تۈەن شاقۇر يىگىدىكى ياقۇپ ئەيسا باشچىلىقىدىكى بىر نەچچەيلەن يېقىندا ئائىلىسىدە قىينىچىلىقى بار ئوقۇغۇچىلارنىڭ كىتاب پۇلى ئۈچۈن 1800 يۇەن ئىئانە قىلدى، 50-تۈەن مىللىي ئوتتۇرا مەكتەپتىكى ئوقۇتقۇچىلار داۋالىنىش غېمىدە قالغان نامرات بىرەيلەنگە 800 يۇەن ئىئانە قىلدى.

(رەيھانگۇل تۇراق)

◀ بىڭتۈەن **3-دېۋىزىيە** 53-تۈەنىدىكى **ئابلا قارىم، يۇسۇپ ئېلى، ياسىن ئەمەت، ھېمىت يۇسۇپ، قۇربان سۇلايمان** قاتارلىق بىر قىسىم دىنىي زاتلار، مەرىپەتپەرۋەر يەككە تىجارەتچى ۋە لىيەن رەھبەرلىرى يېقىندا باللار بايرىمى مۇناسىۋىتى بىلەن مىللىي 2-مەكتەپتىكى 50 تىن ئارتۇق نامرات ئوقۇغۇچىغا 11 مىڭ 700 يۇەن قىممىتىدە نەق پۇل ۋە ئوقۇش ماتېرىياللىرى، كىيىم-كېچەك تەقدىم قىلغانلىقى، قۇملۇق مەكتەپ دائىرىسىدىكى لىيەن، 7-لىيەن، 8-لىيەن قاتارلىق ئۇچ يېزىدىن بىرلىشىپ قۇملۇق مەكتەپ ئالدىغا 320m² كۆلەمدە بىر گۈللۈك ياسىتىپ بەردى. شۇنداقلا مىللىي چاتلىق مەكتەپ دائىرىسىدىكى ھېمىت يۇسۇپ باشچىلىقىدىكى 4 كىشى مەزكۇر مەكتەپكە بىر دانە باسما قۇدۇق ۋە 4 دانە ئېلېكترونلۇق پىئانىنو تەقدىم قىلدى. يەنە 3-دېۋىزىيە 53-تۈەن مىللىي 7-لىيەندىكى 41 ياشلىق يەككە تىجارەتچى **تۇنىساخان** 1997-يىلدىن بۇيان لىيەندىكى ئىگە-چاقسىز 4 ئائىلىگە ھەر يىلى 1700يۇەندىن 2000 يۇەنگىچە نەق پۇل، ئاشلىق ۋە ئوتۇن-كۆمۈر يارىدەم قىلىش بىلەن بىرگە، 2 نامرات دېھقانىنىڭ 4 بالىسىنىڭ باشلانغۇچتىن تولۇقسىزغىچە بولغان بارلىق ئوقۇش راسخوتىنى، كىيىم-كېچەكىنى ئۈستىگە ئالدى. ئۇ يەنە يېقىنقى 4 يىلدىن بۇيان مەھەللە مەسچىتى ۋە نامراتلارغا 20 مىڭ يۇەندىن ئارتۇق يارىدەم قىلدى.

(مىلكەم روزى، تۇرسۇن)

◀ يېزا ئىگىلىك **3-دېۋىزىيە** پەيزاۋات باش مەيدان 1-ئوتتۇرا مەكتىپىدىكى **ئوقۇتقۇچى، ئىشچى-خىزمەتچى** 5-ئاينىڭ 16-كۈنى 462 يۇەن نەق پۇل يىغىش قىلىپ، 12 نەپەر مېيىپ ئوقۇغۇچىغا بىر قۇردۇن كىيىم، ئوقۇش قوراللىرى ئېلىپ بەردى.

(ھاتەمگۇل يۇسۇپ)

بۇ سانىنىڭ ماقالىلىرى ئۇيغۇرسوفت® Uighursoft شىركىتى «ئەلكاتېپ 2.7» نۇسخىسىدا تىزىلدى ۋە «ئەلكورىكتور» دا كورىكتورلۇق قىلىندى. كومپيۇتېر مەشغۇلاتىدا: ئەنۋەر ھاجى مۇھەممەد شەمشىنۇر ھوشۇر

ژۇرنىلىمىزغا ماقالە ئەۋەتكۈچى ئاپتورلار سەمگە

ئۇيغۇرچە «جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى» ژۇرنىلى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، كەڭ ئوقۇرمەنلەرنىڭ قىزغىن ئالقىشىغا ئېرىشىش بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئىسلام ئۆلىمالىرى، ئالىملىرى، تەتقىقاتچىلىرى، كەسپىي خادىملىرى ۋە ئىسلامىيەت زوقمەنلىرىدىن تەركىب تاپقان كەڭ ئاپتورلارنىڭ ئىسلام دىنى ۋە ئىسلام ئەنئەنىلىرىگە دائىر قىزىقىشىنى ۋە تەتقىق- مۇھاكىمە ئاكتىپلىقىنى قوزغىدى، شۇ سەۋەبلىك ئۇلار يۇقىرىقى دائىرىدە نۇرغۇن ماقالە ۋە ئەسەرلەرنى ئەۋەتتى، ئۇلارنىڭ ژۇرنىلىمىزنى قىزغىن قوللاش بىلەن بىرگە، ژۇرنىلىمىز سۇپىتىنى ئۆزلۇكسىز ئۆستۈرۈش ۋە مەزمۇننىي موللاشتۇرۇش ئۈچۈن قوشقان تۆھپىسىگە ئالاھىدە رەھمەت ئېيتىمىز.

شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ژۇرنىلىمىزنىڭ دەسلەپتە ئوتتۇرىغا قويغان تەلەپلىرىگە ئۇيغۇن كەلمىگەن، مەزمۇنى ياخشى بولسىمۇ تەلەپكە لايىق بولماي قالدۇرۇۋېتىلگەن ماقالىلەرمۇ ئاز ئەمەس. ژۇرنالنى سۈپەتلىك ۋە ۋاقتىدا چىقىرىش مەقسىتىدە ئاپتورلارغا قويۇلىدىغان تەلەپلەرنى قايتا تەكتلەپ ئۆتمەكچىمىز:

1. ژۇرنىلىمىز ئىسلام دىنى ۋە مۇسۇلمانلار تۇرمۇشى ساھەسىدىكى بىردىنبىر ئىسلام ژۇرنىلى، شۇنداقلا دىنىي ئەقىدىلەر ئارقىلىق مۇسۇلمانلارنى توغرا يولغا يېتەكلەيدىغان دىنىي ژۇرنال. شۇڭا ئومۇمەن ئىسلام دىنىغا، ئىسلام ئەنئەنىسىگە، مۇسۇلمانلار تۇرمۇشىغا ئائىت بولمىغان ماقالىلەر ژۇرنىلىمىزغا بېرىلمەيدۇ. دىنىي ماقالىلەرنى ئاپتورلار ئەڭ ياخشىسى شۇ يەردىكى ئۆلىمالاردىن بىرسىگە كۆرسىتىپ ۋە تەقرىز يازغۇزۇپ ئەۋەتسىە كېرەك. دىنىي كەسپ ئەھلى بولمىغان ئاپتورلار دىنىي ئىلمىگە چېتىلىدىغانلا مەزمۇن بولسا، دىنىي زاتلار بىلەن پىكىر ئالماشتۇرۇۋېتىپ ياكى شۇ مەزمۇنغا دائىر دىنىي بىلىملەر ئەسەرلىرىنى كۆرۈۋېتىپ، ئاندىن ماقالىنى تۈزىتىپ ئەۋەتسىە كېرەك.

2. «قۇرئان كەرىم»، «ھەدىس شەرىف»تىن نەقىل ئېلىپ يېزىلغان ماقالىلەردە، «قۇرئان كەرىم»دىكى ئايەتلەرنىڭ نومۇرى (قانچىنچى سۈرە، قانچىنچى ئايەت ئىكەنلىكى)، ھەدىس شەرىفنىڭ رىۋايەت قىلغۇچىسى، نەقىل ئېلىنغان ئەسەرنىڭ ئىسمى ۋە بەت نومۇرى ئېنىق يېزىلىشى كېرەك (ئايەتلەرنىڭ تەرجىمىسىدە مۇھەممەد سالىھ داموللا ھاجىنىڭ«قۇرئان كەرىم» تەرجىمىسى ئاساس قىلىنىدۇ). يۇقىرىقى تەلەپكە لايىق بولمىغان ۋە ئايەت-ھەدىسلەر ئۆز مەيلىچە تەرجىمە قىلىنغان ماقالىلەر ژۇرنىلىمىزغا قوبۇل قىلىنمايدۇ.

3. ژۇرنىلىمىزغا ئەۋەتىلگەن ماقالە ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلى ۋە يېزىقىدا، ئىملاسى ۋە تىنىش بەلگىلىرى توغرا بولۇشى، ئەگەر ياخشىسى كومپيۇتېردا بېسىلغان نۇسخىسى بولۇشى، ئۇزۇنراق ياكى بىر قانچە ماقالە بولسا يۇمشاق دىسكىغا ئېلىپ، دىسكا بىلەن قوشۇپ ئەۋەتسىە كېرەك. دىنىي زاتلار، مەدەنىيەت سەۋىيىسى تۆۋەنرەك ئاپتورلار ئۆز ماقالىسىنى مەلۇم يېزىقچىلىق سەۋىيىسىگە ئىگە كىشىلەرگە تۈزەتكۈزۈپ ھەسمىي ماقالە تۈسىگە كىرگۈزۈپ ئەۋەتسىە كېرەك.

4. ژۇرنىلىمىز ئومۇمەن تەرجىمە ماقالىلىرىنى قوبۇل قىلمايدۇ، تەرجىمە قىلىش زۆرۈر بولغان ماقالىلەرنى تەھرىر بۆلۈمىمىز ئۆزى ئورۇنلاشتۇرىدۇ. ناۋادا تەرجىمە قىلىنغان مۇھىم ماقالە بولسا، بۇ ماقالىنىڭ ئەسلى نۇسخىسى(ئەرەبچە، پارسچە ياكى خەنزۇچە)نى بىللە ئەۋەتسىە كېرەك. تەرجىمە ماقالىسىنى ئۆزى نامىدا ئۆز ئەسىرى قىلىپ ئەۋەتىشكە تېخىمۇ بولمايدۇ.

5. ژۇرنىلىمىزغا ئەۋەتىلگەن ماقالىلەرنى ژۇرنالغا بېرىلمىگەن تەقدىردىمۇ، ئومۇمەن ئاپتورغا قايتۇرۇلمايدۇ، ئايرىم دىنىي ماقالىلەردىكى بەزى مەسىلەرھەققىدە زۆرۈر تېپىلغاندا، تەھرىر بۆلۈمىمىز ئاپتور بىلەن پىكىر ئالماشتۇرىدۇ، شۇڭا ئاپتور ئۆز ماقالىسىنىڭ ئەسلى ئورنىنالنى ساقلاپ قويۇشى كېرەك. ئالاقىلىشىش ئاسان بولسۇن ئۈچۈن، ئاپتور ئۆزىنىڭ ئېنىق ئادرېسى ۋە تېلېفون نومۇرىنى يېزىپ قويۇشى كېرەك.

6. ژۇرنىلىمىز ئوقۇرمەنلىرى ئىخچام ۋە مەلۇم بىر مەزمۇن چوڭقۇر شەرھلەپ بېرىلگەن ماقالىلارغا قىزىقماقتا. ژۇرنىلىمىز سەھىپىسى چەكلىك بولغانلىقتىن، ئاپتورلارنىڭ ئۆز ماقالىلىرىنى شۇ تەلەپ بويىچە يېزىپ ئەۋەتسىنى، ماقالىنىڭ ئادەتتە ژۇرنىلىمىزدا 2—4 بەتتىن ئېشىپ كەتمەسلىكىنى ئۈمىد قىلىمىز. ئۆزىمىز ئورۇنلاشتۇرغان ئايرىم ماقالىلەردىن باشقا ئۇزۇن ماقالىلەر ژۇرنىلىمىزدا بېرىلمەيدۇ.

7. ئاپتورلار ئۆز ماقالىسىنىڭ ژۇرنالغا بېرىلگەن-بېرىلمىگەنلىكىنى ژۇرنالدىن كۆرۈۋالسا بولىدۇ، تېلېفون بېرىپ سۈرۈشتۇرۇش ھاجەت ئەمەس.

«جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى» ژۇرنىلى ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈمى

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇرچە كىتابخانا ئۇيغۇر كتاب خانىسى

هجريه1425- يىللىق رامىزان ئېيىدا روزا تۇتۇش ۋاقىت جەدۋىلى (ئۈرۈمچى ۋاقتى

رامىزان	مىلادى 2004-يىل	ھەپتە كۈنلىرى	سوھۇر ۋاقتى	تاڭ سۈزۈلۈش	كۈن چىقىش	پېشىن	دىگەر	شام- ئىفتار	خۇپتەن
1	15 -10	جۈمە	3:45	4:44	6:31	12:25	15:13	17:26	18:16
2	16	شەنبە	3:46	4:45	6:32	12:25	15:11	17:24	18:14
3	17	يەكشەنبە	3:47	4:46	6:33	12:25	15:10	17:23	18:13
4	18	دۈشەنبە	3:48	4:47	6:34	12:25	15:08	17:21	18:11
5	19	سەيشەنبە	3:49	4:48	6:35	12:25	15:07	17:20	18:10
6	20	چارشەنبە	3:50	4:49	6:36	12:25	15:05	17:20	18:08
7	21	پەيشەنبە	3:51	4:50	6:37	12:25	15:03	17:16	18:06
8	22	جۈمە	3:52	4:51	6:38	12:25	15:02	17:14	18:04
9	23	شەنبە	3:53	4:52	6:39	12:25	15:00	17:12	18:02
10	24	يەكشەنبە	3:54	4:53	6:40	12:25	14:59	17:11	18:01
11	25	دۈشەنبە	3:55	4:54	6:41	12:25	14:58	17:10	18:00
12	26	سەيشەنبە	3:56	4:55	6:42	12:25	14:57	17:09	17:59
13	27	چارشەنبە	3:57	4:56	6:43	12:25	14:56	17:08	17:58
14	28	پەيشەنبە	3:58	4:57	6:44	12:25	14:54	17:07	17:56
15	29	جۈمە	3:59	4:58	6:45	12:25	14:53	17:06	17:55
16	30	شەنبە	4:00	4:59	6:46	12:25	14:52	17:04	17:53
17	31	يەكشەنبە	4:01	5:00	6:47	12:25	14:51	17:03	17:52
18	1-11	دۈشەنبە	4:02	5:01	6:48	12:25	14:50	17:02	17:51
19	2	سەيشەنبە	4:03	5:02	6:49	12:25	14:49	17:01	17:50
20	3	چارشەنبە	4:04	5:03	6:50	12:25	14:48	17:00	17:49
21	4	پەيشەنبە	4:05	5:04	6:51	12:25	14:47	16:59	17:48
22	5	جۈمە	4:06	5:05	6:52	12:25	14:46	16:58	17:47
23	6	شەنبە	4:07	5:06	6:53	12:25	14:45	16:57	17:46
24	7	يەكشەنبە	4:08	5:07	6:54	12:25	14:43	16:55	17:45
25	8	دۈشەنبە	4:09	5:08	6:55	12:25	14:42	16:54	17:44
26	9	سەيشەنبە	4:10	5:09	6:56	12:25	14:41	16:53	قەدرى كېچىسى
27	10	چارشەنبە	4:11	5:10	6:57	12:25	14:40	16:52	17:43
28	11	پەيشەنبە	4:12	5:11	6:58	12:25	14:39	16:51	17:42
29	12	جۈمە	4:13	5:12	6:59	12:25	14:38	16:50	17:41
30	13	شەنبە	4:14	5:13	7:00	12:25	14:37	16:49	17:41
شەۋۋال1	14	يەكشەنبە	4:15	5:14	7:01	12:25	14:36	16:48	17:39

ئۈرۈمچى شەھرى بىلەن ۋاقىت جەھەتتىن پەرقلىنىپ، سوھۇر ۋاقتى ۋە ئىفتار ۋاقتى بۇرۇن-كېيىن كېلىدىغان شەھەرلەر

ئۈرۈمچى شەھرىدىن	مىنۇت بۇرۇن	ئۈرۈمچى شەھرىدىن	مىنۇت كېيىن
1. ئالتاي شەھرى	19	1.خوتەن شەھرى	49
2. قۇمۇل شەھرى	6	2.قەشقەر شەھرى	58
3. تۇرپان شەھرى	5	3. ئاتۇش شەھرى	57
		4. ئاقسۇ شەھرى	35
		5.غۇلجا شەھرى	28
		6.كورلا شەھرى	10
		7.سانجى شەھرى	5
بۇ جەدۋەلنى مۇھتەرەم ھاجى ئىشلىگەن		8.شىخەنزە شەھرى	3

5-نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك ۋەز-تەبلىغ مۇسابىقىسىدىن كۆرۈنۈشلەر

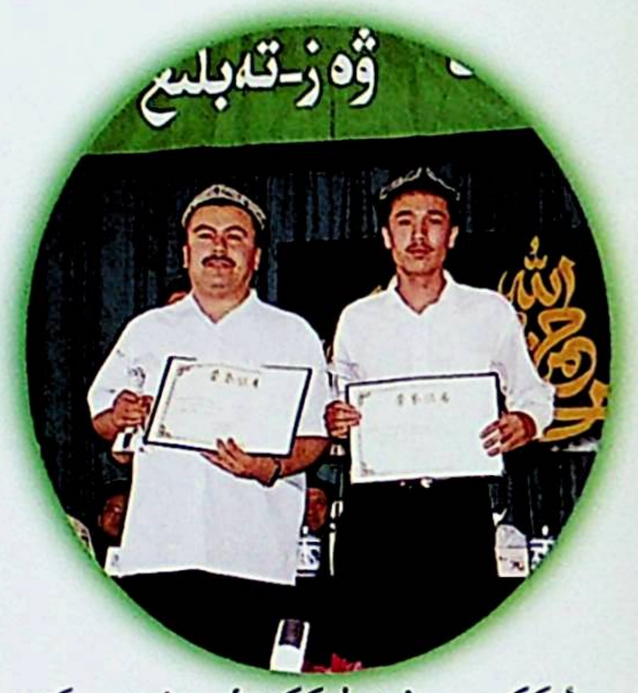
ئۇيغۇر تىلى بويىچە بىرىنچىلىككە ئېرىشكەن ئابدۇكېرىم ئۆمەر دامۇللا.

مۇسابىقە مەيدانىدىن بىر كۆرۈنۈش.

خەنزۇ تىلى بويىچە بىرىنچىلىككە ئېرىشكەن نيې ژېنجيەن.

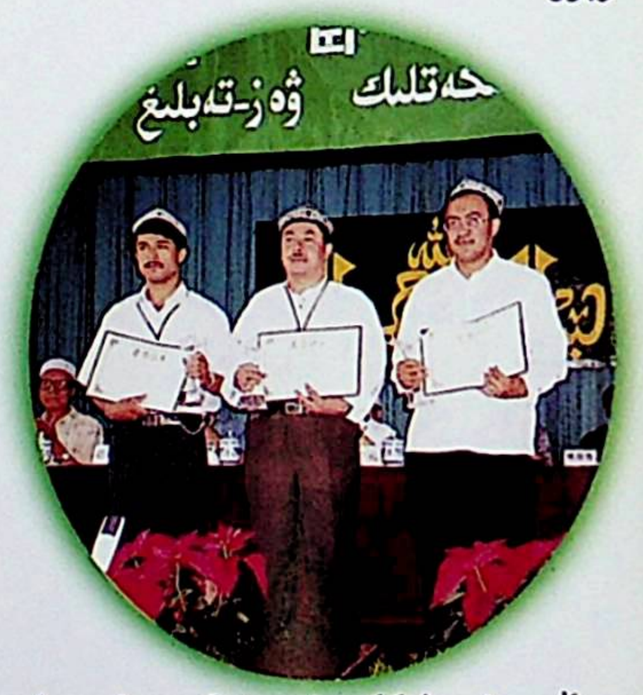

ئۇيغۇر تىلى گۇرۇپپىسىنىڭ باھالاش ھەيئىتىدىكىلەر ئەستايىدىل ۋەز-تەبلىغ ئاڭلىماقتا.

ئىككىنچىلىككە ئېرىشكەن مۇھەممەد ئابدۇللا ئۆمەر، ئابدۇرېھىم غوپۇر.

ئىككىنچىلىككە ئېرىشكەن ماچۇنجې، ما ياۋجۇن، چېن فېڭ، جاڭ جۇڭگۇاڭ.

ئۇچىنچىلىككە ئېرىشكەن ئوسمان قارى، ئابدۇمجىت ئاخۇن، ئالىمجان دامۇللا.

مەركەز بىرلىك سەپ بۆلۈمى، دۆلەتلىك دىن ئىشلىرى ئىدارىسى ۋە جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى مەسئۇللىرى شىنجاڭلىق ۋەز-تەبلىغچىلەر بىلەن خاتىرە سۈرەتكە چۈشتى.

ئۇچىنچىلىككە ئېرىشكەن دېڭ جيەنچياۋ ، ما فۇگۇي، جاڭ شۇگاڭ، ما ئەيمەن، گو شياۋچى.

مۇنەۋۋەر ۋەز-تەبلىغچى نابىغالى ئەسكەربېك ئوغلى(قازاق).

قىرغىز ۋەز-تەبلىغچى مەمەت قۇبان قۇباش.

ئايالالار گۇرۇپپىسىدىن ئالاھىدە ۋەز-تەبلىغچى ژاڭ خەيتاۋ.

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىر تۇتاش ئورنى

2004-يىللىق مۇشتەرىلىرىدىن شەرەپلىك قىلايەت قوبۇل قىلىش نامىسى(شەھەر)لەر

ئۈرۈمچى شەھەر ئىچى	ئاقسۇ ۋىلايىتى	خوتەن ۋىلايىتى
قەشقەر ۋىلايىتى	كونا شەھەر ناھىيىسى	ئونسۇ ناھىيىسى
يەكەن ناھىيىسى	قاغىلىق ناھىيىسى	باي ناھىيىسى
مەكىت ناھىيىسى	ئاقسۇ شەھرى	تۇرپان شەھرى
قاراقاش ناھىيىسى	كورلا شەھرى	خوتەن ناھىيىسى
قەشقەر شەھرى	قۇمۇل شەھرى	گاۋات ناھىيىسى
توقسۇ ناھىيىسى		مارالبېشى ناھىيىسى

پوسكام ناھىيىسى	
يېڭىشەھەر ناھىيىسى	
كېرىيە ناھىيىسى	
لوپ ناھىيىسى	

«جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى» (ئۇيغۇرچە)
خەلقئارالىق ئۆلچەملىك ژۇرنال نومۇرى: ISSN1007—5836
مەملىكەتلىك بىر تۇتاش ژۇرنال نومۇرى: CN11—1346/B
پوچتا ۋاكالەت نومۇرى: （新）58—167
چەت ئەللەرگە تارقىتىش ۋاكالەت نومۇرى: Q1720
ئاشكارا تارقىتىلدۇ باھاسى: 4 يۈەن

《中国穆斯林》（维吾尔文版）
ISSN 1007-5836
国际标准刊号：ISSN1007—5836
国内统一刊号：CN11—1346/B
国内邮发代号：（新）58—167
国外发行代号：Q1720
09>
771007 583001
开发行 定价：4元